<http://www.eclss.org>
<http://www.eclss.org> <http://www.eclss.org>
<http://www.eclss.org>
<http://www.eclss.org>

Eurasian Conference on
Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 • Antalya, Turkey

Proceeding Book

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 :: Antalya, Turkey

Tam metin bildiriler kitabı içeriğinin
tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*The contents of this Proceeding Book
are solely those of the authors.*

© All rights reserved.

E-printed in August 2019

e-ISBN 978-605-66064-7-2

978-605-66064-6-5 (Tk)

DOI: 10.35578/eclss.52765

No part of this book may be reprinted or reproduced
or utilized in any form or by any electronic, mechanical
or any other means, now known or hereafter invented,
including photocopying and recording, or in any form
of information storage or retrieval systems, without
permission from the publishers.

Web: <http://www.eclss.org>

Contact: contacts@eclss.org

ECLSS 2019a

5th Eurasian Conference on Language and Social Sciences

Letoonia Golf Resort Belek

Ileribasi Mevkii, 07506, Serik Antalya

BELEK, ANTALYA, TURKEY

April 26 - 28, 2019

ORGANIZING COMMITTEE

Eva EPPLER, Ph. D., UK [Chair]

Maija BURIMA, Ph. D., LATVIA

Kalbike Omirbaikyzy ESENOVA, Ph. D., KAZAKHSTAN

Hasan KARACAN, Ph.D., TURKEY [Co-Chair]

Nadejda ACAN, Ph. D., RUSSIA

Beata BOROWSKA-BESZTA, Ph. D., POLAND

Altynshah KURMANALI, Ph. D., KAZAKHSTAN

ECLSS 2019a

5th Eurasian Conference on Language and Social Sciences

Letoonia Golf Resort Belek

Ileribasi Mevkii, 07506, Serik Antalya

BELEK, ANTALYA, TURKEY

April 26 - 28, 2019

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Mark SZYMANSKI
Pacific University, USA

Prof. Dr. Maija BURIMA
Daugavpils University, LATVIA

Prof. Dr. Giuli ALASANIA
University of Georgia, GEORGIA

Prof. Dr. Baltabay ABDIGAZIEV
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Janalik BALTABAEVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Georgi GAGANIDZE
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, GEORGIA

Prof. Dr. Vadim KUZMIN
Ural Federal University, RUSSIA

Prof. Dr. Sema ETIKAN
Ahi Evran University, TURKEY

Prof. Dr. Kalbike Omirbaikyzy ESSENOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Olga Nosova VALENTYNOVNA
Kharkiv National University, UKRAINE

Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK
Istanbul University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Nadejda AÇAN
Ural Federal University, RUSSIA

Assoc. Prof. Dr. Eva EPPLER
University of Roehampton, UK

Assoc. Prof. Dr. Semiha ŞAHİN
Dokuz Eylül University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Sholpan Myrzakasymovna SHUINSHINA
Institute of Secondary Education Altynsarin National Academy, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Giovanni BORRIELLO
Università degli Studi della Tuscia / ITALY

Assoc. Prof. Dr. Zaharah HUSSIN
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Rıza SAM
Uludag University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Nagima Abzelbekovna ILIYASOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Raygul RAHMETOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Gulnur SMAGULOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Beata BOROWSKA-BESZTA
Nicolaus Copernicus University, Toruń, POLAND

Assoc. Prof. Dr. Hajjah Jariah Mohd JAN
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Tornike SHURGULAIA
Georgian National University, GEORGIA

Assoc. Prof. Dr. Mashitoh MAHAMOOD
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Raihanah Binti Hj AZAHARI
University of Malaya, MALAYSIA

Assist. Prof. Dr. Rouslan JALIL
University of Kentucky, USA

Assoc. Prof. Dr. Muhammet ÖZDEMİR
Katip Celebi University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Nurhodja AKBULAEV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, AZERBAIJAN

Assist. Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
Gaziosmanpaşa University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Ercüment YILDIRIM
Kahramanmaraş Sutcu Imam University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Nino CHIABRISHVILI
Ilia State University, GEORGIA

Assist. Prof. Dr. Yusuf Ziyaettin TURAN
Uşak University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Ekin KAYNAK İLTAR
Akdeniz University, TURKEY

Dr. Katya DUNAJEVA
Eotvos Lorand University, HUNGARY

Dr. Marta R. JABŁOŃSKA
University of Lodz, POLAND

Dr. Mani Man Singh RAJBHANDARI
University of Johannesburg, Republic of SOUTH AFRICA

Dr. Alessandro PORROVECCHIO
Université du littoral Côte d'Opale, FRANCE

Dr. Rina Manuela CONTINI
Università degli Studi G. d'Annunzio Chieti e Pescara, ITALY

Dr. Paige WILLIAMS
University of Melbourne, AUSTRALIA

Dr. Wilkinson Daniel Wong GONZALES
National University of Singapore, SINGAPORE

Dr. Marek LUKÁČ
University of Presov, SLOVAKIA

Dr. Ljiljana Kaliterna LIPOVČAN
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, CROATIA

Dr. Bruno SURDEL
Renmin University, Beijing, CHINA

Dr. Salma HALIOUI
Brandenburgische Technische Universität Cottbus, GERMANY

Dr. Anantha Raj A. AROKIASAMY
Quest International University Perak (QIUP), MALAYSIA

Kardo Karim Rached MOHAMMAD
University of Human Development, IRAQ

Dr. Lazlo MARACZ
Universiteit van Amsterdam, The NETHERLANDS

Dr. Faizal AYOB
Victoria University, AUSTRALIA

Dr. Cosmin Tudor CIOCAN
Ovidius University Constanta, ROMANIA

Dr. Almaz Rafisovich GAPSALAMOV
Kazan Federal University, RUSSIA

Dr. Aizan Binti Ali Mat ZIN
Universiti Malaya, MALAYSIA

Dr. Tahir ISLAM
The University of Science and Technology, CHINA

Kardo Karim Rached MOHAMMAD
University of Human Development, IRAQ

Adesanya Ibiyinka OLUSOLA
Ekiti State University, NIGERIA

Prof. Dr. Hossein KHOSHBATEN
Sarab University, IRAN

Prof. Dr. Kondratyuk Oksana IVANIVNA
Kiev National University of Trade and Economics, UKRAINE

CONTENTS

Türkiye’de Tarih Eğitimi	2
Mustafa ŞAHİN, TÜRKİYE	
Views of the Teachers over the Effects of Parents on Academic Achievements of Immigrant Students	7
Fethi KAYALAR, TÜRKİYE	
Member Perception of Stress Level in Team Works in the Operation Process: A Research in Izmir	17
Nezih Metin ÖZMUTAF, Nurdan KARAMAN, TÜRKİYE	
Salīm Barakāt as Arbiter between Good and Evil: According to his long poem al-Mu‘jam (The Obscure)	32
Aviva BUTT, AUSTRALIA	
Lojistik ve Tersine Lojistik: Etimolojik Bir Analiz	38
Ramazan ERTURGUT, Artuğ Eren COŞKUN, TÜRKİYE	
Tarih Öğretmenlerinin Mesleki Eğitim Tasarımına İlişkin Görüşleri	48
Mustafa ŞAHİN, Semiha ŞAHİN, Canan AKYOL, Hale SUCUOĞLU, TÜRKİYE	
Kırım Şairinin Kalp Töründe Saklanan Duygular (Mehmet Nüzhetnin İcadına Yeni Bakış)	61
Tahir KERİMOV, KIRIM	
A Continuing Destiny of Personality From Aleksandr To Mansur Bey: An Intertextual View to Aleksandr Sergeyevich Griboyedov’s Play Akildan Bela and Mizanci Mehmet Murat’s Novel Turfanda Mi Yoksa Turfa Mi	68
Cafer GARİPER, Yasemin BAYRAKTAR, TÜRKİYE	
Olasılık Konusu Öğretiminde Bilgisayar Destekli Bir Kavram Haritası Kullanımı: CMAP	78
Nurcan ÇAĞAN, Mahmut GÖMLEKÇİ, Tamer KUTLUCA, TÜRKİYE	
The Effects of Accreditation on the Quality of Language Education in University Prep Schools	86
Burak KALAÇAY, TURKEY	
Designing methodology for evaluating level of development of accounting systems in function of comparison between them	102
Amra GADZO, BOSNIA and HERZEGOVINA	
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Gelişimine İlişkin Görüşler	123
Mustafa ŞAHİN, Semiha ŞAHİN, Canan AKYOL, Hale SUCUOĞLU, TÜRKİYE	
Use of New Information Technologies in Educational Policies	137
Marcel SULTANESCU, Carmen SULTANESCU, ROMANIA	
Appearance of Institutionalization Perceptions in Business in Terms of Demographic Variables: An Empirical Analysis	142
Ramazan ERTURGUT, Artuğ Eren COŞKUN, TÜRKİYE	

The Relation of Coping with Stress Styles and Psychological Wellbeing	154
Fatih YILMAZ, TÜRKİYE	
Single-Word Terms and Word-Groups in the Basic Vocabulary of the Terminology of Mechanics in the Albanian Language.....	161
Sadete PLLANA, Gani PLLANA, Republic of KOSOVO	
Ability to Produce Capital.....	163
Vehbi KARA, TURKEY	
Matematiğin Sağlık Bilimlerinde Kullanımı Üzerine Bir Çalışma	172
Tamer KUTLUCA, Seval LAÇİN, TÜRKİYE	
Bir Lojistik Merkez Okuması: Hamburg Limanı ve Hinterlandı	178
Ramazan ERTURGUT, Artuğ Eren COŞKUN, TÜRKİYE	
The Identity of Technical Terminology as a Special Unit in the Vocabulary of the Albanian Standard Language..	187
Gani PLLANA, Sadete PLLANA, Albulena PLLANA BREZNICA, Republic of KOSOVO	
Маркетинговый анализ деятельности ЗАО «Келечек».....	194
Aynura ASKAROVA, KYRGYZSTAN	
Lojistik Performans Boyutlarının Literatüre Dayalı Ayırıştırılması: Teorik Bir Yaklaşım.....	203
Ramazan ERTURGUT, Artuğ Eren COŞKUN, TÜRKİYE	
A look on history and culture through quilting	210
Venera ABDIGANIEVA, KYRGYZSTAN	
Sosyal Bilgiler Eğitimi Ders Kitapları ve Yazarları Üzerine Bazı Tespitler.....	215
Mustafa ŞAHİN, Sevda ERBAŞ, Özge ARSLANCAN, Özgür BAŞ, İzel KAYA, Umut YALÇINKAYA, TÜRKİYE	
Lojistik Performansı Artırmaya Yönelik Stratejiler ve Dünya Üzerindeki Uygulamaları	230
Ramazan ERTURGUT, Artuğ Eren COŞKUN, TÜRKİYE	
Garip Şiirinde Sosyal, Siyasi ve Ekonomik Şartların Eleştirisi	239
Cafer GARİPER, Yasemin BAYRAKTAR, TÜRKİYE	
Matematiğin İnşaat Mühendisliğindeki Kullanımının Betimlenmesi Üzerine Bir Araştırma	249
Tamer KUTLUCA, Seval LAÇİN, TÜRKİYE	
The Partnership Between Family, Kindergarten and NGOs in Child's Early Education.....	255
Tanase (Brotac) DANIELA, ROMANIA	
Motivations for university teachers' language awareness.....	262
Malika JMILA, MOROCCO	
Tarık Buğra'nın "Buhran" Hikâyesindeki Eksilti Unsurları Üzerine Bir İnceleme	271
Melahat ARIKLI, Süleyman AKSU, TÜRKİYE	

The Place of Pronunciation Spelling in Foreign Language Teacher Education	277
Mehmet DEMİREZEN, TURKEY	
Macro Level of Pause-making Instances in Spoken English for Turkish English Teachers	296
Mehmet DEMİREZEN, TURKEY	
Duygusal Boşanma ve Çocuklar	311
Osman Tayyar ÇELİK, TÜRKİYE	
Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi	314
Mete Okan ERDOĞAN, Ümit YILMAZ, Erol ÖZÇEKİÇ, TÜRKİYE	
Patriarchy Or Realm Taking Individual Antipathy	322
Yakup YASAR, TURKEY	
The Semiotic and Semantic Metaphor Usage in the Formation of a Language Course: English Address	328
Resul GEYİK, TURKEY	
Üniversiteler Perspektifinden Eğitimde Akreditasyon	332
Osman Tayyar ÇELİK, TÜRKİYE

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

Proceedings Book
Tam Metin Bildiriler Kitabı Сборник материалов
Сборник материалов Proceedings Book
Сборник материалов Proceedings Book
Proceedings Book Tam Metin Bildiriler Kitabı
Proceedings Book Proceedings Book Сборник материалов
Сборник материалов Tam Metin Bildiriler Kitabı
Tam Metin Bildiriler Kitabı **Сборник материалов**
Сборник материалов **Proceedings** Сборник материалов
Сборник материалов Tam Metin Bildiriler Kitabı
Сборник материалов Сборник материалов
Tam Metin Bildiriler Kitabı
Сборник материалов Proceedings Book
Tam Metin Bildiriler Kitabı Сборник материалов
Proceedings Book Tam Metin Bildiriler Kitabı
Сборник материалов

Türkiye’de Tarih Eğitimi

History Education in Turkey

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN¹

Abstract

Since the beginning, it was seen that the main purpose of education in Turkey is to install national consciousness and to encourage citizenship and patriotism. History lessons have also been one of the lessons most affected by this understanding. History lessons have been used to bring pride in Turkishness to students in the process of nation building. The problems of history education in Turkey have been on the agenda of educators for many years. Education in Turkey is criticized both in terms of content and method, and in the criticisms made it is stated that education in Turkey is insufficient to achieve its overall goals. The problems related to history education can be divided into two categories: content and method. Criticism of history textbooks can be collected under the following topics: nationalist perspective, lack of Contemporary History, local history and world history, weight of political and military history, frequently repeated issues, abundance of detail. The problems related to teaching methods can be summed up in the topics of using the single level/lecture method, not including different methods, and memorization. Since 2007, it is observed that changes are being made in the light of previous criticisms and international developments in the revised history curriculum and textbooks. However, an examination of the current programs and textbooks shows that some old problems still remain. A national history-dominated, over-information-laden program is still in force. Although an activity-centered and Constructivist education is being sought, the current textbooks and program are not designed to facilitate this transition. The main concern of teachers is to train subjects as they used to be and prepare students for central examinations.

Keywords: Education, Turkey, History Education.

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, İzmir, TÜRKİYE

Öz

Öteden beri Türkiye’de eğitimin temel amacının ulusal bilinç aşlamak, vatandaşlığı ve yurtseverliği özendirmek olduğu görülür. Tarih dersleri de bu anlayıştan en fazla etkilenen derslerden biri olmuştur. Tarih dersleri ulus inşa etme sürecinde öğrencilere Türklük gururu kazandırmak için kullanılmıştır. Türkiye’de tarih eğitiminin sorunları yıllardır eğitimcilerin gündemindedir. Türkiye’deki eğitim hem içerik hem yöntem açısından eleştirilmekte, yapılan eleştirilerde Türkiye’deki eğitimin genel amaçlarına ulaşmada yetersiz kaldığı dile getirilmektedir. Tarih eğitimiyle ilgili ele alınan sorunlar içerik ve yöntemle ilgili olmak üzere ikiye ayrılabilir: Tarih ders kitaplarına yönelik eleştiriler şu başlıklar altında toplanabilir: Ulusalci bakış açısı, çağdaş tarihin eksikliği, yerel tarih ve dünya tarihi, siyasi ve askeri tarih ağırlığı, sıklıkla tekrarlanan konular, ayrıntılı bolluğu. Öğretim yöntemleriyle ilgili sorunlar ise tek düze/düz anlatım yönteminin kullanılması, farklı yöntemlere yer verilmeyişi ve ezbercilik başlıklarında toplanabilir. 2007 yılından itibaren yenilenen tarih dersi öğretim programı ve ders kitaplarında daha önce yapılan eleştiriler ve uluslararası gelişmeler ışığında değişiklikler yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak mevcut program ve ders kitaplarının incelenmesi bazı eski sorunların halen devam ettiğini göstermektedir. Milli tarih ağırlıklı, aşırı bilgi yüklü bir program halen yürürlüktedir. Etkinlik merkezli ve yapılandırmacı bir eğitime geçilmeye çalışılsa da mevcut ders kitapları ve program bu geçişi kolaylaştıracak yapıda değildir. Öğretmenlerin temel kaygısı halen eskiden olduğu gibi konuları yetiştirmek ve öğrencileri merkezi sınavlara hazırlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Türkiye, Tarih Eğitimi.

1. GİRİŞ

1923-1930 arasında ilk ve ortaöğretim müfredatlarında köklü değişiklikler yapılmış ve 1926’dan itibaren ders kitaplarının hazırlanması ve seçimi MEB Talim ve Terbiye Dairesi Kurulu Başkanlığına bırakılmıştır. Türkiye’de kuruluşundan bu yana eğitimle ilgili önemli kararlar, müfredat yazımı, kitap seçimi gibi kararlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. İlk yıllarda müfredata uygun ders kitapları hazırlanmış, özellikle ilkökul ders kitapları ulusal tarih anlayışı çerçevesinde yazılmaya başlanmıştır. Ortaöğretim tarih müfredatında da değişiklikler yapılmış ancak yeni müfredata uygun tarih kitaplar yazılması zaman almıştır.

Öteden beri Türkiye’de eğitimin temel amacının ulusal bilinç aşlamak, vatandaşlığı

ve yurtseverliği özendirmek olduğu görülür. Tarih dersleri de bu anlayıştan en fazla etkilenen derslerden biri olmuştur. Tarih dersleri ulus inşa etme sürecinde öğrencilere Türklük gururu kazandırmak için kullanılmıştır.

Osmanlı Devleti’nin çok dinli ve çok milletli yapısı Cumhuriyet dönemiyle birlikte ulusal bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmıştır. Yeni kuşaklarda modern ve ulusal bir kimlik oluşturmak için tarih derslerinin içeriği buna göre düzenlenmiş ve bu yaklaşım tarih eğitiminde günümüze kadar egemen olmuştur. 1930’lu yıllar tarih müfredatı ve ders kitaplarının Türk tarih tezi doğrultusunda yeniden yazıldığı yıllardı. Türk tarih tezi Türklerin dünya uygarlığına Osmanlı Devletinden çok öncede büyük katkılarda bulunduğu düşüncesine dayanıyordu. Türkler

Orta Asya'da birçok uygarlığın da kökü olan bir uygarlık yaratmışlardır. Bu tez Türklerin Orta Asya'da tarih öncesi çağlardan beri yüksek bir kültür yarattıklarını söylüyordu. Türkler buzul çağı sonrası Orta Asya'daki iklim değişikliğini takiben dünyanın başka yerlerine göç etmek durumunda kaldılar; sahip oldukları yüksek kültürü gittikleri yerlere götürdüler ve pek çok medeniyetin yaratılmasını sağlamışlardır. Türk tarih tezi en eski uygarlıkların Türkler tarafından yaratıldığını iddia ediyordu. Bu tezin amacı Anadolu'nun eski çağlardan beri Türk yurdu olduğunu ve Anadolu'daki Hititler, Frigler ve Lidyalılar gibi tüm uygarlıkların Türklere ait olduğunu ispatlamaktır. Bu tez tüm antik uygarlıkların kökeninde Türklerin olduğunu, dolayısıyla Batı uygarlığının da Türklere çok şey borçlu olduğunu ve Türklerin Batı uygarlığından dışlanmaması gerektiğini ima ediyordu. Tarih müfredatları bu yaklaşımı küçük değişikliklerle 1970'lere kadar sürdürdü. 1970'lerde Türklerin İslam tarihindeki yerine de vurgu yapılmaya başlandı.

Türkiye'de tarih eğitiminin sorunları yıllardır eğitimcilerin gündemindedir. Türkiye'deki eğitim hem içerik hem yöntem açısından eleştirilmiştir. Yapılan eleştirilerde Türkiye'deki eğitimin genel amaçlarına ulaşmada yetersiz kaldığı dile getirilmektedir. Tarih eğitimiyle ilgili ele alınan sorunlar içerik ve yöntemle ilgili olmak üzere ikiye ayrılabilir:

A) İçerikle İlgili Sorunlar

Literatürde en çok tartışılan konulardan biri tarih derslerinin içeriği ve ders kitaplarının özellikleridir. Ders kitapları uzun yıllar derslerde kullanılan tek materyal olduğu için

kitapların yapı ve içeriği oldukça önemli görülmüştür.

1) Ulusalci Bakış Açısı

Türkiyedeki tarih dersleri ulusal tarih ağırlıklıdır. Literatürde Cumhuriyetin başından beri tarih derslerinin ulusalci ve etnik merkezli bakış açısıyla öğretildiğine dair eleştiriler vardır. Ulusal tarih ve ulusalci tarihin farklı olduğuna dikkat edilmelidir ve etnosantrik yaklaşımı eleştirmenin ulusal tarihin önemini küçümsemek anlamına gelmediği unutulmamalıdır. Bu konu birçok Avrupa Konseyi konferansında tartışılmış ve iki kavram arasındaki fark şöyle açıklanmıştır:

Ulusal tarih bir ulusun geçmişine ait delilleri değerlendirip çalışır. Ulusalci tarih, sıklıkla siyasi ve diplomatik başarılar ve askeri zaferlerle ilgilenir ve bunlarla övünür. Ulusal tarih değerleri incelemekle ilgiliyken, ulusalci tarih kaçınılmaz olarak bunları aşılama ile ilgilidir. Ulusalci tarih nedenleri incelemekten çok suçlama veya onaylama tavırları gösterir ve sadakat talep eder.

Bu terimlerle bakıldığında Türkiye'deki tarih eğitiminin ulusal olmaktan ziyade ulusalci olduğu iddia edilmiştir. Tarih ders kitaplarının Türk ulusu lehine abartılı ve dogmatik bilgilerle dolu olduğu ileri sürülmüştür.

2) Çağdaş Tarihin Eksikliği

Tarih dersleri uzun yıllar boyunca 2. Dünya Savaşı yıllarına kadar olan konularla ilgiliydi ve 2. Dünya Savaşı sonrası konular derslerde ele alınmamaktaydı. Öğrenciler çağdaş siyasi, kültürel, ekonomik konularda yeterli bilgi sahibi olamamaktaydılar. 2008 yılında 12. sınıflarda okutulmak üzere Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ismiyle bir ders müfredata eklenmiştir. Ancak bu dersi sadece liselerin sosyal bilimler bölümü öğrencilerinin alacak olması önemli bir eksikliklerdir.

3) Yerel Tarih ve Dünya Tarihi

Tarih dersleri genellikle ulusal tarih konularındadır. Ders kitapları daha çok Türk tarihiyle ilgili konularda olup dünya tarihi ve başka kültürler hakkında yeterli bilgiler yoktur. Araştırmacılara göre, tarih ders kitaplarının ancak %5'lik kısmı dünya ve Avrupa tarihi hakkındadır. Geri kalan %95'lik kısım Türk tarihi hakkındadır. Ders kitaplarında Avrupa tarihiyle ilgili üniteler Osmanlı üniteleri arasına serpiştirilmiştir. Aslında yerel tarih konuları da müfredatta ihmal edilen konulardandır. Bu konunun ihmal edilmesi öğrencilerin daha geniş çaplı tarihsel olaylarla kendi hayatları ve çevreleri arasında bağ kuramamalarına yol açmaktadır.

4) Siyasi ve Askeri Tarih Ağırlığı

Araştırmalara göre, ders kitaplarının yaklaşık 2/3'ü askeri ve siyasi tarihe ayrılmış durumdadır. Yeni müfredatlarda bu dengeye dikkat edilmeye çalışılmıştır. Ancak yeterli değildir.

5) Sıklıkla Tekrarlanan Konular

Benzer konular ilk, orta ve yüksek öğretimde tekrar tekrar ele alınmaktadır ve bu durum öğretmenler tarafından büyük bir sorun olarak görülmektedir.

6) Ayrıntılı Bolluğu

Tarih kitaplarında çok detaylı ve gereksiz bilgiler olduğu yönünde eleştiriler yapılmıştır. Örneğin bir tarih kitabında 110 farklı devlet, hanlık ve bölge ismi saymış, ayrıca bir kitabın 50 sayfasında 57 tane savaş ismi belirlenmiştir.

B) Öğretim Yöntemleriyle İlgili Sorunlar

Türkiye'de literatürde en çok tartışılan konulardan bir diğeri de tarih öğretim yöntemlerinde karşılaşılan sorunlardır.

1) Farklı Yöntemlerin Kullanılmaması

Türkiye'de tarih öğretimi öğrencilerin aktif olarak derse katılmasına uygun olmadığı gerekçesiyle eleştiriye tabi tutulmaktadır. Dersler boyunca öğrencilerin sadece öğretmeni dinlediği veya öğretmen tarafından söylenen şeyleri defterine geçirdiği bu yaklaşım pedagojik açıdan eleştiri konusu yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda okullarda okutulan kitapların öğrencileri mevcut bilgileri okuyup ezberlemeye yönelttiği, araştırmayı özendiren yazılı ve görsel kaynakların yeterince kullanılmadığı ortaya konulmuştur. Yine öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadıkları, geleneksel, düz anlatıma dayalı yöntemi tercih ettikleri görülmüştür.

2) Ezbercilik

Ezbercilik Türkiye'de tarih eğitiminde önemli sorunlardan biri olarak görülmektedir. Kitaplardaki soruların büyük çoğunluğu ezbere dayalı bilgi sorularıdır. Kaynak kullanımına yönelten analiz sorularının sayısı sınırlıdır. Aynı şekilde öğretmenlerin sınavlarda sordukları sorular arasında da sentez düzeyinde sorulara rastlanmamaktadır.

SONUÇ

2007 yılından itibaren yenilenen tarih dersi öğretim programı ve ders kitaplarında daha önce yapılan eleştiriler ve uluslararası gelişmeler ışığında değişiklikler yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak mevcut program ve ders kitaplarının incelenmesi bazı eski sorunların halen devam ettiğini göstermektedir. Milli tarih ağırlıklı, aşırı bilgi yüklü bir program halen yürürlükte. Etkinlik merkezli ve yapılandırmacı bir

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

eğitime geçilmeye çalışılsa da mevcut ders kitapları ve program bu geçişi kolaylaştıracak yapıda değildir. Öğretmenlerin temel kaygısı halen eskiden olduğu gibi konuları yetiştirmek ve öğrencileri merkezi sınavlara hazırlamaktır. Bu kaygılar sınıf içinde

tartışmaya dayalı, öğrencilerin analiz ve sentez becerilerini geliştirecek, farklı kaynaklara dayalı ders ve konu işleme şansını azaltmaktadır. Mevcut eksiklerine karşın yeni program ve ders kitaplarının hazırlanması kuşkusuz olumlu gelişmelerdir.

Views of the Teachers over the Effects of Parents on Academic Achievements of Immigrant Students

Fethi KAYALAR¹

Abstract

Internal discipline, efficient studying and learning skills, active listening skills, motivation and personal characteristics play important roles in academic achievement of the child at school age. Parents have a lot of duties in support of these factors. In the study we aimed to determine the effects of parents on academic achievement of the school-age children of immigrant families. To get necessary data we interviewed with the teachers of immigrant students in some Primary and Secondary Schools in the city of Erzincan. Focused Group Interview technique, one of the Qualitative Research Methods, was used in the study, as we would research academic achievements of immigrant students in various schools and interview with their teachers. The views obtained from the teachers suggest that the parents of immigrant students are not interested in their children for their achievements and have much expectation from the teachers, school management and local administration. As the academic language proficiency of immigrant parents and their educational levels are lower than the native ones, the students can hardly benefit from their parents. Economic conditions of the immigrant families are under the normal level, which affects their school-age children for afterschool academic activities such as private courses. As a result of the study, we have the conclusion that the school-age immigrant students should be allowed to benefit from Youth Centres, and their parents should be admitted to Parents Training Programs provided by Public Training Centres of the Directory of National Education and encouraged to get interested in their children in terms of motivation, internal discipline, efficient communication and academic achievements in school environment.

Keywords: Immigrant education, Immigrant parents, Immigrant students, Academic achievement

1. INTRODUCTION

Internal discipline, efficient studying and learning skills, active listening skills, motivation and personal characteristics play

important roles in academic achievement of the child at school age. Parents have important and profound effects on these factors. One of the basic principles of the development of

¹ Assoc. Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım University, Department of Educational Sciences, TURKEY

children in the educational environment is that teachers, students, administrators and families are all together in this process. The most important goal of the education process is the consolidation and development of the skills acquired in the school environment, ensuring school-house consistency and becoming an effective element of the school environment (Akkök, 2004; Dam, 2008).

Healthy parent-child relationships provide the basis for the development of healthy and personality individuals. The ability of the child to develop healthy personality traits depends primarily on the development of healthy personality traits of parents. Their ability to communicate effectively with their children will be possible by creating environments that will allow them to develop their personalities freely.

1.1. Roles of Family in Education

Education is as important as health and happiness for a child, for education is one of the most important things that determine the life of a child. In education, the attitude of not only the child but also the parents affects the success. Education first starts in the family. Although the socio-economic status of the family plays a big role in the success of the student, the main factor is the interest of the family in child's education. The family should provide the child with interest in learning and the desire to learn. It is also the family that will develop positive behaviours in the child.

Especially in primary and secondary education, children spend most of their time after school with the family. The family's

interest and love is a great need for children. According to the researches, the success of the children of the families who are closely interested in their children increased in education. It is also known that children take role models in their families. Therefore, it is necessary for the family to exhibit these behaviours in order to have positive developments in the child.

The attitudes and behaviours of parents towards the child, on one hand, affect the psycho-social development of the child; on the other hand, it will be a model for his friends and other social relations. Most of the effects that cause harmony or incompatibility of the child's environment take place around the family. The problems in the family, the deterioration of the family structure, the negative personality of an adult within the family, such as parents, aunts and uncles, can also be reflected to the children who grow up in that family and cause them to become problematic individuals. The marriages of such troubled individuals will also create new problematic families and problematic children. This vicious cycle will go on in such a way (Keçeli-Kaysılı, 2008).

Parents can worry about their children's differentiation efforts and the search for identity, as a result they can reflect their negative feelings on their children. In this way, parents constantly interfere with their children, making it difficult for them to recognise and to know themselves. The greatest stress factor in children is the intrusive attitudes of the parents. Children who are neglected in family relations and raised in abuse and violence, show adaptation and behaviour problems in terms of

emotional, social and personality development in psycho-social development stages. During adolescence, the child suffers from communication difficulties within the peer group and tends to show the violent behaviours of the parents to their friends by modelling them.

Changing the violent attitudes of children depends on the development of analytic approaches and crisis management skills in the face of conflict. However, the child who can solve the problem or conflict can avoid violent behaviour. Above all, in solving the conflict, understanding or analyzing the problem constitutes the source of the solution.

Parents' participation in education of the children is very important for academic achievement. However there are some factors that prevent parents' participation in education of the children. They can be examined under two categories such as personal-emotional reasons and social-organizational reasons. The personal and emotional reasons include the parents' interest in school activities, their parenting abilities and the support they provide for their children, and the socially negative assumptions made by the teachers regarding the families. Social-organizational reasons include the social conditions of the family, the assessment of the child unilaterally by the educator, different expectations of the teachers for parents' participation in education of their children, the exclusion of the families, and the lack of regulations related to the partnership between parents and school.

1.2. Immigrant Policy in Education

In today's world, people have to migrate to other countries from time to time to escape oppression, war and persecution. Such migration is defined as compulsory or asylum migrations in the scientific literature. Especially in recent years Turkey has become a country that accepts this kind of common migration.

All children residing in Turkey have the right to education. Students who speak a foreign language also have the right to education at all levels, from pre-primary education to higher education in Turkey. The education system does not discriminate against any race, society, language, colour, political or other beliefs or national origin. This is guaranteed by Turkish Constitution. Furthermore, every educational institution respects the right to freedom of thought, conscience and religion. The policy of the integration of foreign-language students into our education system and into the Cypriot community aims to create presuppositions that generally guarantee equal access to all students and opportunities for success in education.

The Ministry of Education, through a series of measures, aims to establish democratically organized schools in Turkey. With such a formation, it is aimed to reveal the multiculturalism of our society as an element of synthesis and creative production and as an opportunity for mutual understanding and mutual respect. Working in this direction, the Ministry adopts the following main objective of intercultural education: enriching knowledge of all students about the values of life, experiences and peoples, in-depth exploration of world values, and rejecting stereotypes and prejudices. Besides, these

principles can create the conditions of peaceful coexistence and prosperity not only in Turkey but also all over the world.

Therefore, the philosophy that will actually lead to the integration of foreign students into our system is carried out by undertaking democratic and humanitarian schools in Turkey. The aims of this educational philosophy are to create;

- a democratic school where all children will study together in preparation for their common future;
- a school where no child is deprived of acquiring all resources defining an educated person;
- a school organized in a way that allows all children to reach all educational objectives, without compromising the quality and quantity of educational goods;
- no child shall be excluded because of a particular characteristic;
- a humane system that cannot be marginalized, stigmatized and ignored;
- a system in which human dignity is fully respected and students have the right and the ability to experience their childhood and first youth age as the most creative and happy period of their lives, not as a mere period, but as a troublesome period (as in traditional school) that prepare themselves for adult life.

The other goals include;

- Developing and implementing coordinated intervention measures for the smooth integration of foreign language speaking students into the education system.
- Establishment and integration of institutions providing a qualitative and effective education to foreign language students.
- Teachers, students and parents to be sensitized in line with the principles that should lead a multicultural society, in addition to training educators and active institutions on issues related to the theoretical and practical dimensions of intercultural approach to education.
- Development of special instructional, visual and educational material to expand the possibilities of the education system and, in addition, the implementation of new instructional approaches.
- Development and implementation of key measures and procedures to ensure the harmonization of new foreign language speaking students.

Sufficient language of instruction is compulsory so that students who speak a foreign language can get a maximum benefit from their right to education. As a result, students are offered intensive programs for learning the Turkish language as the first priority.

1.3. Immigrant Parents and Children at School Age

Migration covers over 130 million adults and children worldwide. Immigrant parents often have to make serious sacrifices in the hope of a better future for their children. Immigrant parents are protecting their children in a tight and exaggerated way because of the concern that the new environment is rooted in the anticipated threats. In the new environment, they may have more strict restrictions than their previous home. At the same time, immigrant parents are strictly tied to their children as they develop their language skills faster than parents. As a result, they are in service as translators and employees for the family. Children can create significant tensions within the family, parenting, and at the same time leaving them often in contact and limiting their activities (Suarez-Orozco, 2016).

It has been discovered that the socio-economic background is an important factor in the difficulties experienced in the migration process (Aronowitz, M. 1984; Grinberg, L. and Grinberg, R. 1989; Flakerud and Uman, 1996). In addition to economic resources, education levels also play a decisive role in minimizing structural obstacles (C. Suarez-Orozco, 1998). There are three classes of immigrants – upper-middle class immigrants, middle class immigrants and poor-class immigrants. The upper-middle class immigrants have the least loss. They can regain their dignity and travel as a round-trip to sustain their social relations. The history of middle class immigrants often has many losses in terms of dignity: they often find jobs in positions far below their field and abilities

because of language difficulties, lack of communication or lack of license in major professions. In addition, middle class immigrants may suffer from prejudice and discrimination in the new country for the first time in their lives. The poor-class immigrants, who are usually members of the lowest level in their homeland, often suffer from extreme difficulty as a result of migration. In spite of these difficulties, they may include xenophobia, racism, and fierce strife for the least demanding jobs, and they generally achieve some relative improvements in their economic and social situations. In addition, while discrimination in the new country is undoubtedly harmed, social disregard may not necessarily be a new experience. As members of the low socio-economic class, they are likely to have suffered from such behaviour in their own homeland.

One of the subjects most affected by the migration process and its social consequences is, of course, children. The problems such as employment, education, health, housing, alienation and security that an immigrant family has to overcome first and foremost are reflected directly to children. Reflection of these problems to children makes immigrant children disadvantaged both in the family and in the face of the children of the host society. In addition, with the influence of the individual, group or institutions on the immigrant child, the possibility of control and guidance on the children of the family is greatly reduced. Variables such as low level of education, poverty, lack of social security, and cultural differences reinforce the disadvantageous position of children in the social process, and the inadequacy of the

opportunities offered to migrant children leads to a greater risk focus.

2. MATERIAL AND METHOD

2.1. Design of the Research

The study was carried out using Focus Group Interview technique and Case Study of the Qualitative Research Models. Focus Group Interview is a special group interview technique structured to determine the detailed information and ideas of the selected group of participants within the framework of a specific subject. The reason why this technique was used in this study is that, of all the teachers serving in Bayırbağ Secondary School, only the ones who had immigrant students in their classes were included in the study. The aim of the case study is to reveal detailed results by examining a specific situation in depth. The case study is an empirical research method used in a current phenomenon, where the boundaries between the case and the content are not clear and there is more than one evidence or data source (Yıldırım and Şimşek, 2013).

2.2. Universe of the Research

Universe of the research was formed with 5 teachers of Bayırbağ Secondary School, who had immigrant students in their classes, as the Meskhetian students attend only to this school in the region. After permission was taken from the National Education Directorate of Erzincan, a face-to-face interview was done with 5 teachers to determine the effects of immigrant parents on academic achievements of their children.

2.3. Data Collection

In order to obtain necessary data, under the permission of course teachers, the examination papers of 27 Meskhetian immigrant students attending to the 5th, 6th, 7th and 8th grades of Bayırbağ Secondary School were examined. Their failure in writing and expressions were determined, the mistakes in writing and statements were found and grouped for each examination. A face-to-face interview was done with the teachers using sound recorder, then the statements were written down and abstracted for analysis.

2.4. Analysis of the Data

The data obtained from the teachers through face-to-face interview through sound recorder were made into transcripts, and then they were refined and abstracted for analysis. The statements of each teacher were evaluated with the examination paper of each student. With the help of the knowledge about each students that was provided by the teachers, the level of academic achievements of each student was determined, and suggestions were made according to their mistakes in exam papers. To get comprehensive and exact data on the students' failure in academic language skill, the views of all the teachers for each student were taken into account.

3. FINDINGS AND DISCUSSION

Upon consultation to the teachers who teach Turkish language, Science, English Language and Social Sciences for their views of over the effects of parents on academic achievements of immigrant students, they have shared their viewed with the researcher

about the failure of Meskhetian students in Bayırbağ Secondary School.

The teacher of Turkish Language stated *"...Meskhetian students are hardworking and ambitious at physical activities. But they do not like reading and writing. Their accent is not just the same as that of native ones, their parents are poor at academic language and indifferent to their children. Their educational levels are poor and cannot help their children in their homework, as a result they do not want to do the reading in school environment... I can say that the alphabet through which Meskhetian students got their education before they came to Turkey is completely different than ours, which caused them to pronounce the letters and words more different than they should be.."*

From these statements, we can argue that different accents, different alphabets and the structural differences between languages affect the ability of immigrants to learn target language. Particularly the children at school ages are prone to academic failure at school due to academic language in that their former language is basically different than the latter one. The immigrant parents' educational levels are poor, which means that their children at school age do not benefit from their parents for after-school education.

As the teacher of Science stated during interview, *"... the Meskhetian students are poor at multiple choice examinations as they can hardly understand and grab the meaning of the question statements and choice statements. They are not good at vocabulary of science, for this reason they are not sure about the right answer, though they have*

enough knowledge about science... I want to talk to their parents but they do not want to come and see me.."

To be successful at the examinations, the student has to know the answers to the questions and reflect his or her knowledge about the subject matter in detailed. In multiple choice examinations, the student is required to understand the questions well and find the correct choice if he or she can understand the deep meaning of the questions. Without sufficient vocabulary in science, one can hardly be successful in the test, as it requires a good capacity of academic vocabulary. The Meskhetian students do not have enough level of academic vocabulary; as a result they become failure in the tests. They cannot learn academic vocabulary at home as their parents have poor academic level, further they they do not follow up their children's situations at school environment.

The teacher of Social Sciences expresses the situation from different point of view by saying *".. The parents of Meskhetian students expect a lot from the government. They are not interested in their children about what they need at school, what the quality of learning that their students get at school environment is, what the student's plan for the future is. This affects the students' academic achievement in negative way...."*

From the statements we can point out that the attitudes and approaches of the parents hardly motivate the students for school achievement at school environment, and the expectations of the parents from government cause uneasiness among the teachers. In fact the attitudes of

parents directly affect academic achievement of learners (Ünlü and Sağer, 2018).

4. RESULT and SUGGESTIONS

Migration is a sociological phenomenon, which includes political, social, educational, traditional and historical issues. Along with migration from one country to another, problems with education and accommodation are of great importance for the target country. Recent migration waves from Iraq, Syria, Afghanistan and Ukraine to Turkey have forced it to find some immediate solutions for education of millions of immigrants. Meskhetian immigrants have been placed in Üzümlü sub-province of Erzincan city since 2015 through the agreement with Russian and Ukrainian governments as a result of the conflict between Russia and Ukraine in Crimea region. Almost all the Meskhetian children at school age were placed in schools according to their ages and academic levels. Most of the students have failed in multiple choice examinations including nationwide exams such as TEOG and University Entrance Examination. After a detailed examination and research, it has been found out that Meskhetian students are poor at academic language and they should develop academic and scientific vocabulary in Turkish Language.

In the interviews with the teachers, they stated that the indifference of the family was a big problem for the students to adapt school rules. It was determined that immigrants have tried to get citizenship, that citizenship was considered more important for them and that they would not live in Üzümlü after the grant

of citizenship rights. This observation is the same as that of other studies carried out by Bahar and Yılmaz (2018), Kaştan (2015), Gülüm and Akçalı (2017). Therefore, the teachers should meet the parents of the immigrant students by visiting them at their homes (Gencer, 2017) and collaborate with them for the success of their children. According to teachers with whom we interviewed during the study, school rules are one of the issues that immigrant students have difficulty in adapting to the discipline in school. The differences between the rules in the schools where the immigrants come from and those in Turkey affect the adaptation of Meskhetian students to the new environment. To solve this issue, the teachers should put school rules with Meskhetian students before teaching terms.

As a result of the research, we have concluded that the teachers, who train Meskhetian students, should often make them do the reading, help them gain a comprehensive vocabulary in Science courses, develop their academic language skills, and enable them to speak standard Turkish accent. The teachers should teach them the tips and the ways how they can be successful in multiple choice examinations. They should be directed with orientation courses and through the experts of Psychological Consultation in order that they can achieve their educational goals and self confidence in school environment.

Many factors can be mentioned in the absence of family participation to the expected level. Some of these factors include socioeconomic levels, sociocultural structures and individual characteristics of immigrant families. These factors should be taken into consideration by

the school management and teachers. Thus, students' achievements can be increased by the participation of families.

A student-centred philosophy based on co-ordination, cooperation and partnership of educators and immigrant families should be adopted in order to support students' competences, educational processes and learning opportunities in academic, social, emotional and behavioural areas.

Both parents and educators should share responsibility in the school setting for

children's education and socialization by providing resources for children's learning. A common role for immigrant families and educators should be identified and realistic and effective participation should be ensured.

Preventive and solution-oriented conditions should be created to facilitate the learning, obligation and development of immigrant students.

REFERENCES

- Akkök, F. (2004). *Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımı, İlköğretimde Rehberlik*, edit.: Yıldız Kuzgun, Atlas Yay., Ankara 2004, s. 257.
- Aronowitz, M. (1984) The social and emotional adjustment of immigrant children: a review of the literature. *International Review of Migration*, 18, 237-57.
- Bahar, H , Yılmaz, O . (2018). Ahıska, Göç ve Eğitim. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6 (2), 238-257. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/enad/issue/38696/450181>
- Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008/2, c. 7, sayı: 14.
- Flaskerud, J. H. & Uman, R. (1996) Acculturation and its effects on self-esteem among immigrant Latina women. *Behavioral Medicine*, Volume 22, 123-133.
- Gencer, T. E. (2013). An Evaluation of the Relationship of Immigration and Education: Education Needs of the Syrian Refugee Children and Challenges of Exposed Delays in Schooling Processes. *The Journal of International Social Research*. Volume: 10 Issue: 54.
- Grinberg, L. & Grinberg, R. (1989) *Psychoanalytic Perspectives on Migration and Exile*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Gülüm, K. & Akçalı, H. (2017). Balıkesir'deki Mülteci Çocukların Eğitim Sorunları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Afro-Avrasya Özel Sayısı
- Kaştan, Y. (2015). Türkiye'de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* , 2 (4), 216-229.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Dergisi*, 2008, 9 (1) 69-83.

- SuaÂrez-Orozco, C. (1998) The transitions of immigration: how do men and women differ? *DRCLAS News*, 6-7.
- Suarez-Orozco, C. (2016). Göçmen Aileler ve Çocukları: Uyum ve Kimlik Oluşumu, (Çev.) Aydoğmuş Ördem, Ö. (2016).ss. 28-40. *Route Educational and Social Science Journal*, Volume 3(5), December 2016
- Ünlü, L. & Sağer, T. (2018). Research into the Factors Leading to Academic Success of Honour Students in the Department of Music Teaching. *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)* 2018 Vol:5 Issue:29 pp:3653-3659
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Member Perception of Stress Level in Team Works in the Operation Process: A Research in Izmir

**Ameliyat Sürecinde Takım Çalışmalarında Stres Düzeyine Yönelik Üye Algıları: İzmir
İlinde Bir Araştırma**

Nezih Metin ÖZMUTAF¹

Nurdan KARAMAN²

Abstract

The main objective of this study is to determine the perceptions of factors affecting the stress levels in team work during the surgical procedures. In this context, the questionnaire prepared for the study was applied to 131 health personnel working in a large hospital in İzmir province between January 2019 - March 2019 by face to face survey method. As a result of the research, it was determined that the factors affecting de “basic team processes”, competencies, experience and sharing”, “attitude of the leader, persuasiveness and condition factors were influenced by the advanced level of stress level perception of the staff involved in teamwork during the operation. The correlations between the factors are generally positively and high / medium / low level. In addition, physicians and nurses, according to the technician group, the attitude, sharing and condition of the leader factor was found to pay more attention to the perception of stress level in team works. The process of participants' stress levels is highest It was revealed that the process was just before the operation. Coordination between team members, equipment and team members were determined to be the most important issue in terms of stress level during the operation period. It is envisaged that the active personality structure (A and B) in the team work by the participants may be predominantly B type personality structure or may change according to the conditions.

Keywords: Operation process, team work and stress level

¹ Prof. Dr., İzmir Katip Celebi University, TURKEY

² PhD Student, Institute of Social Sciences, İzmir Katip Celebi University, TURKEY

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, ameliyat süreçlerinde takım çalışmalarında stres düzeylerine etki eden faktörlere yönelik algıların belirlenmesidir. Bu kapsamda araştırmaya yönelik olarak hazırlanan anket formu Ocak 2019 – Mart 2019 tarihleri arasında İzmir ilinde yer alan büyük ölçekli bir hastanede çalışan 131 sağlık personeline yüz yüze anket yöntemi ile uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ameliyat süreçlerinde takım çalışmalarında yer alan personelin stres düzeyi algısını “temel takım süreçleri”, “yetkinlikler”, “deneyim ve paylaşım”, “liderin tutumu, ikna ediciliği ve koşul” faktörlerinin ileri düzeyde etkilediği belirlenmiştir. Faktörler arasındaki korelasyonlar ise genel olarak pozitif yönde ve yüksek /orta / düşük seviyededir. Ayrıca hekim ve hemşirelerin, tekniker-teknisyen grubuna göre “liderin tutumu, ikna ediciliği ve koşul” faktörünü takım çalışmalarında stres düzeyi algısı açısından daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir. Katılımcıların stres düzeylerinin en yüksek olduğu sürecin ise ameliyata başlamadan hemen önceki süreç olduğu ortaya konulmuştur. Takım üyeleri arasındaki koordinasyonun, ekipmanın ve ekip üyelerinin ise ameliyat sürecinde stres düzeyi açısından en fazla önemsenen konu olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar tarafından ameliyat ortamında takım çalışmalarında etkin kişilik yapısının (A ve B) ağırlıklı olarak koşullara göre karma ve B tipi kişilik yapısı olabileceği öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ameliyat süreci, takım çalışmaları ve stres düzeyi

I. GİRİŞ

Günümüz organizasyonlarında takım çalışmaları sinerjik etki yaratarak hem bireysel hem de takım açısından performans düzeyini yüksek düzeye taşımaktadır. Stres ise belirli bir düzeye kadar bireysel ve takımsal açıdan pozitif etkilere yol açarken belirli bir seviyeden sonra tam tersine negatif yönde etkileri beraberinde getirebilmektedir.

Sağlık alanında da takım çalışmaları ve stres konusu yaygın olarak araştırılmaktadır. Sağlıkla ilgili her süreç önemli olmakla birlikte, ileri düzeyde önemli bir boyuta sahip olan ameliyat süreçleri kapsamında kritik bir yeri olan takım çalışmalarında da stres çeşitli seviyelerde yaşanabilmektedir. Diğer bir

deyişle, ameliyat ortamındaki takım çalışmalarında stresin olması gereken seviyede ortaya çıkmasının, ideal düzeyde bir performans ve ameliyat kalitesinin gerçekleştirilmesinde etkili olacağı bunun ise doğrudan verilen sağlık hizmetinin performans ve kalitesi ile ilgili olduğu belirtilebilir.

Bu kapsamda, bu çalışmanın amacı ameliyat süreçlerinde takım çalışmalarında stres düzeylerine etki eden faktörlere yönelik algıların belirlenmesidir. Bu çerçevede araştırmaya yönelik olarak hazırlanan anket formu Ocak 2019 – Mart 2019 tarihleri arasında İzmir ilinde yer alan büyük ölçekli

bir hastanede çalışan 131 sağlık personeline yüz yüze anket yöntemi ile uygulanmıştır.

II. LİTERATÜR ÖZETİ

2. 1. Sağlık Alanında Takım Çalışmaları ve Stres

2.1.1. Takım Çalışmaları

Yapılan işten maksimum sonuç alınması ve işin verimliliğinin istenilen seviyede olması her çağdaş örgüt için yönetsel öneme sahip bir konudur. Her yöneticinin kararları çalışanların çıkarlarını etkilediği sürece böyle kararlar iyi bir şekilde belirlenmeli ve hedeflere ulaşmada görevlerin en rasyonel ve makul performansına yönelik olmalıdır. Bir projeye bağlı başarı ya da başarısızlığın esası ve sorumlusu takım lideri ve takımın seçilmesidir (Mariana, 2016: 1).

Takım, yüksek düzeyde etkileşim kuran ve ortak bir grup hedefine ulaşmak için yoğun bir şekilde birlikte çalışan üyelerin biçimsel bir grubudur. Takımlar, ayrı olarak çalışan bireyler veya başka türden çalışma grupları tarafından elde edilemeyecek olan şeyleri başarmak için üyelerinin yeteneklerini ve deneyimlerini kullandıklarında etkili olurlar. Takımlar, özellikle karmaşıklığı yüksek ve birbiriyle bağlantılı birçok yan görevi olan görevleri yapmak için uygundur (Boakye, 2015: 6). Başka bir tanıma göre takım; yüksek görevler ve paylaşılan ortak amaçlara sahip iki ya da daha fazla bireyden meydana gelen oluşumdur. Takımlar genellikle liderler ve takipçileri ile hiyerarşik olarak düzenlenir. Bir cerrahi takımı en az 3 sağlık uzmanı personeline sahiptir. Takım genellikle bir

cerrahın liderliğinde organize edilir. Takımın her üyesi göreve özgü sorumluluklara sahip olup bütün takım hastanın bakım kalitesi ve güvenliği için birlikte çalışır (Nguyen, Watson ve Dominguez, 2016: 198).

Takımlar yüksek riskli ve zamana duyarlı ortamlarda olumlu ve etkili takım çalışması için esastır (Hughes vd., 2017: 340). Takım çalışması daha güvenli ve daha etkili bir sağlık bakım hizmeti için de gereklidir (Gallegos ve Peeters, 2011: 30).

Grup, belirli hedeflere ulaşmak veya belirli ihtiyaçları karşılamak için birbirleriyle etkileşime giren iki veya daha fazla kişiden oluşur. Bir grup kendi içinde mutlaka bir takım oluşturmaz. Takımlar normalde tamamlayıcı becerileri olan üyelere sahiptir ve her üyenin güçlü yanlarını en üst düzeye çıkarmasına ve zayıflıklarının seviyesini en aza indirmesine izin veren koordineli bir çaba ile sinerji yaratır (Boakye, 2015: 7).

Bir grubun takım olarak adlandırılması için belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir (Mariana, 2016: 2):

- ❖ Belirli bir görev,
- ❖ Ortak bir hedef,
- ❖ Belirli bir proje kapsamında çalışmak için istekli olmak,
- ❖ Görevler takım üyeleri arasında zamanında dağıtılır, böylece takımın her üyesi belirlenmiş zaman çerçevesinde ne yapması gerektiğini bilir.
- ❖ Takımın üyeleri birbirine güvenir. Takım üyeleri arasında uzun süreli resmi olmayan bağlantılar kurulur.

- ❖ Takım üyeleri birbirini destekler ve teşvik eder, meslektaşlarının başarısını kutlar.
- ❖ Takım üyeleri serbest bir şekilde fikirlerini ve yorumlarını paylaşırlar.
- ❖ Belirli bir görevin yerine getirilmesinde insanlar arası karşılıklı dayanışma,
- ❖ Kararlar fikir birliği ile birlikte verilir.
- ❖ Ekip üyeleri esnek ve halihazırdaki şartlara göre belirlenmiş olan ön planı değiştirmeye ve risk almaya teşvik edilir.

Takımlar genellikle performans ve etkinlik açısından değerlendirilir. Performans; bireysel görev çalışması ve birbirine bağlı ekip çalışması yaparken ekip üyelerinin katıldığı eylemlerle ilgilidir. Etkinlik ise takım performansının sonuçları ile ilgilidir. Performans ölçütleri, takımın hangi dereceye kadar yoğunlaştığına odaklanır. Görevi tamamlamak için gereken işlemleri yapar, oysa etkinlik ölçütleri ise talepleri karşılar. Parry yetkinliği birinin işinde önemli rol oynayan bilgi, beceri ve tutumların bir kümesi olarak iş performansı ile ilişkilendirerek tanımlar. Etkili takım çalışmasının otomatik bir şekilde çok yetenekli bireyleri bir araya koyarak gerçekleşeceği varsayılır. Fakat son çalışmalar etkili takım çalışması için teknik yeterliliğin gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Etkili takım çalışması daha ziyade; takım bilgisi yetkinliğine, takım becerisi yeterliliğine ve takım tutum yeterliliğine sahip olduğunda meydana gelir (Nguyen vd., 2016: 198).

2.1.2. Takımların Yapısı

Hedeflere ulaşmak için organizasyonları oluşturan iki önemli takım yapısı vardır:

2.1.2.1. Biçimsel (Formel) Takımlar

Organizasyonun günlük işlerini yürüten en temel fakat çok görünmeyen, arka planda gölge gibi olan takımlardır. Bu takımlar finans, satış ve pazarlama gibi işlevleri ele alırlar. Bu tür takımlar kurumun üst düzey yöneticileri tarafından geliştirilen kurallar altında çalışırlar (Boakye, 2015: 12).

Biçimsel takımlar dikey ve yatay takımlar olarak iki şekilde incelenebilir. Organizasyonlarda örgüt tarafından oluşturulan biçimsel takımlar dikey ve yatay bir hiyerarşik yapı gösterirler. Dikey takımlar bir departmandaki yönetici ile onun astlarından oluşmaktadır. Yatay takımlar ise farklı uzmanlık alanına sahip olan çalışanların bir araya gelerek oluşturduğu takımlar olarak tanımlanabilir (Şerif, Çelik ve Akgemci, 234-235).

2.1.2.2 Proje Takımları

Takım üyeleri belirli hedefleri ya da görevleri yerine getirmek için zamana bağlı olarak bir araya getirilirler. Bu takımlar hedefe ulaşıldıktan sonra çoğu zaman dağılır ve takım üyeleri rutin işlerine geri dönerler. Bu takımın her üyesi kendilerine özgü uzmanlık ve becerilerine katkıda bulunan çalışanları içerebilir (Boakye, 2015: 12-13). Örneğin hastanelerde oluşturulan diyabetik ayak konseyi gibi. Bu konseydeki enfeksiyon hekimi, endokrin hekimi, plastik cerrahi hekimi, ortopedi hekimi gibi uzmanlık

alanlarındaki hekimler bir araya gelerek hastanın tedavi süreci hakkında belli bir karara vararak tekrar kendi alanlarındaki rutin işlerine geri dönerler.

2.1.2.3. Takım Çalışması ve Hasta Güvenliği

Hasta bakımı, diğer yüksek riskli alanlarda olduğu gibi, çok çeşitli uzmanlık, eğitim ve tecrübe birikimine sahip bireylerin oluşturduğu takımlar tarafından gerçekleştirilen birbirine bağlı süreçlerdir. Bütün bireyler kendi disiplinlerinde gelişmiş bir eğitim almış olmalarına rağmen genellikle birbirleriyle nasıl etkileşime geçecekleri ve iletişim kurabilecekleri konusunda resmi bir eğitim almamışlardır. Cerrahide takım çalışması ile hasta güvenliği arasında kritik bir ilişki olduğuna dair giderek artan kanıtlar olduğu ileri sürülüyor (Nguyen vd., 2016: 198). Örneğin göz ameliyatı olacak kişinin sağ gözden mi yoksa sol gözden mi ameliyat olacağı takım üyelerine yazılı olarak hasta dosyasında bildirildiği belirtilebilir. Takım üyeleri bu bilgiler çerçevesinde hastayı hazırlar. Ayrıca hastaya hangi gözünün rahatsız olduğu sorularak doğrulama gerçekleştirilebilir.

Araştırmacılar takım çalışmasının, hasta güvenliği ve hasta sonuçları ile ilgili olarak personel performansını olumlu yönde etkilediğini öne sürmektedirler. Örneğin, dokuz acil servis departmanında yapılan bir araştırma, takım çalışmasının iyileşmesinin klinik hata oranlarında önemli bir düşüşe yol açtığını göstermiştir. Hataların ve olumsuz olayların azalması, ayakta tedavi gören

onkoloji hastaları ile doğum ve ameliyatta da bildirilmiştir. Hemşirelikte yetersiz takım çalışması, kayıp hemşirelik bakımı için önemli bir belirleyici olmaktadır. Klinik hataların görülme sıklığını ve niteliğini belirlemek etkili hata azaltma için gereklidir. Birçok sağlık kuruluşu, hata raporlama sistemleri uygulamıştır. Klinik hata raporlama, daha güvenli bir sağlık sistemi oluşturmanın çok önemli bir bileşenidir (Hwang ve Ahn, 2014: 15)

2. 2. STRES

Stresin birçok tanımı yapılmıştır. 1950'lerde tıp alanında ünlü Fransız Fizyolog Claude Bernard stresi organizmanın dengesini bozan uyaranlar olarak tanımlamıştır (Ülker, 2016: 29). Lazarus ve Folkman'a göre; stresi hiçbir insan ya da olay tek başına ortaya çıkarmamakta, olayların ya da durumların değerlendirilmesi veya algılanması sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedirler. Bireyler yaşadıkları olayları ya da stres kaynağı olarak gördükleri insanları tehdit olarak değerlendirmezse stres yaşamamakta, uyaranları tehdit olarak değerlendirirse ve durumla baş edemeyeceğini düşünürse stres başlamaktadır. Bireyin uyaranı stres tehdidi olarak değerlendirmesi algılama biçimi ile ilişkilendirilmektedir. Algılama biçimi bireyin içinde yaşadığı kültür, sosyal destek kaynakları, fiziksel özellikler, kişilik yapısı ve öz saygı gibi birçok faktörle ilişkilidir (Altan, 2018: 139). Psikolojik olarak insanlar zorlayıcı ve tehdit edici durumları algılar. Bu bilişsel değerlendirme depresyon, kaygı, öfke nöbetleri gibi psikolojik rahatsızlıklara ve kardiyovasküler problemlere, tansiyon,

diyabet, ülser, yüksek kolesterol gibi fizyolojik rahatsızlıklara sebep olabilir. Bu durumlar daha sonra kronik strese yol açabilir. Stres bireyin kendisiyle ilgili çevresel bir taleple karşı karşıya kaldığı ve sonucu belirsiz ama önemli olarak algıladığı bir durum olarak tanımlanmıştır. Bu belirsizlik strese yol açan bir endişe sebebidir (Tudu ve Pathak, 2016: 436-437). Hans Selye stresin; çevresel uyaranlarla meydana geldiğini ileri sürmüş ve stresin, organizmada zihinsel veya bedensel etkileri olan sonuçlar doğurduğunu belirtmiştir (Aydın, 2004: 51).

Stres bütün insanları etkiler ve sağlık sistemi içindeki organizasyonlarda özellikle hızlı değişimler yaşayan ve zayıf iletişim ağına sahip olanlarda yaygındır. İşyerinde stres yaratan önemli unsurlar arasında uygun olmayan çalışma koşulları, iş yükü, vardiya halinde çalışmak, gece çalışmak, zayıf ilişkiler, bilgi eksikliği, kazayla olan kesikler vb sayılabilir. Stres, bireyin psikofiziksel dengesini ve bir bütün olarak da kişiliğini etkiler; bu, kişisel yaşamlarında fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal düzeyde ve ayrıca sağlık hizmetlerinde çalışanlar için de hastalara karşı tutumlarında kendini gösterir (Starc, 2018: 416).

2.2.1. Stres Oluşum Mekanizması

Stres, insanın çevresine göre şekillenen ve değişim gösteren bir süreçtir. Stresle karşılaşılacak her yeni durumda bireyin ruhsal ve fiziksel sınırlarının zorlanması sonucu oluşan tepkileri, çevresine uyum ya da uyumsuzluk göstermesine neden olabilmektedir. Organizmanın bu yeni duruma adaptasyonu sağlamak için gösterdiği reaksiyonlar, stres tepkisi olarak ifade

edilmektedir. Kişide strese neden olan etkenler stresör olarak tanımlanmaktadır. Kişi ister iyi stresörle karşılaşsın ister kötü stresörle karşılaşsın bu etmene yanıt vermek durumundadır. Selye bu yanıtı “genel adaptasyon sendromu (GAS)” ya da “biyolojik stres sendromu” olarak kavramsallaştırmıştır (Özel ve Bay Karabulut, 2018: 50). Birey tehditle karşı karşıya geldiğinde Genel Adaptasyon Sendromu (General Adaptation Syndrome, GAS) teorisine göre **alarm**, eğer tehditler ortadan kalkmazsa **direnme** ve tehditler devam ederse **tükenme** süreçlerini sırasıyla yaşayabilmektedir. Aşağıda üç aşamanın temel özellikleri yer almaktadır (Özmutaf ve Mizrahi, 2017: 2).

Alarm Aşaması: Birey bir stresöre maruz kaldığında, sempatik sinir sisteminin aktif hale geçmesiyle organizma ya mücadele etme ya da kaçıp uzaklaşma tepkisini gösterir. Bu tepkiler sırasında organizmada fiziksel ve kimyasal değişimler meydana gelir. Bu durum beraberinde nabızın hızlanmasını, tansiyonun yükselmesini, solunumun hızlanmasını ve ani adrenalin salgılanması gibi birçok rahatsız edici değişikliklerle kendini gösterir (Güçlü, 2001: 94).

Direnme Aşaması: Bu aşamada stresör ile uyum sağlama gerçekleşirse her şey normale dönebilmektedir. Stresle baş etmeye başlandığında, nabız, kan basıncı, solunum gibi yaşamsal fonksiyonlar düzene girerek kas gerilimi azalmaktadır. Eğer bu aşamada uyum gerçekleşmezse ve enerji tamamen tükenmişse strese bağlı hastalıklar ortaya çıkabilmektedir. Strese uyum sağlanamadığı takdirde stres süreklilik göstermekte ve bir

sonraki aşama olan “tükenme aşaması” başlamaktadır (Özel ve Bay Karabulut, 2018: 51).

Tükenme: Direnme veya uyum başarısızlıkla sonuçlandığı için bireyde fiziksel ve ruhsal

tükenmişlik ortaya çıkar. Bireyde geçimsizlik, yalnız kalma isteği, sürekli öfkeli, şüphecilik, cesaretsizlik, uykusuzluk, baş ve göğüs ağrıları gibi olumsuzluklar görülür (Özmutaf ve Mizrahi, 2017: 2).

Şekil 1: Spiers' e göre stresin fizyolojik döngüsü

Kaynak: Spiers, 2003: 1, 2, 5, 7, 8, akt. Yüksel, H. (2014). Çalışma Yaşamı ve Stres Kavramı: Durumsal Bir Yaklaşım. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.3. S.3.

Stres, çalışma yaşamında, çevresel uyaranlarla başlamakta ve çevresel uyaranlara gösterilen tepkilerle devam etmektedir. İş yerinde karşılaşılan stres, hem hipofiz bezinde hem de adrenalin bezinde salgılara neden olmaktadır. Hormon salgıları beraberinde stres yapıcılarla karşılaştığında organizmanın dengeye gelmesini sağlayan kortizol hormonunun harekete geçmesine zemin

hazırlamakta ve sonuçta çalışanın kan basıncında, kalp atışlarında artışın olmasına, nefes alımında düzensizliğe, aşırı terlemeye, sindirim sisteminde yavaşlamanın meydana gelmesine neden olmaktadır. İş yerinde gerek amir ve iş yeri koşulları gerekse aynı çalışan gruplarıyla iletişim problemlerinin yaşanması stres merkezli problemlerin gelişmesine neden olmaktadır. İş yerinde yaşanan stres

süreci öncelikle stresli duruma verilen tepkiyle başlamakta, vücudun direnciyle devam etmekte ve son olarak da bitkinlikle ve tükenmişlikle sonlanmaktadır. Dolayısıyla iş yerinde stresin oluşum süreci öncelikle çevresel uyaranlar ve stres yapıcılarla başlayan ve çalışanın tükenmişliği veya yenilgisiyle sonuçlanan çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır (Yüksel, 2014: 119).

İş stresi, Ulusal Mesleki Güvenlik ve Sağlık Enstitüsü tarafından “işin gereklilikleri işçinin yeteneklerine, kaynaklarına veya ihtiyaçlarına uymadığında ortaya çıkan zararlı fiziksel ve duygusal tepkiler” olarak tanımlanmaktadır. Hemşirelerin ve doktorların kesitsel bir çalışması, duygusal uyumsuzluğun ve olumsuz duyguların gösterilmesinin tükenmeyi öngördüğünü göstermiştir (Sohn vd. , 2018: 2).

Sağlık çalışanlarının diğer meslek gruplarına göre daha yüksek düzeyde stres yaşadığı ve stres ile ilgili sağlık sorunlarına maruz kaldığı belgelenmiştir. Sağlık çalışanları arasında, kronik stres sendromu geliştirme riskinin en fazla olduğu düşünülen gruplar ise yoğun bakım hizmeti verenler ile akıl sağlığı uzmanlarıdır (Makames vd. , 2012: 362).

2.2.2. Strese Yol Açan Faktörler

Stresin oluşumuna neden olan çevresel birçok faktör stresli ortamların oluşmasına neden olmaktadır. Günümüzde yöneticiler ve

diğer çalışanlar yoğun rekabetin ve belirsizliklerin bulunduğu iş ortamlarında çalışmaktadırlar. Stres oluşturan faktörler yönetici ve diğer çalışanlar tarafından baş edilemeyecek nitelikte ise yönetici ve çalışanlar adaptasyon göstermekte zorlanmaktadırlar. Kendi oluşturdıkları plan ya da programları istedikleri biçimde gerçekleştiremeyen ve dış çevre koşullarının zorlamasıyla değiştirmek zorunda kalan çalışanlar büyük stres ya da gerilim altında kalmaktadırlar. Stresi oluşturan faktörler üç grupta incelenebilir. Bunlar; (1) bireyin kendisi ile ilgili stres kaynakları, (2) bireyin iş çevresinin neden olduğu stres kaynakları, (3) bireyin yaşadığı genel çevre ortamının oluşturduğu stres kaynakları (Eren, 2010: 292-293).

1. Bireyin Kendisi İle İlgili Stres Kaynakları

Bireyin çevresinde meydana gelen değişimleri nasıl algıladığı ve bu değişimlere nasıl bir tepki verdiği bireyin kişilik yapısı ile de ilgilidir. Bireyin otokratik bir yapıya sahip olması, cinsiyeti, duygusal bakımdan kırılgan olması, olumsuzluklara karşı dayanma gücü, bireyin başarıma gereksinimi gibi etkenler örgütsel yapı içinde stres kaynakları olarak karşımıza çıkmaktadır (Güçlü, 2001: 96).

2. Örgütsel Yapıya Bağlı Stres Kaynakları

Örgütsel stres nedenleri Luthans tarafından dört grupta toplanmaktadır (Aydın, 2004: 56):

Örgütsel Politikalar: Örgüt içindeki başarı değerlendirilmelerinin eşit koşullarda

yapılmaması, eşit olmayan ücret dağılımı, örgütsel işleyişteki esnek olmayan kurallar, çalışanların sürekli yer ve görev değişiklikleri ve gerçekte yapılan işle iş tanımları arasındaki uyumsuzluk örgütsel politikalarından kaynaklanan stres faktörleri olarak sayılabilir.

Örgütün Yapısal Özellikleri: Örgütün amaç ve politikalarının belirsiz olması, departmanlar arasındaki çatışmalar, baskı, sıkı denetim, bireyler arasındaki iletişim bozukluğu, tedirgin edici davranışlar, sistemdeki karmaşıklıklar, alınan kararlara katılamama gibi unsurlar stres açısından önemli faktörler arasında yer almaktadır. Örgüt yapısında rol, görev ve sorumlulukların adaletsiz dağılımının yanı sıra işi yapacak elemanların işin gerektirdiği bilgi, yetenek, tecrübe ve becerilere sahip olmaması nedeniyle onlardan beklenen performans düşeceği için hem çalışanların hem de yöneticilerin stres düzeyi artmaktadır (Kaya ve Kaya, 2007: 46- 47).

Fiziksel Koşullar: Çalışanların çalıştıkları ortamın fazla sıcak veya soğuk olması, havasızlığı, fazla ışık, gürültü, kötü koku gibi bir dizi etmenler de örgüt merkezli stres kaynakları olarak değerlendirilebilmektedir (Yüksel, 2014: 126).

Örgütsel Süreç: İletişimin zayıf olması, performansa ilişkin geri bildirim eksikliği, amaçların belirsizliği veya çatışan amaçların varlığı, yetiştirme programları gibi (Güçlü, 2001: 99).

3. Dış Çevre İle İlgili Stres Kaynakları

Örgütler rekabet ortamlarında maruz kaldıkları teknolojik değişimler ve işsizlik gibi çevresel stres kaynakları sonucunda örgütsel politika ve yönetim süreçlerini değiştirmek zorunda kalmaktadırlar. Çalışanların yeni teknolojilere karşı adaptasyon sorunu yaşamaları ve ekonomik istikrarsızlıkların sürekli hale gelmesi, işsizlik problemi gibi önemli bir sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu yüzden özellikle şirket küçülmeleri, birleşmeleri veya işyeri kapatma kararlarının alındığı süreçlerde çalışanların stresi oldukça yüksek düzeyde olup, aile bireylerine de yansımaktadır (Soysal, 2009: 342).

2.2.3. Stres Yönetimi

Stres, bireyin fizyolojik ve psikolojik dengesini bozan bir durumdur. Stres yönetimi ile ilişkili uygulamalar bireysel ve örgütsel stres kaynaklarının neden olduğu psikolojik ve davranışsal problemlerin oluşmasını önlemeye ya da azaltmaya yöneliktir (Akova ve Işık, 2008: 18-19).

Stres yönetimini birçok psikolojik müdahaleden ayırmak için, birçok uyarandan başlatılmalıdır. İlk olarak, stres yönetimi mesleki veya sosyal ortamlarında zor koşullarla karşı karşıya kalabilecek yeteri kadar çalışan bireylere uygulanır. İkincisi, stres yönetiminin odağı psikoterapiden ziyade eğitimidir. Programlar genellikle öğrenme teorisi ilkelerinden türetilir ve belirli bir çevre veya duruma ilişkin olarak davranış veya düşüncenin bir yönünü değiştirmeyi amaçlar; üçüncü olarak genellikle stres yönetimi müdahalelerini veren kişi katılımcılar ile teröpatik bir ilişki kurmaz. Stres yönetimi

müdehalelerini veren kişi daha çok bir kolaylaştırıcı ya da bir eğitimci olarak hareket eder. Grup üyelerini kendi hedeflerini oluşturmaya ve ilerlemeye, kendi kendini yönetmeye ve kendi kendini izlemeye teşvik eder (Kenny, 2005: 1).

Bireysel olarak kullanılan bazı stratejik yöntemler, stresi kontrol altına almada önemli bir yer tutmaktadır. Bu stratejilerin ortak yönü, kişisel alışkanlıklar ile fiziksel, psikolojik ve davranışsal yapıların kontrol altına alınmasına yönelik olmasıdır (Güçlü, 2001: 102).

Fizyolojik yaklaşım, stresin neden olduğu olumsuz etkiyi fizyolojik olarak azaltan teknikleri içeren bir yaklaşımdır. En sık kullanılan yöntem, Edmund Jacobson tarafından geliştirilen kademeli kas gevşetme tekniğidir. Ayrıca nefes teknikleri, meditasyon ve yoga da vücudun fizyolojik olarak rahatlamasını sağlayan yöntemler arasındadır. Davranışsal yaklaşım olarak zaman yönetimi teknikleri ve sosyal bağları güçlendirmek amacıyla bilişsel davranışçı terapi kullanılabilir. Psikolojik yaklaşım olarak kişilerin bir durumu olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirmeleri, genellikle bireysel algılama biçimine göre değişkenlik göstermektedir. Otojenik eğitim, kullanılan bu tekniklerden birisidir. Bu yöntem, konsantrasyon azlığı ve bozukluğu, uykuya dalmada güçlük, sürekli yorgunluk ve iç huzursuzluğun giderilmesine, yardımcı olmaktadır. Bununla beraber stres yönetiminde kullanılan diğer teknikler: kendini anlama (örneğin A Tipi kişilik mi yoksa B Tipi kişilik mi, self-identification), öz-yönetim (örneğin daha iyi organize olma),

terapötik masaj ve gülmedir (Özel ve Bay Karabulut, 2018: 53-54).

Psikososyal stresörlerin hastalığın başlamasına ve alevlenmesine katkıda bulunduğu düşünülen doğrudan ve dolaylı yollar vardır. Doğrudan yolda, depresyon, anksiyete ve sosyal izolasyon gibi psikososyal stresörlerin patofizyolojik süreçleri teşvik etmesi, ateroskleroz ve vasküler fonksiyon bozukluğu ve bağışıklık sisteminin işlevini değiştirmesi gibi. Dolaylı yolda kötü beslenme, sigara, alkol kötüye kullanımı, riskli davranışlar, düşük fiziksel aktivite gibi sağlıksız yaşam tarzı psikososyal stres etmenleri olarak koroner kalp hastalıkları ve kanser gibi hastalıklara yol açan patofizyolojik süreçlere doğrudan katkıda bulunurlar. Kanser tedavisinde stres yönetimi programlarının kullanımına ilişkin yapılan güncel çalışmalar, bu tür programların özellikle meme kanserli kadınlarda depresyon, anksiyete ve algılanan ağrı üzerinde anlamlı bir pozitif etkiye sahip olabileceği sonucuna varmasına rağmen, morbidite veya mortalitede azalmaya etkisinin çok az olduğu belirtilmektedir (Kenny, 2005: 3).

III. ARAŞTIRMA

A. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı ameliyat süreçlerinde takım çalışmalarında stres düzeylerine etki

eden faktörlere yönelik sağlık takımları üyelerinin algılarının belirlenmesidir.

B. Veri Toplama Araçları

Araştırma için hazırlanan anket formu iki temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın bağımsız değişkenleri olan yaş, cinsiyet, alan, deneyim süresi, ameliyat sürecindeki stres düzeyi ile ilgili olarak stresin süreçsel önem boyutlarının sırası, strese etki eden faktörlerin önem sırası ve etkin kişilik yapısı yer almaktadır. İkinci bölümde ise ameliyat ortamında takım üyelerinin stres algısına etki edeceği varsayılan toplam 16 önerme yer almaktadır. Önermelere istatistiksel değerlendirmeler için 5'li Likert ölçeği kapsamında kesinlikle katılmıyorum için 1, katılmıyorum için 2, orta düzeyde katılıyorum için 3, katılıyorum için 4, kesinlikle katılıyorum için 5 ağırlık değeri verilmiştir. Ameliyat ortamında takım üyelerinin stres düzeyi algısı 4'er faktör altında toplanmışlardır.

C. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya yönelik olarak hazırlanan anket formu İzmir ilinde yer alan büyük ölçekli bir hastanede çalışan 131 sağlık personeli kapsamında yüz yüze anket yöntemi ile Ocak 2019 – Mart 2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Anketlerin tamamı analizlere dahil edilmiştir. Araştırmada istatistiksel analizler kapsamında SPSS yazılımı kullanılmıştır. Araştırma kapsamında faktör analizi, tek örnek t testi, bağımsız iki örnek t testi ve korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

D. Araştırmanın Hipotezleri

H₁: Ameliyat ortamında takım üyelerinin stres düzeyine yönelik olarak ... faktörü önemli olarak algılanmaktadır.

H₂: Ameliyat ortamında takım üyelerinin stres düzeyine yönelik olarak alan kapsamında ... faktörü açısından algı farklılığı vardır.

H₃: Ameliyat ortamında takım üyelerinin stres düzeyine yönelik olarak ... faktörleri arasında pozitif yönde doğrusal ilişkililik (birlikte değişim) bulunmaktadır.

IV. BULGULAR

A. Sosyo-Demografik ve Stratejiklik Algısına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların (n=131) yaş ortalaması ve standart sapması $41,1 \pm 7,96$ 'dır. Yaş ortalaması ve standart sapması kadınlar (n=69, %52,7) için $41,1 \pm 6,34$ ve erkekler (n=62, %57,3) için $41,1 \pm 9,50$ olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %49,6'sı (n=65) cerrah, %26'sı (n=34) hemşire ve %24,4'ü (n=32) teknisyen-teknikerdir. Deneyim süresi dokuz yıl ve altında olanlar %19,8 (n=26), on yıl ve üstünde olanlar %80,2 (n=105) olarak bulunmuştur.

Ameliyat süreçlerinde takım çalışmalarına yönelik olarak stresin çeşitli seviyelerde yaşanabileceği üç temel süreç belirlenmiştir. Bu kapsamda ameliyat ortamındaki takım çalışmalarında ameliyat öncesi süreç stresin göreceli olarak ameliyat sırasında ve sonuna

doğru olan süreçlere göre daha yüksek düzeyde yaşandığı süreç olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Ameliyat Süreçlerinde Takım Çalışmalarında Süreçler ve Stres Algısı

Süreçler	Yanıtlar	
	<i>n</i>	%
Ameliyat öncesi	131	33,8
Ameliyat sırasında	130	33,1
Ameliyatın sonuna doğru	130	33,1

Ameliyat süreçlerinde takım çalışmalarında strese etki eden göreceli olarak en yüksek öneme sahip kriterler takım üyeleri arası koordinasyon, ekipman, ekip üyeleri olarak bulunmuştur. Diğerleri de yüksek öneme sahip olmakla birlikte en düşük önem seviyesi ise hastanın durumu olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Ameliyat Sürecinde Takım Çalışmalarında Strese Etki Eden Faktörlerin Sıralaması

Kriter	Yanıtlar	
	<i>n</i>	%
Takım üyeleri arası koordinasyon	131	16,9
Ekipman	131	16,9
Ekip üyeleri	131	16,9
Hasta yakınları	130	16,5
Ortam (ışık, ısı, ses vb.)	130	16,5
Hastanın durumu	129	16,4

Ameliyat ortamında takımlarda stres düzeyine yönelik olarak ortaya çıkan kişilik yapısı büyük oranda koşullara göre karma ve B tipi olarak belirlenmiştir. A tipi kişilik yapısı ise

oldukça düşük seviyededir. Burada aslında A tipinin de koşullara göre seçeneğini desteklediği yorumu da yapılabilir (Tablo 3).

Tablo 3. Ameliyat Ortamında Takım Çalışmalarında Stres Açısından Etkin Kişilik Yapısı

	<i>n</i>	%
A tipi (heyecanlı, hırslı, aceleci vb.)	16	12,2
B Tipi (relaks, düşünerek hareket eden vb.)	55	42,0
Koşullara göre karma	60	45,8
Toplam	131	100,0

V. SONUÇ

Ameliyathane çalışanları kapsamında sağlık alanındaki takım çalışmalarında stres düzeyinin ideal bir seviyede olmasının gerek verilecek sağlık hizmetinin kalitesi, gerekse takım üyelerinin performansları, insan ilişkileri, devamsızlıklar, dikkat, kaynakların etkin kullanımı vb. unsurlar açısından çok önemli olduğu belirtilebilir. Bu çalışma kapsamında ameliyat ortamında takım üyelerinin stres algılarını etkileyebilecek temel takım süreçleri, yetkinlikler, deneyim ve paylaşım, liderin tutumu, ikna ediciliği ve koşulların önem arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda ameliyat ortamında takım çalışmalarına yönelik olarak yukarıda sözü edilen sağlık hizmeti kalitesi ve

diğer unsurların da çalışmanın faktörleri ile doğrudan ilişkilendirilerek iş yaşamına yansıtılması ve gerekli sürdürülebilir gelişme ve iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi önem arz edebilecektir. Diğer taraftan ameliyat süreçlerinde takım çalışmalarında en çok stresin yaşandığı süreç safhasının ameliyat öncesi yani hazırlık süreci safhası olduğu bunun ise karşılaşılabilecek olası faktörler açısından tedirginlik yaratabileceği ile açıklanabilmesi olanaklıdır. Ameliyat sürecinde takım çalışmalarında takım üyelerinin koordinasyonunun, ekipman ve ekip üyelerinin sürecin pozitif geçmesi açısından en önemli unsurlar olduğu görülmüştür. Bu da ameliyat ortamındaki takım çalışmalarında stresi yönetmede insan ilişkilerinin ve ekipmanın ne denli önemli olduğunu ortaya koyan bir bulgudur. Ayrıca ameliyat ortamında takım çalışmalarında

strese yönelik olarak koşullara göre karma (A ve B) kişilik yapısının daha tercih edilir olduğu ancak B tipi kişilik yapısının da

davranışlarda öne çıkabileceğinin vurgulandığı da bir başka gerçekliktir.

KAYNAKÇA

- Akova, O. , & Işık, K. (2008). Otel İşletmelerinde Stres Yönetimi: İstanbul'daki BeşYıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 15, 17-44.
- Altan, S. (2018). Örgütsel Yapıya Bağlı Stres Kaynakları ve Örgütsel Stresin Neden Olduğu Başlıca Sorunlar. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.2, S.3.
- Aydın, Ş. (2004). Örgütsel Stres Yönetimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.6, S. 3.
- Boakye, E. O. (2015). *The impact of teamwork on employee performance*. <https://www.researchgate.net/publication/284732729>, erişim tarihi: 20.02.2019.
- Eren, E. (2010). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, İstanbul, Beta Basım A.Ş.
- Gallegos, P. J., & Peeters, J. M. (2011). A measure of teamwork perceptions for team-based learning. <http://www.pharmacyteaching.com>, erişim tarihi: 20.02.2019.
- Güçlü, N.(2001). Stres Yönetimi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 1.
- Hughes, A. M., Patterson, P. D. & Weaver, M. D. (2017). Teammate Familiarity, Teamwork, And Risk Of Workplace Injury In Emergency Medical Services Teams. *Journal Of Emergency Nursing*, C.43, S.4.
- Hwang, J., & Ahn, J. (2015). Teamwork and Clinical Error Reporting among Nurses in Korean Hospitals. www.asian-nursingresearch.com, erişim tarihi: 15.02.2019.
- Kaya, A., & Kaya, Y. (2007). Küçük ve Orta Boy İşletme Yöneticilerinin Stres Kaynaklarını Tespit Etmeye Yönelik Kayseri İlinde Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* S.23, 41-62.
- Kenny, , D. T. (2007). *Stress Management*, <https://www.researchgate.net/publication/229957814> Erişim tarihi: 10.01.2019.
- Mariana, U. (2016). *Team And Teamwork In Modern European Hr Management*. http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_2/2016_2_4.pdf, erişim tarihi: 10.03.2019.
- Makames, R. A. , Alkoot, E. M. & Al-Mazidi, B. M. (2012). Sources and expressions of stress among physicians in a general hospital. *Alexandria Journal of Medicine*, 361-366.
- Nguyen, N., Watson, W. D. & Dominguez, E. (2015). An Event-Based Approach to Design a Teamwork Training Scenario and Assessment Tool in Surgery. *Journal of Surgical Education*, C. 73, S.2.
- Özel, Y., & Bay Karabulut, A. (2018). *Günlük Yaşam ve Stres Yönetimi. Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1, s. 48-56.

- Özmutaf, N. M., & Mizrahi, R. (2017). SMMM ve Diğer Muhasebe Çalışanları Kapsamında, İş Stresinin İş Performansına Etkisi: İzmir İlinde Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C.8, S. 18, 1-12.
- Starč, J. (2018). Stress Factors among Nurses at the Primary and Secondary Level of Public Sector Health Care: The Case of Slovenia. <https://www.id-press.eu/mjms/index>, erişim tarihi: 15.02.2019.
- Sohn, B. K., Park, S. M. & Park, I. J. (2018). The Relationship between Emotional Labor and Job Stress among Hospital Workers. <https://doi.org/10.3346/jkms.2018.33.e246>, erişim tarihi: 15.02.2019.
- Soysal, A. (2009). Farklı Sektörlerde Çalışan İş görenlerde Örgütsel Stres Kaynakları: Kahramanmaraş ve Gaziantep'te Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.14, S. 2, 333-359.
- Şimşek, M. Ş., Çelik, A. & Akgemci, T. (2014). *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*, Konya, Eğitim Yayınevi.
- Tudu, P. N., & Pathak, P. (2016). Heart Disease: Is Managing Stress the Key? <https://doi.org/10.1080/09735070.2016.11905516>, erişim tarihi: 15.02.2019.
- Ülker, N. (2016). Hastanede Çalışanların Stres ve Yönetimi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Yüksel, H. (2014). Çalışma Yaşamı ve Stres Kavramı: Durumsal Bir Yaklaşım. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 3.

Salīm Barakāt as Arbiter between Good and Evil: According to his long poem al-Mu‘jam (The Obscure)

Aviva BUTT

In his long poem *The Obscure* written from Kanūn al-Thānī 2003 to Āb 2004,¹ Salīm Barakāt repeatedly addresses the persona “Evil.” For example, he writes:

*Enlighten them, / O Evil, / About yourself as originator / So that they can assess the reality of the size of the stone.*²

In these lines, and throughout the poem, we are presented with the dichotomy of Good and Evil – the underlying theme of the whole of the Qur’an. Throughout his poem, the poet introduces various motifs in relation to Good and Evil, and in addition gives an impassioned account of historical events, events that have their repeat throughout Kurdish history. That Barakāt writes in Arabic as the language of his choice does not detract from the “Kurdishness” of his poem – all the more so, since the original Kurdish language is no longer extant, and we have only surviving dialects. I shall show that the poem-of-his-being, that is, what Maurice Blanchot calls “the work,” is a Kurdish poem, both at the linguistic level and the emotional level – an ongoing unarticulated poem that the poet

transposes to Arabic and articulates in Arabic. In so doing, he not only revives the origins of the Kurdish language but also confirms Kurdish identity. He stretches the Arabic language to its limits, adding new vocabulary to express his Kurdish and Islamic themes; and, in addition, taking advantage of possibilities inherent in Arabic structures, Barakāt innovates – thus contributing to the musicality of modern Arabic poesy.

In his poem, *The Obscure*, the poet personalizes by depicting himself as feeling a certain affection and admiration for Evil! At the start of the poem, he welcomes Evil, saying: *But do not fear. You are safe in my bed.* And, no wonder, if we stop and think – there is no universe and no creativity without the dichotomy of Good and Evil! Moreover, the poet is comfortable in an ongoing personal dialogue with Evil – he wishes the Kurdish nation would understand the fallacies in Evil’s persuasive arguments:

M

¹ Salīm Barakāt. (2007). *al-Amal al-Shi‘riyah Salīm Barakāt* (The Poetry Works of Salīm Barakāt), pp. 559-592.

² All translations of excerpts from Salīm Barakāt’s poem *al-Mu‘jam* (The Obscure) are by Aviva Butt. The entire poem in

translation will be published separately in her forthcoming book, *Creativity Itself: According to Salīm Barakāt and Mahmud Darwish.*

A

R

T

Y

R

S

*Cracks in the rock borne on your shoulders, O
Evil. And the brutish in spirit shall go out*

*To pasture in strides, herded from amassed
inheritance, the more lazy in the stalls,*

*Peaceful as proof that their stunned monkey's
hearts are baffled by the sacred sand dunes,
Where there is nothing, as yet, except a
devastated arbiter as proof.*

Yes, the poet acts as arbiter, a sort of Islamic
judge . . . between Good and Evil . . . but,
apparently without any real success. In his
ongoing dialogue with Evil, the poet
sometimes pleads with Evil. In the following
lines, the poet tries once more to reason with
Evil:

*Tamed like the insurgent, Good details his
confession on your behalf, O Evil,*

*Since you do not preoccupy him,³ his gratitude
for al-Qiyamah is in Good's province.*

*In you, and only you, al-Qiyamah escapes his
issue – Good's issue, it bites into*

*The muscle of the tale itself; the fabricated
tale, concise and prosaic, midst the chattering
of*

Sempiternity's sisters, O Evil.

So far, I have mentioned just one instance in
the poem where we have a theme – the
dichotomy of Good and Evil, and a poet who
feels comfortable having Evil in bed with him,
acting as arbiter between them. In general,
here and in previous poems, the poet gives an
impassioned account of events that have their
repeat throughout Kurdish history, especially
the tragedies surrounding Kurdish insurgents
and as a sort of counterpoint, an account of the
sacrifices of the dedicated in the face of the
situation of the greedy for wealth, especially
on the international scene. Adding suspense is
always al-Qiyamah and the Day of Judgment
lurking in the background, or stepping into the
foreground to provide a narrative account of
its own. These narratives add suspense, and a
sense of relevance to the poet's message.
Another important motif, which is linked to
the theme of the importance and effectiveness
of remorse, is the possibility for intercession
for the sinner on the Day of Judgment. In
keeping with surrealist notions of bringing
“meaning” to the text by using the principle of
de-automatization of words and expressions,
Barakat's poem uses the word *nadam* – a less
pompous word than for example the quranic
taubah – and I have translated *nadam* as
“remorse,” not “repentance.” This instance of
Barakat's choice of diction is another example
of the poet's overall tendency to write in a
register that personalizes and better brings
across his message.

As can be seen, the poem *The Obscure* is
complex. The poet alludes to, and corresponds
with, the Qur'an, and takes his symbols from
the Qur'an and the Islamic heritage. As is

³ Here, “him” refers to the insurgent who will be “martyred.”

known, the Qur'an tells of good and evil throughout, and Barakāt's poem gives the illusion of being *tafsir* insofar as the poet roughly follows the sequence of the importunate of the quranic *āyāt*. With this poem, we see the mature poet, the poem-of-the-poet's-being expressed loudly and clearly. But, I for one would have no chance of understanding it without having been familiar with the Barakāt's earlier writings.

The "grand finale" of Barakāt's 30 or 40 page poem *The Obscure*⁴ is in actuality three short poems all with the same title repeated – "Do not fear" (*Lā takhauf*).⁵ The words "do not fear" have been heard previously, albeit less conspicuously, but nevertheless in retrospect contribute to the cumulative effect of the ending of the poem. On one hand, Barakāt's

grand ending is a direct expression of Kurdish Sufism, that is, the three short poems are modern Sufi poems, in which the poet again asserts that Divine Mercy is an acceptable intercessor. See, for example, al-Kurdi's *Risale i-Nur*, the Sixth Mystery, on the opening "word" (*Bismillahirrahmanirrahim*) of the Qur'an: "Oh unhappy man struggling within a boundless impotence and endless want! You should understand just what a valuable means and acceptable intercessor is Divine Mercy. . . ." On the other hand, Barakāt lapses into modern Western techniques of *vers libre* (free verse) with the technique of especially the third of the three modern short poems, written in a semblance of Arabic free verse (*al-shi'r al-ḥurr*).

The three short poems are, as follows:

Do not fear

*Indeed pain will restore death to legend. The womb's pain; the bones are coached to its Refrain;
the refrain of dawn; the dreamer of the entire irreality is in that very chamber –*

*The chamber of universal knowledge; cosmic equilibrium; the accurate in orphaned news
For the fortunate; the scion from their wage; the nursing father with the huge breasts;¹
Summons realities from the veiled.*

Do not fear

*Did not the dead restore inscription after inscription?
Restore death, O Evil. Assure them of the uncommon, of speaking the language of orchards – His
language – the seeds of immortal misguidance. Apportion to him what is suitable
For the suave urbane: brick furnaces, and baskets for new covenants such as "dandelions."²*

Do not fear

*Hunters! Water is in the hands of the hours of the sand:
The water, the hour.*

⁴ About 30 pages in Arabic, and about 40 pages in English.

⁵ *Khauf* as fear is generally understood to imply a basic, physical fear, such as fear of hunger.

¹ . . . with the huge breasts, i.e., Īlā (known as Lord Shiva in Hinduism), the predecessor of Allah in the Kaabah.

² Dandelions, that is, "remedies."

The sand, the hour.

The ray, the hour, deflected when mirrored on geese feathers.

Coincidence, the hour.

Flies, the hour.

The yellowish dragonfly, the hour, in flight, with seven wings wrapped round

The hour, the water.

Hunters! Water hovers around them.

The belated hour for their entrance into the no-time;³

The rebellious hour, the hour of Good's entrance into you

Resigned to showing you the missing inscription.

I see it,

The insscription,

The missing, O Evil:

A sacrifice to naught for naught.

A sacrifice of words so that thus you will shelter them from Allah,

And you will dispose of them struck down in their blood.

In the above lines, the poet uses the poetic device of repetition made famous in modern English poetry by the American poet Amy Lowell (1874-1925). Her poems were described as being *vers libre* (free verse); she herself said that she wrote “cadenced verse” and claimed that “cadence is rhythm.” Her poetry and concept of cadenced verse and the importance of the rhythmical underlying structure in modern unrhymed verse took hold among modern Arabic poets. Arabic poets such as “al-Bayyātī, al-Sayyāb, Fu’ād Rifqa, Adūnīs [aka Adonis], ‘Abd al-Ṣabūr, and Ḥijāzī” used reiteration to produce “an elliptical repetition which adds depth to the poem and carries the theme to its climax” –

“this method of ending a poem was condemned by Nāzik al-Malā’ika . . .” [see

Moreh (1976), pp. 229-230]. However, on examining the concluding section of Barakāt’s long poem *The Obscure*, we see evidence that the poet grafts Western techniques onto his modern Sufi poem – contrary to al- Malā’ika’s hasty opinion – most successfully! The repetition of associated words that might otherwise appear to be the poetic device of reiteration, with Barakāt takes on the aura of Sufi spontaneity; along with the verbal repetition, the poem’s rhythm recalls the Sufi whirling and twirling that induces an upsurge of awareness from the universal meditative mind.

³ No-time, the *waqt*: the theoretical vertical line that is the divide between the past and future, i.e. the theoretical present.

Salīm Barakāt (b. 1951, Qamishli, Syria), a Syrian Kurdish poet, and the older Syrian Alevi poet Adūnīs (b. 1930), are today's leading poets in Arabic literature. However, until the *International Journal of Kurdish Studies* started to publish my articles with

translations of Barakāt's poems in context of historical background and explanations concerning this poet's writing techniques, Barakāt's poetry had remained a "closed book" for the Western world.

REFERENCES

In Press: Karacan, Hasan. (2019). Kurmanji and Zazaki Dialects: Comparative Study on their Phonetics [English]. *Comparative Studies* (Daugavpils, Latvia).

Barakat, Salim ((2007), *al-A 'mal al-Shi 'riyah Salīm Barakāt* (The Poetry Works of Salīm Barakāt). Beirut: al-Mu 'ssah lil-Dirasat wa-Nashr (The Foundation for Studies and Publishing). [Arabic]

Blanchot, Maurice (1955, original French), trans. Ann Smock. (1982). *The Space of Literature*. (University of Nebraska Press).

Butt, Aviva. (2019). Salīm Barakāt's Intermediary Existence: His Poem Mahmūd Darwīsh. Online: *International Journal of Kurdish Studies* 5 (1), 328 – 358. <http://ijoks.com/> DOI: 10.21600/ijoks.516511

_____. (2018). The Unimaginative Symbols of Salīm Barakāt. Online: *International Journal of Kurdish Studies* 4 (1), 44 – 69 (August 2018). <http://ijoks.com/> DOI: 10.21600/ijoks.383376

_____. (2018) *Empire, Split Ethnicities, and an Explosion of Poetry*. Online: *International Journal of Kurdish Studies*, Volume 4 - Issue 1 - Jan 2018. <http://ijoks.com/> DOI: 10.21600/ijoks.383376

_____. (2013). Chapter One: The Impetus to Write, and Translation as the Starting Point [writer's manifesto]. *On Screenwriting and Love and Politics: The Screenplay "Blue Mist,"* pp. 1-7. (SBPRA, U.S.A.

Moreh, S. (1976). *Modern Arabic Poetry 1800-1970*. (E.J. Brill: Leiden).

Snir, Reuven. (2003-2004). Modern Arabic Literature and Islamist Discourse: 'Do Not Be Coolness, Do Not Flutter Safety.' *Journal of Arabic and Islamic Studies* (JAIS), vol. 5. Online: <https://www.journals.uio.no/index.php/JAIS/article/view/4573> [Accessed 27 March 2018].

A Poet's Glossary | Academy of American Poets. Online: <https://www.poets.org/poetsorg/text/repetition-poets-glossary>. [Accessed 24 February, 2019].

<http://www.islamhelpline.net/node/1491>¹ [Accessed 27 February, 2019]

¹ I asked: Is intercession allowed on the Day of Judgment? The Helpline replied: S. *Taaha* 20:109 "On that Day shall no Intercession avail Except for those for whom Permission has been granted By (God) most gracious And whose word is Acceptable to Him." It is not a simple question. I think that Barakāt has tried to present an answer in his poem. His answer may possibly lean on al-Kurdi.

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

V

Lojistik ve Tersine Lojistik: Etimolojik Bir Analiz

Logistics and Reverse Logistics: An Etymological Analysis

Ramazan ERTURGUT¹

Artuğ Eren COŞKUN²

Öz

Sanat olarak insanlık tarihi kadar eskilere dayandırabileceğimiz lojistik kavramının Bilimsel temellerini 2. Dünya Savaşının sonundan itibaren 1950’li yıllarda aramaktayız. Bu tarihlerden itibaren hem içerik hem söylem olarak Tedarik Zinciri Yönetimi’ne doğru evrilen lojistik olgusu, geldiğimiz noktada, günümüz işletme fonksiyonlarından ayrılmış ve disiplinlerarası bir zeminde ilerleyen adeta başlı başına bir işletme fonksiyonu görüntüsü vermektedir. Tersine lojistik ise 1980’li yıllarda lojistik kavramının bir bileşeni olarak ortaya atılmış ve halen aynı içerikte fakat farklı isimlendirmelerle yol alımını sürdüren bir fenomendir. Bu çalışmanın amacı bilimsel dönem ağırlıklı tarihsel süreç içerisinde “Lojistik” ve “Tersine Lojistik” ile ilgili etimolojik söylemlerin nitel birer analizinin yapılmasıdır. Bu kadar farklı disiplinlerin oyun sahası haline gelen ve bu karmaşıklığın tanımlara da yansıdığı anlaşılan lojistik ve tersine lojistik kavramlarının etimolojik analizinin yapılmasının literatürde eksikliği hissedilen bir boşluğu doldurması amaçlanmaktadır. Bilimsel dergilerdeki tanımlamalar merkezli elde edilen bulgular, lojistik ve tersine lojistik eksenli tanım ve söylemlerin işletme lojistiği ve mühendislik lojistiği bağlamında ayrıştığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar lojistik kavramının disiplinlerüstü ayrışık bir uygulama ve araştırma alanı olarak gelişmesini sürdüreceği konusunda ipuçları vermektedir. Ayrıca yakın gelecekte Endüstri 4.0 uygulamalarının lojistik ve tersine lojistik söylemlerine farklı bakış açıları getirmesi iddia kapsamındadır.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, Lojistik Yönetimi, Tersine Lojistik, Tedarik Zinciri Yönetimi

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

² Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

1. GİRİŞ

Tersine lojistik kavramı, dünya nüfusunun artmasının karşısında ham madde miktarının azalmasından dolayı, ham madde yerine kullanılacak malzemeleri geri dönüşüm ile elde etme ihtiyacından doğmuştur. 1970'lere kadar, çevresel olaylar veya sürdürülebilir kalkınma endişe verici boyutlarda olmamıştır. Takip eden on yılda çevresel kirlenme endişe verici durumlara ulaşınca bu durum akademisyenler, politikacılar, medya ve konuyla ilgilenen diğer toplum kesimlerinin dikkatini çekmiştir.

Tersine lojistik araştırmaları, özellikle 2000'li yıllarda akademik yazında büyük bir gelişme göstermiştir. Daha önceki yıllarda, daha çok çevre ve ekoloji açısından ele alınan kullanılmış ürünlerin toplanması ve geri kazanımı problemleri, 90'lardan sonra üretim ve işlemler yönetimi alanında da ele alınmaya başlamıştır. Birçok dergi, bu alanlarda özel sayılar yayımlanmış; hatta günümüzde bu alana özgü dergiler (örn. Journal of Remanufacturing, Journal of Cleaner Production) literatüre kazandırılmıştır (Akyıldırım ve Abdıladaev, 2016: 257).

2. Lojistik

En yalın anlamıyla lojistik, mal ve hizmet akışının etkili bir şekilde gerçekleşmesini ifade etmektedir. Pfohl ve Zolner (1997) lojistiği; "birbiri arasındaki bilgi akışını da içerecek şekilde, tüm taşıma aktivitelerinin performans planlaması ve kontrolü, elleçleme depolama ve paketleme prosedürlerinin yerine getirilmesi amacıyla, tedarikçiden tüketiciye kadar olan görevlerin yapısal tasarımı" olarak kodlamıştır.

Lojistiğin organizasyonlar için öncelikli önemi, özellikle ortaya çıkarmaya çalıştığımız "akış" vurgusunda yatmaktadır. Lojistik, işletme ve kurumların yol almasını sağlayan "hareket" unsurunu bünyesinde barındırır. Başka bir deyişle, lojistik olmaksızın, mal ve hizmetlerin hareketi mümkün olmaz, teslimatlar yapılamaz ve bu hareketlere ilişkin operasyonların hiç birisi gerçekleştirilemez.

3. Tersine Lojistik

Lojistik Yönetimi Konseyi'nin yayınladığı iki çalışmada tersine lojistik genel bir çerçevede tanıtılmıştır. İlk çalışmada Lambert ve Stock "tek yönlü bir yolda yanlış yönde gitmek" şeklinde tersine lojistiğin dar kapsamlı bir tanımlamasını yapmıştır (Karabulut, 2009: 9). İkinci çalışmada ise Stock (1992) tersine lojistiği "atıkların geri dönüşümü, yok edilmesi ve tehlikeli maddelerin yönetimi; daha geniş bir açıdan kaynakların parçalanması, geri dönüşümü, onarımı, tekrar kullanımı ve yok edilmesi amacıyla kullanılan lojistiğin bir rolü" olarak tanımlamıştır (Brito and Dekker, 2002: 2).

Dowlatsahi (2000) tersine lojistiği bütünsel bir yaklaşımla "tersine lojistik sistemlerin tedarik zinciriyle entegre biçimde; ürünlerin yeniden üretilmesi, geri dönüşümü, yok edilmesi ya da etkin bir biçimde yeniden kullanılması için gerçekleştirilecek akışın yeniden dizaynı ve yönetilmesi" şeklinde tanımlamıştır.

Rogers ve Tibben-Lembke (2001), literatürde yer alan tersine lojistik tanımlarını ele alarak tersine lojistik ile yeşil lojistiğin farklılıklarını ve ortak alanlarını (Şekil 1.) belirlemiştir. Çalışmada tersine lojistik faaliyetleri "yeniden üretim, onarım, geri dönüşüm, atık gömme, yeniden

paketleme, iade işlemi ve kurtarma” olarak sıralanmıştır. Öte yandan, tersine lojistik maliyetleri toplam lojistik maliyetlerinin %4’ü olarak hesaplanmıştır.

Şekil 1. Tersine ve Yeşil Lojistiğin Farklı ve Ortak Alanları

Kaynak: (Rogers ve Tibben-Lembke, 2001)

Brito ve Dekker (2002) tersine lojistik süreçleri toplama, denetleme / seçme / sınıflandırma, doğrudan geri kazanma (yeniden kullanma, yeniden satış ve

yeniden dağıtım) ve yeniden işleme (tamir, bakım, yeniden üretim, kurtarma ve geri dönüşüm) olarak 4 sınıfa ayrılmıştır.

Şekil 2. Tersine Lojistik Süreçleri

Kaynak: (Brito ve Dekker 2002: 14)

4. YÖNTEM

Bu çalışmada “Lojistik” ve “Tersine Lojistik” kavramlarına yönelik Web of Science, Prequest, Science Direct, Ebscho, Sage Journal, Springer-Link ve Wiley Online Library veri tabanları taranarak bir yazın havuzu oluşturulmuştur. Elde edilen kaynaklar detaylıca incelenerek “Tersine

Lojistik” kavramının etimolojik bir analizi yapılmıştır. Analiz sonucu ulaşılan bulgular kökenden günümüze gelecek şekilde yıl bazlı olarak ve sistematik bir biçimde çalışmaya yansıtılmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Lojistiğin Etimolojisi

Lojistik kelimesinin kökeni, Platon'un (M.Ö 428–348) eserlerinde doğru düşünce ve eylem olarak felsefi anlamda kullandığı, Yunanca “logos” kelimesinden gelmektedir. Ancak daha sonra Platon'dan daha eski bir zamanda yaşamış olan ünlü Yunan filozofu ve matematikçi Samoslu Pisagor'un (M.Ö 575-495) yazılarında

lojistik konusundaki en eski yazılı kayıtlara ulaşılmıştır. Pisagor'un bu yazılarında “logos” kelimesini ikinci anlamı olan “hesap” anlamında kullandığı anlaşılmıştır. Lojistik kelimesinin ikinci kısmı, Yunanca “resim” anlamına gelen “ikon” kelimesinden gelmektedir. Yunancadan elde edilen edebi çeviride lojistiğin, “resimli matematik sanatı” anlamında kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Keldani ve Mısırlılardan astronomiyi ve mistik ayinleri öğrenen Pisagor, Fenikelilerden ise geometriyi ve lojistiği öğrenmiştir. Yazılı kaynaklardan edinilen bilgilere göre Pisagor, lojistik kavramının gerçek etimolojisinden yani Bronz Çağının başlarından itibaren (M.Ö 3000) neredeyse 2200 yıl sonra belirlenmiş ilk lojistikçi olarak gösterilmektedir (Tepić vd., 2011). 1982 yılında Antalya'nın Kaş ilçesinin 8 kilometre açığında keşfedilen Uluburun Batığı, Pisagor'un yazılı kaynaklarından elde edilen verileri destekler niteliktedir. Batığın, milattan önce 14. yüzyılda batan bir ticaret gemisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Şekil 1. *Uluburun Batığı*

Kaynak: www.denizbulten.com (Erişim 15.07.2019)

Günümüzde kullandığımız lojistik teriminin kökeninin 1764'te İskoçyalı mühendis James Watt'ın buhar motorunu icat ettiği yıllarla geçici olarak ilişkili olduğu düşünülmektedir. Üretim ve ticaret olgusunun çok daha eski zamanlara dayanmasına rağmen lojistik kavramının doğuşu doğrudan sanayi devrimi ile ilgilidir. Günümüzde kullandığımız lojistik teriminin İsviçre Generali Baron de Jomini (1779 - 1869) tarafından askeri destek birimlerinin örgütlenmesini ifade eden Fransızca “Marechal de logis” ifadesini kullanmasına dayandığı da yaygın bir görüştür (Tepic vd., 2011).

Lojistik kavramı ilk olarak 1900'lerin başında fiziksel dağıtım kavramıyla akademik literatüründeki yerini almıştır¹. Daha sonra 1916 yılında Arch W. Shaw lojistiğin stratejik yönünü ortaya koyduğu bir çalışma yayınlamıştır. Aynı yılda L. D. H. Weld pazarlama araçları (zaman, yer, mülkiyet) ve dağıtım kanalları kavramlarını tanıtmıştır. Lojistik teriminin literatürdeki ilk tanımlaması ise 1927 yılında Ralph Borsodi** yapmıştır. 1939 yılında başlayan 2. Dünya Savaşı'nda müttefik güçlerin savaşı kazanmasına açıkça katkıda bulunan lojistiğin, tanınması ve çevrelerce vurgulanması hız kazanmıştır (Kent Jr ve Flint, 1997: 17-20; Stock ve Lambert, 2001: 11).

1950'li yıllara gelindiğinde lojistik malların bir noktadan diğer noktaya taşınma faaliyetlerini kapsayan bir sistem olarak görülmekteydi (Erturgut, 2016: 21). Aynı zamanda bu yıllarda fiziksel dağıtım, ekonomik durgunluk dönemlerinde işletmelerin kısıtlayacağı maliyet

kalemlerinden biriydi. 1960'lı yıllara kadar lojistik faaliyetler birbirinden bağımsız yani tek tek incelenirken (bölünmüşlük dönemi), 60'larla birlikte lojistik faaliyetlere bütüncül bir bakış hakim olmuştur (Suvacı ve Tonus, 2015: 18). 1963 yılında lojistik profesyonellerini bir araya getiren ilk organizasyon olan Fiziksel Dağıtım Yönetimi Konseyi (Council of Physical Distribution Management) kurulmuştur (Stock ve Lambert, 2001: 14). Konsey 1967 yılında Ralph Borsodi'in çalışmasından sonra lojistik performansı tanımlayan ikinci çalışmayı yayınlamıştır. Tanımlama şu şekildedir (Kent Jr ve Flint, 1997: 20);

“Üretim ve ticarete, bitmiş ürünlerin üretim hattının sonundan tüketiciye ya da bazı durumlarda müşteriden tedarikçiye etkin bir şekilde taşınmasıyla ilgili faaliyet yelpazesinin tümüdür.”

1970'li yıllarda lojistiğin kurumsal bir strateji olduğu öne sürülmüştür (Erturgut, 2016: 21). 1970 yılında Uluslararası Fiziksel Dağıtım ve Lojistik Yönetimi Dergisi (International Journal, of Physical Distribution and Logistics Management) ilk cildin ilk sayısını yayınlarak lojistik alanındaki ilk akademik dergi olmuştur. 1976 yılında ise Fiziksel Dağıtım Yönetimi Konseyi lojistiğin tanımına “akış” vurgusunu ekleyerek daha kapsamlı hale getirmiş ve lojistiği aşağıdaki şekilde tanımlamıştır (Kent Jr ve Flint, 1997: 20);

“Hammaddelerin, süreç içi envanter bilgilerini ve nihai malların menşe noktasından tüketim noktasına kadar verimli akışını planlamak, uygulamak ve

¹ Detaylı bilgi için bkz. Crowell J. F. (1901). Report Of The Industrial Commission On The Distribution Of Farm Products, vol. 6 (Washington DC: U.S. Government Printing Office).

** Detaylı bilgi için bkz. Borsodi, R. (1927). The Distribution Age (New York: D. Appleton), p. 19

kontrol etmek amacıyla iki veya daha fazla faaliyetin entegrasyonudur.”

80’lerde lojistik faaliyetler işletmeler tarafından daha çok önemsenmeye başlamıştır. O döneme kadar lojistik faaliyetler hep dışa dönük faaliyetler olarak vurgulanmıştır. Ancak 80’lerde içe dönük lojistik (malzeme yönetimi - inbound logistics) faaliyetleri de incelenmeye başlanmıştır. Bu yıllarda seri üretim ve sıfır stok anlayışının hakim olduğu Tam Zamanında Üretim ve Teslimat (JIT - Just in Time) gibi lojistik performansı artıran stratejiler de geliştirilmeye başlanmıştır (Erturgut, 2016: 21). 1985 yılında Fiziksel Dağıtım Yönetimi Konseyi adını Lojistik Yönetimi Konseyi (Council of Logistics Management - CLM) olarak değiştirmiş ve lojistiği aşağıdaki gibi tanımlamıştır (Kent Jr ve Flint, 1997: 17-20; Stock ve Lambert, 2001: 11);

“Hammaddelerin, süreç içi envanter, mamul mal ve ilgili bilgilerin menşee noktasından tüketim noktasına kadar verimli, uygun maliyetli akışını ve depolanmasını müşteri gereksinimlerine uyacak şekilde planlama, uygulama ve kontrol etme sürecidir.”

90’larda küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle uzak mesafeler birbirine yakınlaşmaya başlamış ve lojistik faaliyetler örgütlere sürdürülebilir rekabet avantajı sağlayan yönetimin en önemli unsurlarından biri olarak görülmeye başlanmıştır (Suvacı ve Tonus, 2015: 19). 1992 yılında Lojistik Yönetimi Konseyi lojistiğin tanımını şu şekilde yapmıştır (Kent Jr ve Flint, 1997: 20).

“Müşteri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, malların, hizmetlerin ve ilgili bilgilerin ilk noktasından son noktasına kadar akışını, malların depolanmasını

verimli ve etkin bir biçimde planlama, uygulama ve kontrol etme sürecidir.”

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştığı günümüzde ise işletmeler arası bilgi alışverişinin kolaylaşması, Endüstri 4.0’ın da etkisiyle işletmeler tarafından gerçekleştirilen birçok işlemin tüketicilere aktarılması, Malzeme İhtiyaç Planlaması (MRP), Dağıtım Kaynakları Planlaması (DRP) ve Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP) gibi sistemlerin kullanılmaya başlanması lojistik faaliyetlerin daha hızlı ve daha düşük maliyetle yürütülmesine olanak sağlamıştır (Eker, 2006: 13).

5.2. Tersine Lojistiğin Etimolojisi

Kavramsal olarak tanımlanmasa da Tevrat’ın ilk bölümü olan Genesis 3:18 ve 3:19’da topraktan yaratılan insanın, çalışması sonucu topraktan ürettiği mahsulleri tüketmesi ve son olarak bu insanın tekrar toprağa dönmesinin anlatılması, Tersine Lojistik fikrinin çok zaman önceye dayandığını göstermekte ve literatürde tersine lojistiğin etimolojisi Tevrat’a dayandırılmıştır (De Brito, 2004: 19).

Satın aldığı ürünleri iade etmek isteyen tüketicinin ilgili taleplerinin perakendeci tarafından nasıl karşılanması ve bu ürünlerin geriye doğru akışının nasıl yapılması gerektiğine yönelik yayınlanan Terry’nin çalışması, tersine lojistiğin akademik literatürdeki ilk örneği olarak gösterilmektedir (Terry, S. H., 1869).

Literatürde bir araştırma konusu olarak 1972’de *sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir gelişme* kavramları ile ele alınan tersine lojistiğin, üreticiden tüketiciye doğru giden düz bir yol izlemesi

yerine tüketiciden üreticiye doğru olan süreçlerde de ilerleyerek, devinimini tamamlayacağı belirtilmiştir (Nakıboğlu, 2007: 182-183).

70'lerde tersine lojistik temalı çalışmalar ortaya konmuş ancak tersine lojistik kavramsal olarak tanımlanmamıştır. Bu yıllarda 'Tersine Dağıtım' ve 'Tersine Akış' terimleri ile yayınlanan çalışmalarda, tersine kanalların malın geri dönüşümünde ne ölçüde etkili olabildiği araştırılmıştır (bkz. Guiltinan ve Nwokoye, 1975; Ginter and Starling 1978; Zikmund ve Stanton, 1971; Gilson, 1973; Schary, 1977; Fuller, 1978).

80'lerde Tersine Lojistik bir araştırma ve çalışma alanı olarak tanınırlık elde etmiştir. Barnes Jr (1982) çalışmasında tersine lojistik kavramını kullanmış ve lojistikle ilgili atıkların bir tehdit olarak görüldüğünü ve bu atıkların geri dönüşümünün gereğinden ve avantajlarından bahsetmiştir. Tersine Lojistiğin ilk kez terimsel olarak kullanılması ve tanımlamasının yapılması 80'lerin başlarına dayanmaktadır. Ancak bu yıllarda tersine lojistiğe yönelik yapılan tanımlamalar, tersine lojistiğin kapsamlı sınırlarını çizme noktasında yetersiz kalmıştır (bkz. Lambert ve Stock, 1981).

90'lara gelindiğinde tersine lojistiğin kapsamlı tanımlamaları yapılmaya başlanmış ve Lojistik Yönetimi Konseyi'nin yayınladığı çalışmada James Stock (1992)'un yaptığı tanımlama günümüzde de tersine lojistiğin tanımı olarak kullanılmaktadır.

2000'li yıllarla birlikte çevresel duyarlılığın daha çok önem kazanması tersine lojistik alanında yapılan çalışmaların artmasına neden olmuştur. Bu yıllarda tersine lojistik üzerine yapılan çalışmaların işletme ve

mühendislik lojistiği olarak ayrıldığı görülmektedir (Erturgut vd., 2017).

6. SONUÇ

İlk lojistisyen olarak gösterilen Pisagorun yazıları incelendiğinde lojistik etimolojisinin M.Ö 3000'li yıllara yani Bronz Çağının başlarına dayandığı görülmektedir. Ülkemiz karasularında keşfedilen Uluburun Batığı, lojistik etimolojisi hakkında Pisagorun yazılarını destekler bilgiler sunmaktadır. 18. yüzyılda buhar motorunun keşfedilmesi ile birlikte 19. yüzyılı da kapsayacak şekilde gerçekleşen sanayi devrimi, günümüz lojistik kavramının yapı taşlarının ortaya konduğu dönemler olarak gösterilmektedir. 20. yüzyılın ortalarına kadar lojistik alanında ortaya çıkan çalışmaların, yalnızca ürünlerinin fiziksel dağıtımına yönelik sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu dönemde gerçekleşen İkinci Dünya Savaşı, lojistiğin çevrelerce daha çok önemsenen bir disiplin haline gelmesine neden olmuştur. 1950'li yıllarda dışa dönük lojistik faaliyetler üzerine akademik çalışmalar ortaya konmuştur. 60'larda ise lojistik faaliyetlere bütüncül olarak yaklaşılmamış birbirlerinden bağımsız bir şekilde değerlendirilmiştir.

Lojistik tanımlamalarındaki akış vurgusu ilk kez 70'li yıllarda yapılmış ve sonraki dönemlerde ortaya çıkan lojistik tanımlamalarının tamamında lojistik akış ifadesi kullanılmıştır. 80'li yıllara gelindiğinde işletmenin dışa dönük faaliyetlerinin yanında malzeme yönetimi olarak da belirtilen lojistiğin işletme içerisindeki yönüne de odaklanılmıştır. 90'larda lojistiğin günümüzde de kullanılan tanımlaması yapılmış ve teknolojik gelişmelerin lojistik alanındaki uygulanabilirliği araştırılmıştır. 21. yüzyılda Endüstri 4.0'ın da etkisiyle

geliştirilen bilgi ve iletişim teknolojilerinin lojistik ile entegrasyonu sağlanmış ve tüm lojistik faaliyetlerde optimizasyonun yakalanması adına çeşitli sistem ve uygulamalar geliştirilmiştir.

Literatürde tersine lojistiğin etimolojik vurgusu Tevrat üzerinden yapılmıştır. 19. Yüzyılın ikinci yarısında perakende sektörüne müşteriler tarafından gelen ürünlere karşı işletmenin göstereceği reaksiyonun nasıl olması gerektiğine yönelik yapılan araştırmalar tersine lojistiğin ilk örnekleri olarak gösterilmektedir. Tersine lojistik ya da tersine dağıtımın temelleri ise ilk olarak sürdürülebilirlik kavramının benimsenmesiyle atılmıştır. 70'lerdeki çalışmalar incelendiğinde tersine lojistik kavramsal olarak tanımlanmamış olsa da tersine dağıtım ya da tersine akış gibi kavramlar kullanılmıştır. Çalışmalar daha çok ürünlerin dağıtım kanalı içerisindeki geri dönüşümüyle ilgilenmiş, tersine lojistiğin ilgi alanına giren imha, onarım gibi süreçler ele alınmamıştır.

Tersine lojistik kavramı ilk olarak 80'lerde ortaya atılarak bir çalışma alanı olarak popülerlik kazanmıştır. Kavram, ürünün tüketiciden üreticiye doğru tek yönlü olarak akışının sağlanması şeklinde ifade edilmesiyle sınırlı kalmıştır. Bu yıllarda bilim insanları tersine lojistiğin gerekliliğine sıklıkla işaret ederek işletmeler tarafından negatif ve maliyetli olarak algılanan bu kavramın gerekliliğine değinmişlerdir. 80'lerin sonlarına doğru belirli çevrelerce ürün güvenliğine verilen önem artmış, bu durum işletmeleri tersine dağıtım yapmaya zorlamıştır. Rekabet unsuru haline gelen tersine lojistiğin gerçekleştirilmesi için ulaştırma modlarının seçimi ve maliyetlerin düşürülmesi konularında çalışmalar yapılmıştır.

90'ların başlarında tersine lojistik bugün günümüzde de kullandığımız kapsamlı tanımına kavuşmuştur. Stock (1992)'un yazdığı ve Lojistik Yönetimi Konseyi'nin yayınladığı bu tanım, 80'lerde belirtilen tanımların aksine tersine lojistiği sadece ürün geri dönüşümüyle sınırlandırmamış, ürünlerin onarımı, tekrar kullanımı ve yok edilmesi işlemlerini de tersine lojistiğin tanımı içerisine dahil etmiştir.

2000'li yıllara gelindiğinde çevresel bilincin ve online alışverişin artması, müşteri istek ve beklentilerinin değişmesi gibi nedenler tersine lojistiği, işletmelerin önemsemek zorunda kaldığı bir alana dönüştürmüştür. Ürün dönüşlerinin zamanında ve eksiksiz yapılması adına bu dönemde matematiksel çalışmalar ön plana çıkmış ve tersine dönüş süreçleri netlik kazanmıştır.

Özellikle 2010 yılından sonra, daha çok sektörel ya da ürün bazında gerçekleştirilecek olan tersine lojistik faaliyetlerin, etkin ve verimli şekilde yürütülmesini sağlayacak modellemelerin tasarlandığı çalışmalar ortaya çıkmıştır.

Bilimsel dergilerdeki tanımlamalar merkezli elde edilen bulgular, lojistik ve tersine lojistik eksenli tanım ve söylemlerin işletme lojistiği ve mühendislik lojistiği bağlamında ayrıştığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar lojistik kavramının disiplinlerüstü ayrışık bir uygulama ve araştırma alanı olarak gelişmesini sürdüreceği konusunda ipuçları vermektedir. Ayrıca yakın gelecekte Endüstri 4.0 uygulamalarının lojistik ve tersine lojistik söylemlerine farklı bakış açıları getirmesi iddia kapsamındadır.

KAYNAKÇA

- Akyıldırım, Ö. Ö., & AbdılđaeV, M. (2016). Türkiye'de Tersine Lojistik Uygulamaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Sınıflandırma Çalışması. *Ege Akademik Bakış* , 16 (2), 257-272.
- Brito, M. P., & Dekker, R. (2002). Reverse Logistics – A Framework. Econometric Institute.
- De Brito, M. P. (2004). A Framework for Reverse Logistics. Berlin Heidelberg: Springer.
- Dowlatshahi, S. (2000). Developing A Theory of Reverse Logistics. *Interfaces*, 30 (3), 143-155.
- Eker, Ö. (2006). Lojistik Yönetimi ve Tedarik Lojistiği Sürecinde Performansın Arttırılması. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Erturgut, R. (2016). Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetimi. Nobel Yayıncılık.
- Erturgut R., Coşkun A. E., & Aray G., (2017) "Reverse Logistics: A Longitudinal Analysis Between 1972 and 2016", in: Researches On Science And Art in 21st Century Turkey, Arapgirođlu H., Atık A., Elliott R. L., Turgeon E., Eds., Gece Kitaplığı, ss.508-518, Ankara.
- Fuller, D. A. (1978). Recycling Consumer Solid Waste: A Commentary on Selected Channel Alternatives. *Journal of Business Research*, 6 (1), 17-31.
- Gilson, C. C. (1973). Convenience-Package Banning: Economic and Environmental Implications. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 1 (1), 75-79.
- Ginter, P. M., & Starling, J. M. (1978). Reverse Distribution Channels for Recycling. *California Management Review*, 20 (3), 72-82.
- Gultinan, J. P., & Nwokoye, N. G. (1975). Developing Distribution Channels and Systems in the Emerging Recycling Industries. *International Journal of Physical Distribution* , 6 (1), 28-38.
- Nakıboğlu, G. (2007). Terine Lojistik: Önemi ve Dünyadaki Uygulamaları. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 183-185.
- Karabulut, N. (2009). Reverse Logistics. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kent Jr, J. L., & Flint, D. J. (1997). Perspectives on the Evolution of Logistics Thought. *Journal of Business Logistics*, 18(2), 15.
- Lambert, D. M., & James, R. Stock,(1981), Strategic Physical Distribution Management. RD Irwin.
- Pfohl, H. C., & Zöllner, W. (1997). Organization for Logistics: The Contingency Approach. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 27(5/6), 306-320.
- Rogers, D. S., Melamed, B. and Lembke, R. S. (2012). Modeling and Analysis of Reverse Logistics. *Journal of Business Logistics*, 33 (2), 107-117.
- Rogers, D. S., & Tibben-Lembke, R. (2001). An Examination of Reverse Logistics Practices. *Journal of Business Logistics*, 22 (2), 129-148.
- Schary, P. B. (1977). Transportation Rates and the Recycling Problem. *Transportation Journal*, 16 (3), 46-56.
- Stock, J. R., & Lambert, D. M. (2001). Strategic Logistics Management (4th Edition). McGraw Hill, New York.

Suvacı, B., & Tonus H. Z. (2015). Lojistik Faaliyetler Üzerinde Etkili Olan Lojistik Kaynakların Belirlenmesi: Zincir ve Grup Otel İşletmeleri Örneği, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (6): 16-39

Tepić, J., Tanackov, I., & Stojić, G. (2011). Ancient Logistics – Historical Timeline and Etymology. Tehnički Vjesnik, 18(3): 379-384.

Terry, S. H. (1869). The Retailer's Manual: Embodying the Conclusions of Thirty Years' Experience in Merchandizing. author.

Zikmund, W. G., & Stanton, W. J. (1971). Recycling Solid Wastes: A Channels of Distribution Problem. The Journal of Marketing, 35, 34-39.

<http://www.denizbulten.com>, Erişim tarihi: 15.07.2019.

Tarih Öğretmenlerinin Mesleki Eğitim Tasarımına İlişkin Görüşleri Thoughts of History Teachers on the Design of Vocational Education

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN¹

Doç. Dr. Semiha ŞAHİN²

Arş. Gör. Canan AKYOL³

Doç. Dr. Hale SUCUOĞLU⁴

Öz

Bu araştırmanın amacı, lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişimine yönelik tasarlanan bir hizmet-içi eğitim programı uygulamasının sonuçlarını incelemektir. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma gurubunu amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen İzmir ili Bergama ilçesinde görev yapmakta olan 19 tarih öğretmeni oluşturmuştur. Açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla yazılı formatta öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. İki ayrı görüşme formundan oluşan “Eğitim Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı formun ilk kısmında üç soruyla eğitimler öncesi öğretmenlerin tasarıma ilişkin beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İkinci bölüm ise dört soruyla tasarıma ilişkin eğitim sonrası öğretmen değerlendirme, memnuniyet ve önerilerinin belirlenmesine yöneliktir. Elde edilen veriler içerik analiziyle kodlanmış, sınıflanmış ve temalarla yapılandırılmıştır. Eğitim başlıkları, alan eğitimi ve pedagoji alanında şekillenmiştir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü iş birliğiyle yapılan öğretmen eğitimi atölye çalışmasında tarih öğretmenlerinin eğitim öncesindeki genel beklentileri sırasıyla; bilgi artışı, yeni yöntem ve tekniklerin aktarılması, yeni gelişmelerden ve farklı bakış açılarından haberdar olmak, dersi ilgi çekici hale getirme yollarını öğrenme, farkındalık oluşturma ve sınıf yönetimine dair bilgilenme yönündedir. Tarih öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden branşlarına özgü beklentileri sırasıyla; yeni yöntem ve teknikleri öğrenmek, dersi ilgi çekici hale getirmek için etkinlikler geliştirmek, alan bilgisi kazanmak, öğrenci seviyesine hitap etmeyi öğrenmek, tarih dersinin önemini vurgulamak ve tarih öğretimi farkındalığı kazanmak şeklindedir. Bir öğretmen de fazla beklentisinin olmadığı cevabını vermiştir. Tarih öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden branş eğitimine özgü beklentileri sırasıyla; tarih dersiyle ilgili yeni bilgiler edinmek, tarih eğitiminde kullanılacak materyaller ve yöntemler hakkında bilgilenmek, tarih dersini öğrencilere sevdirmek yollarını görmek, yeni öğretim programını değerlendirmek, farklı bakış açıları görmek ve ortak davranış geliştirmeyle ilgilidir. Tarih öğretmenlerinin yarıya yakını, öğretmen eğitimi atölyesinden beklentilerinin karşılandığını ifade etmiştir. Öğretmenler bunu; yeni bakış açısı kazandırması, farkındalık kazandırması ve şüpheyle yaklaşmayı gösterme nedenleriyle açıklamaktadır. Çoğu tarih öğretmeni de beklentilerinin kısmen

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, İzmir, Türkiye.

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ABD, İzmir, Türkiye.

³ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, İzmir, Türkiye.

⁴ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD, İzmir, Türkiye.

karşılandığını belirterek bunu; farklı bakış açılarını görmek, bilgilerinin tazelenmesi, öğrencilerle empati yapabilmeyi öğrenmek ve zamanın yetersiz kaldığı şeklinde vurgulamıştır. Beklentilerinin karşılanmadığını ifade eden öğretmenler de sunuş yoluyla öğrenme yapılmasını, bilindik konuların anlatılmasını, sorunlara çözüm getirmediğini ve tarih yönteminin eksik kaldığını belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, hizmet-içi eğitim, öğretmen eğitimi, tarih eğitimi, Türkiye.

Abstract

The purpose of this research is to study the results of the in-service training program that intends the vocational development of high school history teachers. The research was conducted with the scanning model and qualitative methods experimentally. The study group consists of 19 history teachers that serve in Izmir, Bergama and who were chosen with a purposeful sampling model. Written opinions of teachers were gotten with semi-structured interview form with open-ended questions. “Thoughts of Teachers on Training Design” form consists of two parts; the first part measuring the expectations of teachers of the design, before the training, with three questions, and the second part measuring the evaluations of teachers of the design, their satisfaction with the program and their further suggestions, with four questions. Collected data were coded, classified and configured with themes, with content analysis. The training was shaped under field training and pedagogy. General expectations of history teachers before the training, which was conducted with the cooperation with Provincial Directorate of National Education, is aligned as; advancement in knowledge, new methods, and techniques, being informed of new developments and different perspectives, learning the ways of making lessons interesting, creating awareness and being informed on classroom management. Their expectations on their field are aligned as; gaining new information for history lessons, gaining information on materials and methods used in history education, learning ways to get students like the lessons, evaluating new teaching program, learning new methods and techniques, developing activities for making lessons interesting, gaining field knowledge, learning to appeal to student level, highlighting the importance of history classes, gaining awareness on teaching history, meeting with new perspectives, and developing a common behavior. One of the teachers stated that he/she didn’t have expectations. About half of the teachers had stated that the training met their expectations since they’ve gained new perspectives, awareness and informing about the approaching with suspicion. Most of the teachers had stated that their expectations were partly met since they had met with new perspectives, freshen their knowledge and learning to do empathy with students however the time was insufficient. Teachers that stated that the training didn’t meet their expectations highlighted that the training was conducted through presentations, they were already familiar with the subjects, no solutions were delivered and the methods for history were insufficient.

Keywords: Education, In-service Training, Teacher Training, History Education, Turkey

1. GİRİŞ

Öğretmenlerin sahip olması gereken bilgilerden biri alanla ilgili olgu ve kavramları ve bunların neden öğretilmeye değer oldukları bilgisini kapsayan ve alanın yapısına yönelik alan bilgisidir. İkincisi belli bir sınıf düzeyindeki içeriği öğretmeye yönelik müfredat ve konuya ilişkin kaynakların nasıl kullanılacağına dair bilgidir. Üçüncüsü ise öğretim için gerekli olan bilgi olarak açıklanan pedagojik alan bilgisidir. Bir konuyu çok iyi bilmenin o konuyu iyi öğretebilmek anlamına gelmediği üzerinde duran bu yaklaşımda öne çıkan isimlerden biri Shulman'dır (1986; 1987). Shulman pedagojik alan bilgisi olgusunu, belli bir konunun nasıl yapılandığı, açıklandığı ve öğrencilerin ilgi ve becerileri doğrultusunda nasıl uyarlandığı anlayışının geliştirilmesi için öğretmenlerin alan ve pedagoji bilgilerinin sentezlenmesi olarak açıklamaktadır (Dinçer, 2018; Lytle, 1992; Mehta, 2013). Bir konuyu öğrencilerin anlayabilecekleri şekle dönüştürme olarak da özetlenebilecek pedagojik alan bilgisinde, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak şekilde öğretmenlerin konu alan bilgilerini yorumlamaları ve dönüştürmeleri gerektirmektedir (Van Driel, Verloop and De Vos, 1998).

Pedagojik alan bilgisi tarih özelinde yorumlandığında tarih öğretme bilgisi şeklinde ifade etmek uygun olacaktır. Tarih öğretme bilgisi yukarıda pedagojik alan bilgisi tanımlamalarında öne çıkan şekilde yorumlanacak olursa, tarih konusunun nasıl yapılandığı, açıklandığı ve öğrencilerin ilgi ve becerileri doğrultusunda nasıl uyarlandığı anlayışının geliştirilmesi için öğretmenlerin tarih ve pedagoji bilgilerinin sentezlenmesi olarak tanımlanabilir.

Başta öğretim materyalleri olmak üzere, eğitimde kullanılacak her türlü araç, gereç ve teknolojinin; öğrenme ve öğretme sürecinde duyu organlarının tümüne hitap edecek şekilde yapılandırılması, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanması, dikkat çekmek, hatırlamayı kolaylaştırmak, zamandan tasarruf sağlamak, soyut kavramları somutlaştırmak, öğrenmeleri kalıcı hale getirmek ve güvenli gözlem sağlamak (Heinich vd., 2002; Yalın, 2002) önemlidir.

Öğretmenlerin tarih öğretme bilgilerinin gelişimi, mesleki deneyimle olduğu kadar tarih öğretimiyle ilgili güncel bilgilere ulaşabilmeleriyle de mümkün olmaktadır. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan öğretmenlerle öğretmen yetiştiren kurumlar olan eğitim fakültelerinin iş birliği oldukça önemlidir.

Öğretmen yetiştirme, yalnızca hizmet öncesi eğitimle sınırlı olmamakta hizmet-içinde de devam etmektedir. Türkiye'de hizmet-içi eğitim seminerleri kapsamında öğretmenlere bazı seminerler verilmektedir. Ancak söz konusu programlar genelde farklı branşlardan öğretmenlerin genel öğretim yeterliklerini geliştirmeye yönelik olmaktadır. Oysa tarih öğretmenlerinin güncel araştırmalarla ortaya konulmuş yenilikçi öğretim yaklaşımlarından haberdar edilmeleri ve çalıştay gibi bazı çalışmalar gerçekleştirerek bu tür uygulamaları içselleştirmeleri gerekmektedir. Söz konusu eğitimlerin tarih branşına özel olarak yapılması öğretmenlerin sadece genel eğitim bilgilerini geliştirmeyi değil, tarihe özel bilgilerinin gelişimini sağlaması açısından önemlidir. Son yıllarda tarih eğitiminde popüler araştırma konuları olan tarih

öğretimi, tarih derslerinde teknoloji kullanımı gibi içerikler hakkında öğretmenlerin bilgilendirilmesi, çağa ayak uydurmalarını ve kendi derslerinde öğrendiklerini uygulamalarını sağlamıştır.

Görevdeki öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemeye dönük en önemli araçlardan biri hizmet-içi eğitim kurslarıdır. Ancak yapılan incelemeler bu kursların ağırlıklı olarak öğretim yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi, ölçme ve değerlendirme gibi genel öğretme becerileri veya teknik anlamda bilgisayar kullanımına odaklı olduğunu göstermektedir. Özel olarak alan öğretimine yönelik geliştirilen hizmet-içi kursların sayısı ise çok sınırlı kalmaktadır. Oysaki öğretmenlerin mesleki gelişim açısından en çok alana özgü özel öğretim yöntemleri, materyal geliştirme ve sınıf içinde kullanma, yenilikçi yaklaşımlarla öğretim yapma gibi pedagojik alan bilgisine işaret eden hususlarda desteğe ihtiyaç hissettikleri ortaya çıkmaktadır (MEB, 2014). Bu bağlamda hizmet-içi eğitim programlarında tarih dersi müfredatı, müfredattaki değişiklikler ve yansımaları, tarih eğitiminde teknoloji kullanımı, kanıt temelli öğrenme, tarih derslerinde öğrenme etkinlikleri gibi konularda programların düzenlenmesinin daha etkili olması muhtemeldir.

Tarih öğretmenlerinin ön bilgi, deneyim ve hizmet-içi eğitim programından beklentilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, eğitimlerin verilmesi ve eğitim programını değerlendirilmesi için öğretmen görüşlerinin alınması döngüsüyle bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı, lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişimine yönelik bir hizmet-içi eğitim

programının tasarımını gerçekleştirmektir. Araştırmanın ortaya çıkış nedeni İzmir ili Bergama ilçesinde liselerde görev yapan tarih öğretmenlerinin tarih öğretme bilgilerini geliştirmeye yönelik hizmet-içi eğitimler vermek ve bunların sonuçlarını tartışmaya yöneliktir. Bu araştırmayla tarih öğretmenlerinin öğretme bilgi ve yöntemleri açısından gelişimlerini destekleyecek bir modelin tasarlanması, uygulanması ve modelin etkililiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu uygulama ve araştırmanın, aynı zamanda üniversite-okul iş birliğinin sağlamlaştırılmasına ve yeni projelerin üretilmesine zemin sağlayacağı beklenmektedir. Çalışmanın özgün yanlarından biri öğretmenlerin beklenti ve istekleri doğrultusunda, öğretmenlerle alan uzmanlarının etkileşimli bir ortamda çalışıp tartışabileceği ve çözümler üretebileceği bir mesleki gelişim modelinin sunulmasıdır. Çalışmanın diğer özgün yanı tarih öğretimi bilgi ve yöntemlerinin geliştirmenin sistematik bir şekilde planlanmış olmasıdır. Tüm bu açılardan açıdan geliştirilen mesleki gelişim modelinin alan eğitimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin görüş ve beklentilerini incelemektir.

Araştırmanın Alt Soruları:

- 1) Lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin uygulama öncesi beklentileri nelerdir?
- 2) Lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin uygulama sonrası görüşleri nelerdir?

3) Lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin uygulama sonrası önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli: Lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişimine yönelik hizmet-içi eğitim programı tasarımı ve uygulaması konulu bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle yapılmıştır. Durum çalışması, bir birey, grup veya kültürü anlama, tanımlama, tahmin ya da kontrol etmeyi işaret eden araştırma yaklaşımıdır (Bassey, 1999, akt. Akar, 2017: 144). Araştırma, lise tarih öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin görüş ve beklentilerini ortaya koymayı amaçladığından, bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Tek durum desenlerinde, bir birey, bir kurum, bir program, bir okul gibi tek bir analiz birimi vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Öğretmenler için hazırlanan eğitim programına öğretmenlerin eğitim öncesinde beklentilerini ve eğitim sonrasında değerlendirmelerini ve önerilerini belirlemek için eğitim öncesinde ve sonrasında görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma Grubu: Araştırmanın çalışma grubunu İzmir'in Bergama ilçesinde görev yapmakta olan 19 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunu belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Öğretmenlerin katılımında gönüllülük esasına dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılan tarih öğretmenleriyle ilgili cinsiyet, kıdem ve öğrenim düzeyleri verileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'e göre çalışma grubunda erkek öğretmen sayısı, 20 yıldan çok görev süresi olan ve edebiyat fakültesi mezun sayısı daha fazladır.

Tablo 1. Eğitime Katılan Tarih Öğretmenlerine İlişkin Kişisel Bilgiler

		Öğretmen Sayısı
Cinsiyet	Kadın	7
	Erkek	12
Kıdem	5 yıldan az	-
	5-10 yıl	2
	10-15 yıl	2
	15-20 yıl	5
	20 yıldan çok	10
Öğrenim Düzeyi	Eğitim Enstitüsü	-
	Yüksek Öğretmen Okulu	-
	Eğitim Fakültesi	8
	Edebiyat Fakültesi	10
	Yüksek Lisans veya Doktora	1
Toplam		19

Veri Toplama Araçları: Açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış

görüşme formlarıyla yazılı formatta öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. İki ayrı

görüşme formundan oluşan “Tarih Eğitim Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı formun beklentileri oluşturan ilk kısmında üç soruyla eğitimler öncesi öğretmenlerin tasarıma ilişkin beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İkinci bölüm ise değerlendirme kısmı olup dört soruyla tasarıma ilişkin eğitim sonrası öğretmen değerlendirme, memnuniyet ve önerilerinin belirlenmesine yöneliktir.

Araştırmanın Temel Faaliyetleri: Faaliyetlerin temel amacı lise tarih öğretmenlerinin tarih ve tarih öğretimiyle güncel öğrenme/öğretme yaklaşımları ve araçlarını paylaşarak onların tarih öğretme bilgilerinin epistemolojik ve pedagojik yönlerden gelişimini sağlamaktır. Gerçekleştirilmiş olan hizmet-içi eğitimler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Hizmet-içi Eğitim Konuları*

Tarih Derslerinde Ders Materyallerinin Kullanımı
Tarih Derslerinde Düşünme Eğitimi
Tarih Derslerinde Başarılı Sınıf Yönetimi Uygulamaları
Tarih Eğitim Programları ve Öğretimi
Tarih Öğretimini Çeşitlendirmek: Yerelden Bütüne
Tarih Derslerinde Kanıt Temelli Öğrenme
Tarih Modern Tarihin Yeri, Önemi ve Öğretimi
Tarih Derslerinde Dinleme Eğitimi

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırma kapsamında “Öğretmen Eğitimi Atölyesi’nde” toplam 8 oturumda hizmet-içi eğitim verilmiştir. Hizmet-içi eğitimin konu başlıkları; başarılı sınıf yönetimi, ders materyallerinin kullanımı, düşünme eğitimi, kanıt temelli öğrenme, eğitim programları ve öğretimi, modern tarihin yeri, önemi ve öğretimi, tarih öğretimini çeşitlendirmek yerelden bütüne şeklinde sıralanmaktadır. Tüm eğitimler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün uygun gördüğü Bergamalı Kadri Anadolu İmam Hatip Lisesi salonlarda gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi: Elde edilen veriler içerik analiziyle kodlanmış, sınıflanmış ve temalarla yapılandırılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Eğitim uygulamasının başlıkları, alan eğitimi ve pedagoji alanında şekillenmiştir. Nitel araştırmada geçerlik araştırılan olgunun olduğu biçimiyle ve mümkün olduğunca yansız gözlenmesidir (Kirk ve Miller, 1986, akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Veri toplama aracının geçerliği, kodlama, temalaştırma ve netleşme aşamalarından oluşmuştur; bu bağlamda araştırmacı esnek bir tutumla ve yansızlık ilkesine uyarak verileri çözümlemiştir. İç güvenirliliğin sağlanmasında “gözleme dayalı güvenirlilik”

yöntemi kullanılarak “meslektaş teyidiyle” verilerin geçerlik ve güvenirliği sağlanmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3. BULGULAR

Tarih öğretmenlerine “Tarih Eğitim Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” formu eğitim öncesinde ve sonrasında uygulanmış, bu doğrultuda öğretmenlerin görüşleri analiz edilmiştir. Tarih öğretmenlerine uygulanan ön görüşmede öğretmenlerin öğretmen atölyesinden genel beklentileri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. *Tarih Öğretmenlerinin Genel Beklentileri*

Genel Beklenti	Bilgi artışı (f:9) %47,36
	Yeni yöntem ve teknikler (f:3) %15,78
	Yeni gelişmeler, farklı bakış açıları (f:2) %10,52
	Dersi ilgi çekici hale getirme yolları (f:1) 5,26
	Farkındalık (f:1) 5,26
	Sınıf yönetimi (f:1) 5,26

Tablo 3 incelendiğinde, tarih öğretmenlerinin %47,36’sı öğretmen eğitimi atölyesinden genel beklentilerini en çok “bilgi artışı” ve sonra %15,78 ile “yeni yöntem ve tekniklerin aktarılması” şeklinde

ifade etmişlerdir. Tablo 4’te tarih öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden branşlarına özgü beklentilerine yer verilmiştir.

Tablo 4. *Branşlarına Özgü Beklentiler*

Branşa Özgü Beklenti	Yeni materyal, yöntem ve teknikler (f:11) %57,89
	Alan bilgisi (f:9) %47,36
	Dersi ilgi çekici hale getirmek için etkinlikler (f:4) %21.05
	Tarih dersini öğrencilere sevdirmeye (f:2) %10.52
	Yeni öğretim programı (f:2) %10.52
	Farklı bakış açıları (f:1) %5.26
	Ortak davranış geliştirme (f:1) %5.26
	Öğrenci seviyesine görelik (f:1) %5.26
	Tarih dersinin önemi (f:1) %5.26
Fazla beklentim yok. (f:2) %10.52	

Tablo 4 incelendiğinde, tarih öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden branşlarına özgü daha çok katıldıkları beklentileri sırasıyla; %57.89 ile “yeni materyal, yöntem ve teknikleri öğrenmek”, ve %21.05 ile “alan bilgisi” olmuştur. Tarih öğretmenlerine uygulanan son-testte öğretmenlerin öğretmen atölyesinden beklentilerinin karşılanma durumları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. *Öğretmenlerin Beklentilerinin Karşılanma Durumları*

Karşılandı (f:9) %47.36	Yeni bakış açısı (f:6) %31.57
	Farkındalık (f:2) %10.52
	Şüphesizlik (f:1) %5.26
Kısmen Karşılandı (f:7) %36.84	Farklı bakış açıları (f:3) %15.78
	Bilgiler tazelenildi (f:2) %10.52
	Öğrencilerle empati (f:1) %5.26
	Zaman yetersiz (f:1) %5.26
Karşılanmadı (f:3) %15.78	Sunuş yoluyla öğrenme (f:1) %5.26
	Bilindik konular (f:1) %5.26

Sorunlara çözüm getirmedi (f:1) %5.26

Tablo 5 incelendiğinde, tarih öğretmenlerinin %47.36'sı, öğretmen eğitimi atölyesinden beklentilerinin karşılandığını ifade etmiştir. Öğretmenler bunu; en çok “yeni bakış açısı kazandırmasına” bağlamışlardır. %36.84 ile öğretmenler beklentilerinin kısmen karşılandığını belirtmişler ve bunu en çok yine “farklı bakış açısı kazandırmasına”

bağlamışlardır. Beklentilerinin karşılanmadığını ifade eden öğretmenler ise bunu eğitimlerin “sunuş yoluyla” yapılmasına, “bilindik konuların” ele alınmasına ve “sorunlara çözüm getirici” yaklaşımın olmamasına dayandırmışlardır. Tablo 6’da tarih öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden beklentilerini karşılayan derslere yer verilmiştir.

Tablo 6. *Beklentilerini Karşıllayan Dersler*

Dersler	Tarih Derslerinde Modern Tarihin Yeri ve Önemi (f:10) %52.63
	Tarih Felsefesi (f:5) %26.31
	Düşünme Eğitimi - Felsefe (f:4) %21.05
	İletişim, Dinleme Eğitimi (f:4)%21.05
	Yerel Tarih (f:4) %21.05
	Öğretim Programları (f:3) %15.78
	Kanıt Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi (f:2) %10.52
	Sınıf Yönetimi (f:2) %10.52
Hepsi (f:3) %15.78	

Tablo 6 incelendiğinde, tarih öğretmenlerinin beklentilerini daha çok karşılayan dersler sırasıyla; Tarih Derslerinde Modern Tarihin Yeri ve Önemi (%52.63), Tarih Felsefesi (%26.31), Düşünme Eğitimi – Felsefe (%22.31),

“İletişim ve Dinleme Eğitimi (%21.05) ile Yerel Tarihtir (%21.05). Tablo 7’de tarih öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden öğrendiklerini derslerde uygulama durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 7. *Öğrendiklerini Derslerde Uygulama Durumları*

Uygularım (f:18) %94.73

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

V

Uygulamam (f:1) %5.26

Tablo 7 incelendiğinde, tarih öğretmenlerinin tamamına yakını (%94.73) öğretmen eğitimi atölyesinden öğrendiklerini uygulayacaklarını söylerken, bir öğretmen ise öğrendiklerini

uygulayamayacağını belirtmiştir. Tablo 8’de tarih öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesine ilişkin önerilerine yer verilmiştir.

Tablo 8. *Öğretmen Eğitimi Atölyesine İlişkin Önerileri*

Öneriler	Daha uygulamaya dönük olabilir. (f:4) %26.66
	Daha uygun zamanda yapılmalı. (f:4) %26.66
	Yaygınlaştırılmalı. (f:4) %26.66
	Mevcut sorunlara ilişkin olmalı. (f:1) %6.66
	Öğretmenlerle iş birliği içinde içerik belirlenmeli. (f:1) %6.66
	Tarih öğretiminde yeni tekniklere yer verilebilir. (f:1) %6.66

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmen eğitimi atölyesine ilişkin tarih öğretmenlerinin daha çok katıldıkları önerileri şöyledir; “dersler daha uygulamaya dönük olabilir” (%26.66), “eğitimler daha uygun bir zamanda yapılabilir” (%26.66) ve “benzeri uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır” (%26.66).

4. SONUÇ

Tarih öğretmenlerinin yarısına yakınının eğitim atölyesinden beklentilerini “bilgi artışı, bazılarını ise “yeni yöntem ve tekniklerin aktarılması olmuştur. Branşlarına göre ise bu beklenti benzerlik göstermekle birlikte öğretmenlerden yarısından fazlası “yeni materyal, yöntem ve teknikleri ve yarısına yakını “alan bilgisini ve beşte biri ise “dersi ilgi çekici hale getirmek için etkinlikleri” öne almışlardır. Bu bulguları Sarıtepeci, Durak ve Seferoğlu (2016) tarafından da

desteklenmektedir. Bu araştırmada da yöntem ve materyal kullanma öne çıkmıştır. Sadece bir öğretmen fazla beklentisinin olmadığı cevabını vermiştir. Bu beklentinin karşılanması için ilgililerin gereğini yaparak bu gibi beklentileri karşılaması önerilir.

Tarih öğretmenlerinin yarıya yakını öğretmen eğitimi atölyesinde beklentilerinin karşılandığını ifade etmiştir. Öğretmenler bunu daha çok “yeni bakış açısı kazandırması”, açısından açıklamaktadır. Üçte birden daha fazla tarih öğretmeni de beklentilerinin kısmen karşılandığını belirterek bunu; “farklı bakış açılarını görmeye” bağlamışlardır. Öyleyse eğitim veren eğitimcilerin sunumlarını zenginleştirmeleri ve eğitimlerin uzun zaman diliminde zenginleştirilerek tasarlanması önem kazanmıştır.

Tarih öğretmenlerinin yarısından çoğu beklentilerini karşılayan ders olarak “Tarih

Derslerinde Modern Tarihin Yeri ve Önemi”, dördte biri “Tarih Felsefesi”, beşte biri ise “Düşünme Eğitimi-Felsefe, “İletişim ve Dinleme Eğitimi” ile “Yerel Tarih” derslerini ortaya koymuşlardır. Üç öğretmen tüm derslerin beklentilerini karşıladığını ifade etmiş, yine üç öğretmen derslerin tamamına ilişkin olumlu not düşmüştür.

Tarih öğretmenlerinin tamamına yakını öğretmen eğitimi atölyesinden öğrendiklerini uygulayacaklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç bu branşa ilişkin eğitim tasarımının amacına ulaştığına ilişkin önemli bir kanıttır. Eksiklikler ve öneriler dikkate alınarak geliştirilmesi ise önem arz etmektedir.

Öğretmen eğitimi atölyesine ilişkin tarih öğretmenlerinin beşte birinin önerileri öne çıkmıştır. Bunlar eğitimlerin “daha uygulamaya dönük olması, eğitimlerin “daha uygun bir zamanda yapılması ve öğretmen eğitimi atölyesi ve benzeri çalışmaların “yaygınlaştırılması” şeklinde önerileri kapsamaktadır. Bu önerilerin özenle dikkate

alınması ve bu bağlamda benzer öğretmen atölye çalışmalarının getirilen eleştiri ve öneriler göz önünde tutularak tekrarının yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Öğretmen görüşleri incelendiğinde, en çok istenen şeyler alan bilgisi dâhil yeni bilgiler ve gelişmelerden haberdar olmak, yeni yöntem ve teknik öğrenmek, tarih dersine ilgi çekme yollarını öğrenmek olmuştur. Genelde öğretmenlerin hizmet-içi eğitim kurslarına dönük en büyük eleştirisi, bu kursların daha çok teorik odaklı gerçekleştirilmeleri şeklindedir. Öğretmenler daha çok teorik içeriğe sahip bu hizmet-içi eğitimlerin çok verimli olmadığına inanmakta ve bu nedenle eğitimlere katılmama eğilimi göstermektedir. Bu araştırma sonunda da sunuş yoluyla öğrenmeyi arzu etmediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenlerin beklentilerini karşılamaya yönelik pratik yararı olan uygulamalı dersler verilmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akar, H. (2017). Durum Çalışması. A. Saban & A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* içinde (s. 139-177). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (4.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dinçer, S. (2018). “Are Preservice Teachers Really Literate Enough to Integrate Technology in Their Classroom Practice? Determining The Technology Literacy Level of Preservice Teachers”. *Education and Information Technologies*, 23(6), 2699-2718.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Lytle, S. & Cochran-Smith, M. (1992) "Teacher Research as a Way of Knowing". *Harvard Educational Review*, 62(4), 447-475.
- Mehta, J. (2013) "From Bureaucracy to Profession: Remaking the Educational Sector for the Twenty-First Century". *Harvard Educational Review*, 83(3), 463-488.
- Saritepeci, M., Durak, H. & Sefoğlu, S. S. (2016). "Öğretmenlerin Öğretim Teknolojileri Alanında Hizmet-İçi Eğitim Gereksinimlerinin FATİH Projesi Kapsamında İncelenmesi". *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(3), 601-620.
- Shulman, L. (1986). "Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching". *Educational Researcher*, 15(2), 4-14.
- Shulman, L. (1987). "Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform". *Harvard Educational Review*, 57(1), 1-23.
- Van Driel, J. H., Verloop, N. & De Vos, W. (1998). "Developing Science Teachers' Pedagogical Content Knowledge". *Journal of Research in Science Teaching*, 35(6), 673-695.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kırım Şairinin Kalp Töründe Saklanan Duygular (Mehmet Nüzhetnin İcadına Yeni Bakış)

The Psychological Elements of Mehmet Nuzhet's Writing Creation

Tahir KERİMOV¹

Abstract

The article deals with the life and the literary heritage of the prominent figure of the Crimean Tatar literature of the pre-war period, Memet Nuzhet. Particular attention is paid to his personal qualities, the depths of his philosophical thinking, his memories. The author's methods and ways of psychological influence on the subconscious of readers are revealed. The future man of letters was born in 1888 in the village of Haydargazi in the vicinity of the Crimean city of Gözlev (Eupatoria). His first poems were published in 1912 in "Terciman" ("The interpreter") newspaper edited by Ismail Gasprinski. It is generally accepted that the most fruitful period of his creative activities dates back to the 1920s. His works, published during the very short period of national independence of the Crimean (Tatar) People's Republic and under the Soviet regime in such journals and magazines as "Millet" ("Nation"), "Yeni Dünya" ("New World"), "İleri" ("Move on", "Gözaydın" ("Glad tidings"), were signed with pseudonyms of Tüyrevic and Çelebizade Haydargazi. In 1928 – 1930 by orders of the Central Committee of Crimean New Alphabet he translated the works of renowned Russian writers into Crimean Tatar language and published them in separate books. In the last years of his life he worked as a teacher in a rural school. Then, because of his class position, the writer was persecuted by the communist authorities. Being in a state of constant stress, he fell seriously ill, got to the hospital, where died on May 4, 1934.

Keywords: literature, portrait, psychology, people, Mehmet Nuzhet.

Öz

Makalede tanınmış Kırım Tatar klasik şairi Mehmet Nüzhet'in hayatı ve onun bugüne kadar korunmuş edebi mirası üzerinde bir araştırma yapıldı. Manzumeleri, hikâyeleri misalinde edibin şahsiyetine ve felsefi düşüncesinin derinliğine büyük önem verildi. Bahsi geçen eserleri vasıtasıyla okuyucuğa tesir etme yolları, keşifleri açıklandı. M. Nüzhet 1888 senesi Kırım'da Gözlev şehrinin civarlarındaki Haydargazi köyünde doğdu. İlk şiirleri 1912'de İsmail Gaspıralının "Tercüman" gazetesinde neşredilmişti. İcadının en

¹ Doç. Dr. Tahir Kerim, Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi, Kırımtatar Edebiyatı ve Gazeteciliği Bölümü, KIRIM

gürdeli devri 1920'nci yılları olarak sanılır. Kırım Tatar Cumhuriyetinin Milli Bağımsızlığı ve Sovyet rejimi dönemlerinde yayınlanan “Millet”, “Yeni Dünya”, “İleri”, “Gözaydın” gibi gazete ve dergilerinde neşrettiği eserlerini Türeyiç ve Çelebizade Haydarğazi müstear isimleriyle imzalar. 1928 – 1930 seneleri Kırım Yeni Elifba Merkezi Komitesi'nin siparişi sayesinde ünlü Rus yazarlarının eserlerini ustalıkla Kırım Tatar diline çevirip ayrı ayrı kitaplar şeklinde bastırır. Ömrünün son yılları köy mekteplerinde hocalıkla uğraşırken, zenginler tabakasına mensup olduğu için komünistler tarafından tazyik edilir. Gördüğü baskılardan dolayısıyla hastalanıp hastaneye düşer. Ve 1934 senesi mayıs 4'te Hakkın rahmetine kavuşur.

Anahtar sözcükler: milli, portre, halk, psikoloji, Mehmet, Nüzhet

Hakiki Kırım Tatar klasik edebiyatının ne olduğu Mehmet Nüzhet'in eserlerini koltuk ucunda büyük heyecan ve endişe ile okuduğumda fark etmeye; onun yaratıcı laboratuvarında derin, ince hisseleri ile fikir ve nutuk şekillerinin nasıl canlandığını açıkça görmeye başladım. Ziyadesiyle edibin, edebi kahraman tipleri üzerindeki ciddi çalışmalarından çok heveslendim. O, eserlerinde öylesine bir sert şartlarını yaratırken insanının (eser kahramanının) tabiatını sınava tabi tutar. Ve bir de cemiyet içerisindeki davranışlarının psikolojisini öğrenecek olursa, halkının milli çizgileri, dünya bakışları üzerinden devamlı seyretmeler yapar. İşte, Mehmet Nüzhet'in ilk bakışta sade ve mündericesi komik gibi görünen “Selim Sohta” dramatik konulu hikâyesi bunun misalidir. Burada, menfi ve kara renklerde tanıtılan medrese talebesi bıyıklı-kalpaklı kırcıman Selim – yumuşak tabiatlı, nazik bir zengin kızı Momine ile kırmızı kader iplerini bağlamak arzusunda çeşitli dubaralara uğramış. Çok yıllardan beri aşk hayalleriyle ömür geçiren Selim, şahsi psikolojik kusurlarından (veya fenalaşan ekonomik durumundan) ötürü, kendi duygularını arz eden kıza bildirmeye cesaret

bulamamış. Ve bir gün sevgilisi Kıpçaklı Acemet adlı bir zenginin oğlu Kurtmurad'a nişanlandığını duyunca, aşk ateşini yüreğine gömmekten başka çare görmedi. Fakat hayli vakit geçip, köydeşlerinin diline düşen – kocası Japon savaşında helâk oldu, gibi haberlere samimiyetle sevinirken Momine'nin iki çocuklu olduğuna bakmadan, onunla bir olmak gibi güzel fırsatı elinden kaçırmak istememiş. Ne oldu, ne olmadı, çok beklenen evlilik hazırlıkları esnasında harp meydanından gönderilen *mehtup* Selim'in ömrünü büsbütün yokka çıkarır. Mehmet Nüzhet diğer öz “Bahıtsız Horanta” hikâyesinde de hadiselerinin akışını *mehtup* vasıtasıyla değiştirir zaten.

İlginç olan şu ki, “Selim Sohta” eseri konusunun yüksek gerilimli noktasında benim gibi bir duygusal okuyucu olursa, evvel en aşağı sıfatlarında gösterilen sohtayı estetik cihetten nazik edebi simasında kabul etmek hazırdır. Yani müellif, onun ruhi aşağılığı, alçaklığı ve nefis horluğunda masum, hüsn çizgilerini araştırıp çıkarır. Böylelikle, Selim'i bambaşka ampuada bize yutturur. Velhasıl, muhitinin şiddetli zamanında perde arkasından müellifinin özü sahneye çıkar. Ve

bahs olunan zarfı açıp, mundericesini okumak mesuliyetini boynuna alır:

"Gece düşümde, kündüz esimde, başımın tacı, gönlümün ilâcı, derdimin dermanı, kuvañcımın fermanı, bağçamın gülü, dalımın bülbülü, yerde izim, gökte yıldızım... Momine hanıma çok-çok selâmlar idüp, hatır-ı şerifni istifsar iderim. Ve yine, kürpe kozularım Ayşemle Esmanın gözcüklerinden öpüp, benim bu kavğadan sağselâmet eve dönüp barmaklığım için Tanrıdan gecegündüz dua idüp istemenizni irca ederim. (Ben ölsem de, kalırsam da eğer) bu kişi size vardığı gibi olursa eğer, benim bir kabat urbamı¹ ona giydiriniz, biz onunla pek yakın dost olduğumuzdan, biribirimize resimlerimizi de veriştik. Baki selâm, kara yazılı Kurtmurat..." (Nüzhet: Dosya, no 1: 156).

Aslında bu eserin tam metni ve örneğ e getirilen mektup parçası arasındaki dil, üslup farklılığı da çok ilginç. Linguistik katmerler vasıtası ve hatta nesrin şiiriyete geçmek anı ile yazar öz derin duygularının yüceliğini göstermekle meşgul. Her halde, bahsolunanın yaratıcılığında edebi türlerin birbiriyle karışması tek değildir. Bu yerde, "Feride Apte" ("Feride Abla") *manzum hikâyesini* hatırlamak da yeterli (Nüzhet 2003: 159). Ve nihayet, bahsolunan mektup satırlarında ise, sık sık kullanılan entonasyon (değişik tonlamalar) alâmetleri bedi kahramanının coşkunluğ u, eşine beslediğ i sevgisinden nefesi tutulduğ u, başının döndüğ ünü ifade ediyor. Bundan gayrı, polisindeton² denilen stilistik figürü Ottomar Anshütz'in Electro Tahiscop'u gibi tasavvurumuzu

gerçekleştiriyor, canlandırıyor. Tıpkı muhabbet coşkunluğ u edibin felâketli kaderini açıklayan lirik şiirlerinde rastlayabiliriz. Örnek için, şair hayat arkadaşının ölümü münasebetiyle yazdığı bir ağıttır:

"Altındayım, elmazım, açan gülüm,

Benlik, barlık, bağım da bir bülbülüm..." –

gibi acı satırları ile başlayan "Kırık kalbimnin kaygısı" şiirinde dolan gözlerimiz önünde vedalaşma levhası canlanır. Burada, bir iki Tatar mollasının okuduğ u "Bismillâhi ve alâ milleti Resülillâh"³ duasıyla birlikte kabir çukuruna inip, cansız vücudunu büyük mukaytlıkla kollarına almaya hazırlanan kocasını görürüz. Onun sevgili zevcesine son defa söylediğ i mülâyim ve kaygılı sözçükleri duymaktan canımız, ciğ erimiz yanmaktadır. Kırım Tatar tenkitçisi Eşref Şemizade'nin çalışmalarında birinci beyiti gösterilmeyen şiiri ve şairimizin el yazmaları esasında yeniden basılan şiirlerden bu varyantı mütecessiz (ilgilenen) araştırmacılar için pek kıymetlidir.

"Tabut tartup teninni toprak tuttu,

Caş canın nı cutuk cer calmap cuttu

Uçtın artık, elimden ölüm aldı...

Kırık kalbim kararup, karap kaldı.

Köz körmegen keçede, könül kirli,

Tüşünceler, tasalar türlü-türlü.

¹ Bir kat elbisemi.

² Sıklıkla tempoyu veya ritmi yavaşlatan cümleciklerin bir çok bağlaçla bağlanması.

³ Yüce Allağ ın ismi ile Resüllah ın dini üzerine gömemiz.

*Mezarına mingenler miyavkuşlar,
Tek, tik tenge tuyula tik tavuşlar... ”.*

Misale getirilen parçada çok tekrarlanan tutuklar (sozuklar) bir ses oyunu gibi tanımlamak mümkün. Ama, aldımızda şairin özünü tasavvurlarsak, bu sesleri ifadeleyen – kuruyan ağzında, morarlağan dudaklarında can azabını, kara nefretini, öfke patlamasını, ümitsizliğini bile görmek ihtimali var. Şiirde alliterasyonlar ve assonanslarının mantıklı surette lehçe sözleriyle nasıl güzel bağlandığına bakınız!.. Burada, mimik ve jestlerden gayrı insanın fizyolojik durumunu açıklayan sesli belirtilere rastlamak mümkün.

Meselâ, ten titremeleri, gözyaşları dilinin boğazında düyümlenen sözlerini, haykırmalarını ta kalbinin derinlerinden açıklıyorlar:

*“Talpınaman tentirep⁴, ten tarlıkta,
Mırıldanup, monsirep mezarlıkta.*

*Kabirinni karmalap kaltırayman,
Canğa cetti canğızlık, dep cılayman”*
(Nüzhet 2009: 98).

Bu arada inkılâpçı Kırım Tatar şairimiz Cemil Kermençikli’nin leksik anaforası sayesinde kullanılan fonetik tekrarlamaları aklıma gelir. Onun “*Sevin, Ey, Şanlı Millet!*” şiirinde vatan hainlerini cezalandırmak için meydana toplanan işçiler böyle tasvir edilir:

⁴ çabalıyorum, zorlanıyorum titreyip.

*“Bırak! Biraz damarında dolaşan kan
kurusun,*

*Bırak! Biraz zindanlarda kemikleri
çürüsün.*

*Bırak! Biraz sürgünlerde bizim gibi
yürüsün,*

*Bırak! Biraz közlerinde hasret kanı
bürüsün...”* (Kermençikli 1917).

İşte, bu taşkın satırlarından öz mecalsiz kurbanını kana boğmaya hazırlanan bir sürü dehşetli bөрülerin hırıldamalarını duyduğumuz gibi olur. Kısacası, iki müellifi *tabîlik* birleştirir. Birisinde *millîyetçilik* ise, diğerisinde *halkçılık tabîliğidir*. Mehmet Nüzhet’in yaratıcılığında rastlanan edebi janrlar, formalar, anekdotik epizotlar işte halkın hayatından alınmıştır. Meselâ, bunlar Kırım Tatar milli şarkılarımızın şekline benzeyen beşlikler, beyitler (“İçki kurbanı”, “Batır cigit”, “Karılgaç”); masal, ertege makamıyla okunmak için yazılan tenbihler (“Tilenci kart”, “Kirpi ve durna”, “Onmaz bike”); köylülerin eskiden moral prensiplerini arttıran çibirtmalar, fıkralar (“Kışta neler anılır?”, “Hak rahmet eylesin!”, “Vaaz”) ve ilh. Vesilesiyle daha bir kafiyeli parça:

“Bir zamanda bek aytuvlı bir baynın

Olğan büyük takdirinen Hudaynın,

Dar-dünyada mal degenden bir kızı,

Lâkin sokur eken onun bir közü.

Hoca, mektep, okuv, yazı körmegen,

Bay olğan son, okuyım dep, yürmegen...”
(Nüzhet 2009: 39).

Bu “*Sokur Közden Saadet*” adlı şiir ise, bizim önceden bildiğimiz sohta ve onun evlenme macerasının başka bir devamıdır. Masal makamı ile söze başlayan şair tahsil ile işi gücü olmayan zengin kızının tuhaf hayatından bahseder. Ve cehalet ıstırabını çeken fukara köylülere yürekten acıdığı gibi, okumanın kadrini bilmeyen zenginlere kin, nefret besliyor. Böylece, yaşı 30’u aşan bekâr kızının yarı cahilliği bir sokur (kör) gözünün çirkinliği ile karşılaştırılır. Cahillik sokurluğu yalnız aydın ve kuvvetsiz geleceğini arzulayan varlıksız, onsuz bir Sefer sohtağa yaraşır anca. Bu hayat olayını Mehmet Nüzhet şu satırlarla yekünleyerek, fıkra uydurma ustalığını gösterir:

*“Kiyev etip ketirgenler Seferni,
Seadetke tez kavuşkan bu “erni”.
Kapağanlar akşam kızın evine,
Kirgen kiyev, pek sevine-sevine.
İzin almay, kızın sorap özünden,
Pek yürekten öpe sokur közünden.
– Vay! Sav soyun öpseniz, ev! – degen kız.
Sohta degen: “Bu benimçün bir yıldız!
Olmağaydı eğer senin bu közün,
Aram edin hep bir mağa sen özün...”*

Şiirin son satırları ne kadar keskin, zekâ ve ilginç, değil mi?!. Burada, estetik ve etik değerlerin kontrastları sayesindeki acı hayat hikâyesi şairden ise, Sefer-Selim sohtanın eski

sevgiliden intikam almak vesilesi de haydi bizden olsun. Fakat, düşün gecesi can ağrıtmayla karşılanan gelinin siması nasıl kederli olduğunu söze gerek kalmadan anlamak mümkün. Şairimizin portreler galerisini gözden geçirdiğimiz zaman dersin ki, bunlar meşhur Leonardo da Vinci’nin resim çizme talimatlarına odaklanıp yazılmıştır (da Vinci: 2017). Bahs olunduğu gibi, Mehmet Nüzhet duygulara ve onların ifadenme şekillerine dikkat verirken cehaletin simalarını yakından tanımak için başı eğik, boynu kısık dilenci kart çobanla konuşur; karnı şişman, boynu kalın hilekâr mollasıyla tartışır; üstü bulaşık, yüzü kaçık sarhoş bir çiftçiye de omuz verir. Bu canlı resimler arasında şöyle de var ki, üzerinde edebiyat tenkidi ustaları tartışır. Böylelikle, “Avcı” ve “Avcıya” şiirleri misalinde avcılığın özelliklerini müzakere eden belli Kırım Tatar halk yazarları Şamil Alâdin ile Şakir Selim Tatar avcının kıyafetinde ve davranışlarında milli alâmetlerini, psikolojik gerçeklerini açıklamaya çalışırlar (Selim 2008: 80). Bunların yanında çok yıldan beri Kırım müelliflerinin kitaplarını öz resimlerle yaraştıran zemanevi ressam Zarema Trasinova şairimizin “Noğayın adağı”, “Şairnin uykusu”, “Aman, şu akaylar!”, “Bastırıkka”, “Tilenci kart”, “Öşek”, “Bahıtsız horanta” ve diğer eserlerde rastgelenen edebi tiplerini kaleme alır. Ve mazilerde kalan dedikoducu Fatmaların, talihsiz Safiyelerin, iki yüzlü Menseyitlerin, ırğat çobanların, mahpus şairlerin kederlerini gayrıdan hafızamızda tazelemiş gibi olur. Anlaşıldığına göre, şair tek tek seçtiği simalarını farklı, yani dış ve iç noktayı nazardan açıklamayı seviyor. O, eserde baş

kahramanının ağzından, yoksa birebir olayın şahidi sıfatında söylenirken, şuur altımıza tesir verir. Bu güzel unsur Mehmet Nüzhet'e okuyucular önünde can sıkıcı bir ahlâkçı görünmemek için yardım eder. Müellifin 1917 – 1920 seneleri Kırım Tatar I. Milli Kurultayı basın organı olan “Millet” gazetesinde neşredilen “Ökünç”, “Bir sarguşın ağzından”, “Bır tatarın fiğanı” gibi şiirleri de bunun açık örneğidir. Bahs olunduğu gibi, şairin yaratıcılığında nasihat şiirlerine çok rastgelinir. Lâkin, bularda tabiatınca kibirli insanoğlunu usandıracak tazirlerini pek az bulursunuz. Şair, aksine halkın günâhlarını boynuna alıp, acı gözyaşlar içinde tövbelerde, itiraflarda bulunur. “Ağladım” şiiri de aynı minvalde yazılmıştır:

*“Alem-i islâmı baştan başa seyran
iderken,*

*Ey-vah! Sürü-sürü mazlumlari⁵ körüp
ağladım!*

Saireler marifette cıhanı hayran iderken,

*Közleri bağlı müslümanları körüp
ağladım.*

*Emlâki gâsp edilmiş⁶, hukuku payimal
olmuş⁷,*

*Haksız çiğnenmiş masum canları körüp
ağladım!*

Mesut aileler şerr adüvve duçar olup⁸,

*Suv gibi dökülmüş al kanları körüp
ağladım!*

*Vucutlar berbat olmuş, kalmamış hayattan
eser,*

*Çehreleri solmuş insanları körüp
ağladım!*

*Nedir dostluk, nedir düşmanlık bilen pek
az kalmış,*

*Kör nefesine kurban olanları körüp
ağladım!*

*Kardaşının müthiş derdine dermanlar
arayup,*

*Hücumlara maruz kalanları⁹ körüp
ağladım!*

Bu hali felâket iştimalden ibret almayan¹⁰,

*İnsan şeklindeki hayvanları körüp
ağladım!” (Çelebizade 1917).*

Yukarıdaki dörtlüklerin geçen asırda değil de bugün yazıldığını zannetmek mümkündür. Ki, müslümanların hali hazırda ki vaziyeti aynıdır: hakları gasp edilen, malı mülkleri tartılıp alınmış, aileleri bahittan ayrılmış, vatanları düşmanlara satılmıştır. Felâketler fırtınasının ortasında bulunan şair soydaşlarının dikkatini çekmek, onların hisselerini oynatmak niyetiyle ağlamağa başlar. Ağlayarak etrafını saran halkına hitaben iman ve ahlâkının değerinden, cehalet ve nefsinin karanlığından bahs eder. Bu psikolojik cihetten güçlü bir tesir etme stratejilerini şair medreselerde okutulan hutbe derslerinden öğrenmiştir. Ancak,

⁵ Zulüm altında bulunan, haklarından mahrum olanlar.

⁶ Mülkleri elden tartılıp alınan.

⁷ Hakkı, hukuku yok edilen.

⁸ Bahtlı aileler fena düşmanlarını koluna düşüp.

⁹ Hücum altında kalanlar.

¹⁰ Her tarafı saran felâketli halinden örnek almayan.

biyografilerinden öğrendiğimize göre, Mehmet Nüzhet çocukluk, gençlik çağlarında Kırım'ın Gezlev, Bağçasaray ve Tataristan'ın Ufa'daki medreselerinde tahsil aldı. Talihi üzerinde bir iki söz söylersek, bahsolunanın kısa hayatını (1988 – 1934) çok kayıplar teşkil eder. Meselâ, çocukluğunda anasından öksüz kalması ve daha sonra birinci eşi ile evlâdının ansızın vefat

etmesi. Kendisi de milli gayeviy prensiplerine sadakatinden dolayı, defalarca hapishanelere atılır. Nihayet, ağır hastalanıp hastahanesinde vefat eder. İyi ki, merhumun mirasa kaldıran el yazma ve matbu eserleri korundu. Bunlar milli edebiyatımızı zenginleştirmekle birlikte tenkitçilik ilmimizin yeni mertebeye çıkarılmasına bir hayırlı vesilesi oluyor.

KAYNAKÇA

ÇELEBİZEDE, Mehmet Nüzhet (1917), Ağladım! (Şiir), Millet, Eylül 4.

KANDİM, Yunus (2009), Yuku yoktur közlerde, Simferopol.

KERİMOV, İsmail (2009), Kırım Tatar dili, edebiyatı, folklorı, tasili, tarihi, medeniyeti ve teknik ilimleri ile bağlı bibliografik göstergiç (1618 – 1944), Simferopol.

KERMENÇİKLİ, Cemil (1917), Sevin, ey şanlı millet! (Şiir), *Terciman*, Mart 16.

KURTNEZİR, Zakir (2000), Kırım Tatar edipleri, Bibliografik göstergiç, Akmesit, 224 s.

DA VİNCİ, Leonardo (2017), Ob iskusstve, Moskva.

NÜZHET, Mehmet, Elyazma defteri, İ. Gaspralı adında Milli Kırım Tatar kütüphanesinin elyazmalar bölümü, fond: Mehmet Nüzhet, Dosye 1.

NÜZHET, Mehmet (2003), Kırımın çöl hayatından, Saylama eserler toplamı / Haz.: Seytâğyayev, Nariman, Simferopol

SELİMOV, Şakir ve diğerleri (2008), çarık ve çakı hakkında, Kırımname-II, Tamçılar, Akmesit.

ŞEMİZEDE, Eşref (2000), Es, tatlı yel, talğın, talğın. Edebi ve tenkidiy makaleler, Simferopol.

A Continuing Destiny of Personality From Aleksandr To Mansur Bey: An Intertextual View to Aleksandr Sergeyevich Griboyedov's Play *Akıldan Bela* and Mizancı Mehmet Murat's Novel *Turfanda Mı Yoksa Turfa Mı*

Aleksandr'dan Mansur Bey'e Bir Kişiliğin Süregiden Yazgısı: Aleksandr Sergeyevich Griboyedov'un *Akıldan Bela* Oyunu İle Mizancı Mehmet Murat'ın *Turfanda Mı Yoksa Turfa Mı* Romanına Metinlerarası Bir Bakış

Cafer GARİPER¹

Yasemin BAYRAKTAR²

Abstract

19th century Russian literature writer Aleksandr Sergeyevich Griboyedov's play *Akıldan Bela* was translated into Turkish by Mizancı Mehmet Murat in 1884. This translation of Mehmet Murat, who was Caucasian and studying in Moscow for a time, is among the first literary products transferred from Russian to Turkish. Mehmet Murat, who doesn't only translate the work of a revolutionary author like himself, he also uses this play when he prepares the thematic power of his novel *Turfanda mı Yoksa Turfa mı*.

One of the remarkable sides of *Akıldan Bela*, which has a simple subject, is the character Aleksandr. Aleksandr is an intelligent, cultured, sarcastic person. In the play, from beginning to end, Moscow in the 19th centuries beginning is drawn with hard criticism. Government men, the rich and the high stratum, who bribed in government offices, subordinated civil servants are the target of Aleksandr's offenses. The character and behavior of Aleksandr, is similar to the character Mansur Bey in the novel *Turfanda mı Yoksa Turfa mı*. In both cases, there is a conflict with the environment, a critical attentiveness, not being understood and being accused of various charges. Some of Aleksandr's words are almost similar to the words of Mansur like spoken out of his mouth. It is understood that Mehmet Murat used the play he translated when he wrote his novel.

The plot in the play passes around Aleksandr. Alexander loves young and beautiful Sofia, Famasov's nephew. Famusov has an important position in the palace. Aleksandr learns that his lover no longer loves him and makes love with another man. Sofia claims that he is too intelligent, sarcastic, and very overwhelming, unable to hold his tongue. Her new lover is always obedient and is a candidate for rich and high positions. According to Aleksandr, he is incapable and dumb. Moreover, he makes love with the house maid. Aleksandr, who is more miserable with the turning of Sofia from himself, makes constant debates on social and moral issues with the elders of the era in Famusov's villa. This is the reason why he is called anarchist by Famusov. He always raises suspicion and distrust around himself. Finally, Sofia wanting to take revenge spreads around him that he his crazy. The rumor that Alexander is insane is heard in a short

¹ Dr. Öğr. Üyesi, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi, SDÜ Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye

time. Finally, Aleksandr learns his ex-lover's organization and decides to leave Moscow never to return again.

Mansur, who works in addition to his doctorate in the Ministry of Foreign Affairs, criticizes Istanbul bureaucracy, bribery, irregularity in disregard of the abandonment of the capital, leaves the capital, continues his life in a farm in an Anatolian village. Unable to be effective against the state mechanism in the capital, Mansur sets out to realize the narrow development plan with the peasants in Anatolia. Mansur, who volunteers for the Turkish-Russian War of 1877-1878, dies in exile when he criticized the irregularities in the army.

Keywords: Aleksandr Sergiyeviç Griboyedov, Mizancı Mehmet Murat, *Akıldan Bela*, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı*, intertextuality.

Öz

19. yüzyıl Rus edebiyatı yazarlarından Aleksandr Sergiyeviç Griboyedov'un *Akıldan Bela* oyunu, 1884 yılında Mizancı Mehmet Murat tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bir süre Moskova'da üniversite öğrenimi gören ve Kafkas asıllı olan Mehmet Murat'ın bu çevirisi, Rusçadan Türkçeye aktarılan ilk edebiyat ürünleri arasında yer almaktadır. Kendisi gibi ihtilalci bir yazarın eserini çevirmekle kalmayan Mehmet Murat, daha sonra yazdığı *Turfanda mı Yoksa Turfa mı* romanının tematik gücünü kurgularken bu tiyatro oyunundan yararlanır.

Konusu basit olan *Akıldan Bela*'nın dikkate değer taraflarından biri Aleksandr tipidir. Aleksandr, zeki, kültürlü ve alaycı bir insandır. Oyunda baştan sona kadar 19. yüzyıl başlarının Moskova'sının sert eleştirilerle tablosu çizilir. Hükümet adamları, zengin ve yüksek tabaka, devlet dairelerinde rüşvet yiyen, boyun eğen memur sınıfı Aleksandr'ın hücumlarına hedefler. Karakter ve davranışlarıyla Aleksandr, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı* kahramanı Mansur Bey tipiyle benzerlik gösterir. İkisinde de çevreyle uyumsuzluk, etrafına daima eleştirel dikkatle bakış, anlaşılmamak ve çeşitli suçlamalara uğramak söz konusudur. Aleksandr'ın bazı sözleri âdeta Mansur'un ağzından söylenmişçesine benzerlik gösterir. Mehmet Murat'ın romanını yazarken çevirdiği oyundan yararlandığı anlaşılmaktadır.

Oyunda olay örgüsü Aleksandr'ın çevresinde geçer. Sarayda önemli bir mevkie sahip olan Famusov'un genç, güzel yeğeni Sofiya'yı seven Aleksandr, çıktığı seyahatten dönüşte sevgilisinin artık kendisini sevmediğini, bir başka erkekle seviştiğini öğrenir. Sofiya, onu fazla akıllı, alaycı, dilini tutamayan aşırı tenkitçi bulmakta, kendisini anlamadığını iddia etmektedir. Yeni sevgilisi ise karşısında daima itaatkâr, ayrıca zengin ve yüksek mevkilere adaydır. Aleksandr'a göre ise aciz ve budala biridir. Üstelik evin hizmetçisiyle sevişmektedir. Sofiya'nın kendisinden yüz çevirmesiyle daha bedbaht olan Aleksandr, Famusov'un köşkünde devrin ileri gelenleriyle sosyal ve ahlâkî konularda sürekli münakaşalar yapar. Bu yüzden Famusov tarafından anarşist, farmason diye nitelendirilir. Etrafında daima şüphe ve güvensizlik uyandırır. Nihayet intikam almak isteyen Sofiya, onun deli olduğunu etrafa yayar. Aleksandr'ın çıldırmış olduğu dedikodusu kısa zamanda duyulur.³ Sonunda eski sevgilisinin tertibini öğrenen Aleksandr, tam bir düşüş içinde gördüğü Moskova'yı bir daha dönmek üzere terk etmeye karar verir.

³ Aleksandr Sergiyeviç Griboyedov, *Akıldan Bela*, (Çev. Mehmet Murat), Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1300, s. 84.

Doktorluğunun yanında Dış İşleri Bakanlığında görev alan, İstanbul'da bürokrasiye, rüşvete, düzensizliğe karşı eleştirilerde bulunan Mansur da tutunamayarak başkenti terk eder, Anadolu'da çiftlik kurarak köy hayatı sürdürür. Başkentte devlet mekanizması karşısında etkili olamayan Mansur, Anadolu'da köylülerle dar kalkınma planını gerçekleştirmeye koyulur. Bu sırada çıkan 1877-1878 Türk-Rus Savaşına gönüllü katılan Mansur, orduda gördüğü düzensizlikleri eleştirince gönderildiği sürgünde ölür.

Anahtar kelimeler: Aleksandr Sergiyeviç Griboyedov, Mizancı Mehmet Murat, *Akıldan Bela*, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı*, metinlerarasılık.

Aleksandr Sergiyeviç Griboyedov ve *Akıldan Belâ*

Aleksandr Sergiyeviç Griboyedov (1795-1829), 19. yüzyıl Rus edebiyatının ilk yarısında eser veren yazar ve şairlerinden biridir. 1825 *Dekabristler* ayaklanmasına katılmış, bir ara siyasi memuriyetle Türkiye'ye de gelmiş bir Rus ihtilâlcisidir. Tahran'daki Rus elçiliğinde görevli olduğu 1829'da elçiliğin İran halkı tarafından basılması sonucu henüz genç bir yaşta öldürülür.

Griboyedov'un ününü sağlayan eserleri arasında *Akıldan Bela* oyununun önemli yeri vardır. Bu oyunda sosyal eleştiriler yapan yarı ihtilâlcî bir yazarın hayatından bir kesit sergilenir.¹ İçinde karşılıksız kalan bir aşk öyküsünü de barındıran *Akıldan Bela*, sadece bir aşk oyunu olarak değerlendirilemez. Bu oyun Rus edebiyatın ilk gerçekçi ürünlerden biri olmanın yanında aristokrat sınıfa kendi içinden ilk eleştiriyi getirmesiyle de önemlidir.² Bu eser Türkçeye ilki 1300 (1884) 'te ikincisi 1945'te ve üçüncüsü 2011'de olmak üzere üç defa çevrilmiştir. Puşkin'in *Erzurum Yolculuğu* adlı eserinde de yer verdiği oyun,

Oblomov tarafından eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Mizancı Mehmet Murat, *Akıldan Bela* adıyla bu piyesin ilk çevirisini yapar. Mizancı Mehmet Murat'ı bu eseri çeviriye götüren sebep, Murat Beyin kendisinin de ihtilâlcî ruha sahip olması, oyundaki düşünceleri kendi düşüncelerine yakın bulması olmalıdır.³ *Akıldan Bela* dört perdelik bir oyundur. Oyunda uzun bir geziden sonra Moskova'ya dönen Aleksandr Andreyeviç Çatski'nin insanlarla ve düzenle uyuşamamasından doğan çatışma dikkatlere sunulur.

Konusu itibariyle basit olan *Akıldan Bela*'nın dikkate değer taraflarından birisi Aleksandr Andreyeviç Çatski tipidir. Bu oyun kişisi zeki, tecrübeli, kültürlü, alaycı biridir. Oyunun başından sonuna kadar o dönemin Moskova'sının sert eleştirilerle tablosu çizilir. Hükümet adamları, zengin ve yüksek tabaka, devlet dairelerinde rüşvet yiyen, boyun eğen memur sınıfı Çatski'nin hücumlarına hedefdir. Olaylar dizisi Çatski'nin çevresinde geçer. Sarayda önemli bir mevkie sahip olan Famusov'un genç, güzel kızı Sofiya'yı seven Çatski, çıktığı geziden dönüşte sevgilisinin artık

¹ Birol Emil, *Mizancı Murad Bey Hayatı ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 514.

² Cenk Gündoğdu ve Engin Toprak, "Rahatsız Bilinç ya da Akıldan Bela", Griboyedov, Aleksandr Sergiyeviç, *Akıldan Bela*, İkaros Yayınları, İstanbul 2011, s. 30.

³ Birol Emil, *Mizancı Murad Bey Hayatı ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 514.

kendisini sevmediğini, bir başka erkekle seviştiğini öğrenir. Sofiya, onu fazla akıllı, alaycı, dilini zaptedemeyen aşırı tenkitçi bulmakta ve kendisini anlamadığını iddia etmektedir. Yeni sevgilisi ise karşısında daima itaatkâr tavrıyla, zengin ve yüksek mevkilere namzet biridir. Çatski'ye göre ise aciz ve budala bir insandır. Üstelik evin hizmetçisini ayartma çabası içindedir.

Sofiya'nın kendisinden yüz çevirmesiyle daha bedbaht olan Çatski, Famusov'un köşkünde dönemin ileri gelenleriyle sosyal, siyasi ve ahlâkî konularda sürekli münakaşalar yapar. Bu yüzden bizzat Famusov tarafından anarşist, farmason şeklinde nitelendirilir. Etrafında daima şüphe ve güvensizlik uyandırır. Nihayet kendisinden intikam almak isteyen Sofiya, onun deli olduğunu etrafa yayar. Çatski'nin çıldırmış olduğu dedikodusu, kısa zamanda bütün çevrelerde duyulur. Sonuçta eski sevgilisinin ve çevresinin tertibini öğrenen Çatski, düşüş içinde gördüğü Moskova'yı bir daha dönmek üzere terk etmeye karar verir.

Mehmet Murat ve *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?*

Dağıstan'ın Huraki kasabasında doğan Mizancı Mehmet Murat, köklü bir aileden gelir. Babası Dağıstan'da kadılık ve müftülük yapmış olan Hacı Mustafa Efendi'dir. Mehmet Murat, küçük yaştan itibaren dinî bilgiler almaya başlar, Arapça öğrenir. Timurhan Şûra Rüştîyesini, İstavropol Gimnazyumu'nu ve

Moskova Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirir. Rusların baskıları karşısında küçük yaştan itibaren İstanbul'a gelme arzusu içinde büyür. Bu düşünceyle 1873'te İstanbul'a gelir. Matbûât-ı Dâhiliyye Kaleminde çalışırken aslen Kafkasyalı olan Maliye Nâzırı Şîrvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa'nın himayesini görür. Onun konağına yerleşerek bir süre sonra mühürdarı olur.⁴ Gazeteci kimliğiyle tanınan Mehmet Murat, Darül Muallimatta ve Siyasal Bilgiler Mektebinde ders verir, tarih çalışmaları yapar, İttihat ve Terakki'de yer alır, II. Abdülhamit'e karşı mücadele veren muhalifler arasında yer alır. O, eleştiri yazılarının yanında tiyatro eseri de yazar. Bunun yanında Rus edebiyatından Türkçeye yapılan ilk çevirilerde önemli bir yeri vardır.

Mehmet Murat'ın 1308 (1891)'de yayımlanan *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* romanı, otobiyografik bir romandır.⁵ Kendisinin idealist kişiliğiyle Mansur Bey tipi arasında benzerlik gösteren romanında Mehmet Murat, dönemin devlet bürokrasisinin işleyişine, sosyal, ekonomik ve siyasi problemlere eleştirel bakış getirir. Roman, kalkınmanın köyden başlaması gerektiği düşüncesini bir çiftlik projesi çevresinde sergilemesi ve idealist roman kişilerini geleceğin insan modeli olarak göstermesi bakımından dikkate değer. *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* Ahmet Mithat Efendi'nin “Bir Gerçek Hikâye”, *Bahtiyarlık* ve Nabizade Nâzım'ın “Kara Bibik” adlı öyküsüyle birlikte Türk

⁴ Abdullah Uçman, “Mehmed Murad”, *DİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 214.

⁵ Birol Emil, *Mizancı Murad Bey Hayatı ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 473.

edebiyatında köye yönelişin öncü eserleri arasında sayılır.

Roman, Cezayir asıllı, Fransa’da tıp öğrenimi görmüş ülkesine hizmet aşkıyla dolu Mansur Bey’in İstanbul’a gelişiyle başlar. Mansur Bey, daha İstanbul’a geldiğinin ilk günü hayal kırıklığı yaşar. İstanbul’da bir misyoner okulu olduğunu öğrenir. İlk gece kaldığı Amerikan otelinin tabelasının Türkçe olmadığını, otelde seccade bulunmadığını, otelin alafranga döşendiğini görür. Oysa o, Batı’nın etkisine girmeyen, kendisi olarak kalabilen bir başkent beklemektedir. Asıl problem devlet sistemi içinde yer alan insanlarla ve İstanbul’daki sosyal çevreyle uyuşamayacağını ve isteklerini gerçekleştiremeyeceğini anlamasıyla başlar. Mansur Bey, doktorluğun yanında Hariciye Nezaretinde çeviri işleri de yapar. Devlet dairesinde tembellik, rüşvet, yolsuzluk, adam kayırma, yattığı yerden maaş alma gibi birçok problemle karşılaşan idealist Mansur, oradaki memurlarla anlaşamaz ve çatışma yaşar. Sonunda amirleriyle ve memurlarla tartışarak devlet dairesinden ayrılmak zorunda kalır.

İstanbul’da amcası Şeyh Salih Efendi’nin konağına yerleşen Mansur, çocukluğunu beraber geçirdiği başka bir amcasının kızı Zehra ile karşılaşır. Birbirlerini severlerse de birbirlerine açılmazlar. Bu arada amcası Salih Bey’in ikinci eşinin kardeşi Râşit Efendi hileci biridir. Salih Efendi’nin mal varlığının küçük yeğenine kalması için bir yığın entrikaya girer. Yoluna çıkabilecek kişilerin birçoğunu öldürtür. Sonunda konağı da yakar. Salih Efendi ölür. Olayların iç yüzünü bilen Mansur, Raşit’ten yaptıklarının intikamını alır.

Zehra’yla evlenerek Anadolu’ya geçen ve Manisa’da Veliler Çiftliği adında bir köye yerleşen Mansur, orada küçük ölçekte de olsa köy kalkınması projesi başlatır. Anadolu köylüsünü yakından tanıma fırsatı bulur ve Anadolu köylüsünün zekâsına hayran kalır. Bir aydın olarak bu köye gelen Mansur ile köylüler arasında herhangi bir çatışma yaşanmaz. O, burada nasıl bir gelecek adamı olduğunu gösterme fırsatını bulur. Mansur, burada büyük merkezlerden değil de küçük merkezlerden başlayarak memleketi ilerletmenin mümkün olabileceğini ispatlar. Bu da dönemini aşan bir düşüncedir. Mansur Bey, bu köyde bir ilkokul, bir de ziraat okulu açar. Numune çiftliği kurdurur. Bir iplik fabrikası tesis eder. Köylüleri, gelirleri kendilerine ait olmak üzere buralarda çalışmaya sevk eder. Böylece köylüleri devlete ve büyük merkezlere muhtaç olmaktan kurtarır. Aslında Murat Bey’in roman çerçevesinde yaptığı, Türkiye’nin ileride geleceği noktayı düşünerek, bir çeşit dar kalkınma plânını uygulamaya koymaktır. Bu arada köylülerden alınan haksız vergi, rüşvet, adalet sisteminin bozulmuşluğu gibi dönemin birçok sorununa dikkat çeker. Ancak, onun bu çabaları yarım kalmaya mahkûmdur. 93 Harbi (1877-1878 Türk-Rus Savaşı)’nin başlaması üzerine doktor olarak cepheye giden Mansur, bir süre sonra üstleriyle anlaşamaz ve Şam’a sürgüne gönderilir. İstanbul’a gönderdiği eşi Zehra’ya ve küçük oğluna yolladığı mektuplarda bütün teşebbüslerini onlara emanet ettiğini bildirir. Daha sonra ölüm haberi gelir.

Turfanda mı Yoksa Turfa mı? romanı, döneminin birçok problemine eleştirel bakış getirirken, aynı zamanda çözüm tekliflerinde

de bulunur. Bu çözümler Mansur Bey'in idealist kişiliğinde ortaya konur. O, çalışkanlığı, dürüstlüğü, haksızlığa karşı oluşuyla dikkat çeker. Ülkenin kalkınmasını eğitimde ve ekonomik hayatı yeniden düzenlemekte görür. Kalkınmayı köy toplumundan başlatmak gerektiği düşüncesinden hareketle çiftlik kurarak uygulayıcısı olur. Şüphesiz onu böyle bir düşünceye ve arayışa götüren yapı, içinde yaşadığı koşullar ve kişiliğidir.

Mehmet Murat, bu romanıyla iki tip insan çizer. Birinci tip insan entrikaların, boş vermişliğin, eski zihniyetin temsilcisidir. İkinci tip insan ise çalışmayı, ilerlemeyi, doğruluğu merkeze alan geleceğin insanıdır. Eski insan tipini Raşit Efendi, yeni insan tipini ise Mansur Bey sembolize eder. Diğer roman kişileri bu iki karakterin etrafında toplanır. Roman, Mansur Bey'in geleceğe dönük tasavvurları, köy ve çiftlik çevresinde uygulamaya koyduğu planlarla ütöpik yapı kazanır. Ancak, bu ütöpik arayış 93 Harbi ve romana adını veren *turfa* insanlar yüzünden yarıda kalır.

Roman dönemin birçok olumsuz yanının yansıdığı bir kurguya sahiptir. İstanbul çerçevesinde Mansur'un doktorluk mesleği aracılığıyla halk kesiminin tanınmasına zemin hazırlanırken devlet dairesindeki görevi dolayısıyla işlerin nasıl yanlış yolda yürütüldüğü, adam kayırmadan görevini yerine getirmemeye, üç kişinin yapabileceği işi otuz kişinin yapmasına, memurların amirlerine karşı yağcılıktan erken terfi ettirilmeye, rüşvetten sıradan vatandaşların işlerinin hep sonraya bırakılmasına kadar dönemin problemleri kurmaca dünyada

yansıma alanı bulur. Anadolu'da sürdürülen köy hayatı da bundan pek farklı değildir. Orada da tahsildarlar görevini kötüye kullanmakta, köylülerden fazladan maddi çıkar sağlamanın yolunu bulmaktadır. Üstelik buna devlet kademeleri göz yummaktadır. Bununla birlikte Mansur Bey, hilafetin merkezi İstanbul'a göre köy insanını daha çalışkan, gelecek vadeden, saf ve temiz bulur.

***Akıldan Bela - Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* Arasındaki Metinlerarasılıklar**

Turfanda mı Yoksa Turfa mı? romanı, *Akıldan Bela* oyunuyla dikkate değer metinlerarasılıklar taşır. Bunlar, olay örgüsü, mekân, zaman ve özellikle kişiler dünyası şeklinde başlıca dört başlık altında toplanabilir.

Olay örgüsü

Her iki eserin de olay örgüsü çevresiyle uyuşmayan idealist kişilerin yaşadığı çatışma üzerine kurulur. Yurtdışından dönen Aleksandr Çatski, başta çocukluk arkadaşı ve sevgilisi Sofiya olmak üzere aristokrat sınıfla çatışır. Bu çatışma onun çöküş içerisinde gördüğü Moskova'yı terk etmesiyle sonuçlanır. *Akıldan Bela*'da karşı güç olarak öne çıkan kişi Famusov, kızı Sofiya ve onların çevresinde bulunan kişilerdir. Tutucu ve statükocu kişiliğiyle Famusov, yeniliğe, modern öğrenime ve kitaplara karşıdır. Çatski, onun tarafından *anarşist*, *farmason* şeklinde nitelendirilir. Sonunda Çatski, kendisini boğan sosyal ortamdan kurtulmak için aristokrat sınıf karşısında kendini

savunma mücadelesine bile girişmeden Moskova'yı terk etmek zorunda kalır.

Turfanda mı Yoksa Turfa mı? romanında da benzer bir yapıyla karşılaşılır. Mansur Beyin karşısında karşı güç olarak Osmanlı bürokrasisi, devlet, görevlileri ve kötücül kişiliğiyle Raşit Efendi yer alır. Osmanlı bürokrasisi ve devlet görevlileri de köhnemiş anlayışlarıyla çağın dışında kalmış statükocu yapıya sahiptir. Bu büyük yapı karşısında Mansur Bey, mücadeleyi kaybederek devlet görevinden ayrılmak zorunda kalır. O da Çatski gibi başkenti terk eder. Mirasa konmak isteyen Raşit Efendi, tertip ettiği entrikalarla Şeyh Salih ailesini felâkete sürükler. Sonunda onun cezasını Mansur Bey verir.

Metinlerarasılık yanında her iki metinde ayrılan yanlar da bulunmaktadır. Aleksandr Çatski'nin çocukluk yıllarından itibaren tanıdığı Sofiya, olumsuz bir karakter olarak çizilmesine karşılık Mansur Bey'in çocukluğunu beraber geçirdiği ve sonradan ayrıldığı Zehra, olumlu bir karakter olarak olay örgüsündeki yerini alır. O, Anadolu'daki Veliler Çiftliğine Mansur Beyle birlikte gelir, onunla evlenir. *Akıldan Bela*'da da Aleksandr Çatski'nin çevresindeki çiftlik sahibi kişilere Moskova'yı terk ederek köye yerleşmeleri ve köyde yaşamalarını tavsiye ettiği görülür.

Çatski'nin Moskova'yı terk etmesine karşılık Mansur Bey de İstanbul'u terk eder. Daha sonra da gönüllü katılmış olduğu savaştan ölüm haberi gelir. Çatski için böyle bir sondan söz edilemez. Onun Moskova'yı terk etme kararıyla oyun sonlanır.

Mekân

Akıldan Bela oyununda Çatski, iki yıl önce ayrıldığı başkent Moskova'ya yurtdışından döner. Buna benzer şekilde Mansur Bey de başkent İstanbul'a yurtdışından gelir. Aleksandr Çatski, Moskova'dan ayrılarak dünyayı gezmeye çıkmış, farklı yerleri gördükten sonra Paris'e uğramış, orada bir süre yaşamış, iki yıl ayrı kaldığı Moskova'ya dönmüştür. O, Paris'te öğrenim görmüştür. Buna benzer şekilde Mansur Bey de ülkesi Cezayir'den Paris'e gitmiş, orada tıp öğrenimi görmüş, uzmanlığını almış ve daha önce hiç görmediği İstanbul'a gelmiştir. Boğaz'a girişten başlayarak İstanbul, yabancılara ait binalarıyla dikkatini çeker. Gemiden indikten sonra dar caddeleri, bakımsız, çukur ve çamurlu yolları gözden kaçmaz. Aleksandr Çatski için Moskova, Mansur Bey için İstanbul olumsuzluk ifade eden mekânlardır. Bu iki başkent de devlet sisteminin köhnediği, insan ilişkilerinin yozlaştığı merkezlerdir.

Zaman

Her iki metinde zaman olarak da metinlerarasılık kurmak mümkündür. *Akıldan Bela*, 19. yüzyılın ilk yarısında Çarlık dönemi Rusya'sındaki kurum ve kuruluşların çöküşünü, etik değerlerinin çözülüşünü, insan ilişkilerini çıkar, makam ve mevki üzerine kuruluşunu dikkatlere sunar. Buna karşılık *Akıldan bela*'dan altmış kadar sonra yayımlanan *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* romanı çözülüş sürecini yaşayan Osmanlının 19. yüzyılın ikinci yarısındaki görünümünü konu alır. Onda da daha genişleyen bir planda devlet kurumlarının köhnemişliği, adam kayırma ve torpil, memurların üstlerine yaptığı yağcılık, insan ilişkilerindeki

sahtecilik anlatılır. Eskiyle yeninin, gelenekle modernizmin karşılaşması bakımından her iki ülke için de yaşanan süreç benzerlikler taşır.

Kişiler dünyası

Metinlerarasılık bağlamı çerçevesinde kişiler düzleminde tematik kahraman Aleksandr Çatski ile Mansur Bey arasında ileri düzeyde benzerlikler olduğu gibi her iki eserin diğer kişileri arasında da dikkat çekici benzerliklerden söz edilebilir. İvan Gonçarov'un bir eleştirisinde Puşkin'in Onegin, Lermontov'un Peçorin ve Fonvizin'in Nedorosl adlı kişileriyle karşılaştırarak daha başarılı ve uzun ömürlü bulduğu⁶ Aleksandr Çatski'nin zeki, sözünü sakınmayan biri olmasına benzer şekilde Mansur Bey de zeki, sözünü sakınmayan, idealist ve çalışkan bir kişiliğe sahiptir. Diğer yandan *Akıldan Bela*'daki köhnemiş ve çökmüş devlet kademelerindeki aristokrat sınıfa karşılık *Turfanda mı Yoksa Turfa mı* romanında görevini gereğince yerine getirmeyen, tembel, rüşvetçi, yolsuzluk yapan memur sınıfı yer alır.

Turfanda mı Yoksa Turfa mı romanının kahramanı Mansur Bey tipi, birçok bakımdan *Akıldan Bela* oyunundaki Çatski karakteriyle benzerlik gösterir. İkisinde de çevre ile uyumsuzluk, etrafına daima eleştiren gözle bir bakış, anlaşılmamak, bu yüzden türlü suçlamalara uğramak esastır. Bu benzerlik, kimi zaman Çatski'nin bazı

sözlerinin âdeta Mansur Beyin ağzından söylenmiş düşüncesi uyandırır. Mizancı Murat Bey, karakterleri kurgularken çevirmiş olduğu bu oyunun kişilerinden hareket etmiş görünmektedir.

Aleksandr Çatski'nin ve Mansur Beyin ülkeye yararlı olmak ideali vardır. Bu durum Mansur Beyin kişiliğinde daha kuvvetli belirir. Bunda Mizancı Mehmet Murat'ın kişiliği yanında romanın anlatım gücünün de rol oynadığı söylenebilir. Çatski, aristokrat sınıfın ikiyüzlülüğü ve bürokrasinin hantallığı karşısında eleştirilerini dile getirmekten, devlet görevi kabul etmemekten ve Batı taklitçiliğini olumsuzlamaktan fazla öteye geçmez. Buna karşılık Mansur Bey, tam bir vatansever olarak karakterize edilir. O, hak etmediğini düşündüğü terfi almak istemez, yararlı olmak için devlet hizmetine girer, devlet dairesinde çalışkanlığıyla belirir, ülke savaşa girdiğinde gönüllü olarak cepheye koşar.

Çatski, çevresindeki insanlara köye yerleşmelerini tavsiye eder. Buna koşut şekilde İstanbul'u terk eden Mansur, Manisa'da köye yerleşerek çiftlik kurar. Orada küçük çapta köy kalkınma planını uygulama koyar.

Aleksandr Çatski, çevresi tarafından *dinsizlikle farmasonlukla* suçlanırken⁷ Mansur da Türk-Rus savaşı vesilesiyle *Moskof casusu* olarak iftiraya uğrar, bozgunculukla suçlanır.⁸ Bunda başlıca etken, her iki kurmaca kişinin davranış ve eleştirel

⁶ İvan Gonçarov, "Milyon İstirap Akıldan Bela Üstüne Birkaç Söz", Gribyedov, Aleksandr Sergiyeviç, *Akıldan Bela*, (Cenk Gündoğdu ve Engin Toprak), İkaros Yayınları, İstanbul 2011, s. 31-32.

⁷ Aleksandr Sergiyeviç Gribyedov, *Akıldan Bela*, (Çev. Mehmet Murat), Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1300, s. 85.

⁸ Mehmed Murad, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?*, (Haz. Tacettin Şimşek), Akçağ, Ankara 1999, s. 307, 315.

sözleriyle çevrelerinde rahatsızlık yaratmasıdır. Nitekim Mansur Bey, savaş alanında yapılan taktik hatalarını dile getirmesi sebebiyle önce itibar edilmeyen bir kişiye dönüşür, sonra gözaltına alınır,⁹ arkasından da Şam'a sürgüne gönderilir.¹⁰

Aleksandr Çatski, Avrupa hayranlığına ve taklitçiliğine karşı çıkar. Bunu bir Fransız gezginin Rusya'yı Fransa'ya benzeterek övmesi, çevresindeki Rusların bundan memnuniyet duyması üzerinden şöyle anlatır:

“Fransız lakırdısını kesince her taraftan âh u eninler işitildi, iki hemşire prenses Fransız hocalarından aldıkları dersi tekrar eder gibi ‘âh Fransa! Dünyada senin gibi bir memleket yok’ dediler! Aman yâ Rab, sen merhamet et, çünkü merhamet-i ilahinin zamanı geldi! Kötü huyumuzu –yani manasız, lüzumsuz surette ecnebilere taklit etmek huyumuzu ıslah et! Namuslu, haysiyetli, canlı bir adamın hamiyet-i milliyesini uyandır ki o dahi sözü ile, hareketi ile, cesareti ile, bize emsâl ve ibret olarak ecnebiliğe olan alçak meylimize sed çeksin!”¹¹

Buna benzer şekilde Mansur Bey de İstanbul'a gelişinden itibaren karşılaştığı Batı taklitçiliği karşısında hayal kırıklığı yaşar ve bu durumu eleştirir. O, daha Karadeniz'den Boğaz'a girerken sırtlarda gördüğü Robert Kolej karşısında şaşkınlık yaşar.¹² Kendisini otele götüren komisyoncunun *kuruş* yerine *frank* istemesi,¹³ ilk geceyi geçireceği otelin

üzerinde Fransızca *Hotel d' Amerique* yazması¹⁴ şaşkınlığını artırır. Çünkü Mansur Bey, ikinci kiblegâh olarak gördüğü hilafetin merkezi İstanbul'u Batı etkisine girmemiş, kendi özgünlüğü içerisinde varlığını sürdüren bir hilafet merkezi olarak hayal etmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak Mizancı Mehmet Murat'ın *Turfanda mı Yoksa Turfa mı* romanında daha önce çevirmiş olduğu oyunun tematik yapısına ileri düzeyde bağlı kalarak metinlerarasılık düzleminde bir roman ortaya koyduğu söylenebilir. Şüphesiz bunda Aleksandr Gribyedov'un kişiliğiyle Mehmet Murat'ın kişiliği arasındaki benzerlik yanında 19. yüzyıl başlarındaki Rusya'nın içinde bulunduğu sosyal ve siyasi şartlarla yine aynı yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı'nın içinde bulunduğu sosyal ve siyasi şartlar rol oynamış görünmektedir. Ülkesine bağlı, Batı taklitçiliğine karşı, liyakata ve devlet görevinde çalışkanlığa önem veren Aleksandr Çatski'nin yazgısı, benzer özellikleri daha ileri seviyede taşıyan Mansur Bey'de sürer, hatta onun yazgısına dönüşür. Sosyal çevre tarafından uyumsuzlukla ve delilikle suçlanan Aleksandr Çatski'nin Moskova'yı terk etmesine karşılık, Mansur Bey de İstanbul'u terk etmek zorunda kalır. Gönüllü gittiği Türk-Rus savaşında sürgüne gönderilir ve ölür. Bir bakıma kişilik sahibi, vatansever, dürüst bu iki kişi de söz konusu özellikleri dolayısıyla toplum ve devlet sisteminin yanlış

⁹ Age, s. 308.

¹⁰ Age, s. 314.

¹¹ Aleksandr Sergiyeviç Gribyedov, *Akıldan Bela*, (Çev. Mehmet Murat), Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1300, s. 91-92.

¹² Mehmed Murad, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?*, (Haz. Tacettin Şimşek), Akçağ, Ankara 1999, s. 7-8.

¹³ Age, s. 12.

¹⁴ Age, s. 13.

işleyişi içerisinde dışlanmış ve
cezalandırılmıştır.

KAYNAKÇA

- Emil, Birol, *Mizancı Murad Bey Hayatı ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979.
- Gribeyedov, Aleksandr Sergiyeviç, *Akıldan Bela*, (Çev. Mehmed Murad), Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1300.
- Gonçarov, İvan, “Milyon İstirap Akıldan Bela Üstüne Birkaç Söz”, Gribeyedov, Aleksandr Sergiyeviç, *Akıldan Bela*, (Cenk Gündoğdu ve Engin Toprak), İkaros Yayınları, İstanbul 2011, s. 31-70.
- Gündoğdu, Cenk ve Toprak, Engin, “ ‘Rahatsız Bilinç’ ya da Akıldan Bela”, Gribeyedov, Aleksandr Sergiyeviç, *Akıldan Bela*, (Cenk Gündoğdu ve Engin Toprak), İkaros Yayınları, İstanbul 2011, s. 5-30.
- Mehmed Murad, *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?*, (Haz. Tacettin Şimşek), Akçağ, Ankara 1999.
- Uçman, Abdullah, “Mehmed Murad”, *DİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 214- 216.

Olasılık Konusu Öğretiminde Bilgisayar Destekli Bir Kavram Haritası Kullanımı: CMAP

Nurcan ÇAĞAN¹

Mahmut GÖMLEKÇİ²

Tamer KUTLUCA³

Öz

Matematik öğretiminde anlamlı ve kalıcı öğrenmeler için farklı yöntemler kullanılır. Bunlardan biri de bilginin görselleştirilmesini sağlayan kavram haritalarıdır. Bilgiyi organize ederek sistemli ve görsel bir şekilde sunumunu sağlayarak bilginin somutlaştırılmasına yardımcı olan araçlardan biri kavram haritalarıdır. Bu çalışmada matematik öğretiminde Bilgisayar destekli CMAP kavram haritası programının olasılık konusunda uygulama örneğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada bilgisayar destekli kavram haritası oluşturulmasında kullanılabilecek CMAP kavram haritası programı hakkında bilgi verilmiş ve kullanım aşamaları hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Ayrıca matematik öğretiminde olasılık konusu uygulama örneğine yer verilmiştir. Matematik öğrenim ve öğretiminde zorlukların yaşandığı olasılık konusunun öğretiminde bu türden Bilgisayar destekli kavram haritası yazılım programlarının etkili olacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: kavram haritaları, matematik eğitimi, CMAP, olasılık.

1.GİRİŞ

Teknolojideki olağanüstü ilerlemeler, sürekli gelişen ve değişen teknolojileri öğrenme yeteneğini ön plana çıkarmış, gerek günlük hayatta gerekse de iş hayatında teknolojiyi okuyan yazar bireyler yetiştirmeye yöneltmiştir (Hazzan, 2003). Günümüzün teknoloji çağına özellikle öğretmenler tarafından bakıldığında “bilgisayar” ayrıcalıklı ve özel teknolojik araçlardandır. Çünkü ilerleyen her yıl etkinlikler hemen her branş öğretmenin öğretim sürecinde

bilgisayar kullanmasının etkili eğitim-öğretimi açısından önemli ihtiyaçlarından biri olacağını göstermektedir (Ekici, Gökmen ve Kurt, 2014). Bununla birlikte güncel olarak kullanılan eğitim-öğretim programı yapılandırıcılık temelli olup bireyleri yetiştirmede bir grup yeniliklere vurgu yapmaktadır. Farklı öğretim strateji, yöntem ve teknikleriyle ölçme değerlendirme yaklaşımlarının kullanımı, yaparak öğrenme, öğrenci merkezli öğretim, öğrenmeyi öğrenme ve etkin öğrenme vurgulanan kavramlardan bazılarıdır (Sarica ve Çetin,

¹ Dicle University, Turkey

² Dicle University, Turkey

³ Assoc.Prof.Dr., Dicle University, Turkey

2015). Diğer yandan materyaller bireylerin bu eğitim yaşantılarını zenginleştirerek, bilgi transferini kolaylaştırmakta ve konuya derinlik sağlayarak bireylerin konuyu daha kolay öğrenmesini sağlamakta ve ayrıca öğretmenler için de öğretimi kolaylaştırmaktadır (Doğdu ve Aslan 1993). Ezberci eğitimde bilgiler gelişigüzel ezberlenmekte ve var olan bilgilerle ilişkilendirilmediği için kolayca unutulmaktadır. Bireylerin anlamlı öğrenmelerinin oluşmasını sağlamak ve bilgileri ezberlemelerinin önüne geçmek için pek çok yöntem, teknik ve stratejiler kullanılmaktadır. Kavram haritaları da bunlardan biridir (Sarica ve Çetin, 2015). Bu açıklamaların sonucu olarak bilgisayarı aktif olarak kullanan bireyler ve aynı zamanda bireylerde anlamlı ve kalıcı öğrenmenin oluşmasını sağlamak için kullanılan yöntemlerden biri de bilgisayar destekli kavram haritaları yazılım programlarıdır.

Bireylerin bilgiyi nasıl anlamlandırdıklarını ve öğrendiklerini gösteren bir öğrenme öğretme yöntemi olan kavram haritaları, Joseph Novak tarafından Cornell Üniversitesi öğrencileriyle birlikte çalıştıkları bir araştırma projesinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. (Kaya, 2003). Bireyler, belirli bir konu hakkında bilgi veya içerikle ilgili anlamları daha verimli şekilde düzenlemeleri için o konu hakkında daha genel ve kapsayıcı düşünmelidir. Bu durumda kavram haritaları, anahtar kavramlarla çizilebilecek diyagramlarla anlamlı öğrenmeyi kolaylaştırma imkanı sağlamaktadır (Coutinho, 2014; Novak ve Gowin, 1984). Kavram haritaları daha kapsamlı bir kavram başlığı altındaki kavramların birbirleriyle

arasındaki köprüyü gösteren iki boyutlu bir görseldir, yani kavram haritası, insanların öğrenme biçimleri ile öğrenmeyi anlamlandırması arasında ilişki kuran bir öğrenme ve öğretme stratejisidir (Kaptan, 1998).

Matematik ve geometrinin birçok kavramını, söz konusu teknoloji destekli matematik eğitimi olunca ön planda görmekteyiz. Olasılık ve istatistik kavramları bunlar içinde önemli bir yer edinmektedir. Bununla birlikte matematik eğitimi müfredatına baktığımızda bireylerin istatistik ve olasılıkla ilgili kavramların öğrenilmesinde pek çok güçlükler yaşadıkları görülmektedir (Akkoç ve İmre, 2015). Günümüz toplumunda bireylerin günlük yaşamda en çok karşılaştığı konulardan biri istatistik ve olasılıktır (Koparan, 2015). Bu açıklamalar göz önünde bulundurularak bu çalışmanın amacı bilgisayar destekli kavram haritalarının kullanımına bir farkındalık yaratıp aynı doğrultuda bir bilgisayar destekli kavram haritası yazılımı olan CMAP programının tanıtılmasını ve kullanımını açıklamaktır. Bunun için öğrencilerin kavramlarını ve aralarındaki ilişkileri anlamakta zorlandığı olasılık konusu ortaokul 8. sınıf düzeyinde örneklendirilmiştir.

2. YÖNTEM

Çalışmada kavram haritalarını oluşturmak için kullanılabilecek yazılımlardan biri olan CMAP programı hakkında açıklamalar yapılmış ve kullanımı hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmacılar tarafından olasılık konusu ile ilgili oluşturulan kavram haritası

örneği gösterilmiştir. Bu çalışmada CMAP 6.03.01 versiyonu kullanılmıştır.

Kavram haritaları bilgiyi görselleştiren bir yöntemdir. Kavram haritalarını oluşturmada günümüzde kullanılabilecek bir çok bilgisayar yazılımı bulunmaktadır. Bunlardan biri de CMAP Bilgisayar Destekli Yazılım Programıdır. CMAP programı her yaştaki kullanıcıların kavram haritalarını bir kelime işlemcisinin metin yazmayı kolaylaştıracak şekilde yapılandırmasını ve değiştirmesini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda

kullanıcıların basit sürük ve bırak işlemi ile İnternet üzerinde veya kişisel dosyalarında yer alan kaynakları (fotoğraflar, görüntüler, grafikler, videolar, çizelgeler, tablolar, metinler, www sayfaları veya diğer kavram haritaları) herhangi bir yerde veya bir kavram haritası içindeki kelimeleri kavramlara bağlamasına olanak tanır. Yazılım birçok dilde mevcuttur ve tüm ülkelerde on binlerce kullanıcıyı etkinleştirmiştir.

CMAP programı ilk açıldığında Şekil 1'deki görüntü karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 1. CMAP Programı Giriş Ekranı

Şekil 1'de karşımıza çıkan ekrandan dosya → kaynak ekle ve dosya → web adresi ekle komutlarıyla giriş ekranında kavramlarım kaynak kütüphanesi (fotoğraflar, görüntüler, grafikler, videolar, çizelgeler, tablolar, metinler, www sayfaları veya diğer kavram haritaları) oluşturulur. Kaynak kütüphanesi oluşturulduktan sonra Şekil 1'de gösterilen

ekrandan dosya → yeni komutlarıyla yeni bir çalışma sayfası açılarak yeni gelen pencere üzerindeki ekran üzerine çift tıklanarak çalışmaya başlanabilir. Giriş ekranında dosya → yeni komutu seçildiğinde karşılaşacağımız yeni pencere çalışma ekranı Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. CMAP Programı Yeni Çalışma Ekranı

Şekil 2’deki yeni çalışma ekranına çift tıklama işlemi sonrasında gelen ekran üzerindeki stilin basit sürük ve bırak işlemi ile kavram haritası, stilin aynı basit sürük ve bırak işlemi ile her yöne doğru istenilen kadar tekrar edilip çalışılan konu ile ilgili kavram haritası oluşturabilir. Yine aynı ekran üzerinden pencere → stil paletini göster komutu ile stil paleti çalışma ekranına gelecektir. Stil paleti ile ekran rengi, yazı tipi ve gölgelendirme gibi

işlemler kolaylıkla yapılabilir. Stil paletli ekran görüntüsü ve basit sürük ve bırak işlemi yapılmış ekran görüntüsü Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. CMAP Programı Stil Paletli Ekran Görüntüsü

Stillere sağ tıklanarak gelen seçeneklerden kaynak link ekle seçeneği ile kavram kütüphanesinden (fotoğraflar, görüntüler, grafikler, videolar, çizelgeler, tablolar, metinler, www sayfaları veya diğer kavram haritaları) stillere daha açıklayıcı her türlü

bilgi eklenilebilir. Bu özellikleri sayesinde CMAP programı kavramları ve aralarındaki ilişkileri görselleştirerek öğrencilerin zorlandıkları olasılık konusu ile ilgili kavramların birbiri ile ilişkilerinin daha anlaşılabilir olmasına katkı sağlayacaktır.

Şekil 4. CMAP 6.03.01 Versiyonu ile Hazırlanmış Olasılık konusu kavram haritası örneği

CMAP 6.03.01 versiyonu ile hazırlanmış olasılık konusu kavram haritası örneği araştırmacılar tarafından Şekil 4'te verilmiştir.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada kavram haritalarının kullanılabilirliği hususunda matematik öğretiminde bilgisayar destekli bir öğretim materyali olarak CMAP programı yardımıyla kavram haritalarının oluşturulması yönünde bir tanıtım yapılmıştır. Bu tanıtımda

matematik eğitiminde olasılık konusu örnek olarak ele alınmıştır. Bu örnek sadece matematik eğitiminin olasılık konusuyla sınırlı kalmayıp matematik eğitiminin diğer konuları ve eğitimin her alanında eğitim sürecine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bununla beraber eğitimin

her alanına yönelik bilgisayar destekli kavram haritası yöntemi içeren öğretici materyaller geliştirilebilir.

Öğretmenler tarafından kavram haritalarının matematik öğretiminde daha verimli ve etkili kullanılabilmesi için öğretmenlere bu konuda hizmet içi eğitimler verilerek yol gösterilmesi

önemlidir. Bununla beraber hizmet öncesi eğitim etkinlikleri kapsamında öğretmen adaylarına da Bilgisayar Destekli Matematik Öğretimi, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme gibi teknolojiyi kapsayan derslerde de uygulamalı bir şekilde kavram haritalarını verimli olarak kullanmalarına yardımcı olunabilir.

KAYNAKÇA

- Akkoç, H. & İmre Y. S. (2015). *Teknolojik pedagojik alan bilgisi temelli olasılık ve istatistik öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Coutinho, E. (2014). Concept maps: evaluation models for educators. *Journal of Business and Management Sciences*, 2(5), 111-117.
- Doğdu, S. & Aslan, Z. (1993). *Eğitim teknolojisi uygulamaları ve eğitim araç-gereçleri*. Ankara: Tekışık Ofset.
- Ekici, G., Gökmen, A. & Kurt H. (2014). Öğretmen adaylarının “bilgisayar” kavramı konusundaki bilişsel yapılarının belirlenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Anabilim Dalı*, 34(3), 357-401.
- Hazzan, O. (2003). Prospective high school mathematics teachers' attitudes toward integrating computers in their future teaching. *Journal of Research on Technology in Education*, 35 (2), 213-225.
- Kaptan, F. (1998). Fen öğretiminde kavram haritası yönteminin kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 95-99.
- Kaya, O. N. (2003). Fen eğitiminde kavram haritaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 70-79.
- Koparan, T. (2015). Olasılık öğretiminde simülasyon kullanımı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 22-36.
- Novak, J. D. & Gowin, D. B. (1984). *Learning how to learn*. New York: Cambridge University Press.
- Sarıca, S. & Çetin, B. (2012). Öğretimde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi. *İlköğretim Online*, 11(2), 306-318.

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

V

The Effects of Accreditation on the Quality of Language Education in University Prep Schools

Lect. Burak KALAÇAY¹

Abstract

With its widespread international use in such fields as business, politics, science and scholarly studies, English has become the lingua franca of today's world. As the importance of English rises day by day, more people try to become proficient speakers. However, while the quantity rises, there is a lack, as many argue, in the corresponding quality. The research done by the British Council in 2015 in regards to the status of in English in higher education institutions in Turkey along with the statement by the Chairperson of the Council of Higher Education of Turkey that the accreditation status of the English preparatory schools is to be made public in relevant university and placement catalogs have thus created a demand for quality assurance among the language schools of Turkish universities.

The present research aims to explore to what degree the accreditation processes have made a change, if at all, in the quality of the English education provided by the preparatory schools/programs at Turkish universities. The research was designed on a qualitative-descriptive type, and a number of language school directors were interviewed. For that aim, the criteria and standards of three accreditation institutions were first analyzed through the dialectic method. These institutions, namely the CEA (of US origin), Pearson Assured (of UK origin), and DEDAK (of Turkish origin), were selected to better understand the requirements of getting accredited for a language education institution. Through the results of the analysis, a reference chart of 31 common criteria/standards under 7 categories was created and the interview questions were prepared in a way that could correspond to those criteria. Semi-structured interviews were conducted with the directors of the language schools at 3 foundation universities. These language schools of the University A, University B, and University C (actual names undisclosed) with their language programs accredited by CEA, Eaqals, and Pearson Assured, respectively, were selected purposively for their different accrediting institutions and reputations. The data gathered were analyzed through descriptive analysis and interpreted accordingly. The results demonstrate a significant improvement in 5 out of 7 categories as the direct result of accreditation. Moreover, the institutions gained an awareness of and a need for a systematized, objective, and structured educational process that aims for constant improvement in quality.

Keywords: Accreditation, Quality Assurance, English, Foreign Language Teaching, Higher Education

¹ *Istanbul Okan University, TURKEY*

1. INTRODUCTION

There is a significant increase in both the number of educational institutions and the number of educators in Turkey. The rising need for variegated perspectives, skills, and needs as a result of globalization can be seen as one of the main causes of the mentioned rise. The need and desire of the families to provide the best and most suitable education for their children and the desire of adults to better compete in the job-market causes the demand for education to rise every day.

The skill of speaking a second or a third language, which is considered to be among the 21st century skills, does not only take place in the curriculum of young learners but also became a skill that is targeted by adults. Such a demand causes persons to not only enroll in courses of institutions that focus specifically on that skill but also to take their university education, which will grant them a step into their career, in a foreign language.

Especially the foundation universities in Turkey offer majors not only in Turkish but also in English in order to answer the needs of their prospective learners. However, having a proficient level of language skill becomes a pre-condition for those students. In order to prove their eligibility, the students can either take the (proficiency) exams offered by their university or take the commercial exams being provided by third institutions. Preparatory school education, which offers foreign language education to those who cannot prove their eligibility, also receives a

high demand. In that context, preparatory schools are in the status of foreign language education institutions.

The increasing demand and rising competition have paved the way for many developments in the field of foreign language teaching, and many institutions have come up with new techniques and methods. The increasing number of institutions and differentiating education models cause the students, who are in the status of customers, to question the quality of provided education. In order to prove their quality, educational institutions seek consultancy in terms of quality assurance systems and/or accreditation from third parties. University preparatory schools are also among the institutions that seek such services in order to prove their quality and eligibility to their current and prospective students.

Especially after the research done by the British Council in 2015 in regards to the status of English in higher education institutions in Turkey and with the statement by the Chairperson of the Council of Higher Education of Turkey (2016) that the accreditation status of the English preparatory schools is to be made public in relevant university and placement catalogs, the demand for quality assurance and accreditation among the preparatory schools of Turkish universities have risen significantly.

In that perspective, the present qualitative-descriptive research aims to explore to what

degree the accreditation processes have made a change, if at all, in the quality of the English education provided by the preparatory schools/programs at Turkish universities.

2. QUALITY and ACCREDITATION

According to the 2017-2018 statistics of the Council of Higher Education, the number of universities in Turkey is 206. However, while the quantity rises, there is considered to be a lack, as many argue, in the corresponding quality which may be caused by the rising demand for higher education. According to Nabaho, Aguti, & Oonyu (2017) "Quality higher education is that type of higher education which is tailored to the expectations of the person who is going to use the product" and Schindler, Welzant & Pulselvidge (2015) explain that "one must know what quality is before determining how to assure it." Considering the universities as the producers of a product, which is the graduate, the users of those products would be the prospective employers. As the number of institutions increases, prospective students and employers question the quality of the education provided. Therefore, quality assurance systems and accreditation gain importance for the educational institutions as a way of proving themselves.

Even though the first practices related to the improvement of quality of inventions can be traced back to the first ages, the term was first used in the 19th century with factory programs. Although these programs grew into an industrial revolution in the 1800s, producers integrated the process of quality

examination into the production process in the 20th century. Especially after the second world war quality gained more importance as unsafe military equipment was unacceptable. Therefore, the U.S armed forces began inspecting every unit. However, this was a costly and time-consuming method. The process was eased with the armed forces beginning to use sampling inspection. It was in the mid-1920s that Shewhart created control charts, a modern day tool for quality inspection. Later on, Deming became a proponent of Shewhart's statistical quality charts and became a leader of the quality movement in both Japan and the United States. In the following years Deming, together with Juran, came up with the term of Total Quality which led to the finding of a more comprehensive term "Total Quality Management." (ASQ, 2019)

3. TOTAL QUALITY MANAGEMENT

Gencel (2001, p.194) describes TQM as the art of achieving perfection and says. According to him, total quality management becomes an effective way of reaching the ideal. He also states that "even though the description and practices of total quality management may change depending on the individuals and organizations, there is a common agreement on what its key-components are."

There are 7 ways to achieve success in total quality management which are described as (Gencel, 2001, p.182):

- Quality Circles,

- Benchmarking,
- Total Quality Control,
- Full Participation,
- Data Process Control,
- Statistical Process Control,
- Quality Assurance Systems.

Chart 1: Main Components of TQM and Basic Principles that It Relies On (Gencel, 2001, p.174)

4. QUALITY ASSURANCE and ACCREDITATION

Özer, Gür, & Küçükcan (2010) describes quality assurance as “a systematic monitoring and evaluating of different components of a project/service/institution in order to make sure the fulfillment of quality standards.” On the other hand, Al Tobi & Duque (2015, p.42), with a different approach, defines quality by dividing it into internal quality assurance and external quality assurance. Internal quality assurance “...starts with the vision, mission and objectives and setting the strategies to achieve them. The strategies and implementation steps in the strategic and

operational plans integrate the systems, policies, and practices that higher education institutions have set in place in order to implement, monitor and improve their educational mission and objectives.” However, he also adds that “...an external institution may be required to carry out this task” and defines it as external quality assurance.

Being an external quality assurance system, accreditation/getting accredited is demanded by many educational institutions. Aktan & Gencel (2010, p.137) defines accreditation as “a system aiming to establish certain performance standards (quality, productivity,

efficiency, effectiveness, etc.)” and “...a road towards excellence in higher education.”

Depending on the approach, the type of accreditation and the applying institution, the process of getting accredited may vary. Staub (2018, p.9) explains the process by saying that “effectively planning a quality assurance effort in a higher education institution is not a simple task. There are numerous competing factors that require attention in order to ensure successful implementation – whether it is an establishment of a quality assurance entity or start-to-finish product such as an accreditation application. Despite exigencies that often come from higher-up in the organization to “get it done yesterday,” time and effort devoted to careful analysis and planning may prevent an effort from not getting done at all.”

The Council of Higher Education of Turkey briefly explains the process and the steps of accreditation as follows:

- A ‘self-assessment’ that is prepared by the faculty which describes how they worked to achieve standards and how successful they were in the process,
- A ‘visit’ done by a team of trained specialists for the evaluation of self-assessment and other reports, evaluation of the facilities,

observation of classes, and interviews with instructors/lecturers, students, dean, and the concerned parties,

- A ‘report’ prepared by the visiting party that includes their suggestion how much the organization fulfills the requirements/standards and what the situation of the program is,
- An ‘answer’ that may be needed which is written by the dean as a response to the report of visiting party in case they do not pay attention to an important detail,
- The ‘decision’ which is made depending on the evidence received from the faculty and the visiting party.

Rehber (2007) explains the purpose of accreditation as a way to certify that the education being provided by the institution is at an acceptable level. Özer, Gür, & Küçükcan (2010) claim that accreditation does not only provide an ‘internal inspection’ that relies on assessment, but also an ‘external inspection’ that is conducted by quality assurance agencies in order to help institutions achieve its educational purposes and strategies.

Chart 2: The Process of Accreditation and Steps to Follow (Aktan, & Gencel, 2010, p.145)

5. METHOD

This qualitative-descriptive research was designed in order to better understand to what degree the accreditation processes have made a change, if at all, in the quality of the English education provided by the preparatory schools/programs at Turkish universities.

For that aim, the criteria and standards of three accreditation institutions were first analyzed through dialectical analysis. According to Barnhill (2010), “Dialectical analysis is a principal way to probe a thinker. The goal of dialectical analysis is to go beyond a summary to probe the ideas and value, their significance, and their limitations.”

These institutions, namely the Commission of English Language Accreditation (CEA of US origin), Pearson Assured (PA of UK origin), and Foundation of Language Education Programs Evaluation and Assessment

(DEDAK of Turkish origin), were selected to better understand the requirements of getting accredited for a language education institution.

Through the results of the analysis, a reference chart of 31 common criteria/standards under 7 categories was created and the interview questions were prepared in a way that could correspond to those criteria.

Semi-structured interviews were conducted with the directors of the language schools of 3 foundation universities. These language schools of the University A, University B and University C (actual names undisclosed) with their language programs accredited by CEA, Eaqals, and Pearson Assured, respectively, were selected purposively for their different accrediting institutions and reputations.

The data gathered were analyzed through descriptive analysis and interpreted accordingly.

Yıldırım & Şimşek (2003) describe descriptive analysis as “a type of qualitative analysis that includes the summarization and interpretation of data that has been gathered through various techniques according to pre-defined themes. In this type of analysis, the researcher may share direct quotes frequently in order to reflect the perspectives of interviewed or observed individuals effectively. In this type of analysis, the main goal is to present the gathered data in a summarized and interpreted format.” (as cited in Özdemir, 2010, p.329)

After the initial analysis, the criteria of the three accreditor institutions were gathered under seven different categories. These categories are administration, curriculum, faculty, physical resources, recruitment, assessment, and student services.

The following tables show the total amount of criteria of each institution and how they are divided into the mentioned categories.

The results show that all three institutions include at least one criterion per category besides DEDAK.

Being a local accreditor of Turkey, DEDAK does not include a criterion for the student recruitment category since Turkish universities are bounded to the regulations of the Higher Education Council of Turkey when it comes to recruiting new students.

6. FINDINGS

Table 1: The Weight of CEA Criteria per Categories

Weight of CEA Criteria		
Category	Amount	Percentage
Total	43	100
Administration	12	27,90
Curriculum	7	16,27
Faculty	7	16,27
Physical Res.	1	2,32
Recruitment	3	6,97
Assessment	4	9,30
Student Services	9	20,93

Table 2: *The Weight of PA Criteria per Categories*

Weight of PA Criteria		
Category	Amount	Percentage
Total	32	100
Administration	13	40,62
Curriculum	5	15,62
Faculty	2	6,25
Physical Res.	2	6,25
Recruitment	3	9,37
Assessment	4	12,5
Student Services	3	9,37

Table 3: *The Weight of DEDAK Criteria per Categories*

Weight of DEDAK Criteria		
Category	Amount	Percentage
Total	26	100
Administration	7	26,92
Curriculum	5	19,23
Faculty	4	15,38
Physical Res.	1	3,84
Recruitment	0	0
Assessment	5	19,23
Student Services	4	15,38

CEA includes the highest amount of criteria with 43 among the three accreditation institutions. While having the most, 27.9% (12) of its criteria under the category of administration, it includes the least amount, 2.32% (1) under the category of physical resources. The category of student services has the second place with the amount of 20.93% (9) of the total amount of criteria.

PA includes a total of 32 criteria. Similar to CEA, PA also includes the highest amount of criteria under the category of administration with 40.62% (13). Being the categories with the lowest amounts, faculty and physical resources include only 6.25% (2) of the total amount. PA includes the second highest amount under curriculum with 15.62% (5).

Being the accreditation institution with the lowest amount of total criteria with 26, DEDAK also includes the highest amount under the category of administration. 26.92% (7) of the total amount goes under that category. As mentioned before, DEDAK does not include a criterion under the category of student recruitment. However, similar to CEA, the second least amount that it includes is physical resources with 3.84% (1). Curriculum and assessment include the second most amount of criteria with 19.23% (5) each.

The following tables show the effects of accreditation on the accredited institution through the direct quotes of the directors in each category.

Table 4: *Effects of Accreditation on Student Recruitment*

Student Recruitment	
Institutions	Results
University A (Accredited by CEA)	No change has occurred.
University B (Accredited by Eaqals)	No change has occurred, however: - became more preferable by the students. - graduate certificates became more reputable.
University C (Accredited by Pearson)	No change has occurred.

As the universities in Turkey are bounded to the rules and regulations of the Council of Higher Education in Turkey when it comes to student recruitment, no change has occurred in any of the accredited institutions as a direct result of accreditation.

However, it is claimed by the director of university B, that accreditation has made the institution a more preferable one for the prospective students since each graduate received a certificate that is issued not only by the university itself but also the accrediting institution, which also made their certificates more reputable.

Table 5: *Effects of Accreditation on Physical Resources*

Physical Resources	
Institutions	Results
University A (Accredited by CEA)	Extra security cameras to specific units were installed.
University B (Accredited by Eaquals)	No change has occurred.
University C (Accredited by Pearson)	A process of documentation began regarding the resources used.

Both the directors of university A and university C explained that there was an effect of accreditation on the physical resources that they use. In university A, extra security cameras were installed into specific units of

the preparatory school in order to better provide assessment document security. In university C, a process of constant documentation began in order to keep track of the resources used.

Table 6: *Effects of Accreditation on Curriculum*

Curriculum	
Institutions	Results
University A (Accredited by CEA)	Realized that the past system was too complicated and simplified and rearranged the pacing and duration. Has a new systematized and documented process of evaluation.
University B (Accredited by Eaaquals)	Rearranged the modules and duration of the education program. Rearranged the goals according to the CEFR. The process of evaluation was systematized.
University C (Accredited by Pearson)	Even though the curriculum was kept the same in the beginning, periodical reports began being received from the instructors and change began happening according to it.

Accreditation had effects on the curriculum of the education that the universities provide, as well. According to the director of university A, the complicated curriculum of pre-accreditation had been simplified, and the pacing and the duration had been rearranged. Moreover, a new, systematized and documented process of curriculum evaluation had been introduced.

In university B, the modules and the duration of the whole curriculum had been rearranged.

The previous goals had been changed and rearranged according to the CEFR. Similar to university A, the previous evaluation process of curriculum had been systematized.

University C did not go through a radical change in the curriculum. However, periodical reports began being gathered and change began happening gradually according to the analysis of those reports.

Table 7: *Effects of Accreditation on Faculty*

Faculty	
Institutions	Results
University A (Accredited by CEA)	<p>For professional development:</p> <ul style="list-style-type: none"> - buddying system has been created for new instructors, - systematic, documented observations began taking place, - in-service training began being provided. <p>The employee handbook has been improved and changed.</p>
University B (Accredited by Eaquals)	<p>Professional development has become more tailor-made through:</p> <ul style="list-style-type: none"> - the creation of teaching and learning unit, - the creation of a systematic and documented development process, <p>Employee handbook has been improved by adding:</p> <ul style="list-style-type: none"> - job descriptions and constant upgrades.
University C (Accredited by Pearson)	<p>Professional development has become more systematized and documented.</p> <p>A teacher orientation process began taking place.</p>

In terms of faculty, accreditation brought significant changes to all three universities. In university A, professional development of instructors gained importance and a buddying system was created, systematic in-class observations began and in-service training began being provided. Even though the institutions had had a handbook for the faculty, it was improved and changed.

Similar to university A, university B underwent some changes in its professional

development practices. It became more tailor-made through the creation of a teaching and learning unit, and a systematic and documented development process. The institution improved its handbook for its instructors by adding the job descriptions into it and constantly upgrading it.

University C underwent a similar change and created a teacher orientation process. Moreover, professional development became more systematized and documented.

Table 8: *Effects of Accreditation on Student Services*

Student Services	
Institutions	Results
University A (Accredited by CEA)	<p>Handbook has been revised in order to better inform the learners of the education process.</p> <p>A complaints policy has been created. Complaints began being responded officially.</p> <p>Began listening to the learners more comprehensively.</p>
University B (Accredited by Eaquals)	<p>Handbook has been made more accessible for learners.</p> <p>The teaching environment has been made more learner-friendly.</p> <p>Assessment calendars have been prepared in a more understandable way.</p>
University C (Accredited by Pearson)	<p>Handbook has been improved and changed.</p> <p>Extracurricular activities began being done more consciously, awareness of the learners has been improved.</p> <p>Semi-formal complaints policy became formal and began being taken more seriously in a documented process.</p>

There have been changes in the services that the universities provide for their students, as well. In university A, the student handbook was revised in order to better inform the learners about the education program. A complaints policy, in which each complaint was responded officially, was created. It was also expressed by the director that they had begun listening to the students more comprehensively.

In university B, even though there was a handbook for the students, it was made more

accessible. The teaching environment was made more learner-friendly. In the same aim, the assessment calendars were prepared in a more understandable way.

University C made significant improvements in its student handbook, as well. They also began doing their extracurricular activities more consciously and improved the awareness of their learners. The previous semi-formal complaints policy became formal and a documented process began taking place.

Table 9: *Effects of Accreditation on Assessment*

Assessment	
Institutions	Results
University A (Accredited by CEA)	The process of entrance exam and the evaluation of results have been changed. As direct evidence is necessary, teacher's assessment has been removed.
University B (Accredited by Eaquals)	The method of announcement of results has changed. An improved 'informing policy' has been adopted.
University C (Accredited by Pearson)	The method of announcement has been computerized.

As a separate category, assessment methods also got affected by the process of accreditation in all three universities. University A changed its process of entrance/placement exam and the way they evaluate results. The item of teacher's assessment was removed as an assessment item since the criteria of accreditation

required direct evidence for each assessment item.

The announcement method of assessment items was changed and an improved informing policy on the assessment method was adopted by university B. In university C, the computerized announcement of scores began being done.

Table 10: *Effects of Accreditation on Administration*

Administration	
Institutions	Results
University A (Accredited by CEA)	A new method of documentation has been adopted. A new 'grievance policy' has been adopted.
University B (Accredited by Eaquals)	A new administrative structure with new units has been adopted. A better and upgraded 'information keeping policy' has been adopted. Instructors are being informed about internal processes more systematically and periodically.
University C	Job descriptions became clear and accessible.

(Accredited by
Pearson)

A process of continuous evaluation of performance through surveys began.

As mentioned before, all three accrediting institutions included the highest amount of criteria under the category of administration. As a result, all three accredited institutions made some changes in the relative area. In university A, a new documentation method was adopted along with a new grievance policy.

University B adopted a number of new units and a new administrative structure. Moreover, a better and upgraded information keeping policy related to the personal information of the staff was adopted. All the instructors began being informed about the internal processes periodically in a more systematical way.

University C made a few changes in the job descriptions in order to make them clearer

and more accessible. A new survey method that aims to better evaluate the performance of staff began taking place.

6. CONCLUSION

The results of the analyzed data demonstrate a significant improvement in 5 out of 7 categories as the direct result of accreditation.

Moreover, as explained by all three interviewees, the institutions gained an awareness of and a need for a systematized, objective, and structured educational process that aims for constant improvement in quality.

REFERENCES

- Aktan, C., & Gencil, U. (2010). Yüksek Öğretimde Akreditasyon. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 137-155. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/download/article-file/333097>
- Al Tobi A.S., Duque, S., 2015. "Approaches to quality assurance and accreditation in higher education: A comparison between the Sultanate of Oman and the Philippines", *Perspectives of Innovations, Economics & Business*, Vol.15(1), pp.41-48, <http://dx.doi.org/10.15208/pieb.2015.03>
- Barnhill, D. (2010). Dialectical Analysis. Retrieved from <https://www.uwosh.edu/facstaff/barnhill/ES-243/dialectical-analysis>
- British Council. (2015). The State of English in Higher Education in Turkey. Ankara: Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti. Retrieved from http://www.urapcenter.org/2016/he_baseline_study_book_web_-_son.pdf,

- Gencel, U. (2001). Yükseköğretim Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi ve Akreditasyon. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(3), 164-218. Retrieved from <http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/5421/3.3-gencel.pdf?sequence=1>
- Higher Education Quality Council Web Site, Higher Education Quality Council of Turkey. Retrieved from <http://yokak.gov.tr/Yayinlar>
- History & Evolution of Total Quality Management (TQM) | ASQ. (2019). Retrieved from <https://asq.org/quality-resources/total-quality-management/tqm-history>
- Hürriyet. (2019). YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç: Kılavuzda üniversitelere karne. Retrieved from <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/kilavuzda-universitelere-karne-40118041>
- Nabaho, L., Aguti, J., & Oonyu, J. (2017). Making Sense of an Elusive Concept: Academics' Perspectives of Quality in Higher Education. Higher Learning Research Communications,, 7(2). Retrieved from <http://dx.doi.org/10.18870/hlrc.v7i2.383>
- Özdemir, M. (2019). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özer, M., Gür, B. S., & Küçükcan, T. (2010). Quality assurance in higher education. Ankara: Foundation for Political, Economic and Social Research.
- Rehber, Erkan (2007), "Dünyada Değişen Yükseköğretim ve Kalite Anlayışı", Değişim Çağında Yükseköğretim Global Trendler-Paradigmalar Yönelimler, (Ed: Coşkun Can AKTAN), İzmir.
- Schindler L., Welzant, H., Puls-Elvidge, S., & Crawford, L. (2015). Definitions of quality in higher education: A synthesis of the literature. Higher Learning Research Communications, 5(3), 3-13. <https://doi.org/10.18870/hlrc.v5i3.244>
- Staub, D. (2019). *Strategic Planning for Foreign Language Program Accreditation in Higher Education* [Ebook]. Balıkesir: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/ijireson/issue/42300/509061>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK Üniversiteler. (2019). Retrieved from <https://www.yok.gov.tr/universiteler/universitelerimiz>

Designing methodology for evaluating level of development of accounting systems in function of comparison between them

Amra GADŽO¹

Abstract

A great number of scientific studies starts from the evaluation of accounting systems in enterprises and attempt to make a comparison between them. Where, since 1940s until today, there has been a great number of various quantitative and qualitative approaches to evaluation of accounting systems developed. Therefore, in this paper, studies made so far in this area have been summed up, and a critical review of various scientist approaches has been made. We believe that not one of these approaches gives a universal frame for evaluation of accounting systems. In this paper, a new conceptual frame of evaluation has been presented, which is founded on the interaction of ways in managing profitability of a legal entity and a level of development of an accounting system, which is able to support such management approach. In accordance with this approach, there are five levels of development of an accounting system. In this paper, indicators used to determine the level of development have been presented as well.

Keywords: evaluation of an accounting system, quality of an accounting system, comparison of accounting systems

JEL: M40

INTRODUCTION

Modern market conditions have led to growth of the significance of an information basis in operational management of an enterprise. This has led to the growth of information complexity. Enterprises must approach designing more modern information systems which will be based on connecting new techniques when creating information. For accounting, as a

foundational part of the complete management information system, this means designing a model, which besides the request for informing external users, also requires maximum elaboration of the creation process while making more detailed, concrete, accurate, and creatively shaped information available to management, which would lead them towards a more proactive, not reactive, management of operations. An accounting

¹ University of Tuzla, BOSNIA and HERZEGOVINA

system of an enterprise has begun to be seen as strategic assets that ensure a series of comparative advantages. Hence, interest for evaluation of accounting systems grows, and essential determinants of its quality are searched for. A great number of scientific studies in the past seven decades deals with those problems exactly. Where, researcher opinions are very different that it is not possible to set a common denominator in studies conducted thus far.

Studies conducted thus far evaluation ways of development of an enterprise accounting system, and its comparison with accounting systems of other enterprises, have resulted in many various approaches. In an attempt to sum up those approaches, we may abstract the following:

- a. Approaches that start from quantitative evaluation of accounting information that should enable comparison between accounting systems of different enterprises;
- b. Approaches to cost evaluation and benefits from using accounting information;
- c. Accounting approach to information evaluation;
- d. Approaches that start from evaluation of accounting systems as the intangible assets;
- e. Approaches that start from comparison of development of accounting systems through benchmarking;
- f. Approaches measuring satisfaction of accounting system users;
- g. Approaches to evaluation of internal control as the main factor of quality assurance of an accounting system;

- h. Approaches that evaluate and rank accounting systems based on groups of characteristics that are directly linked to used information technology; and
- i. Other approaches.

Continuing, we will elaborate on each of the named approaches.

a. Approaches that start from evaluation of accounting information

Advocates of this approach start from the premise that the significance of information for the necessity of managing a legal entity progressively increases with the increase of market uncertainty. Having accurate and timely information is *conditio sine qua non* for the survival of an enterprise on the market. Considering that, mostly used are accounting information created from the accounting information system of an enterprise. Therefore, considering its significance, the real question is if those information are able to be evaluated, as well as, if received values are able to be compared? In other words, is it possible to develop an evaluation method of accounting information that enables comparison between different enterprises and their accounting systems? From all quantitative ways of evaluating accounting information, we may abstract the following theoretical approaches and evaluation methods:

- *Shannon's quantitative approach*¹. The value of accounting information (as any other) is performed from its quantity. This assumption is based on the fact that a field of random information X , prior to its occurrence of the i event, is characterized by one type of entropy, named by the previous entropy $H(X,1)$, while this same field after the occurrence of i event is characterized by some other value of the entropy – the subsequent entropy $H(X,2)$. The difference between those entropies represents the quantity of information $I(X)$ generated by the occurrence of the i event. Where, evaluation of the values of accounting information is based on the quantity of information in the following way:

- if: $H(X,1) > 0$ and $H(X,2) = 0$, a perfect accounting information is generated;
- if: $H(X,1) > 0$ and $H(X,2) > 0$, and $H(X,1) > H(X,2)$, and incomplete (imperfect) accounting information is generated;
- if: $H(X,1) = H(X,2) > 0$, a null accounting information is generated;
- if: $0 < H(X,1) < H(X,2)$, a negative accounting, that is, disinformation, is generated.

- *Liautaud's operational-pragmatic approach*². According to Bernard Liautaud, the interpretation and evaluation of accounting information rests in the fact that the values of a certain information extend through a continuum. Using information is spread throughout an enterprise, and even outside of it, onto clients and partners.

From that, Liautaud makes a conclusion that the value of accounting information may be satisfactorily precisely defined as a function of a number of users that may access this information and analyze them, and also a number of business areas that those users belong to, and it may be expressed by the following formula:

$$\text{Value of information} = \text{users}^2 \times \text{business areas}$$

In other words, a value of a certain accounting information increases proportionally to the square of the number of users that are able to access this information multiplied by the number of business areas in which those users work. The author himself states how he added to the named expression the square of the number of users inspired by the infamous *Metcalfe's network law*. Namely, the unique "network effect" may be noticed when we are dealing with a value of any business information. Namely, when the same information is shared with more and more people, they understand each other better, they communicate easier, they cooperate better and they make better quality decisions.

- *Hamming's time approach*³. Richard Hamming starts from the information life-cycle concept. He believes that every information is created in a certain moment, lasts for a certain period of time, and, at the end, it diminishes. The first area is forecasting, when an information is received even before it is

¹ Adapted from: Panian Ž., Klepac G. "Business Intelligence", Masmedia, 2003., pg. 40

² Adapted from: Ibidem, pg. 43

³ Panian Ž., Klepac G. "Business Intelligence", Masmedia, 2003.;

necessary to make a decision. The second area represents an area of real time in which an information is received. This time frame coincides with the time in which a decision should be made. In this time frame, the value of an information is constant all the way to it becoming obsolete. Obsolescence begins when information is received too late, when the decision is no longer necessary or relevant for further flow of events. In this area, the value of an information exponentially decreases.

b. Approaches to cost evaluation and benefits of using accounting information

Besides afore mentioned approaches that start from information value in time and space, there also are other quantitative approaches that start from cost evaluation and benefits of using accounting information. Some of those approaches are:

- *Monte Carlo simulation method.* Through this method, income and value that comes from accounting information is simulated, using the assumed distribution. This method, in practice, is poorly represented because it is not possible to adequately determine the income and benefits of using accounting information. Inputs in this model are too imprecise.
- *Business Impact Model.* Through this method, a detailed analysis of costs and values from made income, led by accounting information, is conducted. This method measures or estimates the change in economic activity between

two scenarios, where, one assumes that the economic event is happening based on accounting information, and the other assumes that this is not happening due to lack of information. This method requires a thorough analysis of the state in each enterprise, and it is not easy to use on a greater sample of legal entities. Also, a large number of accounting information is a component of the business secret, which is why application of this method is very limited in practice. An example of this way of evaluation may be found with Japanese theorists, Yifei Tan and Soemon Takakuwa (2007).

c. Accounting approach to evaluation

The accounting approach to evaluation observes information as a strategic asset, and it values it through same methods as other types of assets (Godfrey et al, 1997; Henderson and Peirson, 1998). Namely, using accounting information brings economic benefits in the future, information that are controlled by an organization and that are a result of past transactions made with the purpose of their creation. According to the accounting theory value of assets may come from two source: usage and sales. Considering that benefits most often come from the usage of information, we may say that information have “value in use”. There are three ways of evaluation according to the accounting theory. The initial recognition is based on historical cost of acquisition⁴, and subsequent valuation may be conducted either based on net sales value (decreased by

⁴ Moody, D., Walsh, P., 1999 advocate for the approach of modified historical cost in evaluation of accounting information.

sales costs), or based on estimated value of information in use. According to the method of cost, assets are evaluated by their purchasing value, that is, by their cost of acquisition. Where, it is assumed that enterprises behave in a rational manner and that they purchase only those assets which would bring the at least the same economic value. Market evaluation of information assumes how much other enterprises are willing to pay for them. Today, using the Internet and information technologies, trade of information is highly represented. Information may be sold as a product or information base may be rented out to be used for a certain period of time. However, market evaluation of information is possible for a relatively small part of the total quantity of information that an enterprise possesses. Most information are used for the needs of an enterprise and do not have liquidation value.

Information in an enterprise may be, in the most general sense, classified into following groups:

- *Administrative*: these information are usually of very small interest to external users, and usually, these information are used for enterprise management needs (for example, information on budgeted lines of sales and costs).
- *Commercial*: it is not in an enterprise's interest to sell these information for competitiveness (for example, sales information about certain clients, realized gross and net profit margin).
- *Confidential information*: an enterprise does not allow sale or transfer information due to the confidentiality of their content (for example, information about development of new

products, information on clients, and such).

It is interesting to note that, even though, information may be sold, it still remains in the enterprise, and it may also have market value and value in use, where their total value would be equal to the sum of those two. Also, information may be sold repeatedly to other clients without losing the information itself (except in cases of selling the exclusive right to that information).

The third evaluation principle is the "value of information in use". An estimate of current value of discounted cash flows of asset use is conducted. The main deficiency of this method is the difficulty to determine future cash flow gained from the use of accounting information due to the subjectivity of the matter. There also is a problem when choosing an adequate discount rate. In practice, this method is often used for long-term financial investments defined by contract, and where future yields on investment are known. On the other hand, when dealing with the non-monetary assets, it seems impossible to determine future cash flows. In theory, this is the best way to evaluate information since it is based on how the information is used. However, the greatest deficiency of this method is the estimate. Often, it is not possible to isolate how much some information influences income growth or cost decrease. This is why the inability to correctly evaluate accounting information represents the main reason why they are classified into intangible assets.

d. Approaches that start form evaluation of accounting systems as intangible assets

Theorists that advocate for this approach start from the significance of accounting systems for enterprise operations. These are enterprise assets that are created from costs of their creation that may be subjected to measuring. These assets have a direct influence on quality of operational management of an enterprise and they enable realization of a competitive position on markets. Where, the accounting system represents intangible assets of an enterprise. However, according to the regulations of International Accounting Standards and Financial Reporting Standards, those assets do not fulfil the conditions to be acknowledged as fixed intangible assets of an enterprise. They may be considered as internally generated goodwill which may not be recorded in the balance sheet. Therefore, they may only be evaluated as intangible assets. Karl Sveiby (Sveiby, K., 2001, 2010.), for evaluation of accounting systems, has suggested several methods used to evaluate intangible assets found in practice: Direct Intellectual Capital Methods, Market Capitalization Methods, Return on Assets Methods, and Scorecard Methods.

Direct Intellectual Capital Methods (DIC). Estimate the money-value of intangible assets by identifying its various components. Once these components are identified, they can be directly evaluated, either individually or as an aggregated coefficient.

Market Capitalization Methods (MCM). Calculate the difference between a company's market capitalization and its stockholders' equity as the value of its intellectual capital or intangible assets.

Return on Assets Methods (ROA). Average pre-tax earnings of a company for a period

of time are divided by the average tangible assets of the company. The result is a company ROA that is then compared with its industry average. The difference is multiplied by the company's average tangible assets to calculate an average annual earnings from the Intangibles. Dividing the above-average earnings by the company's average cost of capital or an interest rate, one can derive an estimate of the value of its intangible assets or intellectual capital.

Scorecard Methods (SC). The various components of intangible assets or intellectual capital are identified and indicators and indices are generated and reported in scorecards or as graphs. SC methods are similar to DIS methods, expect that no estimate is made of the money-value of the Intangible assets. A composite index may or may not be produced.

Besides named methods for evaluation of intangible assets, there is a series of other developed methods that may be used for those purposes. However, the simplest and most often used methods are Scorecard Methods. Hamdan W. Mohammad (2012.) also suggests „balance scorecard“ as an evaluation method of effectiveness of accounting information systems.

e. Approaches that start from comparison of development of accounting systems using „benchmarking“

Authors who suggest a qualitative analysis see the solution to this problem in the benchmarking method, that is, the comparative analysis method. Those who advocate for this approach start from the assumption that the quality of an accounting

system has a direct effect on operational indicators of an enterprise. In other words, a better quality accounting system will enable better management of costs and income in an enterprise. This will result with better operational indicators in comparison to a similar enterprise, from the same economic field, and which has a poorly developed accounting system.

Through this method, financial activities of an enterprise presented in financial reports are evaluated. Where, an enterprise may conduct a comparison between financial indicators for the current operational year and the financial indicators of previous years. For the purposes of evaluation of the level development of an accounting system, an enterprise compares indicators from its financial reports with financial reports of its competitors or with the average of the economic field. In this way, an insight is made into the quality of cost management of other legal entities which have a direct influence on their business result. In this way, an insight into the quality of an accounting system is created.

Advocates of this approach imply that the quality of accounting informing would be equal to quality of managing a legal entity. They assume that accounting information would be processed through an optimal business decision-making. Surely, a link between these variables exists, however, it is far from being proportional.

f. Approaches to measuring accounting system user satisfaction

Advocates of this approach believe that the only true expression of quality of an accounting system is the satisfaction of its users. Considering the specificity of each

individual enterprise, their needs for accounting information are also unique. Users of accounting information are able to evaluate the quality of accounting information, the timeliness of its delivery, the level of aggregation, the intelligibility and the expediency. Users may evaluate the level of development of a function in financial and management accounting, a number of different methods and techniques being used, and evaluate the quality of support to business decision-making. With this approach, it is implied that it is possible to compare quantitatively expressed perception of users against different characteristics of accounting systems in different enterprises. Some of the authors that have used this approach to evaluation of accounting systems are Tapos Kumar Neogy (2014); Puškarević, Gadžo (2014) and others.

g. Approach to evaluation of internal control as the main factor of accounting system quality assurance

Some authors take the quality of internal control as the main determinant to determine the quality of an accounting system. Where, the evaluation of internal control quality represents also the foundation of comparison between the qualities of accounting systems in different enterprises. Namely, a good quality internal control should ensure compatibility of accounting information user needs with the way of their creation and delivery. A quality internal control will ensure a continuing correction of the accounting system, its flexibility, and its adaptability to the changes in requests

made by accounting information users. This change in accounting information user requests comes from changes in business conditions, enterprise growth, changes in business strategies, and such. According to Peter Teru and Tin Hla (2015), the quality of internal control is the main factor that ensures maintenance of the usefulness and effectiveness of the accounting information system. Quality internal control will enable preventive control, detection control, corrective control, general control and applicative control.

Quality of internal control is evaluated in different ways, from quantitative to qualitative. We may use and modify the audit approach when estimating quality of an internal control system in a similar way as auditors perform within an audit procedure when evaluating financial reports of an enterprise.

h. Approaches that evaluate and rank accounting systems based on groups of characteristics

Some authors are attempting to solve the deficiency of qualitative methods to evaluate AIS, through development of groups of characteristics which they use to evaluate and rank their development. According to authors Sačer, M. I., Žager, K., „The quality of an accounting information system (AIS) is a group or plexus of characteristics which accounting information system has with the purpose to satisfy internal and external users of accounting information“⁵. This plexus of characteristics are as follows:

- *AIS functioning principles*: compliance between AIS and the decision-making

system, a unique system of information for the whole business system, cost/benefit analysis of accounting information, uniqueness of the approach and classification of information, accounting information feedback, accounting information documentation, quality of accounting information and rationality of IS;

- *Accounting process quality*: input quality, quality of processing processes and output quality
- *AIS coverage*: quality of accounting software, quality of hardware that supports the accounting system, quality of communication solutions, quality of work and satisfaction of users, quality of organizational solutions and quality of database;
- *Development of AIS*: system planning quality, system analysis quality, system designing quality, system testing and implementation quality and post-implementation phase quality.

In this approach, authors greatly emphasize the software support to the accounting system.

i. Other approaches

Due to inability to systemize all approaches to evaluation of accounting systems in one paper, other, less famous approaches are classified into this group. Examples of some of them are:

- Multi-criteria mathematics model, which considers economic, technical and social aspect of effectiveness of an accounting information system. This model was developed by Raupeliene (2003.).

⁵ Sačer, M. I., Žager, K., „Accounting Information Systems“, Croatian Association of Accountants and

Financial Experts, Sveučilišna tiskara d.o.o. Zagreb, 2008., pg. 57

- Qualitative and quantitative approaches, which start from certain specific goals that an accounting system should fulfil, and others.

Critical review of studies conducted thus far

Observing results of studies conducted thus far on possible ways to evaluate accounting information and accounting systems, we may conclude that offered solutions are much too subjective, unreal and inadequate for practical purposes. Criticism of quantitative methods may be summed in the following:

- Some quantitative methods place focus on the quantity of accounting information that are being transferred, however, not on the quality of these information as well.
- Other quantitative methods place emphasis on quantity and multiple usage of accounting information by a greater number of people, while neglecting ability of employees to adequately use these information.
- Some quantitative methods are too dependent on forecasting costs and income of realized effects using accounting information.

Accounting approach to evaluating information is not permitted by the International Accounting Standards and Financial Reporting Standards. Also, it is too subjective when evaluating costs of the occurrence of information, their market value or cash flow. On the other hand, evaluating an accounting system and the intangible assets is too abstract. Evaluation of certain qualitative characteristics does not represent various requests from accounting systems in different economic fields,

different sized enterprises, or such. For example, what may be found to be satisfactory from the aspect of an employee or evaluation using balance scorecard for small enterprises, is not satisfactory for large enterprises.

Some approaches place too much emphasis on used information technology within an accounting system, which is also wrong. Numerous studies have shown that successful enterprises were focused on the quality of created information, not on technology (Člazer, 1991; 1993.). A large number of empirical studies did not find any positive correlation between investments into information technologies and financial performances of an enterprise (Roach, 1989; Weill, 1990.). Some authors emphasize that challenges of successful development of information society does not lie so much in the availability of good technological infrastructure, as much as they do in the improvement of business disposition towards using the accounting information system (Scapens, Jazayeri, 2003.).

Not one of the named approaches of evaluation considers size of a legal entity, and subsequently various needs an accounting system should satisfy. Also, various economic activities influence differences in development of accounting systems. Accounting systems in service enterprises will never be as complex as ones in manufacturing enterprises.

Based on consideration, made thus far, of possible ways to evaluate the development of accounting systems for the needs of their mutual comparison between different enterprises, we may conclude that there is no unified opinions amongst experts. Many authors are fiercely against any quantification of such a complex system,

and they advocate the qualitative approach to given issues. On the other hand, without the possibility of quantification, there is no possibility to use various quantitative methods in studies that deal with accounting systems of enterprises.

Suggestion for the new conceptual frame of evaluating accounting systems

According to our opinion, the essential quality of an accounting system may be evaluated only through effectivity and effectiveness of design used to create

accounting information. In other words, the quality of an accounting system depends on its possibility to create necessary information through applied way of managing profitability in an enterprise. An accounting system should enable achievement of set organizational goals, from the strategic, over mid-term, to short-term goals.

We believe that there is a direct link between the size of an enterprise, level of accounting system development and the applied way of managing profitability (Graph 2)

Graph 2. Basis for accounting system evaluation

Quality of accounting systems may be, according to these criteria, classified into one of five levels of development. That provides an adequate basis for evaluation that does not pretend to absolute accuracy, but it presents a solid basis for comparison. Where, it accepts differences in accounting systems of different economic fields, specificity of their needs considering various factors that influence operations, enterprise size, number of employees, differences in business organization, and differences in applied ways of managing profitability.

Essentially, our approach to evaluation is based on two foundational determinants:

- ✓ *Five-phase cost system model, and*
- ✓ *Five-phase profitability management life-cycle model.*

Further in this paper, we will explain these determinants. When speaking of multi-phase development of cost systems, we start from the fact that the genesis of the

accounting function of an enterprise is mostly founded on the development of a cost system. A better cost system contributes to more effective decision-making, more accurate planning, better analysis, and better control over enterprise's operations. A better cost system greatly increases the information potential of an accounting system. Robin Cooper and Robert Kaplan, in their book „The Design of Cost Management Systems“ (1999.) wrote about the multi-phase cost system. The named authors have specified a four-phase model of cost system development:

1. *First phase* – costs systems that offer poor data of weak quality;
2. *Second phase* – cost systems focused on external reporting;
3. *Third phase* – cost systems that are also relevant for managers;
4. *Fourth phase* – integrated cost systems.

Cost systems in the *first phase* of development, according to Cooper and Kaplan, are characterized by a general deficiency of integrity, that is, wholeness and confidentiality of the financial system. These systems do not accurately record the material, labor, or operative costs of transactions, and/or they do not count all the outputs created through the manufacturing process (Puškarević, Gadžo, 2014.). We may usually find such systems in small or newly organized operations where not much attention is paid to the design of cost or internal control systems. Cost systems in this phase are not adequate also for external financial reporting since business transactions are usually incorrectly recorded (or not recorded at all).

Cost systems in the *second phase* are observed as systems that have adequate integrity, that is, wholeness of data and internal control. However, they also have serious limitations for operative control, accuracy of calculating product costs and profitability analysis. They are based on accurate recording and cost calculations for the needs of external financial reporting, and much focus is put on accurate application of the International Accounting Standards and Financial Reporting Standards. For the needs of calculating product cost prices, absorption cost system is used, while the indirect costs are most often distributed by one rate based on costs of direct labor. Cost systems in this phase are not directed towards management needs.

The *third phase* is characterized by the development of a more modern cost system while keeping the existing system of external reporting. The more modern cost systems are more accurate in allocating indirect costs and costs of organizational resources for support to products,

manufacturing lines, departments and clients. This makes product design decision-making easier, as well as decisions about manufacturing processes and determination of prices and product mixes. Financial and management accounting databases are divided and not connected, and data entering into those bases is done within the accounting function of an enterprise.

In the *fourth phase* of development, enterprises should have integrated cost systems from which external and internal user needs would be satisfied. Two management systems would have to be integrated: one for the product and analysis of buyer profitability and one for *online* feedback and performance measurement (Puškarević, Gadžo, 2014.). This integration is made using a completely linked database with the accounting system, where the data entry into the accounting system is done from the main operational functions: sales, manufacturing, logistics, and such. This is possible to achieve using the ERP system.

Gary Cokins (2001) has written about the need for improvement of the Kaplan's model of evolution of the cost system. He suggested the *fifth phase*, with which he completed the multi-phase model of cost system development. The fifth phase represents direction of cost system development towards managing profitability and value of an enterprise. According to Cokins, in the fifth phase, the cost system rises above the calculations and distribution of accurate and relevant cost information ensuring flexibility in configuration of starting assumption in the process of business decision-making. It is directed towards making business decisions based on forecasted costs and calculated profitability, which is achieved through cost forecasting, planning and re-budgeting, after determination of real cost dynamics. To

manage the business strategy and realization of set business performances, using *balanced scorecard* is suggested.

The five-phase model of developing a cost system is entirely complementary to the five-phase profitability management life-cycle. Namely, effective management of profitability is a constant learning process about ways to optimize using resources and continuing finding of solutions in the conditions of dynamic internal and external changes. In that context, we believe that management is not able to bring an applied level of profitability management to perfection ever. There is always room for: additional savings, using new market opportunities, increasing the value of buyer portfolio in an enterprise, and such.

We believe that the applied way of profitability management depends on several different factors. Those factors we may primarily classify onto internal and external. Amongst the most significant internal factors, in our opinion, are: *enterprise activity, employee knowledge and capability, enterprise size, length of doing business and other factors (business strategy, location, flexibility, entrepreneurship, productivity, and such)*. Amongst the most significant external factors, in our opinion, are: political-legal environment, economic environment, social environment, technology and such.

Different enterprises are faced with different combination of internal and external factors that change the approach in business management. For example, a newly registered enterprise has to go through the process of getting in the game and the management has to continually learn about ways to more effectively and more efficiently employ limited resources. Profitability management in such

enterprises is drastically different from the way profitability is managed in large enterprises that have been operating for a long time. Considering that, we may draw a conclusion that there are phases of development in the way they manage profitability, which are linked with changes in their internal and external factors. Where, changes in the set of activities in the function of profitability management are performed gradually. Due to that, it is not possible to set a clear margin when enterprise management leaves one and transfers onto another, more advanced phase of profitability management. *Each phase of profitability management has a need for a complementary accounting system which will ensure necessary information in the process of business decision-making.*

We believe that accounting systems in different enterprises are developed parallel to changes in the profitability management approaches. According to Oracle (2008), profitability and cost management (PCM) is the key for managing business performances. Oracle identifies five phases of evolution of PCM in an enterprises, based on five phases we identified on managing profitability and their interaction with accounting systems, as well as other factors that influence profitability management approach.

The *first phase* of profitability management is characteristic for newly registered and small enterprises that are gradually growing. These enterprises (legal entities and artisans) have a small number of products they manufacture and place on the market, a small number of distribution channels, a limited number of buyers and such. At this level, profitability is easy to measure and evaluate as a difference of total income and total expenses. In this phase of profitability

management, the management invests great efforts into increasing the scope of manufacture and sales with the goal to achieve economies of scale, where only a small amount of time is paid to management of internal processes. The accounting function in an enterprise is skimmed down to the legal frame of financial accounting or it is based on artisan bookkeeping. Management accounting function is not developed. Costs are efficiently monitored by their natural types (for legal entities), while cost price calculations are based on variable or absorption systems of cost calculation. Efforts are not invested in the development of an adequate system of allocating indirect costs by products, considering that in this phase, indirect costs are not of great significance. Bookkeeping in the development phase of an enterprise is usually trusted to legal entities specialized for providing these types of services. This type of management and measuring profitability may be sufficient for a long period of time for an enterprise. However, if it comes to a change of economic conditions on markets, or increase in portfolio products and services offered by an enterprise, increase in manufacturing capacities, there is a need for a more all-inclusive and more detailed manufacturing costs monitoring, calculating the degree of profitability of certain processes, profitability of products and buyers. Management needs a greater number of information that the accounting function must ensure in the function of efficient operational management of an enterprise. Then, we may say that managers in an enterprise ensure conditions to manage profitability that are characteristic of the second phase. Some authors (for example, El Louadi, 1998) emphasize the significance of a well-developed accounting information system for all enterprises, but

especially for small and medium ones, considering that they are in need of quality information in order to deal with the greater degree of unpredictability on a competitive market in comparison to large enterprises.

In the second phase of profitability management, there are small and medium enterprises which have been operating on markets for a certain period of time. This is the phase of intensive growth and development of an enterprise through adjustment to market requests. Significant funds are invested into development of new products, into modernization of the manufacturing process, into differentiation, into achievement of economies of scale, into development of the marketing function of an enterprise, and such, and this leads to a more significant increase of general manufacturing and administrative costs. In this phase of profitability management, managements pay more attention to managing internal processes in an enterprise in the function of more efficient use of available resources. There is a need to plan manufacturing, manufacturing resources, managing inventory planning sales, delivery, cash flow, handling complaints, and similar issues. Fulfillment of these requests is not possible without adequate accounting information. Measuring profitability becomes more complex, and this is why the need to improve the accounting function of an enterprise is emphasized. Bookkeeping in this phase is performed within the enterprise. In this phase, an enterprise measures profitability through operational performance key indicators. Profitability is measured by individual products, product cost price, profitability point costs, scope of business activities per individual buyers, operational costs and operational performance is

planned, as well as the deviation of real and planned results. However, the way to measure operational performances in this phase is not at the satisfactory level, considering that cost price calculations are still based on the traditional system, and, due to growth of operative costs, stated indicators are not accurately calculated. The problem with the accuracy of operational performances analysis comes primarily from inaccurate cost allocation. Namely, traditional allocation of general manufacturing costs based on direct labor, resource consumption or machine hours does not provide adequately accurate data on value of indirect costs per products. Where, for the allocation, usually only one basis is used which causes inadequately accurate calculation of cost price of products and services, and with that, there is no accurate calculation of profitability per buyers. Profitability analysis of buyers is based only on the analysis of sales scope and gross profit margin. In this phase, management gradually becomes aware of the fact the information they have available represent only approximate indicators which are no accurate enough. They start searching for more accurate operational indicators, and this is where the third phase of profitability management begins.

The *third phase* begins with the understanding of management on ways to create accounting information and significance that is behind the data about organizational key performance indicators. Management tries to manage profitability through managing prices, increase sales scopes, managing internal processes, and managing relations with buyers. They increase awareness that different buyers do not hold the same value for the enterprise. Certain buyers require modification of the

standard product, special packaging, low quantity orders, insist on specific distribution channels, request rebates and prolong payment due dates, and there are special marketing efforts needed in order to keep the buyer loyal. On the other side, there are buyers that order standard variations of a product, with standard conditions of packaging and distribution, they have a great life and referral value, and they do not have the need for post-sales support by an enterprise. We may conclude from this that some buyers cost more than others and this is why there are differences in profitability per different buyers. Understanding these differences represents the basis of understanding key drivers of profitability. They are necessary for developing the action plan to improve profitability of an enterprise. From the accounting function, enterprises require information needed for differential analysis in realized profitability per buyers. Considering that the accounting function is predominantly based on financial accounting, it is not able to monitor servicing costs per individual buyers, nor is it able to allocate operative costs on a scientifically based methodology. There is a need to develop a more efficient accounting function, especially in the domain of management accounting. There is a search for more detailed information about product costs, a more accurate hierarchy of cost allocation (general product costs are often allocated based on several keys of allocation), waste costs, unused resource capacities, time to perform certain activities with a goal to increase productivity, and such. This is when management invest greater efforts into perfecting their accounting information system which starts the fourth phase of profitability management.

The *fourth phase* begins with the development of an action plan to improve profitability of an organization, starting from the inefficiently used resources, for example, buyers and products that are under the profitability line (Oracle, 2008:11). Namely, profitability analysis by individual products usually unveils that certain products do not generate a good return rate, and with that, lower the total net business result. Ways to modify them are being considered, as well as increase of profitability through lower prices, higher selling prices, or selling a complementary product at a higher profitability rate. On the other hand, the analysis of cumulative profitability per individual buyer often unveils that one part of buyers generate a negative net profit margin. Studies done by Robert Kaplan and Robin Cooper (1998:162) have shown that *20% of the most profitable buyers generates about 300% of the total profit. Other 80% of buyers are located around the profitability point or at loss, and they collectively lose 200% of the profit, leaving an enterprise with 100% amount of the reported profit.* According to studies by various authors, we may see that indicators vary, however, most of them agree with the Pareto principle 80/20 that points toward the fact that most enterprises realizes 80% of their income from 20% of their largest buyers.

Mapping profitable products and buyers requires a well-developed function of management accounting in an enterprise. In this phase of profitability management, a more modern methods of cost calculations are introduced, and those are based on activities, time of creation or degree of resource consumption. A larger number of information about costs enables a better management of those within the chain of

creation of value in an enterprise. A more accurate system is developed which enables cost to be reduced down by cost carriers, where cost carriers are not only products and services any longer, but also buyers (or individual buyer groups from the same type), distribution channels, social and ecological requirements, and enterprises (for those costs that could not be assigned to other carriers). The accounting function of an enterprise gradually adapts to new requests of profitability management by the management. The accounting system is now developed in all segments. Enterprise organizational structure is being perfected, as well as supervision of completion of certain tasks. *In this phase, profitability improvement requires much more than identification of differences between planned and realized results. It requires creation and comparison of different scenarios to achieve optimal performances. After the scenario is chosen, budgets and plans are to be synchronized and implemented in accordance to it* (Oracle, 2008:11). In this phase, organizations usually perform internal benchmarking of profitability, asking questions, such as: *How is the profitability today in comparison to a certain time period in the previous period? How will the future profitability be planned on the current portfolio of buyers, their life value, acquisition rate and loyalty? How is profitability in the new organizational structure compared with profitability in the old organizational structure?* Many enterprises in this phase collect external data about profitability of their biggest competitors in order to set the external benchmark (to compare with competitors). There is an evaluation of costs of all elements of cost price from the competitors in order to evaluate the competitiveness of own product. Also, market positioning

strategy of competitors is reviewed. Development of the accounting system of an enterprise in this phase is often followed by procurement and usage of more qualitative software solutions that integrate a part of all operational functions of an enterprise into one complete system. Through perfection of the accounting function of an enterprise, along with other business functions, management ensures transition into the fifth phase of profitability management characterized by flexibility, constant adaptations and improvements.

In the fifth phase, there are organizations that achieved to completely adopt the modern way of profitability management in all of their business processes, and into each individual business transaction. These enterprises not only know in which segments they are profitable, but this is exactly why they are profitable. Operative managers have data to evaluate effectivity and efficiency of their business decisions, and the planning process is not only directed toward financial result, but also to dynamic incorporation of resources and enterprise activities. Any changes in this leads to new prognosis of financial results. The *Total Quality Management* system is completely functional. Organizations that have reached this level have expanded their strategy of *operative excellence* onto *management excellence*. Enterprise management has knowledge and rich experience concerning profitability management. They search for small internal and external changes that will have a great impact on growth of profitability where the organization gains all characteristics of an organization of knowledge. New possibilities to improve profitability are anticipated and are timely realized. In this phase, the accounting function in an enterprise is designed and

completely adapted to the modern approach of profitability management, as well as chosen strategy for market positioning. The accounting system is developed in the domain of financial, cost and management accounting to the point where it expresses and *integral system of profitability accounting*. It uses the cost calculation system which efficiently monitors using resources in an organizational value chain (*Time driven Activity-based costing*, *Resource consumption accounting* or a *simulation scenario*). Information about costing price per different cost carriers are greatly precise. Information about costs of unused resources are available, as well as information about reaching costs and costs of maintaining the required level of quality, costs caused by environmental protection requirements, social costs, and competitor information. The accounting function monitors its change in value of tangible and intangible assets (brand value, intellectual capital, buyer equation, and such). Namely, managers are aware of the fact that many advantages of an enterprise come from its value, meaning, benefits that the financial accounting function cannot record. Results from business decisions are not observed only through the quantitative return on monetary funds, but also through their impact on growth of value of the intangible assets and summed influence on the value of buyer portfolio in an enterprise. The information system in an enterprise is developed and it satisfies management needs on all decision-making levels, while the accounting information system integrates that quantity of accounting methods and techniques that optimally satisfy information needs of management from the cost and benefits aspect.

The analysis phase of improvement of profitability management has shown us that it is in the direct connection with the genesis of the accounting function. The more advanced phase of profitability management sets new requests before the accounting system in the sense of collection of data and information, processing and reporting, for the needs of more advanced planning, analysis and control of operations. Therefore, we may state that there is a *connection between ways of organizational accounting function and the applied way of profitability management.*

Indicators for evaluation of accounting system development

Considering all said, we may approach defining indicators for evaluation of the level of accounting system development. We believe that in setting the criteria for the needs of evaluation of accounting system development, and their comparison, we must start from the possibility of their practical evaluation. Considering that the quality of an accounting system depends on the possibility to create and timely deliver adequate accounting information for the needs of enterprise profitability management, and so this criteria must be based on the ability to create such information. With this, we distinguish between accounting information potential of an enterprise and the ability and knowledge held by management about the possibility to require and use such information.

The ability to create accounting information of each accounting information system, we may classify information of financial and information of management accounting function. Where, the information potential of the financial accounting function does not

variate greatly as the informational potential of management accounting function (as well as part of cost accounting which is in its domain). Considering the legally prescribed chart of accounts, form and contents of accounting documents, and accounting reports, variations within the financial accounting function pertain to:

1. *Organization of accounting function* which may be inside an enterprise or entrusted to external bookkeeping services. Namely, if the accounting function is led by specialized agencies and legal entities, then, accounting information are most often not available in a timely manner. On the other hand, practice in BiH shows that this type of organization of accounting function is subordinated, before all, to fulfillment of legal obligations, and in that case, management accounting is not developed.
2. *Degree of analytical monitoring.* The greater the degree of analytical monitoring, it enables a better information potential (for example, analytical monitoring of fixed assets, raw materials, calculated travel costs and daily wages per individual drivers, income, and such). If fuel costs are analytically monitored per individual transport vehicles, it may be found if drivers “illegally” put fuel into containers at enterprise’s expense or if they stifle part of the fuel from the tank, considering that consumption for each vehicle is known, as well as the number of travelled kilometers as per driver logs and tachograph.
3. *Frequency of creating accounting reports.* A large number of enterprises create their accounting reports twice per year (semi-annual and annual income statements) with the goal to fulfill legal obligations. In these legal entities, there

is not continuity of monitoring cumulative growth of operational results and /or dynamic trend of indicators of liquidity, solvency, debt and return on assets and/or cyclic changes in the structure of costs and expenses.

Considering that the quantity and quality of information potential of financial accounting function is legally prescribed, it implies that, when researching the degree of development of accounting systems, we should focus on the management accounting function. Where, the focus should be directed towards creation and delivery of information needed for managing the whole chain of enterprise value with the goal to increase portfolio value of enterprise's clients. This is where it is found that the criteria may be defined through questions that pertain to the possibility of creating accounting information per segments of managing the operational chain of value. Where, the number of questions should be conceived in such a way as to use as little questions as possible to unveil the potential of information creation, and to find out if it possesses characteristics of a traditional or modern organization of accounting system in the function of profitability management.

Based on knowledge of the multi-phase cost systems, Oracle characteristic of accounting systems per individual phases of profitability management, we have defined ten criteria for evaluation of the management accounting function. Those criteria pertain to:

- Predictable abilities of accounting function and accounting analysis;
- Evaluation of system of calculating output cost price;

- Knowledge of processes and activities, as well as costs of their implementation;
- Quality of cost allocation hierarchy;
- Degree of application of management accounting instruments and techniques;
- Possibility to evaluate intangible assets of an enterprise;
- Quality and frequency of profitability analysis per individual criterion;
- Quality of software support to the accounting system;
- Degree of usage of accounting information;
- Evaluation of development and support to the management process.

When choosing evaluation criteria for development of an accounting system against the degree of support to the profitability management process, we have taken two criteria into account, even though, those were implicitly used in the Oracle methodology. These criteria pertain to:

- Enterprise size, and
- Number of years it existed.

The reason to omit these two criteria relates to the specificity of transitional economy of certain countries. Namely, considering the war implications, and transition from a socialist to market economy conditions, there are no enterprises in BiH that have existed for several decades. Therefore, the length of existence of an enterprise could not be taken as a relevant criterion. Also, in different countries, criteria for classification into small, medium and large enterprises are significantly different. For example, criteria for a medium sizes enterprise in the

European Union may be matched to large enterprises in Bosnia and Herzegovina.

Based on named indicators, it is possible to estimate, or, through a neutral network and based on scientifically-based methodology, to determine which is, of five levels of development, an accounting system.

CONCLUSIVE CONSIDERATIONS

There has been a great number of approaches used when evaluating accounting systems. Some of them are based on qualitative measurements, while others are based on quantitative measurements of various characteristics. In our opinion, it is necessary to avoid absolutely precise mathematic calculation of the level of accounting system development. This may be avoided by a simple classification of an accounting system into one of five levels of development. Where, focus within the evaluation of accounting system development is composed of its compliance

with the way in which profitability is managed. Where, the way in which profitability is managed corresponds with the size of an enterprise, as well as all its internal and external operational factors. We have noticed that the development of an accounting system is founded on development of a cost system. We believe that the experts of the five-phase model of cost system development, and the five-phase profitability management cycle, have created a corresponding basis for evaluation of accounting systems in practice. Where, this approach to evaluation may be used in practice relatively easily. It offers the possibility to researchers to estimate the level of development on the basis of indicators, or to use advanced software solutions (neutral networks) for classification. This conceptual frame provides the basis for comparison of accounting systems of different enterprises by all its differentiations.

REFERENCES

1. Kumar Neogy T., Evaluation of Efficiency of Accounting Information Systems: A Study on Mobile Telecommunication Companies in Bangladesh, Global Disclosure of Economics and Business, Volume 3, No 1 (2014), ISSN 2305-9168
2. Hamdan W. M., The Impact of Accounting Information Systems (AIS) Development Life Cycle on its Effectiveness and Critical Success Factors, European Scientific Journal March edition vol. 8, No.6 (2012), ISSN: 1857 – 7881 (Print) e - ISSN 1857- 7431
3. Raupeliene, A., Development of a Model for Evaluating the Effectiveness of Accounting Information Systems, *EFITA 2003 Conference 5-9. July 2003, Debrecen, Hungary.*
4. Teru P. S., Hla T. D., Evaluation of the usefulness of efficiency of the accounting information system, Issues in Business Management and Economics Vol.3 (8), pp. 109-113, September 2015, Available online at <http://www.journalissues.org/IBME/>, <http://dx.doi.org/10.15739/IBME.2015.003>, ISSN 2350-157X
5. Mamić Sačer I., Oluić A., Information Tehnology and Accounting Information Systems' Quality in Croatian Middle and Large Companies, JIOS, Vol. 37, No. 2 (2013), PP .117-126, UDC 004:005.6:657(497.5)

6. Sačer, M. I., Žager, K., „Računovodstveni informacijski sustavi“, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Sveučilišna tiskara d.o.o. Zagreb, 2008.
7. Methods for Measuring Intangible Assets Copyright ©Karl-Erik Sveiby Jan 2001, updated 27 April 2010. All rights reserved. <https://www.sveiby.com/files/pdf/intangiblemethods.pdf>
8. Goldkuhl, G., Lagsten, J. „DIFFERENT ROLES OF EVALUATION IN INFORMATION SYSTEMS RESEARCH” International workshop on IT Artefact Design & Workpractice Intervention, 10 June, 2012, Barcelona,
9. Tan, Y., Takakuwa, S., PREDICTING THE IMPACT ON BUSINESS PERFORMANCE OF ENHANCED INFORMATION SYSTEM USING BUSINESS PROCESS SIMULATION, *Proceedings of the 2007 Winter Simulation Conference*, 1-4244-1306-0/07/\$25.00 ©2007 IEEE
10. Moody, D., Walsh, P., Measuring the Value of Information □□ An Asset Valuation Approach, European Conference on Information Systems (ECIS'99).
11. Godfrey, J., Hodgson, A., Holmes, S. and Kam, V., *Financial Accounting Theory*, 3rd Edition, John Wiley and Sons, New York, 1997.
12. Henderson, S. and Peirson, G., *Issues in Financial Accounting*, 6th Edition, Longman Cheshire, Melbourne, Australia, 1998
13. Panian Ž., Klepac G. "Poslovna inteligencija", Masmedia, 2003.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Gelişimine İlişkin Görüşler

Thoughts of Social Studies Teachers on Vocational Development

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN¹

Doç. Dr. Semiha ŞAHİN²

Arş. Gör. Canan AKYOL³

Doç. Dr. Hale SUCUOĞLU⁴

Abstract

The purpose of this research is to study the results of the in-service training program that intends the vocational development of middle school Social Sciences (SS) teachers. The research was conducted with the scanning model and qualitative methods experimentally. The study group consists of 30 SS teachers that serve in Izmir, Bergama and who were chosen with a purposeful sampling model. Written opinions of teachers were gotten with semi-structured interview form with open-ended questions. “Thoughts of SS Teachers on Training Design” form consists of two parts; the first part measuring the expectations of teachers of the design, before the training, with three questions, and the second part measuring the evaluations of teachers of the design, their satisfaction with the program and their further suggestions, with four questions. Collected data were coded, classified and configured with themes, with content analysis. The training was shaped under field training and pedagogy. General expectations of SS teachers before the training, which was conducted with the cooperation with Provincial Directorate of National Education, are aligned as; professional experience, new education methods, current developments, having a good time, solutions to current educational problems, disadvantaged groups, general culture, communication with students and being informed in matters as education in universities; their expectations on their field are aligned as; methods to endear the field, ways of ensuring an effective teaching and education, field information, new approaches to field lessons, examination of educational programs, evaluation of textbooks, material development and being trained on matters as being beneficial to students. Teachers’ pedagogical expectations related to training were: teaching methods for social sciences, ways to endear lessons, values education, teaching of educationally successful countries, different and better teaching, teacher training, discussions and training on subjects as tangible and applicable solutions. Most of the SS teachers were satisfied with the training as it derived diverse evaluations, gave field knowledge, thought different methods and gave vocational knowledge. Some teachers, on the other hand, had pointed out that the training would be better with methods and techniques being applied.

Keywords: Education, In-service Training, Teacher Training, Social Sciences Education, Turkey.

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, İzmir, Türkiye.

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ABD, İzmir, Türkiye.

³ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, İzmir, Türkiye.

⁴ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD, İzmir, Türkiye.

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokul SB (Sosyal Bilgiler) öğretmenlerinin mesleki gelişimine yönelik tasarlanan bir hizmet-içi eğitim programı uygulamasının sonuçlarını incelemektir. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma gurubunu amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen İzmir ili Bergama ilçesinde görev yapmakta olan 30 SB öğretmeni oluşturmuştur. Açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla yazılı formatta öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. İki ayrı görüşme formundan oluşan “SB Eğitim Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı formun ilk kısmında üç soruyla eğitimler öncesi öğretmenlerin tasarıma ilişkin beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İkinci bölüm ise dört soruyla tasarıma ilişkin eğitim sonrası öğretmen değerlendirme, memnuniyet ve önerilerinin belirlenmesine yöneliktir. Elde edilen veriler içerik analiziyle kodlanmış, sınıflanmış ve temalarla yapılandırılmıştır. Eğitim başlıkları, alan eğitimi ve pedagoji alanında şekillenmiştir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü iş birliğiyle yapılan öğretmen eğitimi atölye çalışmasında SB öğretmenlerinin eğitim öncesindeki genel beklentileri sırasıyla; mesleki deneyim, yeni öğretim yöntemleri, güncel gelişmeler, güzel zaman geçirme, öğretimdeki sorunlara çözüm yolları, dezavantajlı gruplar, genel kültür, öğrencilerle iletişim ve üniversitedeki eğitim gibi konularda bilgilenme; branşlarına özgü beklentileri ise sırayla; alanı sevdirecek yöntemler, etkili eğitim-öğretimin sağlanma yolları, alan bilgisi, alan derslerine yönelik yeni yaklaşımlar, öğretim programının incelenmesi, ders kitaplarının değerlendirilmesi, materyal geliştirme ve öğrencilere fayda sağlama gibi konularda eğitim almak şeklindedir. Öğretmenlerinin eğitime ilişkin pedagojik açıdan beklentileri; sosyal bilgilere özgü öğretim yöntemleri, dersi sevdirmeye yolları, değerler eğitimi, eğitimde başarılı olan ülkelerin öğretimleri, farklı ve daha iyi öğretim, öğretmen eğitimi, sorunlara somut ve uygulanabilir çözüm önerileri gibi konularda tartışmak ve eğitim almaktır. SB öğretmenlerinin çoğunluğu farklı değerlendirmeler yapmaya imkân sağlaması, alan bilgisi kazandırması, farklı yöntemler öğretmesi ve meslek bilgisi kazandırması nedenleriyle öğretmen eğitimi atölyesinden memnun kalmışlardır. Bazı öğretmenler ise yöntem ve tekniklerin uygulamalı olmasının daha iyi olacağına işaret etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, hizmet-içi eğitim, öğretmen eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi, Türkiye.

1. GİRİŞ

Öğretmenlerin sahip olması gereken bilgilerden biri alanla ilgili olgu ve kavramları ve bunların neden öğretilmeye değer oldukları bilgisini kapsayan ve alanın yapısına yönelik alan bilgisidir. İkincisi belli bir sınıf düzeyindeki içeriği öğretmeye yönelik müfredat ve konuya ilişkin kaynakların nasıl kullanılacağına dair bilgidir. Üçüncüsü ise öğretim için gerekli olan bilgi olarak açıklanan pedagojik alan bilgisidir. Bir konuyu çok iyi bilmenin o

konuyu iyi öğretebilmek anlamına gelmediği üzerinde duran bu yaklaşımda öne çıkan isimlerden biri Shulman’dır (1986; 1987). Shulman, pedagojik alan bilgisi olgusunu, belli bir konunun nasıl yapılandığı, açıklandığı ve öğrencilerin ilgi ve becerileri doğrultusunda nasıl uyarlandığı anlayışının geliştirilmesi için öğretmenlerin alan ve pedagoji bilgilerinin sentezlenmesi olarak açıklamaktadır (Dinçer, 2018; Lytle, 1992; Mehta, 2013). Bir konuyu öğrencilerin anlayabilecekleri şekle dönüştürme olarak da özetlenebilecek

pedagojik alan bilgisinde, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak şekilde öğretmenlerin konu alan bilgilerini yorumlamaları ve dönüştürmeleri gerektirmektedir (Van Driel, Verloop and De Vos, 1998).

Pedagojik alan bilgisi tarih özelinde yorumlandığında tarih öğretme bilgisi şeklinde ifade edilmesi uygun olacaktır. Sosyal bilgiler öğretme bilgisi yukarıda pedagojik alan bilgisi tanımlamalarında öne çıkan şekilde yorumlanacak olursa, sosyal bilgiler konusunun nasıl yapılandığı, açıklandığı ve öğrencilerin ilgi ve becerileri doğrultusunda nasıl uyarlandığı anlayışının geliştirilmesi için öğretmenlerin tarih ve pedagoji bilgilerinin sentezlenmesi olarak tanımlanabilir.

Başta öğretim materyalleri olmak üzere, eğitimde kullanılacak her türlü araç, gereç ve teknolojinin; öğrenme ve öğretme sürecinde duyu organlarının tümüne hitap edecek şekilde yapılandırılması, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanması, dikkat çekmek, hatırlamayı kolaylaştırmak, zamandan tasarruf sağlamak, soyut kavramları somutlaştırmak, öğrenmeleri kalıcı hale getirmek ve güvenli gözlem sağlamak (Heinich vd., 2002; Yalın, 2002) önemlidir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretme bilgilerinin gelişimi, mesleki deneyimle olduğu kadar sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili güncel bilgilere ulaşabilmeleriyle de mümkün olmaktadır. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan öğretmenlerle öğretmen yetiştiren kurumlar olan eğitim fakültelerinin iş birliği oldukça önemlidir.

Öğretmen yetiştirme, yalnızca hizmet öncesi eğitimle sınırlı olmamakta hizmet-içinde de devam etmektedir. Türkiye’de hizmet-içi eğitim seminerleri kapsamında öğretmenlere bazı seminerler verilmektedir. Ancak söz konusu programlar genelde farklı branşlardan öğretmenlerin genel öğretim yeterliklerini geliştirmeye yönelik olmaktadır. Oysa sosyal bilgiler öğretmenlerinin güncel araştırmalarla ortaya konulmuş yenilikçi öğretim yaklaşımlarından haberdar edilmeleri ve çalıştay gibi bazı çalışmalar gerçekleştirerek bu tür uygulamaları içselleştirmeleri gerekmektedir. Söz konusu eğitimlerin tarih branşına özel olarak yapılması öğretmenlerin sadece genel eğitim bilgilerinin geliştirmeyi değil, sosyal bilgilere özel bilgilerinin gelişimini sağlaması açısından önemlidir. Son yıllarda sosyal bilgiler eğitiminde popüler araştırma konuları olan sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler derslerinde teknoloji kullanımı gibi içerikler hakkında öğretmenlerin bilgilendirilmesi, çağa ayak uydurmalarını ve kendi derslerinde öğrendiklerini uygulamalarını sağlamıştır.

Görevdeki öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemeye dönük en önemli araçlardan biri hizmet-içi eğitim kurslarıdır. Ancak yapılan incelemeler bu kursların ağırlıklı olarak öğretim yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi, ölçme ve değerlendirme gibi genel öğretme becerileri veya teknik anlamda bilgisayar kullanımına odaklı olduğunu göstermektedir. Özel olarak alan öğretimine yönelik geliştirilen hizmet-içi kursların sayısı ise çok sınırlı kalmaktadır. Oysaki öğretmenlerin mesleki gelişim açısından en çok alana özgü özel

öğretim yöntemleri, materyal geliştirme ve sınıf içinde kullanma, yenilikçi yaklaşımlarla öğretim yapma gibi pedagojik alan bilgisine işaret eden hususlarda desteğe ihtiyaç hissettikleri ortaya çıkmaktadır (MEB, 2014). Bu bağlamda hizmet-içi eğitim programlarında tarih dersi müfredatı, müfredattaki değişiklikler ve yansımaları, sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji kullanımı, kanıt temelli öğrenme, sosyal bilgiler derslerinde öğrenme etkinlikleri gibi konularda programların düzenlenmesinin daha etkili olması muhtemeldir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ön bilgi, deneyim ve hizmet-içi eğitim programından beklentilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, eğitimlerin verilmesi ve eğitim programını değerlendirilmesi için öğretmen görüşlerinin alınması döngüsüyle bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı, ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişimine yönelik bir hizmet-içi eğitim programının tasarımı gerçekleştirmektir. Araştırmanın ortaya çıkış nedeni İzmir ili Bergama ilçesinde ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih öğretme bilgilerini geliştirmeye yönelik hizmet-içi eğitimler vermek ve bunların sonuçlarını tartışmaya yöneliktir. Bu araştırmayla sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretme bilgi ve yöntemleri açısından gelişimlerini destekleyecek bir modelin tasarlanması, uygulanması ve modelin etkililiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu uygulama ve araştırmanın, aynı zamanda üniversite-okul iş birliğinin sağlamlaştırılmasına ve yeni projelerin üretilmesine zemin sağlayacağı beklenmektedir. Çalışmanın özgün yanlarından biri öğretmenlerin beklenti ve

istekleri doğrultusunda, öğretmenlerle alan uzmanlarının etkileşimli bir ortamda çalışıp tartışabileceği ve çözümler üretebileceği bir mesleki gelişim modelinin sunulmasıdır. Çalışmanın diğer özgün yanı sosyal bilgiler öğretimi bilgi ve yöntemlerini geliştirmenin sistematik bir şekilde planlanmış olmasıdır. Tüm bu açılardan geliştirilen mesleki gelişim modelinin alan eğitimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin görüş ve beklentilerini incelemektir.

Araştırmanın Alt Soruları:

- 1) Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin uygulama öncesi beklentileri nelerdir?
- 2) Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin uygulama sonrası görüşleri nelerdir?
- 3) Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin uygulama sonrası önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli: SB öğretmenlerinin mesleki gelişimine yönelik hizmet-içi eğitim programı tasarımı ve uygulaması konulu bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle yapılmıştır. Durum çalışması, bir birey, grup veya kültürü anlama, tanımlama, tahmin ya da kontrol etmeyi işaret eden araştırma yaklaşımıdır (Basse, 1999, akt. Akar, 2017: 144). Araştırma, ortaokul SB

öğretmenlerinin mesleki gelişim eğitim programına ilişkin görüş ve beklentilerini ortaya koymayı amaçladığından, bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Tek durum desenlerinde, bir birey, bir kurum, bir program, bir okul gibi tek bir analiz birimi vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Öğretmenler için hazırlanan eğitim programına öğretmenlerin eğitim öncesinde beklentilerini ve eğitim sonrasında değerlendirmelerini ve önerilerini belirlemek için eğitim öncesinde ve sonrasında görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma Grubu: Araştırmının çalışma gurubunu İzmir'in Bergama ilçesinde görev yapmakta olan 30 SB öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunu belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Öğretmenlerin

katılımında gönüllülük esasına dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılan SB öğretmenleriyle ilgili cinsiyet, kıdem ve öğrenim düzeyleri verileri Tablo 1'de verilmiştir.

Veri Toplama Araçları: Açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla yazılı formatta öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. İki ayrı görüşme formundan oluşan "Sosyal Bilgiler Eğitim Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri" adlı formun beklentileri oluşturan ilk kısmında üç soruyla eğitimler öncesi öğretmenlerin tasarıma ilişkin beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İkinci bölüm ise değerlendirme kısmı olup dört soruyla tasarıma ilişkin eğitim sonrası öğretmen değerlendirme, memnuniyet ve önerilerinin belirlenmesine yöneliktir.

Tablo 1. Eğitime Katılan SB Öğretmenlerine İlişkin Kişisel Bilgiler

		Öğretmen Sayısı
Cinsiyet	Kadın	9
	Erkek	21
Kıdem	5 yıldan az	1
	5-10 yıl	17
	10-15 yıl	6
	15-20 yıl	6
	20 yıldan çok	-
Öğrenim Düzeyi	Eğitim Enstitüsü	-
	Yüksek Öğretmen Okulu	-
	Eğitim Fakültesi	26
	Edebiyat Fakültesi	2
	Yüksek Lisans veya Doktora	2
	Toplam	30

Araştırmanın Temel Faaliyetleri:
Faaliyetlerin temel amacı SB öğretmenlerinin SB ve SB öğretimiyle güncel öğrenme/öğretme yaklaşımları ve araçlarını paylaşarak onların SB öğretme

bilgilerinin epistemolojik ve pedagojik yönlerden gelişimini sağlamaktır. Gerçekleştirilmiş olan hizmet-içi eğitimler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Hizmet-içi Eğitim Konuları

SB Derslerinde Ders Materyallerinin Kullanımı
SB Derslerinde Düşünme Eğitimi
SB Derslerinde Başarılı Sınıf Yönetimi Uygulamaları
SB Eğitim Programları ve Öğretimi
SB Öğretimini Çeşitlendirmek: Yerelden Bütüne
SB Derslerinde Kanıt Temelli Öğrenme
SB Modern Tarihin Yeri, Önemi ve Öğretimi
SB Derslerinde Dinleme Eğitimi

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırma kapsamında “Öğretmen Eğitimi Atölyesi’nde” toplam 8 oturumda hizmet-içi eğitim verilmiştir. Hizmet-içi eğitimin konu başlıkları; Başarılı Sınıf Yönetimi, Ders Materyallerinin Kullanımı, Düşünme Eğitimi, Kanıt Temelli Öğrenme, Eğitim Programları ve Öğretimi, Modern Tarihin Yeri, Önemi ve Öğretimi, SB Öğretimini Çeşitlendirmek: Yerelden Bütüne şeklinde sıralanmaktadır. Tüm eğitimler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün uygun gördüğü Bergamalı Kadri Anadolu İmam Hatip Lisesi salonlarda gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi: Elde edilen veriler içerik analiziyle kodlanmış, sınıflanmış ve temalarla yapılandırılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Eğitim uygulamasının başlıkları, alan eğitimi ve pedagoji alanında şekillenmiştir. Nitel araştırmada geçerlik araştırılan olgunun olduğu biçimiyle ve mümkün olduğunca yansız gözlenmesidir (Kirk ve Miller, 1986, akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Veri toplama aracının geçerliği, kodlama, temalaştırma ve netleşme aşamalarından oluşmuştur; bu bağlamda araştırmacı esnek bir tutumla ve yansızlık ilkesine uyarak verileri çözümlemiştir. İç güvenirliliğin sağlanmasında “gözleme dayalı güvenirlilik”

yöntemi kullanılarak “meslektaş teyidiyle” verilerin geçerlik ve güvenirliği sağlanmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3. BULGULAR

SB öğretmenlerine, “SB Alanı ve Eğitime İlişkin Ölçme Aracı” eğitim öncesinde ve sonrasında uygulanmış, bu doğrultuda öğretmenlerin görüşleri analiz edilmiştir.

SB öğretmenlerine uygulanan ön görüşmede öğretmenlerin öğretmen atölyesinden genel beklentileri Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Genel Beklentileri

	f	%
Genel Beklenti		
Mesleki deneyim	11	36.66
Yeni öğretim yöntemleri	10	33.33
Güncel gelişmeler	7	23.33
Güzel zaman geçirmek	2	6.66
Sorunlara çözüm önerileri	2	6.66
Dezavantajlı gruplara ilişkin bilgi	1	3.33
Farkındalık oluşturmak	1	3.33
Genel kültür (f:1) %3.33	1	3.33
Öğrencilerle iletişim (f:1) %3.33	1	3.33
Üniversitede eğitim (f:1) %3.33	1	3.33
Bilmiyorum	1	3.33

Tablo 3 incelendiğinde, SB öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden genel beklentileri en fazla; mesleki deneyim kazandırma (%36.66), yeni öğretim yöntemleri hakkında bilgilendirme (%33.33) ve güncel gelişmelerden haberdar

etme (%23.33) yönündedir. Bir öğretmen de bilmiyorum cevabını vermiştir. Tablo 4’te SB öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden branşlarına özgü beklentilerine yer verilmiştir.

Tablo 4. *Branşlarına Özgü Beklentiler*

	f	%
Alana özgü (sevdirecek) öğretim yöntemleri	27	90
Dersi sevdirmeye yolları	12	40
Alan bilgisi	4	13.33
SB dersine ilişkin yeni yaklaşımlar	4	13.33
Öğretim programının tartışılması	3	10
Ders kitaplarının değerlendirilmesi	2	6.66
Materyal geliştirme	2	6.66
Öğrencilere fayda sağlamak	1	3.33
Değerler eğitimi	1	3.33
Eğitimde başarılı ülkelerin SB öğretiminin incelenmesi	1	3.33
Farklılık	1	3.33
Gelişim	1	3.33
Öğrenci eğitime yönelik program	1	3.33
Öğretmen eğitiminin değerlendirilmesi	1	3.33
Sorunlara yönelik çözüm önerileri	1	3.33
Uygulanabilirlik	1	3.33
Yeni gelişmelerden haberdar olmak	1	3.33
Bilmiyorum	3	10

Tablo 4 incelendiğinde, SB öğretmenleri en çok %90 ile öğretmen eğitimi atölyesinden branşlarına özgü beklentilerini “alana özgü (sevdirecek) öğretim yöntemlerinin” verilmesi, %40 ile ise dersi sevdirmeye yolları, %13.33 ile “sosyal bilgilere ilişkin alan bilgisi” ve “SB dersine yönelik yeni

yaklaşımların sunulması” olarak dile getirmişlerdir. SB öğretmenlerine uygulanan eğitim sonrası görüşmede öğretmenlerin öğretmen atölyesinden beklentilerinin karşılanma durumları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Beklentilerinin Karşılama Durumları

Karşılandı (f: 14) %46.66	Farklı değerlendirmeler yapma imkânı (f:5) %16.66 Alan bilgisi (f:4) %13.33 Farklı yöntemler (f:4) %13.33 Meslek bilgisi (f:1) %3.33
Kısmen Karşılandı (f: 12) %40	Uygulamalı anlatımlar verimli (f:5) %16.66 Sosyal bilgilere özgü eğitim eksikliği (f:4) %13.33 Yeni yöntem ve teknikler öğretici (f:3) %10
Karşılanmadı (f: 4) %13.33	Düz anlatım (f:3) %10 Bilindik konular (f:1) %3.33

Tablo 5 incelendiğinde, SB öğretmenlerinin %46.66'sı beklentilerinin karşılandığını ifade etmiştir. Öğretmenler bunu en çok “farklı değerlendirmeler yapma imkânı sağlaması” (%16.66), “alan bilgisi kazandırması” (%13.33) ve “farklı yöntemler öğretme” (%13.33) olarak ifade etmiştir. SB öğretmenlerinin %40'ı da beklentilerinin kısmen karşılandığını

belirtmişlerdir. Öğretmenler en çok %16.66 ile uygulamalı anlatımların verimli olduğu vurgulamışlardır. Beklentilerinin karşılanmadığını (%13.33) ifade eden öğretmenler de düz anlatım yapılan dersleri (%10) olumsuz olarak belirtmişlerdir. Tablo 6'da SB öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden beklentilerini karşılayan derslere yer verilmiştir.

Tablo 6. Beklentilerini Karşılayan Dersler

		f	%
Dersler	Tarih Derslerinde Modern Tarihin Yeri ve Önem	24	80
	Düşünme Eğitimi - Felsefe	17	56.66

Kanıt Temelli SB Öğretimi	17	56.66
Yerel Tarih	3	10
İletişim, Dinleme Eğitimi	2	6.66
Hepsi	2	6.66

Tablo 6 incelendiğinde, SB öğretmenlerinin beklentilerini karşılayan dersler en çok; %80 ile Tarih Derslerinde Modern Tarihin Yeri ve Önemi, %56.66 ile Düşünme Eğitimi-Felsefe ile Kanıt Temelli SB

öğretimidir. Tablo 7’de SB öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden öğrendiklerini derslerde uygulama durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 7. Öğrendiklerini Derslerde Uygulama Durumları

	f	%
Uygularım	21	70
Uygulamadaki güçlüklerden dolayı uygulamam	9	30

Tablo 7 incelendiğinde, SB öğretmenlerinin %70 ile çoğu öğretmen eğitimi atölyesinden öğrendiklerini “uygulayacaklarını” söylerken, %30 ile bazı öğretmenler ise “uygulamadaki güçlüklerden ötürü

öğrendiklerini uygulayamayacaklarını” belirtmiştir. Tablo 8’de SB öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesine ilişkin önerilerine yer verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Eğitimi Atölyesine İlişkin Önerileri

	f	%
Öneriler		
Uygulamaya dönük olmalı	9	30
Eğitimler artırılmalı	7	23.33
Daha uygun bir zamanda düzenlenmeli	2	16.66

İçerik azaltılmalı	1	3.33
İçerik önceden bildirilmeli	1	3.33

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmen eğitimi atölyesine ilişkin SB öğretmenlerinin önerileri en fazla %30 ile “dersler uygulamaya dönük olmalı” ve %23.33 ile “böyle eğitimler artırılmalı” ve %16.66 ile “daha uygun bir zaman diliminde bu eğitimler verilmelidir.

4. SONUÇ

Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile iş birliğiyle yapılan öğretme eğitimi atölye çalışmasında üçte biri civarında SB öğretmenlerinin öğretmen eğitimi atölyesinden genel beklentileri “mesleki deneyim kazandırma” ve “yeni öğretim yöntemleri hakkında bilgilendirme” ve dörtte birinin ise “güncel gelişmelerden haberdar etme” yönünde olmuştur. Diğer öğretmenler ise farkı beklentilerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin beklentilerinin bu çalışmada denenen eğitim programı tasarımıyla örtüştüğünü belirterek bu beklentilerin oldukça önemli ve yerinde olduğun söylemek mümkündür.

Başlarına özgü genel beklentiler konusunda öğretmenlerin %90'ı net bir şekilde eğitim atölyesinden branşlarına özgü beklentileri “alana özgü ve alanı sevdirecek öğretim yöntemlerinin” verilmesini istemişlerdir. Öğretmenlerin %40'ı “dersi sevdirmeye yollarının” işlenmesini ve bazıları ise “SB’ye ilişkin alan bilgisi” ve “SB dersine yönelik yeni yaklaşımların sunulmasını istemişlerdir. Bu sonuçlardan hareketle eğitim konularının bazılarının doğrudan bazılarının ise genel kapsamda bu beklentilere karşılık verebildiği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın önemli sonuçlarından biri SB öğretmenlerinin yarısına yakını (%47) beklentilerinin karşılandığını ifade etmiştir. Öğretmenler bunu “farklı değerlendirmeler yapma imkânı sağlaması”, “alan bilgisi kazandırması” ve “farklı yöntemler öğretmesi” açısından değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin %38'i beklentilerinin kısmen karşılandığını belirtmişler ve “uygulamalı anlatımların verimli olduğunu” vurgulamışlardır. Beklentilerinin karşılanmadığını ifade eden öğretmenler de düz anlatım yapıldığı dersleri ve bilindik konuların ele alınmasını belirtmiştir. Bu sonuçlarla bu eğitim tasarımının başarılı olduğunu söylemek mümkündür, fakat yine de öğretmenlerin ayrıntılı olarak vurguladıkları yöntem ve eğitim almak istedikleri konuların analiz edilerek program tasarımlarının detaylandırılmasına da dikkat edilmelidir.

SB öğretmenlerinin beklentilerini karşılayan eğitim konularının başında “Tarih Derslerinde Modern Tarihin Yeri ve Önemi” olduğu gelmektedir. Öğretmenlerin net bir şekilde beşte dördü bu konuda hemfikirlerdir. İkinci olarak öğretmenlerin yarısından çoğu “Düşünme Eğitimi-Felsefe” ve “Kanıt Temelli SB Öğretimini” ifade etmişlerdir. Bu sonuç gerek bu eğitim içeriklerinin tasarlanması ve verilmesinin başarısına işaret ederken hem de bu içeriklere ihtiyacın bir göstergesi oluyor denebilir.

SB öğretmenlerinin %73'ü öğretmen eğitimi atölyesinden öğrendiklerini uygulayacaklarını söylerken, %27'si ise

“uygulamadaki güçlüklerden ötürü uygulayamayacaklarını” belirtmiştir. Bu durumda eğitim programının amacına ulaştığını söylemek yerinde olabilir.

Öğretmen eğitimi atölyesine ilişkin SB öğretmenlerinin üçte biri önerileri “dersler uygulamaya dönük olmalı”, bir kısım ise “daha uygun bir zaman diliminde bu eğitimler verilmeli” görüşlerini paylaşmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin önerilerinin bu tür eğitim tasarımı programında dikkate alınmasının önemle vurgulanması gerekir.

Araştırma kapsamında yapılmış olan hizmet-içi eğitimlerin doğrudan faydalanıcıları yani katılımcılarına faydalı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. SB

öğretmenlerine uygun olarak tasarlanan bu eğitim programının araştırmada yer alan detaylardan da yararlanarak geliştirilmesi ve hizmet-içi eğitim programı kapsamında SB öğretmenlerine eğitim programı düzenlenerek yaygınlaştırılması önerilir. Bu bağlamda benzer öğretmen atölye çalışmalarının getirilen eleştiri ve öneriler göz önünde tutularak tekrarının yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bunun yanında SBE programı öğrencilerine dersler dâhilinde ya da seminerlerle verilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca araştırmacı ve uygulamacı iş birliğiyle diğer alanlarda da bu gibi tasarımların geliştirilerek sınanması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akar, H. (2017). Durum Çalışması. A. Saban & A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* içinde (s. 139-177). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (4.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dinçer, S. (2018). “Are Preservice Teachers Really Literate Enough to Integrate Technology in Their Classroom Practice? Determining The Technology Literacy Level of Preservice Teachers”. *Education and Information Technologies*, 23(6), 2699-2718.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lytle, S. & Cochran-Smith, M. (1992) “Teacher Research as a Way of Knowing”. *Harvard Educational Review*, 62(4), 447-475.
- Mehta, J. (2013) “From Bureaucracy to Profession: Remaking the Educational Sector for the Twenty-First Century”. *Harvard Educational Review*, 83(3), 463-488.
- Shulman, L. (1986). “Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching”. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14.
- Shulman, L. (1987). “Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform”. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1-23.

Van Driel, J. H., Verloop, N. & De Vos, W. (1998). “Developing Science Teachers' Pedagogical Content Knowledge”. *Journal of Research in Science Teaching*, 35(6), 673-695.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Use of New Information Technologies in Educational Policies

Eğitim Politikalarında Yeni Bilgi Teknolojileri Kullanımı

**Использование Новых Информационных Технологий В Образовательной
Политике**

Marcel SULTANESCU, Ph.D.¹

Ec. Carmen SULTANESCU²

Abstract

This paper presents some aspects regarding the implementation and evaluation of new technologies with the implementation of interactive computing systems for human use and the study of the major phenomena that surround them: (1) the creation of a future policy on artificial intelligence, (2) implementation of support processes.

Teaching systems with a regional specific impose the analysis of "realities" resulting from the development of teaching design capable of using new efficient teaching methods and strategies from the conceptual and optimum point of view. The tendency is to elaborate some conceptual ideas regarding education resulting from or through the capitalization of international research (components, perhaps, of a future world-spanning educational system).

The computerization of society is a large global challenge, with long-term consequences, similar to the emergence of the first agricultural tools (probably during the Mesolithic era) and the emergence of the first industrial machines (the 17th-19th centuries). But now the world is changing much more deeply. The modification of the human condition is predictable, obvious even, in the computerized society. However, answers to the question "What will happen to education?" or, even more useful, answers to "What must happen to education?" should be sought after.

Personally, I consider that the so-called digital competence isn't one of the "keys", but the "key of keys" for long-life learning in the 21st century and maybe even for the centuries to come. This makes us determined to more carefully think about the level reached by research by the educational sciences in general and in experimental teaching especially.

Understanding where the human evolution is going in the context of new technologies and the complex particularities specific in this regard to educational systems which redefine the needs on which society in its entirety has in regards to the next generations, we have considered the theoretical basis of the development of superior psychic functions (Piaget, 1965), some theories of learning (J.S.Bruner, 1970),

¹ Faculty of Psychology and Education Sciences (F.P.S.E) of the University of Bucharest, ROMANIA

² "Ion Creangă" Secondary School, Buzau, ROMANIA

some studies on imagination and creativity by E. P. Torrance (1978), Joseph A DeVito (2008), certain specific concepts of general teaching and the teaching of mathematics, and the research had two coordinates: theoretical research and empirical research made out of:

- theoretical methods (scientific documentation, pedagogical modelling) and empirical research methods;
- special methods: sampling, statistical processing of experimental data.

The results of the research demonstrate the importance of knowing new didactical methods based on the mathematical modelling offered by evolutionist-genetic computation in experimental teaching in the evaluation of scholarly efficiency in mathematics as well as other domains, and the detection and avoidance of some cognitive obstacles.

Keywords: ICT in education, Artificial intelligence, Human–computer interaction

INTRODUCTION

The teleological nature of educational theory and practice reveals itself in all formal, informal and nonformal intervention domains. Practically, we educators think and act only keeping perspectives in mind. It is a truism that school is the first social institution that has contact with the future. But other forms of education, non-institutionalized (fortuitous influences, the street, friends, various hidden curricula, etc.) or only partly institutionalized (family, cinema, museum, church, etc.) also hold teleological functions. We follow human and social optimization objectives, goals and finalities; we articulate information, abilities, capacities and competences based on models and projects to systematically edify human personalities able to integrate in the obsessively forward-moving function of our society, which cannot avoid the imperturbable progress in every direction: scientific, technical, cultural, economic, political, military, or others.

We could say that we are “convicted to the future”, but it’s a forced saying; in fact, we anticipate and build the future. As such, as I

will try to demonstrate in this work, let us build ourselves in order to be able to handle this unpredictable future.

Nowhere do I feel the challenges of the future more strongly (and you could say more “defiantly”) than in education. Only so can we explain the avalanche of changes which has triggered itself in Romanian schools in the last quarter century. It’s about a special effervescence: “thought resources” are used scientifically to anticipate “people and tomorrow’s society”. In this quarter century, the theory of curriculum – which was only a science in a nascent state – has gone past its past stage to become an authentic science, able to generate technologies and rigorous applications which closely harness the epistemic possibilities of the human species.

The succession of curricular reforms which have been produced in Romanian formal education in the last few decades have imposed different curricular development and improvement models, which have at least one common component: curriculum

design. We shall leave aside the debates on ideas referring to choosing one curriculum development and implicitly curricular design or another. Pedagogical macro-development essentially “aims” to produce teaching plans. The logic of curricular development then implies strict actions which imply “pedagogical mezo-development” (the conception of analytical programs) and “pedagogical micro-development” (didactic activity conception by professors: lessons, lab activities, others).

Teaching systems with a regional specific impose the analysis of “realities” resulted from the development of didactical design capable of using new methods and didactical strategies that are conceptually and optimally effective. The tendency is to elaborate some conceptual ideas regarding education and teaching resulted from harnessing international research (components, maybe, of a future world education system).

The computerization of society is a global challenge, with long-term consequences, similar to the development of agricultural tools (probably during the Mesolithic) and the appearance of the first industrial machines (centuries XVIII to XIX). But now the world is changing much more profoundly. It is predictable, even evident, that the human condition is changing in the computerized society. Answers should be sought after, however, for the question: “What is happening with education?” or, even more useful would be answers to the question: “What should happen with education?”.

We’ve gotten used to talk about education only in using our hereditary gifts, contained within human educability, as a result of some acquisition in the genetic memory of

our species in the 2-5-million-year process paleoanthropologists call hominization. The first Homo Sapiens triggered the process we call humanization around 40 millennia ago. During this time, the genetic dowry of our species hasn’t changed, even if it seems like the human brain still contains potential yet untapped during our civilization.

The pedagogical impact of new computerized tools could be much larger than we care to admit. This could just be a hypothesis that is to be confirmed or denied; yet these times we live in – we notice this almost daily – are coming quickly, and we could even say they’re “in a hurry”.

It is our belief that, in this context, it is not just human condition that is changing, but education should change as well, in the sense that it is going to have to assume other functions than is traditional.

The quality of teaching as a system, regardless of state, must not only be harnessed, but also ensure a new intellectual potential to every individual, regardless of their biological dowry. We start from indemonstrable self-evident elements, which appeared in the explosively rising field of knowledge starting from the second half of the 20th century. Even more than that, it seems that the process is accelerating, tending towards a logarithmic dimension. We are now assisting in knowledge processes – not only those strictly scientific, but also banal, daily processes -to multiple and intense interactions between people and the various computerized and intellectual devices they used. At least one aspect is outright shocking: new generations of children, which are born in this media and computer climate, “maneuver” the internet and computers, for instance, with the same ease that Mesolithic farmers used to

maneuver their plows and hoes or the way the 18th century English proletariat would handle the loom or conveyor. With an important distinction: today's children do not complain about the suffering of work, but they like it; in addition, the children born these days, maybe for the first time in history, love to learn, or in any case like it a lot better than doing the tiring classic "memorizations" and the dreaded "homework".

That is why a new teaching approach is needed for learning at school, for now in experimental teaching, and then in applied didactics.

There are probably many openings for a revolutionary didactica nova or didactica magna. We have chosen one that seems to have major importance: we have directed our attention towards what evolutionary-genetic calculus can offer in the general development of an individual, because this can be managed and trained through experimental learning and momentary motivations. This imposes the design of a coherent and balanced curriculum, centered on well defined competences, but in the process of which digital competence can have another decisive role. In this sense we have dared to advance a few "brave hypotheses" (or "heroic" as the known epistemologist Karl Raimund Popper called them). One of them is expressed even in the title of this work. Adopting a genetic-structuralist approach to educational phenomena and processes we reach, almost involuntarily, to hope that the effects of the "third wave" (Toffler) will have a benign effect on how we live and learn, and, in consequence, push humanity in a superior noetic sphere. Or, it is the role of school to bring this new situation to everybody's attention, and to opportunistically, naturally

and coherently subscribe to this new way of human civilization.

The importance of digital competence for applied didactics and curriculum

I consider that this has become a "sine-qua-non" condition of human training in the conditions of computerized society. We consider that neglecting it in the instructive-educative process or only appreciating it as only one of the regular activities could be one of the gravest errors in the entire education history. Fortunately, this potential error has been prevented through the prompt intervention of the European Parliament.

Digital competence is one of the key competences recommended by the European Parliament for education and continual growth. The strategic educational objectives targeted for its formation consist in:

- Improving information and communication technology (ICT) integration in the teaching and learning process;
- Ensuring that the students have necessary abilities and information in the ICT domain.
- To this we add:
- Training teachers in the ICT domain;
- Upgrading ICT infrastructure in schools;
- Ensuring the necessary auxiliaries for personal fulfillment and development (European Commission/EACEA/Eurydice, 2012).

Personally, I consider that the so-called digital competence isn't one of the "keys" but the "key of keys" for life-long learning

in the 21st century and even beyond. This determines us to closely meditate on the level of research attained by the educational sciences generally and experimental teaching especially. New, even daring,

approaches are needed, such as the one to promote evolutionary-genetic calculus in schools.

REFERENCES

- European Commission/EACEA/Eurydice. (2012). *Developing key competences in European schools: Challenges and Opportunities for Politics*. The Office for European Union Publications Luxemburg: © Executive Teaching, Audiovisual and Culture Agency, two:10.2797/22793
- I. Negreț-Dobridor, S. Cristea (coordinators). (2015). *Pedagogy as science, technology and art*. In I. N.-D. gen.), *Universal pedagogy treaty, vol. I (Fundamenta paidagogiae), part I (Diacronic), (Vol. I, p. 41)*. (ed. 1). Bucharest: Romanian Academy Publisher.
- J.S.BRUNER. (1970). *For a theory of teaching*,. Bucharest: E.D.P. Bucharest: E.D.p.
- Joseph A. DeVito. (2008). *Human Communication. The Basic Course (ed. 11)*. Pearson,: Allyn & Bacon.
- Piaget, J. (1965). *The psychology of intelligence*. Bucharest: E.D.P.
- Torrance E. Paul. (1978). Healing Qualities of Creative Behavior. *Creative Child and Adult Quarterly*, 3, 146-158.

Appearance of Institutionalization Perceptions in Business in Terms of Demographic Variables: An Empirical Analysis¹

İşletmelerdeki Kurumsallaşma Algılamalarının Demografik Değişkenler Açısından Görünümü: Ampirik Bir Analiz

Ramazan ERTURGUT²

Artuğ Eren COŞKUN³

Öz

Bir asırı geçen teorisiyle, yönetim yazınında kendisine kayda değer bir yer edinmiş olan kurumsallaşma fenomeni, bilinen en yalın içeriğiyle, Dünyanın değişen şartlarına adapte olabilmek için örgütsel fonksiyonların standardize edilmesiyle ilgilenen kuramsal bir yaklaşımdır. Kurumsallaşma aynı zamanda stratejik yönetim bakış açısıyla, organizasyonlara meşruiyet, düzen, süreklilik ve proaktif bir bakış açısı kazandırarak, onları içsel ya da dışsal her türlü değişim, fırsat ve tehdide karşı dayanıklı hale getirmektedir. Kurumsallaşmanın organizasyonlara bu katkıyı sağlama potansiyeli; formalleşme, profesyonelleşme, otonomi, kültürel güç, sosyal sorumluluk ve tutarlılık gibi alt boyutlarının kurum ve işletmelerin tüm kademelerince özümsemesi ve her kademede insan kaynağı tarafından homojen olarak algılanmasıyla mümkün olabileceği, iddia kapsamındadır. Bu çalışmanın odak ilgisi, işletmelerde çalışanların demografik özelliklerine göre kurumsallaşmanın alt boyutlarını algılama düzeylerini ortaya koymaktır. Bu amaçla Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) Bölgesi Hinterlandında kurulu, Antalya, Isparta ve Burdur illerinde faaliyet gösteren işletmelerde bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren toplam 390 anket verisi SPSS programı ile çözümlenmiş, başlıca; T-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılarak değişkenlere bağlı gruplar arasında farklılık olup olmadığına ve bu farklılığın düzeyine bakılmış, ilgili bulgular yorumlanmıştır. Araştırma sonuçları, cinsiyetin kültürel güç, eğitim durumunun ise profesyonelleşme boyutunun algılanmasında gruplar arası bir farklılığa neden olduğunu, yaş değişkeninin ise kurumsallaşma boyutlarının algılanmasında herhangi bir farklılığa neden olmadığını göstermiştir. Araştırma sonuçlarının kurumsal, ya da kurumsallaşma yolunda organizasyonlara insan kaynakları yönlü bir bakış açısı sağlama noktasında bir katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kurumsallaşma, BAKA, Stratejik Yönetim, İnsan Kaynakları Yönetimi

1. GİRİŞ

Güçlü bir organizasyon yapısına sahip olmanın yanında meşruiyetini kanıtlama

¹ Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında desteklenmiştir.

² Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

³ Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

gayreti içinde bulunan işletmeler örgütsel ve çevresel baskıların da etkisiyle kurumsallaşma yoluna gitmektedir. İşletme içerisindeki tüm paydaşların kurumsallaşma sürecinin gerektirdiği değişimlere uyum sağlaması ve kurumsallaşmanın boyutlarını benzer biçimlerde algılaması, kurumsallaşmanın işletmeye daha kolay bir şekilde kanallara edilebilmesini sağlamaktadır. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı, çalışanların cinsiyetine, yaşına ve eğitim durumuna bağlı demografik özelliklerinin kurumsallaşmanın boyutlarının algılanmasında ne gibi değişiklikler meydana getirdiği ve bir farklılık tespiti durumunda bu farklılığın ne düzeyde olduğunu belirlemektir. Çalışanların kurumsallaşmayı nasıl algıladıklarını ortaya koyacak bu çalışma, sektöre ve akademik yazına katkı sağlayacağından önem bir yere sahiptir. Öte yandan araştırma verilerinin, Antalya, Isparta ve Burdur illerini kapsayan geniş bir coğrafi alandan elde edilmesi araştırma sonuçlarının kapsam gücünü artırmaktadır.

2. KURUMSALLAŞMA

Türkçe literatüründe Kurumsallık, Kurumsal, Kurumsalcı gibi farklı kavramlarla da araştırılan kurumsallaşma kavramı çok sayıda araştırmacı tarafından kuramsallaştırılmıştır. E. Durkheim, M. Weber gibi düşünürler, sosyal yaşamın örgütsel özelliklerini açıklamaya yönelik teoriler geliştirerek kurumsallaşmanın ilk örneklerini ortaya koysa da, örgütlerin çevreleri ile olan ilişkilerine netlik kazandıracak bir araştırmaları mevcut değildir (Saylam, 2016: 10-11).

Günümüze kadar birçok araştırmacı farklı yaklaşımlar altında kurumsallaşmanın tanımlanmasını yapmıştır. Eski kurumsallaşma yaklaşımının ilk kurucusu olarak gösterilen Selznick kurumsallaşmayı, sürekliliği olmayan, düzensiz organizasyon yapısına ya da yeteri kadar teknik beceri gerektirmeyen faaliyetlere sahip kuruluşların, düzenli, sürekliliği olan ve toplumsal ihtiyaçlara bütüncül bir faaliyet yapısı ile yaklaşan kuruluşlara dönüştürülerek, kuruluşların daha sistemli yapılara büründürülmesi süreci olarak tanımlamıştır (Selznick, 1996: 271).

Kurumların çevreleriyle olan uyumu ile kurumsallaşmayı ilişkilendiren March ise kurumsallaşmayı, çevresel ve kurumsal değişimin ve bu doğrultuda standardizasyonun sağlanması şeklinde tanımlamıştır (Karpuzoğlu, 2001: 71-72). Berger ve Luckmann (1966) ve Meyer ve Rowan (1977) ise March'ın görüşüne benzer bir bakış açısıyla kurumsallaşmaya yaklaşarak organizasyonlar üzerindeki çevresel baskıların sosyal düzenin oluşumunda mecburi olduğunu vurgulamıştır (Meyer ve Rowan, 1977: 341).

Kurumsallaşmanın en kapsamlı biçimde tanımı ise "kurumsal süreklilik kazanmak, meşru hale gelmek, kaynaklarında artırıma gitmek, tahmin edilebilirliğini kolaylaştırmak ve çevresiyle uyumlu hareket edebilme becerisini kazanmak isteyen işletmelerin, dağınık, istikrarsız ve teknik beceri düzeyi düşük faaliyetlerini düzenli, istikrarlı ve sosyal açıdan kurumsal çevresi ile bütünleşmiş bir yapıya sahip olarak, bunun benimsenmesi ve kurum yönetici ve çalışanlarının tamamı tarafından benzer algılama seviyesine ulaşıp farklı ortam ve

şartlar altında, bu yapılanma ve buna bağlı davranış şekillerinin bireysel olarak ve kendiliğinden uygulanması'' olarak tanımlanmıştır (Apaydın, 2007: 4; Gül, 2012: 41-42).

2.1. Kurumsallaşmanın Boyutları

Kurumsallaşmayı meydana getiren boyutlar formalleşme, profesyonelleşme, kültürel güç, otonomi, sosyal sorumluluk ve tutarlılıktır. Boyutların tanım ve işlevleri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

- **Formalleşme:** Örgüt içindeki işlerin yazılı kural, usul ve sözleşmelere bağlanarak, organizasyon yapısının, işletme görev ve sorumluluklarının dağıtımının bu doğrultuda dizayn edilmesidir (Ruekert vd. 1985; Apaydın, 2009: 11). Formalleşmenin işletmelere etkin bir yönetim sağlama, rasyonel kararların alınmasına zemin hazırlama, rol çatışmaları ile belirsizlikleri azaltarak iş tatminini artırma gibi işlevleri bulunmaktadır (Adler ve Borys 1996: 61-65).
- **Profesyonelleşme:** Çağın gerekliliklerinin farkında ve alanında uzman insan kaynağına sahip organizasyonların, belirli bir bağlamda bu uzman kişiler tarafından tanınır hale gelmesi sürecidir (Karasu, 2001: 42; Callaghan, 2014). Güven ortamının oluşması sağlayarak liyakat anlayışını geliştirir ve performansı artırır (Özkoç ve Kemer, 2017: 570).
- **Kültürel Güç:** Kurum kültürünü oluşturan etik kural, ilke ve değerlerin sahiplenilmesi ve kurum içinde paylaşıma derecesidir. Yüksek

dayanışma sağlayarak performansı artırır. Sistematik bir ortam oluşturarak kuşaklar arası değişimlerde direnç sağlar (Apaydın, 2008: 124; Zucker, 1977).

- **Otonomi:** Kurum bünyesindeki uzman yetkilerinin kesin çizgilerle belirlenmesini, kimse tarafından bu yetkilerin nasıl kullanılması gerektiğinin söylenememesini ve takdir yetkisinin tamamen ilgili işi yapan bireye ait olduğunu ifade etmektedir (Wallace, 1995: 233). Otonomi, çalışan bağlılığını, performansını ve motivasyonunu artırmanın yanında inovatif fikirlerin daha kolay bir şekilde ortaya çıkmasını sağlar (Çavuş ve Akgemci, 2008: 231-241; Spector, 1986).
- **Sosyal Sorumluluk:** İşletme faaliyet ve davranışlarının ilgili yasalara ve toplumsal etik değerlere uygunluğunun sağlanmasıdır (Kiracı ve Alkara, 2009: 175).
- İşletmelerin meşrulaşmasını sağlar ve güvenilirliğini artırır (Greening ve Gray, 1994: 467; Warren, 2003: 154).
- **Tutarlılık:** İşletmelerin amaç, yapı, faaliyet, süreç ve stratejilerinin birbirleriyle bütüncül bir şekilde uyumlu olmasıdır (Türkoğlu ve Çizel, 2016: 159). Liyakat anlayışını geliştirerek güvenilirlik ve tüm süreçlerde şeffaflığın ortaya çıkmasını sağlar. Öte yandan işletmelerin meşruluğuna katkı sağlar ve işletmenin performansını artırmasına yardımcı olur (Güngör Ak, 2010: 80; Gottlieb ve Sanzgiri, 1996: 1275).

3. YÖNTEM

Bu çalışmada Antalya, Isparta ve Burdur'da bulunan işletmelerdeki çalışanlara anket uygulaması yapılmış olup, 108 işletmeden toplam 390 anket toplanmıştır. Antalya'da ziyaret edilen 76 işletmeden 294, Burdur'da 18 işletmeden 52 ve Isparta'da 14 işletmeden toplam 44 adet anket elde edilmiştir. İstatistiksel paket programı yardımıyla T-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) kullanılarak cinsiyet, yaş ve eğitim durumu değişkenlerine bağlı gruplar arasında farklılık olup olmadığına, bir farklılık var ise bu farklılığın düzeyine bakılmış ve ilgili bulgular yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Frekans Analizleri

4.1.1. Cinsiyete Yönelik Demografik Bulgular

Katılımcıların 116'sının kadın, 271'inin ise erkek olduğu görülmektedir. Bu durumda anketi dolduran katılımcıların %30'u kadın, %70'i ise erkektir. 3 katılımcı ise cinsiyetini belirtmemiştir.

Tablo 1. Cinsiyete Yönelik Demografik Bulgular

	Kişi Sayısı	Geçerli Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzdesi (%)
Kadın	116	30,0	30,0
Erkek	271	70,0	100,0

4.1.2. Yaşa Yönelik Demografik Bulgular

Katılımcıların 147'si (%38,4'ü) 30 yaşından küçük, 164'ü (%42,8'i) 30-39 yaş arasında, 58'i (%15,1'i) 40-49 yaş arasında

ve 14'ü (%3,7'si) ise 50 yaşından büyüktür. 7 katılımcı yaşını belirtmemiştir.

Tablo 2. Yaşa Yönelik Demografik Bulgular

	Kişi Sayısı	Geçerli Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzdesi (%)
30 Yaşından Küçük	147	38,4	38,4
30-39 Yaş Aralığı	164	42,8	81,2
40-49 Yaş Aralığı	58	15,1	96,3
50 Yaşından Büyük	14	3,7	99,7

4.1.3. Eğitim Durumuna Yönelik Demografik Bulgular

Katılımcıların 8'i (%2,1'i) ilköğretim mezunu, 56'sı (%14,5'i) ortaöğretim (lise) mezunu, 88'i (%22,7'si) önlisans mezunu ve 198'i (%51,2'si) lisans mezunu olup 37

(%9,6) kişinin ise yüksek lisans ya da doktora derecesine sahip olduğu görülmektedir. 3 katılımcı eğitim durumunu belirtmemiştir.

Tablo 3. Eğitim Durumuna Yönelik Demografik Bulgular

	Kişi Sayısı	Geçerli Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzdesi (%)
İlköğretim	8	2,1	2,1
Ortaöğretim	56	14,5	16,5
Önlisans	88	22,7	39,3
Lisans	198	51,2	90,4
Lisansüstü	37	9,6	100,0

4.2. Cinsiyetin Kurumsallaşmanın Algılanmasında Meydana Getirdiği Farklılık

Katılımcıların cinsiyetlerine göre kurumsallaşmanın boyutlarına olan algısını ölçmek için bağımsız gruplar arası T-testi uygulanacaktır. T-testi, iki bağımsız grup ortalamasının arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını bulmak ve herhangi bir

farklılık saptanması durumunda bu farklılığın düzeyini test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Gruplar arasındaki farklılıklar varyanslarının homojenliğine göre değişeceğinden, T-testine geçmeden önce Levene testi yapılmalıdır (Durmuş

vd., 2013: 118). Varyans homojenliği, Levene testine ait F'nin anlamlılık değerine göre belirlenmektedir. F'nin anlamlılık değeri 0,05'ten büyük ise varyansların homojen olduğu, küçük ise varyansların homojen olmadığı sonucuna varılmaktadır. Daha sonra ilgili satırdaki t değerine

karşılık gelen anlamlılık değerine bakılmalıdır. T'nin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük ise "ilgili gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır" yorumu yapılır (Altunışık vd., 2010: 188-189).

Tablo 4. *Katılımcıların Cinsiyet Bazlı Olarak Kurumsallaşmanın Boyutlarına Yönelik Algıları*

Boyutlar	Cinsiyet	Kişi Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Standart Ortalama Hatası	Levene Testi		T-Testi Anlamlılık Değeri
						F Değeri	P Değeri	
Formalleşme**	Kadın	116	4,2780	,86901	,08069	,287	,593	,411
	Erkek	271	4,3570	,86259	,05240			
Otonomi**	Kadın	116	4,2414	,67757	,06291	,103	,749	,869
	Erkek	271	4,2276	,78468	,04767			
Profesyonelleşme*	Kadın	116	3,9891	,81949	,07609	5,503	,019	,988
	Erkek	271	3,9877	,73102	,04441			
Kültürel Güç*	Kadın	116	3,7483	,84447	,07841	6,100	,014	,031
	Erkek	269	3,9423	,69655	,04247			
Sosyal Sorumluluk**	Kadın	116	4,3889	,58291	,05412	0,27	,870	,547
	Erkek	269	4,3486	,60916	,03714			
Tutarlılık*	Kadın	116	4,0910	,71790	,06666	5,305	,022	,205
	Erkek	269	4,1890	,63413	,03866			

*: Varyanslar homojen değildir.

** : Varyanslar homojendir.

Tablo 4 incelendiğinde, yalnızca kültürel güç boyutuna yönelik ifadelerin algılanmasında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık olduğu (T-testi anlamlılık değeri: $0,031 < 0,05$) görülmektedir. Katılımcıların kültürel güç boyutuna yönelik aritmetik

ortalamalarına bakıldığında erkekler, kadın katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahiptir. Bu durum erkek katılımcıların kültürel güce olan algı düzeylerinin nispi olarak kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.3. Yaşın Kurumsallaşmanın Algılanmasında Meydana Getirdiği Farklılık

Yalnızca iki grubun ilgili değişken karşısındaki farklılık düzeyini test etmek amacıyla kullanılan T-testinden farklı olarak tek yönlü varyans analizinde, ikiden fazla grup arasında bir karşılaştırılma yapılabilmektedir. Anova testi sadece ilgili gruplar arasında farklılık olup olmadığını test etme özelliğine sahip olup, farklılığın düzeyine yönelik bir veri sunmamaktadır. One-way Anova gruplar arası farklılık düzeyini gösterebilmekte ve bu özelliğiyle Anova testinden ayrılmaktadır (Altunışık vd., 2010: 197-201). Gruplar arasındaki farklılık düzeyleri ise Post-Hoc analizi içerisinde bulunan çeşitli testler yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Bu testler içerisinde en yaygın kullanılan ve yorumu en basit istatistiksel test yöntemi “Sheffe” olarak

belirtilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011: 277).

Tek yönlü varyans analizi yapılabilmesi için teste tabi tutulacak değişkenin normal bir dağılıma sahip olması ve teste tabi tutulan demografik grupların varyansları arasında homojenlik bulunması gerekmektedir (Robert, 2014: 73-82). Levene testi anlamlılık değeri 0,05’ten büyük ise varyanslar arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığından yani varyans homojenliğinden söz edilebilmektedir. Anova testinin F sütunundaki anlamlılık düzeyinin 0,05’ten küçük olması ise ilgili gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunduğuna işaret etmektedir.

Tablo 5. Yaşın Kurumsallaşmanın Algılanmasında Meydana Getirdiği Farklılık

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Levene Testi P Değeri	Anova Analizi F Değeri	Anova Analizi P Değeri
Formalleşme						
30 Yaşından Küçük	147	4,1310	,94422	,043	3,901	,009
30-39 Yaş Arası	164	4,4024	,85422			
40-49 Yaş Arası	58	4,5216	,73491			
50 Yaşından Büyük	14	4,3929	,61013			
Otonomi						
30 Yaşından Küçük	147	4,1111	,82952	,011	1,746	,157
30-39 Yaş Arası	164	4,2907	,67697			
40-49 Yaş Arası	58	4,2701	,81520			
50 Yaşından Büyük	13	4,3077	,38038			
Profesyonelleşme						
30 Yaşından Küçük	147	3,9052	,83803	,077	0,868	,458

30-39 Yaş Arası	164	4,0350	,70188			
40-49 Yaş Arası	58	3,9644	,75932			
50 Yaşından Büyük	13	4,0256	,59454			
Kültürel Güç						
30 Yaşından Küçük	146	3,8412	,81546			
30-39 Yaş Arası	163	3,9009	,71863	,020	0,630	,596
40-49 Yaş Arası	58	3,8069	,75576			
50 Yaşından Büyük	13	4,0000	,39697			
Sosyal Sorumluluk						
30 Yaşından Küçük	146	4,2798	,63674			
30-39 Yaş Arası	163	4,4036	,55892	,220	1,123	,339
40-49 Yaş Arası	58	4,3732	,66334			
50 Yaşından Büyük	13	4,3154	,41437			
Tutarlılık						
30 Yaşından Küçük	146	4,0492	,71427			
30-39 Yaş Arası	163	4,2195	,59745	,081	2,183	,090
40-49 Yaş Arası	58	4,2364	,70102			
50 Yaşından Büyük	13	4,1880	,38287			

Tablo 5’de yer alan Levene testi anlamlılık değerleri incelendiğinde, varyansların homojenliği varsayımını profesyonelleşme ($0,077 > 0,05$), sosyal sorumluluk ($0,220 > 0,05$) ve tutarlılık ($0,081 > 0,05$) boyutları sağlamaktadır. Bu boyutların Anova analizi anlamlılık değerlerine bakıldığında üç boyutun da $0,05$ ’ten büyük anlamlılık değerine sahip olduğu (sırasıyla

$0,458$; $0,339$; $0,090$) görülmektedir. Yani profesyonelleşme, sosyal sorumluluk ve tutarlılık boyutlarının algılanması ile katılımcıların yaşları arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle kurumsallaşmanın her bir boyutunun algılanmasında yaş değişkenine yönelik anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

4.4. Eğitim Durumunun Kurumsallaşmanın Algılanmasında Meydana Getirdiği Farklılık

Tablo 6’da yer alan Levene testi anlamlılık değerleri incelendiğinde, varyansların homojenliği varsayımını otonomi ($0,994 > 0,05$), profesyonelleşme ($0,086 > 0,05$) ve kültürel güç ($0,250 > 0,05$) boyutları sağlamaktadır. Bu boyutların

Anova analizi anlamlılık değerlerine bakıldığında otonomi ve kültürel güç boyutlarının $0,05$ ’ten büyük (sırasıyla $0,418$ ve $0,363$), profesyonelleşme boyutunun $0,05$ ’ten küçük ($0,047$) anlamlılık değerine sahip olduğu görülmektedir. Yani otonomi

ve kültürel güç boyutlarının algılanması ile katılımcıların eğitim durumları arasında herhangi bir farklılık bulunmazken, profesyonelleşme boyutunda farklılık saptanmıştır. Sheffe testi anlamlılık değerleri ile grupların ortalamalarına

bakıldığında düşük oranda da olsa ilgili farklılığın en çok ilköğretim ($\alpha=,191$ ve $ort=3,45$) ile ortaöğretim ($\alpha=,191$ ve $ort=4,16$) mezunu katılımcılar arasında gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 6. Eğitim Durumunun Kurumsallaşmanın Algılanmasında Meydana Getirdiği Farklılık

	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Levene Testi P Değeri	Anova Analizi F Değeri	Anova Analizi P Değeri
Formalleşme						
İlköğretim	8	4,2500	,84515	,001	1,858	,117
Ortaöğretim	56	4,3884	,59909			
Önlisans	88	4,2216	,96745			
Lisans	198	4,2942	,93453			
Lisansüstü	37	4,6622	,52446			
Otonomi						
İlköğretim	8	4,4167	,70711	,994	,980	,418
Ortaöğretim	56	4,3214	,75469			
Önlisans	88	4,1042	,77941			
Lisans	198	4,2483	,72750			
Lisansüstü	37	4,2432	,81137			
Profesyonelleşme						
İlköğretim	8	3,4583	,76506	,086	2,436	,047
Ortaöğretim	56	4,1667	,59459			
Önlisans	88	3,9061	,72829			
Lisans	198	4,0113	,77591			
Lisansüstü	37	3,8360	,91369			
Kültürel Güç						
İlköğretim	8	3,7500	,78376	,250	1,087	,363
Ortaöğretim	56	4,0607	,61841			
Önlisans	88	3,8477	,69282			
Lisans	196	3,8355	,79645			
Lisansüstü	37	3,9000	,80623			
Sosyal Sorumluluk						
İlköğretim	8	4,0361	,58821	,043	,866	,484
Ortaöğretim	56	4,3839	,42801			
Önlisans	88	4,3072	,62573			
Lisans	196	4,3786	,60250

<i>Lisansüstü</i>	37	4,4014	,73338			
Tutarlılık						
<i>İlköğretim</i>	8	3,9583	,91997			
<i>Ortaöğretim</i>	56	4,1885	,43932			
<i>Önlisans</i>	88	4,0513	,70750	,007	1,195	,313
<i>Lisans</i>	196	4,2092	,64388			
<i>Lisansüstü</i>	37	4,0841	,82252			

5. SONUÇ

Çalışmada kurumsallaşma kavramsal açıdan incelenmiş, amaçları ile kurumsallaşmaya yön veren alt boyutları ele alınmıştır. Antalya, Isparta ve Burdur illerindeki işletmeler ziyaret edilerek toplam 390 anket toplanmış ve katılımcıların demografik özelliklerinin kurumsallaşmayı algılamada farklılığa neden olup olmadığını saptamak amacıyla t-testi ve tek yönlü varyans analizleri uygulanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre çalışanların cinsiyetinin, kültürel güç boyutu dışında kurumsallaşmanın algılanmasında herhangi bir farklılık meydana getirmediği, yalnızca kültürel gücün cinsiyet ortalamalarına göre farklı algılandığını göstermiştir. Kurum kültürünün benimsenmesinde ise erkeklerin bünyesinde bulunduğu işletmeye kadınlardan daha yüksek düzeyde aidiyet hissettiği görülmüştür. Erkek çalışanların kadın çalışanlardan daha yüksek kademelerde ve daha yüksek ücretlere çalışması, işe alımlarda genellikle erkeklerin tercih edilmesi gibi nedenlerin

kadınların içinde bulunduğu işletme kültürüne adapte olmasını zorlaştırmaktadır.

Çalışanların sahip olduğu yaşın kurumsallaşmanın algılanmasında herhangi bir farklılık unsuru olmadığı saptanmıştır.

Çalışanların eğitim durumunun ise kurumsallaşmanın yalnızca profesyonelleşme boyutunun algılanmasında bir farklılığa neden olduğu, diğer boyutlarında herhangi bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Profesyonelleşme boyutundaki en büyük farklılığın ise ilköğretim ile ortaöğretim mezunu katılımcılar arasında gerçekleştiği saptanmıştır. Ortaöğretim mezunu katılımcıların profesyonelleşmeye yönelik algıları ilköğretim mezunu katılımcılardan oldukça yüksektir. Ortaöğretim mezunu katılımcıların ilköğretim mezunu katılımcıların aksine çoğunlukla daha yüksek teknik beceri gerektiren işlerde çalışması ve yöneticilerin ortaöğretim mezunu çalışanlara kendi uzmanlık alanlarında özerklik tanınması nedeniyle bu sonucun ortaya çıktığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, P. S. ve Borys, B. (1996). “Two Types of Bureaucracy : Enabling and Coercive”. *Administrative Science Quarterly*, 41(1): 61–89.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Apaydın, F. (2007). *Örgütlerde Kurumsallaşma ve Adaptif Yeteneklerin Pazarlama Eylemlerine ve Örgütsel Performansa Etkileri*. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Apaydın, F. (2008). “Kurumsallaşmanın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Performansına Etkileri”. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7): 121–145.
- Apaydın, F. (2009). “Kurumsal Teori ve İşletmelerin Kurumsallaşması”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1): 1–22.
- Çavuş, M. F. ve Akgemci, T. (2008). “İşletmelerde Personel Güçlendirmenin Örgütsel Yaratıcılık Yenilikçiliğe Etkisi: İmalat Sanayiinde Bir Araştırma”. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20: 229–244.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2013). *Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi*. Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Gottlieb, J. Z. ve Sanzgiri, J. (1996). “Towards an Ethical Dimension of Decision Making in Organizations”. *Journal of Business Ethics*, 15(12): 1275–1285.
- Greening, D. W. ve Gray, B. (1994). “Testing a Model of Organizational Response to Social and Political Issues”. *The Academy of Management Journal*, 37(3): 467–498.
- Gül, H. (2012). *İşletmelerdeki Kurumsallaşma Düzeyinin İşletme Performansına Etkisi: Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama*. Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Güngör Ak, B. (2010). *Aile İşletmelerinde Kurumsallaşmanın İşletme Başarısına Olan Etkileri: Aydın İlinde Faaliyet Gösteren Aile İşletmeleri Örneği*. Doktora Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Karasu, K. (2001). *Profesyonelleşme Olgusu ve Kamu Yönetimi*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Serisi: 11.
- Karpuzoğlu, E. (2001). *Büyüyen ve Gelişen Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma*. Hayat Yayınları.
- Kıracı, M. ve Alkara, İ. (2009). “Aile İşletmelerinde Kurumsallaşmaya Verilen Önem ve Turizm Sektöründeki Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma: Alanya-Eskişehir Örneği”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(1): 167–197.

- Meyer, J. W. ve & Rowan, B. (1977). "Institutionalized Organizations : Formal Structure as Myth and Ceremony". *American Journal of Sociology*, 83(2): 340–363.
- Özkoç, A. G. ve Kemer, E. (2017). "Konaklama İşletmelerinde Kurumsallaşmanın Örgütsel Yenilik Açısından Stratejik Rolü". *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(2): 568–578.
- Robert, H. (2014). *Handbook of Multivariate Data Analysis with IBM SPSS*. CRC Press, Boca Raton, London ve New York.
- Ruekert, R. W., Walker, O. C. ve Roering, K. J. (1985). "The Organization of Marketing Activities: A Contingency Theory of Structure and Performance". *Journal of Marketing*, 49(1): 13–25.
- Saylam, A. (2016). 1920- 1938 Yılları Arasında Türkiye’ De Sanayi ve Ticaretin Bakanlık Düzeyinde Kurumsallaşması: Kurumsal Kuram Bağlamında Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Spector, P. E. (1986). "Perceived Control by Employees: A Meta-Analysis of Studies Concerning Autonomy and Participation at Work". *Human Relations*, 39(11): 1005–1016.
- Selznick, P. (1996). "Institutionalism " Old " and " New "" . 40th Anniversary Issue, 41(2): 270–277.
- Türkoğlu, N. ve Çizel, B. (2016). "Kurumsallaşma ve Rekabet Gücü İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Çalışma". *Bilgi*, (33): 156–184.
- Wallace, J. E. (1995). "Organizational and Professional Commitment in Professional and Nonprofessional Organizations". *Administrative Science Quarterly*, 40: 228–255.
- Warren, R. C. (2003). "The Evolution of Business Legitimacy". *European Business Review*, 15(3): 153–163.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2011). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Zucker, L. G. (1977). "The Role of Institutionalization in Cultural Persistence". *American Sociological Review*, 42(5): 726–743.

The Relation of Coping with Stress Styles and Psychological Wellbeing

Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Psikolojik İyioluşla İlişkisi

Fatih YILMAZ¹

Abstract

The aim of the study is to investigate the relation between coping with stress styles and psychological wellbeing. 278 undergraduate students of Middle East Technical University participated in the study online by filling out the scales of coping with stress and psychological wellbeing. While styles of coping stress are Self-confident, Optimistic, Submissive, Helpless and Seeking of social support, subdomains of psychological wellbeing are Autonomy, Environmental mastery, Purpose in life, Self-acceptance, Positive relations with others and Growth. Collected data was analyzed through canonical correlation analysis in SPSS 24 software. Since coping with stress scale includes five styles and psychological wellbeing scale has six subdomains, the analysis was expected to yield five possible correlations (according to minimum of five and six dimensions). First two of possible correlations were statistically significant and first one was interpreted. By taking the cut-off bigger than .30 for the loading of variables (styles or sub-domains) to the variates, variate of set concerning coping with stress was composed of only Helpless and Submissive (of two of the coping styles), and variate of set concerning psychological wellbeing was composed of all its subdomains. In summary, not using Helpless and Submissive approaches was positively correlated with whole subdomains of psychological wellbeing.

Keywords: coping with stress styles, psychological wellbeing, canonical correlation analysis

Öz

Çalışmanın amacı stresle başa çıkma tarzları ile psikolojik iyioluş halleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. 278 Orta Doğu Teknik Üniversitesi lisans öğrencisi stresle başa çıkma ve psikolojik iyioluş ölçeklerini çevrimiçi doldurarak çalışmaya katılmıştır. Stresle başa çıkma tarzları: Kendine güvenli, İyimser, Çaresiz, Boyuneğici ve Sosyal desteğe başvurma şeklinde iken psikolojik iyioluş: Özerklik, Çevresel hakimiyet, Yaşam amacı, Öz-kabul, Diğerleriyle olumlu ilişkiler ve Bireysel gelişimden oluşmaktadır. Katılımcılardan toplanan veri, SPSS 24 bilgisayar programı yardımıyla kanonik analiz yöntemi üzerinden analiz edilmiştir. Stresle başa çıkma ölçeği beş boyuttan ve psikolojik iyi oluş hali altı boyuttan oluştuğu için olası beş korelasyon sonuç olarak beklenmiştir (beş ve altı boyuttan küçük olanın sayısı kadar). Olası korelasyonların ilk ikisi istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Değişkenlerin bileşik değişken oluştururken yüklenme değerleri .30'dan büyük alındığında, stresle başa çıkma

¹ Araştırma görevlisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE

kümesindeki bileşik değişkenin Çaresiz ve Boyuneğici değişkenlerinden oluştuğu ve psikolojik iyiliş kümesindeki bileşik değişkenin ise psikolojik iyi oluşun tüm alt boyutlarını içerdiği görülmüştür. Özetle, stresle başa çıkmada Çaresiz ve Boyuneğici yaklaşımları kullanmamanın psikolojik iyi oluşun tüm alt boyutları ile pozitif biçimde korele olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: stresle başa çıkma tarzları, psikolojik iyi oluş, kanonik korelasyon analiz

INTRODUCTION

Basic psychological needs are autonomy, competence and relatedness. (Ryan, Huta, & Deci, 2006). People are expected to satisfy those needs. Psychological well-being (PWB) is also similar to condition of satisfaction of basic psychological needs. According to Compton and Hoffman (2013) high PWB can be observed when people feel autonomous, competent, self-accepting, hold a purpose in life, show personal growth and are able to get on well with others. At the beginning of the 1900s, several studies concerning PWB were done in psychotherapy through case analyses and observations. Later, some evidence were tried to be supplied to these hypotheses and observations via experimental studies. As Compton and Hoffman (2013) claimed, later information acquired from the experiments started to come into service of laymen.

Stress can spring from any stimulus or event, and exhibits itself emotionally and physically. From very early childhood people develops coping skills for the reality of life. Some of those skills are assumed to be healthy and some of them or not (Young, Klosko, & Weishhar, 2003). Some skills beneficial in childhood may not work in adulthood just because of changing characteristics of the environment. Not only

handling stress healthily matters but also styles of coping with stress are also important in relation to PWB (Folkman & Lazarus, 1980).

LITERATURE

In the study of Kwon et al. (2018), they found that some of the coping styles (problem focused coping, seeking support, and wishful thinking) were significantly related with PWB and these coping styles explained 21% variance in PWB. In another study by Piko (2014), it was revealed that there were significant relations between coping styles and PWB. In a different study by Vong (2016), it was explored psychological well-being was related with coping strategies. In the experimental study of Tavakolizadeh, Mohammadi and Safarzade (2016), the effect of stress inoculation training was observed both on coping styles and PWB. Boulagi and Jenaabadi (2016) showed that PWB predicted ways of coping with stress among nurses. PWB explained almost 50% variance in coping with stress and attributional styles. In the study of Roberts, Muller, Sweeney, Bratkovic and Gannoni (2014), social support was considered as resource to boost PWB against stress. In the paper of Arulrajah and Harun (2000), they came up with coping styles and social support was

positively related with PWB. In those studies coping with stress styles were found to be related with PWB or as in the study of Tavakolizadeh, Mohammadi and Safarzade (2016) there can be another factor was affecting both coping with stress styles of PWB.

However, which styles of coping with stress in relation with which PWB facets were not investigated in dimensional level. Thus, in this study, the aim is to investigate the relation between coping with stress styles and psychological wellbeing in dimensional level.

Method

Participants and Procedure

After permission was taken from the Middle East Technical University Human Research Ethics Committee, the package of scales was given to the undergraduate university students online. There were 278 participants (135 male, 143 female), $M_{age} = 22.12$ ($SD = 2.01$). 83.4% of the participants have been lived in city centers or metropolis, and 85.3% of them were in middle socio-economic class.

After data was collected, it was analyzed through canonical correlation analysis in SPSS 24 software.

Scales

Ryff Scale of Psychological Well-Being (PWB). Adapted form of the original scale to Turkish was used because data was collected from Turkish students. Turkish form was used in the study of Beydoğan (2008). The scale is composed of 18 items,

including some reverse items. It is Likert type scale: 1-5 (from never agree to totally agree). It has 6 subscales: Autonomy, Environmental mastery, Purpose in life, Self-acceptance, Positive relations with others, and Growth.

Styles of Coping with Stress Scale. The scale was adapted for university students by Şahin and Durak (1995). The scale includes 30 items, some of them reverse coded. It is Likert type 1-7 (from never agree to totally agree). It contains 5 subscales: Self-confident, Optimistic, Submissive, Helpless, and Seeking of social support.

Demographic form. In which age, gender, social-economical class and home-city were asked to the participants.

Results

Coping with stress scale includes five styles: Self-confident, Optimistic, Submissive, Helpless and Seeking of social support and psychological wellbeing scale has six subdomains: Autonomy, Environmental mastery, Purpose in life, Self-acceptance, Positive relations with others and Growth. The canonical correlation analysis was expected to yield five possible correlations (according to minimum of five and six dimensions). In short coping with stress styles will be expressed as 'set of styles' while psychological well-being dimensions will be expressed as 'set of well-being'. First two of possible correlations were statistically significant and first one was followed.

In the first set (set of styles) and the second set (set of well-being) there were five variates. For the loading of variables (styles or sub-domains) to the variates, the cut-off was taken bigger than .30. Only first variates of each set were considered in the analysis. In the first set, first variate was composed of Submissive ($r = -.88$) and Helpless ($r = -.79$). In the second set, first variate had Environmental mastery ($r = .85$), Self-acceptance ($r = .70$), Autonomy ($r = .61$), Growth ($r = .50$), Positive relations with others ($r = .42$) and Purpose in life ($r = .40$). The significant relation between the variates was established between first variates in the first and second sets, Wilk's $\lambda = .64$, $\chi^2(30) = 4.27$, $p < 0.001$, $R_c^2 = .27$.

almost negligible decrease and almost equal to zero).

The variables which are Submissive and Helpless under set of styles correlated with first variate in the set of wellbeing ($r = -.46$) and ($r = -.41$) respectively. However, the variables which are Environmental mastery, Self-acceptance value, and Autonomy under the set of well-being correlated with the first variate in the set of styles, ($r = .44$), ($r = .37$) and ($r = .32$) respectively.

Proportion of variance within the set of styles explained by its first variate is 29%. On the other hand, proportion of variance within the set of well-being explained by its first variate is 36%. Moreover, first canonical variate in the set of well-being explained %8 variance in the set of styles whereas first variate in the set of styles

correlated with whole subdomains of psychological wellbeing.

Because the first variates formed the significant relation between the sets, this might be understood in terms of standard deviation. 1 standard deviation (SD) increase in the first variate in the first set lead to a decrease in both Submissive and Helpless the same value by .51 point. On the other hand, 1 standard deviation increase in the first variate in the second set lead to an increase in the following variables: Environmental mastery value by .87 point, Purpose in life value by .43 point, Self-acceptance value by .42 point, Autonomy value by .41 point; and a decrease in both Positive relations with others value by .02 point and Growth value by .01 point (which are

explained 10% variance in the set of well-being.

DISCUSSION

Styles of coping with stress in relation with psychological well-being (PWB) dimensions were analyzed through canonical correlation analysis. Since canonical correlation analysis is an exploratory type of analysis, it yielded which specific styles of coping were related which dimensions of PWB. Only Submissive and Helpless styles of coping with stress were related with all dimensions of PWB (Environmental mastery, Self-acceptance, Autonomy, Growth, Positive relations with others and Purpose in life). Thus, not using Helpless and Submissive styles of coping with stress was positively

Canonical correlation analysis produced the result that 1SD increase of the first variate in the set of well-being was leading to a

decrease in Positive relations with others value by .02 point and Growth value by .01 point. Because values (.02 and .01) are very close to zero, it may not be emphasized because the number of participants might have a role. This should be investigated with more participants.

Proportion of variance in the set of well-being explained by first variate of the set of styles is 10% whereas variance in the set of styles explained by the first variate of well-being is 8%. First set is the set of styles and other set was set of well-being, so considering the styles of coping stress in predicting position and well-being in outcome position is rational because set of styles explained more variance (10%) in the set of well-being.

REFERENCES

- Arulrajah, A. A., & Harun, L. M. H. (2000). Relationship of psychological well being with perceived stress, coping styles, and social support amongst university undergraduates. Presented at National Conference on Graduate Research in Education, Malaysia, 2000.
- Beydoğan, B. (2008). Self construal differences in perceived work situation and well-being (Unpublished doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara, Türkiye.
- Boulagi, Z., & Jenaabadi, H. (2016). Examining the relationship of ways of coping with stress and causal attributions with psychological well-being among nurses working in Zahedan hospitals. *Research Journal of Medical Sciences*, 10(4), 212-216.
- Compton, W. C., & Hoffman, E. (2013). *Positive psychology: The science of happiness and flourishing*. Wadsworth: Cengage Learning
- Folkman, S. and Lazarus, R.S. (1980) An Analysis of Coping in a Middle-Aged Community Sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219-231. doi: 10.2307/2136617
- IBM Corp. Released 2016. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 24.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Kwon, E. H., Ju, H. O., Jeung E. O., Han C. H., Im, J. J., Lee, Y. R., Jung, M. S., & Park, S. Y. (2018). Stress due to end-of-life care, coping strategies, and psychological well-being among nurses in neonatal intensive care units. *Child Health Nursing Research*, 24(4), 475-483. doi: 10.4094/chnr.2018.24.4.475
- Piko, B. (2014). Interrelationships among stress, coping and psychological well-being among preclinical medical students. *Orvosi Hetilap*, 155(33), 1312-1318. doi:10.1556/OH.2014.29953.
- Roberts, R. M. Muller, T. Sweeney, A., Bratkovic, D., Gannoni, A. (2014). Promoting psychological well-being in women with phenylketonuria: Pregnancy-related stresses, coping strategies and supports. *Molecular Genetics and Metabolism Reports*, 1, 148- 157. doi:10.1016/j.ymgmr.2014.03.002
- Ryan, R. M., Huta, V., & Deci, E. L. (2008). Living well: A self-determination theory perspective on eudemonia. *Journal of Happiness Studies*, 9, 139 - 170. doi:10.1007/s10902-006-9023-4.
- Şahin, N. H., & Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 56 – 73.
- Tavakolizadeh, J., Mohammadi, Z., & Safarzade, S. (2016). Effect of stress inoculation training on coping styles and psychological well-being status of mothers with mental retard children. *Journal of Research and Health*, 7(5), 1055-1064. doi:10.18869/acadpub.jrh.7.5.1055
- Vong, S. (2016). Exploring the relationship between coping, racial identity, perceived stress, and psychological well-being among asian americans (Unpublished doctoral dissertation). Alliant International University, Los Angeles, USA.

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishhar, M. E. (2003). Schema therapy: A practioner's guide. New York, NY: The Guilford Press

Single-Word Terms and Word-Groups in the Basic Vocabulary of the Terminology of Mechanics in the Albanian Language

Einzelwortbegriffe Und Wortgruppen Im Grundwortschatz Der Terminologie Der Mechanik In Der Albanischen Sprache

Sadete PLLANA¹

Gani PLLANA²

Abstract

Among the terminology of the various fields of knowledge, especially the science of applied sciences, the terminology of mechanics constitutes a vocabulary of special research interest. On the one hand this relates to the mechanics itself as a technical base of science with a wide application range within its own goals, while, on the other hand, its integration into many other areas of knowledge, while, on the other hand, with its integration into many other areas of knowledge, starting with the more traditional areas (electricity, construction) as well as with the most modern ones (electronics, computer science, etc.). In addition, the core concepts of all fundamental sciences such as mathematics, geometry, physics and chemistry lie at the base of its theoretical and practical basis. This complex and diverse connection of mechanics, as a science with many fields of knowledge makes its terminology vocabulary widely applicable and as such has attracted and continues to attract the attention of terminology researchers. From this point of view, all the single-word terms (word terms) would be accepted as the basic vocabulary of the terminology of mechanics. This may be furthered by the fact that almost every word term serves as the basis for the formation of many terms of the word-groups, which mark the concepts disassembled into multiple branches, being introduced in different relationships, such as gender / type , whole / part etc. In this paper, we will accept not only the terminological naming units, expressed by the nouns and the word-groups with nominative base, but also the units expressed by other parts of the word elements, especially when they express the specificity of the field and connect with the word terms in the word formation system such as couple and (to) couple-coupled; axis-axial-axially (Alb. çift çiftzohet-i çiftzuar; aks and aksial-aksialisht)

Keywords: terminology of mechanics, single-word terms, terminological vocabulary, word-group terms, Albanianisation of foreign terms.

¹ Asst. Prof. Dr., University of Prishtina "Hasan Prishtina" Prishtina, Faculty of Economy, REPUBLIC of KOSOVO

² Dr., University of Prishtina "Hasan Prishtina" Prishtina, Faculty of Mechanical Engineering, REPUBLIC of KOSOVO

Zusammenfassung

In der Terminologie der verschiedenen Wissensgebiete, insbesondere der angewandten Wissenschaften, bildet die Terminologie der Mechanik ein Vokabular von besonderem Forschungsinteresse. Dies bezieht sich einerseits auf die Mechanik selbst als technische Basis der Wissenschaft mit einem breiten Anwendungsbereich innerhalb ihrer eigenen Ziele, andererseits auf die Integration in viele andere Wissensbereiche, beginnend mit den eher traditionellen Bereichen (Elektrizität, Bauwesen) sowie mit den modernsten (Elektronik, Informatik usw.). Darüber hinaus liegen die Kernbegriffe aller Grundlagenwissenschaften wie Mathematik, Geometrie, Physik und Chemie auf der Basis ihrer theoretischen und praktischen Grundlagen. Diese komplexe und vielfältige Verbindung der Mechanik als Wissenschaft mit vielen Wissensgebieten bewirkt, dass ihr terminologisches Vokabular einen breiten Anwendungsbereich hat und als solches die Aufmerksamkeit von Terminolieforschern auf sich gezogen hat und immer noch zieht. Von diesem Standpunkt aus betrachtet, würden alle Einwortbegriffe (Einworttermini) als Grundvokabular der Terminologie der Mechanik akzeptiert werden. Dies kann durch die Tatsache unterstützt werden, dass fast jeder Wortbegriff als Grundlage für die Bildung vieler Termini der Wortgruppen dient, die in mehreren Verzweigungen zerlegten Begriffe kennzeichnen und in verschiedenen Beziehungen eingeführt werden, wie zum Beispiel Genus/Art, Ganzes/Teil, etc. In diesem Beitrag akzeptieren wir nicht nur die terminologischen Benennungseinheiten, ausgedrückt durch die Substantive und die Wortgruppen mit Nominativbasis, sondern auch die Einheiten, die von anderen Wortbestandteilen ausgedrückt werden, insbesondere wenn sie die Feldspezifität ausdrücken und sich im Wortbildungssystem mit dem Wortterminus verbinden, wie Paar und koppeln-gekoppelt; Achse und axial-axial (Alb. çift und çiftözohet-i çiftözuar; aks und aksial-aksialisht).

Schlüsselwörter: Terminologie der Mechanik, Einzelwortbegriffe, terminologisches Vokabular, Wortgruppenbegriffe, Albanisierung von Fremdbegriffen.

Ability to Produce Capital

Sermaye Üretme Yeteneği

Vehbi KARA, Ph.D.

Abstract

The dynamic behind the development of the Western world is their capacities to produce capital. Because capital is an important source to increase labor productivity and national wealth. Further, it is the lifeblood of the economic system of the developed economies and the significant cause of their development.

Regardless of the efforts made by underdeveloped countries, they cannot succeed to produce capital. The researches on Asia, Africa, Middle East and Latin America confirm it. It is observed that this countries have necessary assets to develop and an important portion of people have savings. Poor countries own their resources in an imperfectly manner and cannot take necessary steps to develop. Houses and workplaces are built on non-deeds. Moreover, the obligations of the companies are not fully defined.

Industry associations are established in places far away from the monitoring of financiers and investors. These properties cannot easily turn into capital due to the fact that their legal basis are not sufficiently documented. The properties cannot be sold outside the places where people know and trust each other. Therefore, the property is not considered as a guarantee for investment and cannot be considered as a share.

In Western countries, for example, in France, it is necessary to go to the notary during the sale of real estate. In this way, it is possible to learn from the records about the seller, whether the seller is real, or the tax debts of the building. In other developed Western countries, each plot, building, machine and equipment are registered and carry ownership certificate. These assets are integrated with the whole economy and a great added value is obtained. Through this representative process, assets are included in an invisible parallel life process as well as their material existence. These assets are valid for repayment of debts. Indeed, the most important means of financing for a new business are the guarantees placed on the entrepreneur's home.

Other nations and former communist countries, especially our country; are faced with the problem of capital insufficiency mainly because they cannot fully succeed this representative process. While this problem is partially overcome in the former communist countries with the EU Process, the lack of capital in other underdeveloped countries still remains as an important problem. Representing assets with deeds is one of the important indicators of the next century. The property reforms of Western countries prevented informality and led capital to be circulated beneficially. That is what we have to do as well.

Keywords: Producing capital, informality, collateral, development.

Öz

Batılı ülkelerin ekonomik ve sosyal hayat olarak gelişmelerinin en önemli dinamiği ve sebeplerinden bir tanesi sermaye üretme yeteneğidir. Zira sermaye, işgücünün verimliliğini arttıran ve ulusların servetini arttıran önemli bir kuvvettir. Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik sistemin can damarı, kalkınmanın temeli budur.

Ekonomik olarak gelişmemiş ülkeler, kalkınmak için ne denli büyük bir şevk içinde bulunmuş olsalar dahi sermaye üretmeyi başaramamaktadırlar. Asya, Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika'daki ülkelerdeki araştırmalar bunu teyit etmektedir. Bu ülkelerin kalkınmak için gerekli varlıklara sahip oldukları görülmüş, en fakir ülkelerde bile yoksul insanların birikim yaptıkları gözlenmiştir. Yoksul ülkeler; büyük kaynaklara kusurlu bir biçimde sahip oldukları için gerekli kalkınma hamlelerini yapamamaktadırlar. Evler ve işyerleri, tapulu olmayan araziler üzerine inşa edilmiştir. Şirketlerin yükümlülükleri de tam manası ile tanımlanmamıştır.

Sanayi kuruluşları; finansör ve yatırımcıların gözetiminden uzak yerlere kurulmuştur. Bu mülkler, üzerindeki hakların yeterince belgelenmemiş olmasından dolayı kolaylıkla sermayeye dönüşmemektedir. İnsanların birbirlerini tanıyıp güvendikleri yerlerin dışında mülk satışı yapılamamaktadır. Keza yatırım için garanti verilememekte ve hisse olarak değerlendirilememektedir.

Batılı ülkelerde örneğin Fransa'da gayrimenkul satışı sırasında notere gitme mecburiyeti bulunmaktadır. Bu sayede satıcının gerçek olup olmadığı, binanın vergi borcu gibi birçok bilgiyi tutulan kayıtlardan öğrenme imkânı bulunmaktadır. Diğer gelişmiş Batı ülkelerinde ise her parsel arazi, her bina, her bir makine ve teçhizat, mülkiyet belgesi ile tescil edilmiştir. Bu varlıklar ekonominin bütünü ile ilişkilendirilerek büyük bir katma değer elde edilmektedir. Bu temsili süreç sayesinde varlıklar maddi mevcudiyetinin yanı sıra gözle görülmeyen paralel bir yaşama sürecine dâhil olmaktadır. Bu varlıklar borçları geri ödeme için geçerli olmaktadır. Hatta yeni bir iş kurmak için en önemli finansman aracı olarak müteşebbisin evi üzerine konulan garantiler gösterilmektedir.

Ülkemiz başta olmak üzere gelişmekte olan diğer uluslar ve eski komünist ülkeler; bu temsili süreci tam olarak yaşayamadıkları için sermaye yetersizliği sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. AB Süreci ile birlikte eski komünist ülkelerde bu sorun aşılmaya başlamış ise de diğer gelişmemiş ülkelerde sermaye yetersizliği hala en önemli sorun olarak durmaktadır. Gelecek yüzyılın en önemli göstergesi; varlıkların, tapu ve benzeri araçlar ile temsil edilmesidir. Batılı ülkelerin zamanında yapmış olduğu mülkiyet reformları, kayıt-dışılığı önleyerek sermayenin faydalı hale gelmesine neden olmuştur. İşte biz de bunu yapmak zorundayız.

Anahtar Kelimeler: Sermaye üretme, kayıt-dışılık, teminat, kalkınma.

1.GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerde sermaye üretme sorunu bulunmaktadır. Buna karşılık Batılı

ülkelerin ekonomik ve sosyal hayat olarak gelişmelerinin en önemli dinamiği ve sebeplerinden bir tanesinin sermaye üretme yeteneği olduğu görülmüştür.

Sermaye, işgücünün verimliliğini arttıran ve ulusların servetini arttıran önemli bir kuvvettir. Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik sistemin can damarı, kalkınmanın temeli olarak düşünülmektedir.

Sermaye üretme konusunda yapılan çalışmalar özellikle orta gelir tuzağına yakalanmış ülkelere bu krizden kurtulma imkânı vereceği değerlendirilmektedir.

2. Kaynaklara Kusurlu Bir Şekilde Sahip Olma Sorunu

Ekonomik olarak gelişmemiş ülkeler, kalkınmak için ne denli büyük bir şevk içinde bulunmuş olsalar dahi sermaye üretmeyi başaramamaktadırlar. Asya, Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika'daki ülkelerdeki araştırmalar bunu teyit etmektedir. Bu ülkelerin kalkınmak için gerekli varlıklara sahip oldukları görülmüş, en fakir ülkelerde bile yoksul insanların birikim yaptıkları gözlenmiştir. Yoksul ülkeler; büyük kaynaklara kusurlu bir biçimde sahip oldukları için gerekli kalkınma hamlelerini yapamamaktadırlar. Evler ve işyerleri, tapulu olmayan araziler üzerine inşa edilmiştir. Şirketlerin yükümlülükleri de tam manası ile tanımlanmamıştır.

Sanayi kuruluşları; finansör ve yatırımcıların gözetiminden uzak yerlere kurulmuştur. Bu mülkler, üzerindeki hakların yeterince belgelenmemiş olmasından dolayı kolaylıkla sermayeye dönüşmemektedir. İnsanların birbirlerini

tanıyıp güvendikleri yerlerin dışında mülk satışı yapılamamaktadır. Keza yatırım için garanti verilememekte ve hisse olarak değerlendirilememektedir.

3. Batılı Ülkelerde Elde Edilen Ekonomik Başarılar Niçin Diğer Gelişmekte Olan Ülkelerde Gerçekleştirilememektedir?

Berlin Duvarının yıkılması ile birlikte kapitalizm ile komünizm arasında bir yüzyıldan fazla devam eden siyasi rekabetin sonu gelmiştir. En ileri derecede komünist bir devlet olan Çin dahi kapitalizmin acımasız tüketim çarklarına boyun eğmiştir.

Eski komünist ülkelerle birlikte diğer gelişmeye çalışan birçok devlet, Batılıların tavsiyelerine uyarak yapılması gerektiği iddia edilen her şeyi yapmış fakat olumlu sonuç alamamışlardır. Aynı derecede istekli olmamakla birlikte bu ülkeler; bütçelerini dengelemiş, sübvansiyonlarını kısmış, yabancı sermayeye kucak açmış ve gümrük duvarlarını yıkmak zorunda kalmışlardır.

Fakat bu çabalarının karşılığında büyük ölçüde düş kırıklığına uğramışlardır. Bir dönem Rusya'dan Venezüella'ya kadar pek çok ülkede ekonomik sıkıntılar artmış, halkın gelirleri azalmış, endişe ve kızgınlık ortaya çıkmıştır.

Berlin duvarının yıkılması ile başlayan süreç adeta "açlık, kargaşa ve talan" yılları olmuştur. Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra dünyanın çoğu ülkesinin vatandaşları için önerilen yollar, tavsiye edilenin aksine istikrarsızlığa yol açmıştır.

Batı ülkelerinde geçerli olan iktisadi zafer; diğer ülkelerde ekonomik ve siyasi yıkıma yol açmıştır. ABD'li ve Avrupalı liderler

çare bulamadıkları bu gidişe eski sıkıcı derslerini tekrarlamaktan başka bir şey yapamamışlardır. Söylenen en önemli hususlar; “paranın istikrara kavuşması, protestocuların göz ardı edilmesi ve yabancı sermayenin geri dönmesi” gibi devamlı tekrarlanan maddelerdir. (De Soto: 2000: 3)

Hâlbuki gelişmekte olan ülke ekonomilerini mercek altına aldığımızda; sırf yabancı sermaye gelmesi ve para politikaları ile bunun yeterli olmadığı görülecektir.

Elbette ulusal paraların istikrara kavuşması, serbest ticaret, şeffaf ve faizsiz bankacılık uygulamaları, kamu kuruluşlarının özelleştirilmeleri, ekonomik gelişme açısından faydalı olmuştur. Bununla birlikte defalarca tecrübe edildikleri halde geri kalmışlıktan kurtulma ve ciddi manada refah sağlanamamıştır. Hala gelir dağılımındaki müthiş adaletsizlik devam etmektedir.

4. Orta Gelir Tuzağı

Gelir dağılımındaki adaletsizliğe ilave olarak Türkiye gibi gelişmekte olan bazı ülkelerin içine düştüğü ve 10 bin dolar seviyesindeki “orta gelir tuzağı” diye bilinen belirli bir eşiği aşamama sorunu vardır. Bu olumsuzluklardan kurtulmanın yolları araştırıldığı takdirde önemli hususlarla karşılaşmaktadır.

Özellikle gerçekleştirilen saha araştırmalarında zannedildiği gibi bunun çok da zor olmadığı anlaşılmaktadır.

Latin Amerika Devletleri başta olmak üzere dünyanın yeterince gelişmemiş birçok ülkesinde, Batılıların çare olarak sunduğu reformların başarısız kaldığı çoklukla ifade edilmektedir. Batılı ülkeler bu iddialara karşı çare olarak sundukları reçetelerin

hatalı veya yetersiz olduğunu kabul etmemektedirler. Bunun yerine; Protestan reformunu yapmamakla, müteşebbislik ruhunun olmaması ile ve bu ülke insanların zekâ seviyesinin düşük olması nedeniyle başarısızlığı izah etmeye kalkışmışlardır.

Böylesine küçümseyici bir iddia kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü ifade edilen eksiklikler; somut ve tespit edilen gerçekler üzerine değil soyut ve aşağılayıcı bir bakış açısı ile açıklanmaktadır. Bu durum ise insanların akli ile alay etmek ve sayısız milyarları bulan insanı küçük görmekten başka bir şey değildir.

Japonya, İsviçre ve ABD’nin California eyaletinde olduğu gibi farklı yerlerdeki başarıları açıklayan izahlar; Doğu Avrupa, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinde fakirliği açıklayamamaktadır. Bunun sebebini “geri kalmışlık” veya “kültür” olarak izah etmek hakkaniyetli ve inandırıcı değildir.

Zira Batı ile dünyanın diğer ülkeleri arasındaki farklılığı sadece kültür ve zekâ seviyesi ile açıklamak ırkçı ve ötekileştirici bir yaklaşımdır. Bazı Batılı ülkelere yeniden ortaya çıkan radikal milliyetçi çıkışlardır.

5. Medeniyetler Çatışması Tezi ve Çatışmacı Görüşler

Bu görüşleri eleştiren yazar ve sosyal bilimciler; son zamanlarda ortaya çıkan “Medeniyetler Çatışması” adı altındaki çatışmacı anlayışın bu tezleri beslediğini iddia etmektedirler. Aslında aşırı milliyetçiliğin temelinde bu sakat ve ırkçı Batı anlayışının rolü büyüktür.

Gerçek durumun daha farklı olduğunu düşünen iktisatçılar; gelişmekte olan ülkelerde ve eski komünist ülkelerin şehirlerinde, müteşebbislerin adeta kum gibi çok olduğunu görmüşlerdir. Bunu örneklerken bir Ortadoğu çarşısından geçmeyi veya bir Latin Amerika kasabasında yürüyüş yapmayı önermektedirler. Mesela Moskova’da taksiye binerken bir şeyler satmaya çalışan binlerce insana rastlamanın mümkün olduğunu şahsi teşebbüs oranının çok yüksek olduğunu ifade etmektedirler.

Ayrıca bu ülke insanların çok yetenekli ve coşkulu olduğunu da söylemektedirler. Neredeyse sıfır denecek bir sermaye miktarıyla para kazanma işinde Batılı gelişmiş ülkelerin hiçbir yerinde rastlanamamaktadır. Modern teknolojiyi kavrama ve kullanmaya son derece ehil olan bu insanları, müteşebbis ruhu olmamakla suçlamak doğru bir yaklaşım değildir (De Soto: 2000: 3).

Peki, bu ülke insanları; acınacak dilenciler ve işlevsiz kültürlerinin aciz mahpusları değil ise Batıya koşan servet ve sermayenin bu ülkelere gitmemesinin sebebi nedir? Bu sorunun cevabını; sermayenin etkisi ve kökeni üzerinde durarak cevap bulabiliriz.

Ekonomik gelişmenin anahtar kavramları arasında sermayenin etkisi çok büyüktür. Üzerinde çok fazla durulmayan fakat gelişmişliğin en önemli dinamiği olan bu konuda; tarihsel derinlikle izah edici sonuçlar bulunabilecektir (Kara: 2017: 55).

6. Sermaye Üretim Yeteneği

Batılı ülkelerin ekonomik ve sosyal hayat olarak gelişmelerinin en önemli dinamiği ve

sebeplerinden bir tanesi: “sermaye üretme yeteneğidir”. Zira sermaye, işgücünün verimliliğini arttıran ve ulusların servetini arttıran önemli bir kuvvettir. Gelişmiş ülkelerdeki başarıların temeli arasında sayılmaktadır.

Ekonomik olarak gelişmemiş ülkelerin üretmedikleri en önemli hususlardan birisi sermayedir. Nitekim Asya, Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika’daki ülkelere çeşitli araştırmalar yapılmış bu ülkelerin kalkınmak için gerekli varlıklara sahip oldukları görülmüştür. Hatta en fakir ülkelerde bile yoksul insanların birikim yaptıkları gözlenmiştir. (De Soto: 2000: 2)

Öyle ki; fakir ülkelerdeki birikimin değeri 1945 yılından günümüze kadar almış oldukları dış yardımların toplamından yaklaşık 40 katı olduğu bilimsel çalışmalar sonucunda tespit edilmiştir.

Örneğin Mısır’da fakirlerin biriktirdikleri servet, Süveyş Kanalı ve Assuan Barajı da dâhil olmak üzere bu ülkeye yapılan dış kaynaklı doğrudan yatırımların 55 misline sahiptir. Latin Amerika’nın en fakir ülkesi olan Haiti’de fakir insanların toplam varlıkları, Fransa’dan bağımsızlığını kazandığı 1804 yılından beri yapılan dış kaynaklı yatırımların 150 katından daha fazladır (De Soto: 2000: 43).

İşte, sermaye üretme sorusunun cevabı burada yatmaktadır. Yoksul ülkeler; büyük kaynaklara kusurlu bir biçimde sahip oldukları için gerekli kalkınma hamlelerini yapamamaktadırlar. Çünkü evler ve işyerleri, tapulu olmayan araziler üzerinde inşa edilmiştir. Şirketlerin yükümlülükleri tam manası ile tanımlanmamıştır.

7. Gayrimenkul Satışlarının Kayıt Altına Alınması

Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda Sanayi kuruluşları; finansör ve yatırımcıların gözetiminden uzak yerlere kurulmuştur. Bu mülkler, üzerindeki hakların yeterince belgelenmemiş olmasından dolayı kolaylıkla sermayeye dönüşmemektedir. İnsanların birbirlerini tanıyıp güvendikleri yerlerin dışında mülk satışı yapılamamaktadır. Keza yatırım için garanti verilememekte ve hisse olarak değerlendirilememektedir.

Batılı ülkelerde örneğin Fransa'da gayrimenkul satışı sonrasında notere gitme mecburiyeti bulunmaktadır. Bu sayede satıcının gerçek olup olmadığı, binanın vergi borcu gibi birçok bilgiyi tutulan kayıtlardan öğrenme imkânı bulunmaktadır (Kızılbağ: 2014).

Diğer gelişmiş Batı ülkelerinde ise her parsel arazi, her bina, her bir makine ve teçhizat, mülkiyet belgesi ile tescil edilmiştir. Bu varlıklar ekonominin bütünü ile ilişkilendirilerek büyük bir katma değer elde edilmektedir.

Bu temsili süreç sayesinde varlıklar, maddi mevcudiyetinin yanı sıra gözle görülmeyen paralel bir yaşama sürecine dâhil olmaktadır. Borçları geri ödeme için en geçerli ipotek bu sayede oluşmaktadır.

Bundan başka yeni bir iş kurmak için en önemli finansman aracı olarak müteşebbisin evi veya işyeri üzerine konulan garantiler gösterilmektedir.

Tescil edilmiş varlıklar aynı zamanda mülk sahibinin kredi sicilinin öğrenilmesi için bir araç vazifesi de görmektedir. Alacak ve vergilerin tahsil edilmesi için mesul olunan

bir adres, güvenilir bir kamu tesisinin kurulmasına yol açmakta hesapların denetlenebilmesine imkân sunmaktadır.

Bu sayede gelişmiş Batı ülkelerinin varlıklarına adeta hayat verilmekte ve sermaye meydana getirmek için önemli bir araç haline dönüştürmektedir. Fransız araştırmacıların verdiği bilgilere göre bir yılda 9800 noterin Faaliyet gösterdiği Fransa'da 600 milyar Euro'luk bir işlemin yarısı gayrimenkul araçlardan gelmektedir. 300 Bin Euro'luk bir konutun satışından devlet 17300 Euro vergi almakta noterlik kurumunun etkin olması sayesinde kayıt-dışılığın neredeyse sona erdiği ifade edilmektedir.

Satışların gerçek değerleri üzerinden yapılması da ülkelerin gelişmesine büyük katkılar sağlamaktadır. İşte ülkemizde yürürlüğe girecek olan imar barışına bir de bu açıdan bakılması gereklidir.

Yapılan araştırmalarda ülkemizde mevcut yapıların % 50'sinin ruhsatsız olması ve kaçak sayılması içine düştüğümüz kötü durumun ne derece derin olduğunu ispatlamaktadır.

Ülkemiz başta olmak üzere gelişmekte olan diğer uluslar ve eski komünist ülkeler; bu temsili süreci tam olarak yaşayamadıkları için sermaye yetersizliği sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. AB Süreci ile birlikte eski komünist ülkelerde bu sorun aşılmaya başlamış ise de diğer gelişmemiş ülkelerde sermaye yetersizliği hala en önemli sorun olarak durmaktadır.

Bu durum adeta hisse senedi ihraç edemeyen şirketlerin problemine benzemektedir. Temsil edilmeyen varlıklar birer ölü sermaye şeklinde karşımıza

çıkılmaktadır. Dünyadaki insanların altıda beşi; mülklerini temsil edecek ve sermaye meydana getirecek süreçten yoksun bulunduğu için kalkınma hamlelerinde başarılı olamamaktadır.

Çünkü insanların evleri vardır fakat tapusu yoktur, mahsul üretir fakat hiçbir kayda geçmez. Şirketlerinin büyük bir çoğunluğunun hukuki statüsü yoktur. Toplu iğneden başlayıp nükleer reaktöre kadar her türlü teknolojik gelişmeye uyum sağlayan bu insanların; ekonomik gelişme konusunda sermaye meydana getirememelerinin en önemli nedeni işte bu temsil belgelerinin eksik olmasıdır. Bu durum “ruhsatsız işlemler yapılması” ile açıklanmaktadır.

8. Türkiye’deki İmar Barışı Uygulaması

Gelişmekte olan ülkelerin çözmesi gereken problemlerden bir tanesi; mevcut olduğu bilinen fakat gözle görülemeyen bazı işlemleri kavramak ve onlara erişim sağlamaktır. Zira gerçek ve faydalı olan her şey her zaman elle tutulur, gözle görülür değildir. Örneğin zaman gerçektir ancak saat ve takvim ile temsil edildiğinde etkin bir şekilde kullanılabilir ve yönetilebilir. İşte bunun gibi tarih boyunca insanoğlu elleri ile dokunamayacağı şeyleri aklı ile kavrayabilmek için yazı ve müzik notalarını keşfetmiştir.

İşte Türkiye’de uygulamaya başlanan imar barışı ile birlikte kamu arazilerinin kiraya verilmek veya satılmak sureti ile değerlendirilmesine bu açıdan bakmakta yarar vardır. Gelecek yüzyılın belki de en önemli göstergesi; varlıkların, tapu ve benzeri araçlar ile temsil edilmesidir (<http://www.csb.gov.tr/>).

Batılı ülkelerin zamanında yapmış olduğu mülkiyet reformları, kayıt-dışılığı önleyerek sermayenin faydalı hale gelmesine neden olmuştur. İşte gelişmekte olan ülkeler öncelikle bu konuda reformlar yapmak zorundadır. İmar barışı ile yapılmakta olan kayıt dışılığın ortadan kaldırılması bu amaca hizmet edecektir.

9. SONUÇ

Temsil belgelerinin yani tapu ve benzeri kayıtların olmaması onları birer ölü sermaye haline getirmiştir. Hâlbuki ilk bakışta “döküntü” olarak görünen birçok maddeden; sermaye ortaya çıkarmak mümkündür. Güçlü kurumların meydana getirilmesi bu varlıkların kayıt altına alınma süreci sonunda ortaya çıkabilmektedir.

Sahiplenme duygusu yani malikiyet, ozalit plana bakılarak inşa edilmiş veya sözlüğe bakılarak tasvir edilebilmiş bir şey değildir. Kökeni muğlaktır ve anlaşılması güç bir yönü vardır. Bununla birlikte gelişmenin anahtar kavramlarından bir tanesidir. Batının gelişip güçlenmesinin en önemli nedenlerinden bir tanesi olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir tanesi ise hürriyet ve serbestlik konusudur.

Türkiye’de kanun çıkarılarak yapılmaya çalışılan “İmar Barışı” sermaye üretme açısından da ele alınabilir. Günlük politik tartışmalardan ziyade bilimsel çalışmalar yapılarak gelişmekte olan ülkeler seviyesinden gelişmiş ülkeler seviyesine yükselmenin yollarından bir tanesi olarak değerlendirilmektedir.

Bu konuda kanunun uygulama safhasında bazı olumsuz durumlar devletin karşısına çıkabilecektir. Fakat hakkaniyete dikkat

edildiği takdirde başarılı sonuç alınabilecektir. Çünkü devlet ve vatandaş arasında “kazan-kazan” ilişkisi doğmaktadır. Devlet kayıt dışılığın doğurduğu kayıp vergi gelirlerine sahip olmakta vatandaşlarda sahip olduğu varlıkların gerçek değerlerine kavuşması sayesinde gelirlerini arttırmaktadır.

İmar barışı sonunda başarılı sonuçlar elde edilmesi, gelişmekte olan ülkeler içinde iyi bir örnek teşkil edecektir. Medeniyetler çatışması adı altında ötekileştirici ve çatışmacı Batı anlayışı bu ve benzeri örnekler sonucunda terk edilmeye mahkûm olacaktır. Bu açıdan bakıldığı takdirde bütün dünyada çatışma yerine barışçıl çabaların kuvvet kazanacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

De Soto, H. (2000). , *The Mystery of Capital. Why Capitalism Triumphs in the West and Everywhere Else*, Basic Books, New York.

Kara, V. (2017). *Kapitalizm Sonrası Dönem Malikiyet ve Serbestiyet Devri*, İMAK Ofset, İstanbul.

Kızılbağ Y. *Taşınmaz Satışı Noterde Olursa Tahtakurusu Bile Kayda Geçecek*, Star Gazetesi, 8 Aralık 2014

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Web Sitesi, <https://www.csb.gov.tr/bakan-ozhaseki-imar-barisi-yonetmeligi-konulu-basin-toplantisi-duzenledi-bakanlik-faaliyetleri-24226> (Erişim Tarihi: 13.06.2019)

Matematiğin Sağlık Bilimlerinde Kullanımı Üzerine Bir Çalışma¹

A Study on the Use of Mathematics in Health Sciences

Tamer KUTLUCA²

Seval LAÇIN³

Abstract

Following the discovery of the differential equation of blood circulation by Euler, mathematical models have been developed using mathematics to play an important role in the diagnosis of heart, kidney, pancreas and ear diseases. Today, in the treatment of cancer, both the mathematics of amino acids, taking into account the golden ratio, such as regulation of treatment are often encountered. In this study, it is aimed to describe what purpose and how mathematics is used in health sciences. . In this context, an in-depth study has been conducted on how the individuals working in the field of health form mathematics and what they are used for. As a result of the research, it was seen that mathematics was used in health sciences for many purposes such as measuring, making calculations, arranging the treatments of the patients, determining the ratio of the drugs to be given to the patients and obtaining an aesthetic appearance.

Keywords: Mathematics education, mathematics and health, use of mathematics

Öz

Damarlardaki kan dolaşımının diferansiyel denkleminin Euler tarafından bulunuşunun ardından matematik kullanılarak kalp, böbrek, pankreas ve kulak hastalıklarının teşhisinde önemli rol oynayan modeller geliştirilmiştir. Günümüzde de gerek kanser tedavisinde aminoasitlerin matematiği, gerekse altın oranı dikkate alarak tedavi düzenleme gibi yöntemlere sıkça rastlamaktayız. Bu çalışmada matematiğin sağlık bilimlerinde ne amaçla ve nasıl kullanıldığının betimlenmesi amaçlanmaktadır. . Bu bağlamda sağlık alanında çalışan bireylerin matematiği nasıl oluşturdukları ve ne amaçla kullanıldıkları üzerine derinlemesine bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ölçme, hesap yapma, hastaların tedavilerini düzenleme, hastalara verilecek ilaçların hangi oranda karıştırılacağını belirleme, estetik bir görünüm elde etmek gibi birçok amaçla sağlık bilminde matematikten yararlanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Matematik eğitimi, matematik ve sağlık, matematik kullanımı

¹ Bu çalışma Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (DUBAP) Koordinatörlüğünce ZGEF.18.019 nolu yüksek lisans projesi kapsamında desteklenmiştir.

² Doç.Dr., Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE

³ Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE

1. GİRİŞ

Matematik okulda öğrenilir gerçek hayata transfer edilir (Doruk & Umay, 2010). Okulda öğrenilenlerin gerçek dünyaya transfer edilebilmesi, matematiksel bilgilerin gerçekte ne kadar kavramsallaştırılabildiği ile ilgilidir. Bu ise ancak eğitimde ve gündelik hayatta matematiğe gerekli önemi göstererek gerçekleştirilebilir. Gerçek dünyadan uyarlanmış problem durumlarında örüntüleri gören, ilişkileri kurabilen, neyi neden bulduğunu ve bulduğu bilgiyi nasıl kullanması gerektiğini bilen bireyler için matematik yaşamın bir parçasıdır. Matematik gerek sosyal bilimler gerek doğa bilimleri olsun hayatın her alanda kullanılmaktadır. O halde matematik eğitiminde öğrenciye doğada matematiğin var olduğunu ve ne işe yaradığını göstermek amacıyla matematik ve insan doğası içeriğinin derinlemesine araştırılmaya ihtiyacı vardır. Damarlardaki kan dolaşımının diferansiyel denkleminin Euler tarafından bulunuşunun ardından matematik kullanılarak kalp, böbrek, pankreas ve kulak hastalıklarının teşhisinde önemli rol oynayan modeller geliştirilmiştir. Günümüzde ise gerek kanser tedavisinde aminoasitlerin matematiği (Çakıroğlu, 2015) gerekse altın oranı dikkate alarak tedavi düzenleme gibi yöntemlere (Özdemir & Bayındır, 2016; Koçak-Büyükdere & Güzeldemir-Akçakanat, 2017) sıkça rastlamaktayız.

Bu çalışmada matematiğin sağlık bilimlerinde ne amaçla ve nasıl kullanıldığının betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda sağlık alanında çalışan bireylerin matematiği nasıl oluşturdukları ve ne amaçla kullandıklarını üzerine derinlemesine bir araştırma yapılmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmada özel durum (case study) yöntemi kullanılmıştır. Özel durum çalışmaları bir durum hakkında ne, nasıl, niçin sorularını cevaplayabilmek için kullanılan çalışmalardır (Karasar, 2012). Bu çalışmada da matematiğin sağlık alanında ne amaçla ve nasıl kullanıldığı ayrıntılı bir biçimde incelendiğinden dolayı özel durum yöntemi uygun görülmüştür.

3. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu bir üniversite hastanesinde asistan olarak görev yapmakta olan 1 diş hekimi (D) ve 1 tıp hekimi (T) oluşturmaktadır. Diş hekimi protez alanında, tıp hekimi ise enfeksiyon hastalıkları alanında çalışma yapmaktadır. Çalışmanın örnekleminde amaçlı örneklem yöntemi seçilmiş olup, bu örnekleme çeşidi kapsamında kimler ile çalışılacağı, öğretim elemanları ile yapılan görüşmeler ve doküman analiz sonrasında tespit edilmiştir.

4. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından yapılan gözlemlerden ve yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler önce dijital ses kaydedici ile kayıt altına alınmış daha sonra yazıya dökülmüştür. Ayrıca araştırmacıların matematiğin sağlık alanında nasıl kullanıldığına dair gözlemleri video kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda sağlık alanı ile matematik arasında nasıl bir ilişki olduğuna, sağlık alanında matematiği ne amaçla ve nasıl kullanıldığına ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Araştırmanın nitel olarak elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimsel analizi yapılmıştır. İçerik analizi birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenlenmesini sağlar (Çepni, 2014). Bu bağlamda öncelikle veriler kodlanmış, ortak kodlar gruplandırılarak belirli kategoriler oluşturulmuş ve kategorilerin birleştirilmesiyle matematiğin sağlık alanındaki kullanım durumları teması elde edilmiştir.

5. Veri Analizi

6. BULGULAR

Çalışmanın bulguları aşağıda tablo halinde yer verilmiştir. Tabloda çalışmanın katılımcıları diş hekimi D, tıp hekimi T olarak ifade edilmiştir.

Tablo 1. Sağlık alanında matematiğin kullanım amaçları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı
Sağlık Alanında Matematiğin Kullanım Amaçları	Ölçme	Vücut kitle endeksi	T
		Serbest konuşma aralığı ölçümü	D
		HBV-DNA ölçümü	T
	Hesaplama	EKG’de quar mesafesi	T
		Kalp hızını hesaplama	T
		Ante kanununu sağlama	D
		Tedavi ücreti belirleme	T
	Hasta tedavisi düzenleme	İlaç oranlarını belirleme	D, T
		Hastaya uygun tedavi	T
		Kandaki mineral miktarını düzenleme	T
		Çivileme yöntemi	T
	Estetik	Gülüş tasarımı	D
	Hekim eğitimi	Diş yapımı	D
		Hasta değerlendirme	T

Tablo 2 de sağlık alanında matematiğin kullanım amaçlarını 5 kategori altında 14 kod ile ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu beş kategori matematiğin sağlık alanında kullanım amaçları temasını oluşturmaktadır. Bu kategorilere bakıldığında matematiğin sağlık alanında ölçme, hesap yapma, hasta tedavisi düzenleme, estetik görünüm ve hekim eğitimi amacıyla kullanıldığı görülmüştür.

Örnek görüşlerde matematiğin sağlık alanında nasıl kullanıldığı açıklanmıştır.

Örnek Görüş 1 (D): Gülüş Tasarımında Matematik Kullanımı:

Gülüş tasarımında biz altın oranı yakalarken önden arkaya doğru örneğin her diş bir önündeki dişin $\frac{1}{60}$ görünürlüğünde $\frac{1}{60}$ genişliğinde olmalıdır eğer ideal estetiği yakalamak istiyorsak. Yani ön 1 numaralardan başlarken 1 numarayı 100 kabul ediyoruz. 2 numaralara geçince 60 yani 100 ün yüzde 60 ı alıp 60 görünürlük olsun. Aldığımız $0.60x$ artık kaç olacaksa hani öndeki $100x$ bir arkadaki $60x$ böyle işte bir arkadaki $36x$ kendi dişlerine göre köpek dişlerine geçince her birinin $\frac{1}{60}$ ı alınarak giderek azalacak şekilde bir görünürlük istemekteyiz. Ve bu görünürlük belli bir dişe kadar sağlanmalı. Sonrasında kaybolmalı diye hesaplar yapmaktayız.

Sağlık alanında estetik amacıyla matematiğin gülüş tasarımında kullanıldığı gözlemlenmiştir. Gülüş tasarımında her bir dişin boyutlarının $\frac{1}{60}$ oranında küçültülerek estetiğin elde edildiği ve altın oran kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Sağlık alanında matematikten hesaplama amacıyla yararlanıldığı görülmüştür. EKG (Elektrokardiografi) cihazı yardımıyla kalp akış hızı hesaplanırken köklü sayılardan yararlanıldığı belirtilmiştir.

Resim 1. Gülüş tasarımı.

Örnek Görüş 2 (T): Vücut Kitle Endeksi Ölçümü

Bir yanık hastası geliyor mesela ona sıvı vermek, ne kadar doğru miktarda sıvı vermek hayati önem taşıyor. O açıdan mesela onunda vücut yüzeyini hesaplıyoruz, kilosunu boyunu hesaplıyoruz, yaşını hesaplıyoruz, algoritmalar oluyor elimizde ona göre sıvı hesabını yapıyoruz.

Sağlık alanında matematiğin ölçme amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Yanık hastalarını tedavi ederken verilecek sıvı miktarının hastanın vücut kitle endeksinin ölçülmesiyle belirlendiği belirtilmiştir.

Örnek Görüş 3 (T): EKG' de quar mesafesi hesaplama

EKG'de quar mesafesi: EKG'lerde düzeltilmiş quares (quar) mesafesi hesaplanır mesela bizde onun için köklü sayılarda girer işin içine onun bir hesaplaması vardır karekökünü alarak ekleriz diğerinin üzerine mesela 0.05 çıkmıştır onun esasında 0.07dir mesela onun belli bir formülleri var matematikteki formülleri gibi.

Örnek Görüş 4 (T): Çivileme yöntemi

Çivileme Yöntemi: Ortopedi çivileme yapıyor kırıklarda orda açıları kullanıyor. Mesela hangi açıyla girecek? Kemiğin açısını hesaplıyor, kendi gireceği açıyı hesaplıyor, mesela orda bir geometri işin içine giriyor.

Sağlık alanında matematiğin hasta tedavisi düzenleme amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Ortopedi tarafından yapılan kırık kemik tedavi yöntemi olan çivileme yönteminde matematiğin açılar konusundan yararlanıldığı belirtilmiştir.

Örnek Görüş 5 (T): Diş yapımı

Diş yapımı: Diş bildiğiniz üzere iki bölümden oluşuyor bir kron beyaz gördüğümüz kısım bir kök görmediğimiz kemiğin içinde kalan kısmı. Şimdi öğrencilere bu dişleri yaptırdığımız da bu kron ile kök oranının gerçek bir dişe yakın oranda olması gerekiyor o yüzden bizim öğrencilerimiz pratik olarak işte sabun ya da mumu oyduklarında onlarda milimetrik çalışmaktalar. O kron kök oranını belirleyip ona göre modellasyonlarını yapıyorlar. Bunlardan kron ve kök oranından herhangi birinin oran dışına çıkması o dişin dişe benzemeyip başka şekillere benzemesine sebep olmaktadır. Yani öğrenciler diş hekimliği eğitimine başladığı ilk günden itibaren matematikle iç içe ta ki diş hekimlik mesleğini bıraktıkları güne kadar her alanda kullanmaktalar.

Sağlık alanında matematikten hekim eğitimi amacıyla yararlanıldığı görülmüştür. Diş hekimi adaylarının diş yapımını öğrenirken matematiğin oran orantı konusundan faydalandıkları ifade edilmiştir.

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bireylerin öğretim sürecinde matematiği farklı disiplinlerle ve günlük yaşamla ilişkilendirebilme becerileri önemlidir (NCTM, 2000; Özgen & Bindak, 2018). Mevcut çalışma matematiğin sağlık disiplinlerde kullanım durumlarını

incelemiştir. Matematiğin sağlık alanında ölçme, hesaplama, hasta tedavisi düzenleme, estetik ve hekim eğitimi amaçlarıyla kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Matematiğin bu amaçlar doğrultusunda sağlık alanında kullanımı incelendiğinde ise sağlık çalışanları için matematik bilgisi olmadan hasta tedavisi yapmalarının mümkün olmayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer olarak Yaraş (2007) hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri esnasında matematik dersi almış olmalarının doz hesaplamalarında hata yapma oranlarını düşürdüğü sonucuna ulaşmıştır. Fakat okullarda matematik dersleri çoğunlukla teorik olarak işlenmekte mesleki yaşantıda matematik kullanımına yer verilmemektedir (Van-Der-Wal, Bakker & Drijvers, 2017). Bu durum öğrencilerde motivasyon eksikliğine neden olmaktadır. Bu nedenle matematik eğitiminde matematiğin gerçek yaşamda kullanım durumlarına yer verilmelidir. Çekici & Yıldırım (2011) matematik eğitiminin bireylerin gerçek hayatlarına yapacağı katkının daha somut örneklerle aktarılmasının faydalı olabileceğini belirtmiştir. Wisdet'e (1990) göre okul matematiği günlük yaşam deneyimleriyle bağlantılı olmalı ve öğrencileri kuşatan çevreden materyaller toplanmalıdır.

Teşekkür

Bu çalışma Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (DUBAP) Koordinatörlüğünce ZGEF.18.019 nolu yüksek lisans projesi kapsamında desteklenmiştir. DUBAP koordinatörlüğüne teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKÇA

- Çakıroğlu, G. (2015). Antikor tedavisi. <https://www.karar.com/hayat-haberleri/kanser-tedavisinde-son-gelistmeler-antikor-tedavisi#> adresinden 08.06.2019 tarihinde edinilmiştir.
- Çekici, E. & Yıldırım, H. (2011). Matematik eğitimi üzerine bir inceleme. *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(2), 175-196.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (Geliştirilmiş 7. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Doruk, B. K., & Umay, A. (2010). Matematiği günlük yaşama transfer etmede matematiksel modellemenin etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41).
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. Basım). Ankara: Nobel.
- Koçak-Büyükdere, A. & Güzeldemir-Akçakanat, E. (2017). Multidisipliner yaklaşımla yeni gülüş tasarımı: Olgu sunumu. *Selçuk Dental Journal*, 4(1), 23-27.
- Özdemir, H. & Bayındır, F. (2016). Doğal dişli bireylerde altın oranın değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 26(2), 251-255.
- Van-Der-Wal, N. J., Bakker, A., & Drijvers, P. (2017). Which techno-mathematical literacies are essential for future engineers?. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 15(1), 87-104.
- Wistedt, I. (1990). *Vardagskunskaper och skolmatematik, Delrapport 1 från projektet Vardagskunskaper och skolmatematik*. Stockholm: Stockholms Universitet, Pedagogiska Institutionen.
- Yaraş, G. (2007). *Hemşirelik öğrencilerinin ilaç dozu hesaplama becerilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Bir Lojistik Merkez Okuması: Hamburg Limanı ve Hinterlandı A Logistics Center Reading: Port of Hamburg and the Hinterland

Ramazan ERTURGUT¹

Artuğ Eren COŞKUN²

Öz

Ortaçağda uygarlaşmanın adeta bir sembolü olan denizcilik, hem ulusların evrilmesine hem de feodal yapıların ulus olma sürecine katkı sağlamış, başat deniz limanları ve deniz ticareti sayesinde, Dünyada yeni güç ve ticaret merkezleri ortaya çıkmıştır. 20'nci yüzyılın başlarından itibaren aynı rolü demiryolları üstlenmiş ve raylı sistemler uygarlaşmanın bir lokomotifine haline gelmiştir. Ticari ilişkilerin küresel bir boyut kazandığı günümüzde ise, lojistik akış sağlayan operasyonel faaliyetler ile tedarik zinciri süreçleri daha karmaşık hale gelmiş, ilk üretim noktası ile nihai Pazar arasındaki uzaklık artmış ve bu durum aynı sevkiyat içerisinde birden fazla taşıma türünün kullanılması ihtiyacını doğurmuştur. Uzak pazarların birbirlerine yakınlştırılması amacıyla oluşturulan uluslararası ulaştırma koridorlarındaki bağlantı noktalarında intermodal taşımacılık altyapısına sahip merkezlerin varlığı bu sebeple büyük önem taşımaktadır. Bu gibi ihtiyaçların karşılanması amacıyla son yıllarda yaygınlaşarak dünyanın dört bir köşesine kurulan lojistik merkezler, işletmelerin sadece taşımacılık, depolama ve dağıtım ile ilgili faaliyetlerini gerçekleştirdiği alanlar olmayıp, banka, postane, sigorta, güvenlik gibi hizmetlerinde gerçekleştirildiği bölgelerdir. Bu çalışmada, Dünyanın önde gelen lojistik üslerinden biri olan, Avrupa'nın tam kalbinde yer alan ve Lojistik Performans İndeksinin (LPI) en başarılı ülkesi konumunda bulunan Almanya'nın lider lojistik ve dış ticaret merkezi: "Hamburg Limanı" incelenmiştir. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı Araştırmada, doğrudan, Almanya'nın resmi kurum ve kuruluşlarının internet sayfalarında yayınladığı güncel birincil kaynaklardan istifade edilmiştir. Konuyla ilgili içerik sıralanmış ve sınıflandırılmıştır. Araştırma sonuçları, aynı zamanda bir lojistik merkez olan Hamburg Limanı'nın, yükleme, elleçleme, taşıma gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde en son teknolojilere sahip olduğunu, güçlü altyapısı sayesinde farklı ulaştırma türleri arasındaki yük aktarımlarında bile etkinliği sağladığını, atık imha lojistiğinde ulusal bir misyon üstlendiğini, konteyner terminallerine ek olarak ağır yükler, konvansiyonel genel kargo ve proje yüklerinin sevkiyatlarının da yapılabildiği terminallere sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar Almanya'nın en büyük üçüncü sektörü konumunda bulunan lojistik sektörünü çekirdek yeteneği olarak gördüğünü ve yürüttüğü Lojistik 5.0 gibi vizyoner çalışmalarıyla bulunduğu konumu gün geçtikçe sağlamlaştırdığı izlenimini vermektedir.

Anahtar kelimeler: Lojistik, Lojistik Merkez, Almanya, Hamburg Limanı

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

² Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

1. GİRİŞ

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle kıtalar arası ticaret hız kazanmış, ürünlerin son noktasına varma sürelerini kısaltmak adına depolama, yükleme/boşaltma, elleçleme gibi çeşitli lojistik faaliyetlerin tek bir merkezde bir arada yürütülmesi zorunlu hale gelmiştir. Çağın gerekliliklerine ayak uydurmak adına Avrupa’da yer alan birçok kent sahip olduğu lojistik altyapıya ek olarak lojistik merkez kurulumu çalışmalarına başlamıştır. Hamburg’da ise sıfırdan bir lojistik merkez kurulumu yerine Elbe Nehri kenarına kurulu olan ve yüksek lojistik potansiyele sahip Hamburg Limanı genişletilerek tüm lojistik faaliyetlerin yürütülebildiği, intermodal taşımacılığa elverişli, bir lojistik merkez haline getirilmiştir.

Hamburg Limanı, 80’lerin ortalarından bu yana limanın en önemli ticaret ortaklarından biri olan Çin’den belirgin bir şekilde daha hızlı bir ekonomik büyüme hızına ulaşmıştır. Limanın kent ekonomisine yaptığı katkı, küresel gelişmeler nedeniyle kimi dönemlerde azalsa da tarihsel olarak Hamburg’un ekonomik büyüme motoru ve ticaret kenti kimliğinin merkezi bir parçası olmuştur (Grossman, 2008: 2062).

Bu çalışmanın amacı, Dünyanın önde gelen lojistik üslerinden biri olan, Avrupa’nın merkezinde yer alan ve Lojistik Performans İndeksi (LPI)’nin en başarılı ülkesi konumunda bulunan Almanya’nın lider lojistik ve dış ticaret merkezi: “Hamburg Limanını” incelemektir.

2. Lojistik Merkezler

Lojistik merkez, “farklı operatörler tarafından ticari bir amaç güdülerək taşımacılık, depolama ve dağıtımla ilgili ulusal ve uluslararası transit faaliyetlerin gerçekleştirildiği özel lojistik bölgeler” olarak tanımlanmaktadır (Erturgut, 2016: 236).

Lojistik merkezler depolama, yükleme/boşaltma, soğuk hava depolama, raflı depolama, elleçleme, antrepo gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerler olmasının yanı sıra hızla artan rekabet ortamında işletmelerin hali hazırda yürüttükleri faaliyetlere değer katmak amacıyla etiketleme, paketleme, montaj, de-montaj, barkodlama gibi faaliyetlerinde gerçekleştirilmesine imkan tanımaktadır. Lojistik merkezlerde tedarik ve dağıtım hizmetlerinin yürütülmesi adına dağıtım nakliyesi, tedarik nakliyesi, stok ve sipariş yönetimi gibi destek hizmetleri sunan 3. Parti lojistik işletmeleri de etkin bir şekilde operasyonel süreçlere katılmaktadır. Sigorta, gümrük gibi hizmetlerde merkezlerde sunulan diğer önemli lojistik faaliyetlerdir (Sezen ve Gürsev, 2014). Lojistik merkezler ayrıca alışveriş merkezleri, oyun parkları ve daha birçok rekreasyon alana ev sahipliği yapmaktadır.

2.1. Almanya’nın Lojistik Merkezleri

Visality Şirketinin ve Nünberg’de bulunan Fraunhofer ATL Enstitüsü’nün çalışmasına göre Almanya’da 21 lojistik kümelenme (logistics cluster) tespit edilmiştir. Bu bölgeler kombine taşımacılık altyapısına ve lojistik alanında uzman hizmet sağlayıcılarıyla geniş nitelikli iş

gücüne sahiptir. Almanya'nın gelişmiş kara, demir, deniz ve su yolu ağlarına sahip olması ve bu ağların intermodal taşımacılıkla birbirlerine bağlı olmaları, lojistik kümelenmelerin sınırlarını çizmeyi zorlaştırmıştır. Başlıca Almanya lojistik merkezleri şunlardır (Germany Trade&Invest, 2010);

- Bremen-Weser Region
- Hamburg Metropolitan Region
- Rostock Region
- Münster/Osnabrück
- Rhine-Ruhr Region
- Hannover/Braunschweig
- Magdeburg
- Berlin/Brandenburg
- Saxonian Triangle
- Nordhessen
- Thuringia
- Rhine-Main
- Region Rhine-Neckar Region
- Stuttgart/Heilbronn
- Saarland
- Hahn/Trier
- Nuremberg/Upper Franconia
- Freiburg/Lörrach Region
- Ulm
- Danube Region
- Munich

2.1.1. Hamburg Lojistik Merkezi

Hamburg Lojistik Bölgesi Dünya'nın önde gelen lojistik merkezlerinden biridir. Güçlü bir limana sahip olması, diğer ulaştırma sistemleriyle bağlantılı olması ve orta, kuzey ve doğu pazarlara yakınlığı birçok şirketin bu bölgeyi tercih etmesine neden olmaktadır. Hamburg metropoliten bölgesi, yaklaşık 6.000 şirketi ve yaklaşık 350.000 çalışanıyla, Kuzey Avrupa'nın gelişmiş lojistik merkezlerinden biridir. Öte yandan bölgede nitelikli iş gücüne çok önem verildiğinden 20' den fazla kurum mesleki eğitimden üniversite çalışmalarına kadar geniş bir kurs imkanı sunmaktadır (Germany Trade&Invest, 2010).

3. Almanya'nın Limanları

Alman limanları, Almanya'nın ithalat ve ihracatının dörtte birini karşılayıp, ülke ekonomisi ve sanayisi için hayati öneme sahiptir. Denizcilik ve lojistik hizmetlerin merkezi konumunda bulunan limanlar, trafik akışını düzenlemek gibi birçok katma değerli hizmet sunmaktadır. Kuzey Denizi ve Baltık sahillerindeki limanlar her çeşit malı yönetebilme kapasitesine sahiptir (German Ports Guide, 2014). Alman limanlarının haritadaki yerleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. *Almanya'nın Limanları*

Kaynak: (German Ports Guide, 2014).

Kuzey Almanya çok aktif bir lojistik ve denizcilik kümelenmesine (maritime cluster) sahiptir. Bremen, Hamburg ve Kiel limanları sırasıyla Bremen, Hamburg ve Schleswig-Holstein eyaletlerindeki önemli limanlardır. Binlerce denizcilik şirketi, diğer lojistik şirketler tarafından desteklenen Kuzey Almanya kümelenmesinde bulunmaktadır. Üç liman da kara ve

demiryolu ağları sayesinde iç bölgelerle bağlantılıdır. Almanya'nın çoklu taşımacılık potansiyeli, kuzey bölgelerde yer alan limanların doğu ve orta Almanya'yla iyi bir şekilde bağlantı kurmasını sağlamaktadır (Balasubramanian, 2012). Tablo 1'de Almanya'nın gelişmiş limanlarından birkaçının sahip olduğu özellikler gösterilmektedir.

Tablo 1. *Almanya Gelişmiş Limanlarından Birkaçının Özellikleri*

	Bremen	Hamburg	Kiel	Lübeck	Willhelmshaven	Cuxhaven
Gemi Yüğü Miktarı (in m tona)	78,8	139	6,3	26,1	24,5	2,7
Trafik Bağlantıları						
--Demiryolu	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Karayolu	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--İç Suyolu	✓	✓	✓	✓		✓
Hizmet Sektörleri						
--Konteyner	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Kargo	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Kuru Dökme Yük	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Sıvı Yük	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Otomobil	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Ro-ro (Yüksek ve ağır)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Dökme Yük	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Kıyı/Deniz	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--Feribot			✓	✓		✓
--Yolcu Gemisi	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Kaynak: (German Ports Guide, 2014: 5)

4. YÖNTEM

Araştırmada doğrudan, Almanya'nın resmi kurum ve kuruluşlarının internet sayfalarında yayınladığı güncel birincil kaynaklardan istifade edilmiştir. Hamburg Limanı ve Hamburg Liman Otoritesi gibi resmi kuruluşların web sayfalarında yayınladıkları raporlara ek olarak Federal Alman bakanlıklarının gelişmesini destekleyen kuruluşlardan olan Almanya Ticaret&Yatırım'ın (GTAI) güncel raporları da araştırmanın önemli kaynaklarından biri olmuştur.

5. Hamburg Limanı

Hamburg şehrinin onda biri büyüklüğüne sahip ve Elbe Nehri'ne 12km kıyısı bulunan Hamburg Limanı'nın yüz ölçümü 7200 hektardır ve toplam 140 km karayolu ağına sahiptir. 130'dan fazla köprü Hamburg Limanını Elbe Adalarına bağlamaktadır. Deniz kargo yüklemelerinde Avrupa'da üçüncü, konteyner yüklemelerinde ise 'Rotterdam

Limanından sonra ikinci konumdadır. Liman, Avrupa'nın en büyük demiryolu limanı olmakla birlikte, 178 ülkedeki 950

limanı birbirine bağlamaktadır. Hamburg Bölgesi'ndeki 260.000 çalışan, doğrudan ve dolaylı olarak liman operasyonlarına bağlı olarak çalışmaktadır. 1700 taşıma şirketinin ofisini bünyesinde barındıran Limanı, yılda 10.000 gemi ve günlük 200 yük gemisi ile 5000 tır kullanmaktadır. (Port of Hamburg, <https://www.hafen-hamburg.de>, Erişim: 22.04.2019; Hamburg Port Authority, <http://www.hamburg-port-authority.de>, Erişim: 22.04.2019).

Coğrafi konumu ve yüksek performansı ile Hamburg Limanı, Almanya'nın lider dış ticaret merkezidir. 450 milyona yakın müşteri arzına hitap eden liman, iç Pazar tedarikçileri için hayati öneme sahiptir. Hamburg Limanı'nın yük yükleme, elleçleme ve taşıma işlemlerinde ve veri

iletişim sistemlerinde son teknolojilerin kullanılması, etkin aktarım altyapısı ve mükemmel kara bağlantısına sahip olması dünya ticaret ortaklarıyla mal alışverişinde bulunmak için gerekli koşulları yaratmaktadır. Liman gelen malların boşaltılmasının yanında, Hamburg Bölgesi'ndeki atık imha lojistiğinde büyük bir görev üstlenmektedir. Limanda konteyner terminallerinin yanı sıra ağır yükler, konvansiyonel genel kargo ve proje yüklerinin sevkiyatı amaçlı çok amaçlı terminaller de bulunmaktadır. Hamburg Limanı Almanya'da yaklaşık olarak yıllık toplam 20 Milyar € katma değer üretmektedir (Port of Hamburg, <https://www.hafen-hamburg.de>, Erişim: 22.04.2019).

Şekil 2. Hamburg Limanı

Kaynak: (HPA, 2018)

Hamburg Limanında yılda 13,4 milyon ton likit kargo, 6,2 milyon ton zirai yük, 1,5 milyon ton parça yük, 89,4 milyon ton konteyner yüklemesi yapılmaktadır. Yılda 4,6 milyon TEU ithalatta, 4,3 milyon TEU ihracatta Hamburg Limanı kullanılmaktadır (Port of Hamburg, <https://www.hafen-hamburg.de>, Erişim: 22.04.2019)

Hamburg Limanını Trans Avrupa Koridorunun bir parçası haline getirecek olan TENTacle Projesi, Hamburg Limanı açısından oldukça önem taşımaktadır. Hamburg Limanı TENTacle Projesi sayesinde Avrupa ulaşım ağında hayati rol

oynayacak mega ölçekte bir ulaştırma projesi olan Fehmarnbelt Tüneline kara ve demiryolu ile doğrudan bağlantı sağlayacaktır. Fehmarnbelt Tüneli Danimarka ve Almanya'yı Baltık Denizi'nin tabanından birbirine bağlamaktadır. Her iki projenin de kullanılabilir hale gelmesiyle intermodal taşıma türlerinde ve sağlanan lojistik akışın yönünde değişiklikler meydana gelecek, trafik sorunlarına yardımcı olacak ve lojistik maliyetlerini ciddi oranda düşürecektir (<http://femern.com>, Erişim Tarihi: 18.05.2019; TENTacle, 2018).

Şekil 3. Fehmarnbelt Tüneli Üzerinden Hamburg-Kopenhag Hattı

Kaynak: (TENTacle, 2018: 5)

5.1. Hamburg Liman İdaresi – Akıllı Liman Lojistik Sistemi

Hamburg limanı çok sayıda kara, deniz ve suyunun kesişme noktasında yer alır ancak liman alanı olarak genişletilmesi sınırlı bir konumda bulunmaktadır. Bu yüzden limanda gerçekleştirilen yüksek kapasiteli lojistik işlem hacminin optimizasyonu için Hamburg Liman İdaresi bulut bazlı bilgi ve iletişim teknolojilerini sunmaktadır. Sonuç olarak, liman çevresindeki mevcut bilgiler ve tahminler, tabletler, bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve hatta sürücü kabinlerindeki telematik cihazlar aracılığıyla erişilebilir olmaktadır. Sistem aynı zamanda sürücülere Hamburg trafik sıkışıklıkları, boş park alanları vb. pek çok konuda bilgi sağlamaktadır. Bu limanın sınırları içindeki yoğun trafiği gidermeye ve teslimat sürelerini kırmaya yardımcı olmaktadır (Bitkom; GTAI; Smart Data Forum).

6. SONUÇ

Araştırma sonuçları, aynı zamanda bir lojistik merkez olan Hamburg Limanı'nın, yükleme, elleçleme, taşıma gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde en son teknolojilere sahip olduğunu, güçlü altyapısı sayesinde farklı ulaştırma türleri arasındaki yük aktarımlarında bile etkinliği sağladığını ve konteyner terminallerine ek olarak ağır yükler, konvansiyonel genel kargo ve proje yüklerinin sevkiyatlarının da yapılabildiği terminallere sahip olduğunu göstermektedir. Öte yandan Trans Avrupa Ulaştırma Koridorunun bir parçası olması nedeniyle, önemli ticari ağ bağlantılarının oluşturulmasına yönelik projelerle altyapısını güçlendirmektedir. Bu sonuçlar Almanya'nın en büyük 3. sektörü konumunda bulunan lojistik sektörünü çekirdek yeteneği olarak gördüğünü ve yürüttüğü Lojistik 5.0 gibi vizyoner çalışmalarıyla bulunduğu konumu kaybetmeme noktasında gayret içerisinde olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Bitkom; GTAI; Smart Data Forum, Germany - Excellence in Big Data, Berlin
- Ertugut, R. (2016). Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetimi. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Femern. <http://femern.com/en/Tunnel/Facts-on-the-tunnel>, Erişim Tarihi: 18.05.2019
- General Trade&Invest. (2012). The Chemical Industry in Germany. www.gtai.de adresinden alınmıştır.
- Germany – Logistics Leader of Europe. (2014). Magazine of the International Federation of Freight Forwarders Associations.
- Germany Trade&Invest. (August 2010). Germany: Europe's Logistics Hub.

Grossmann, I. (2008). Perspectives for Hamburg as a port city in the context of a changing global environment. *Geoforum*, 39(6), 2062-2072.

Hamburg Port Authority, <http://www.hamburg-port-authority.de>

Hamburg Port Authority. (2018). *Port Information Guide*. Hamburg.

Port of Hamburg. (2014). *German Ports Guide*.

Port of Hamburg, <https://www.hafen-hamburg.de>

Sezen, B., & Gürsev, S. (2014). Türkiye’de Kurulması Planlanan Lojistik Merkezler Hakkında Bir Analiz Çalışması.

TENTacle. (2018). *Preparing the transport industry for the Fehmarnbelt Fixed Link*.

The Identity of Technical Terminology as a Special Unit in the Vocabulary of the Albanian Standard Language

Die Identität Der Technischen Terminologie Als Spezielle Einheit Im Vokabular Der Albanischen Standardsprache

Gani PLLANA¹

Sadete PLLANA²

Albulena PLLANA BREZNICA³

Abstract

Since the creation of lexicology, as a special language science, the terminological vocabulary has been distinguished as part of the general vocabulary, but its research has been done in the context of the entire language vocabulary. Over time, especially the last seven to eight decades, in languages with developed terminology (German, English, Russian, etc.) the terminology has been separated and identified as an integral part of the language, and special national and international studies have been carried out for this purpose by researchers from a range of institutes of terminology (in Vienna, Russia, Prague) and well-known scientists like Wüster, Felber, Sager. In this respect, studies were also conducted in Albania after 1955, and by the establishment of the terminology department at the Institute of Linguistics and Literature terminology dictionaries have been drafted, and after a few years in Kosovo as well. However, terminology studies were mainly carried out in the context of general vocabulary, but the terminology vocabulary was the main focus.

Keywords: the identity of technical terminology, general vocabulary, terminological vocabulary, technical terminology, Albanian standard language.

¹ Dr., University of Prishtina "Hasan Prishtina" Prishtina, Faculty of Mechanical Engineering, REPUBLIC of KOSOVO

² Asst. Prof. Dr., University of Prishtina "Hasan Prishtina" Prishtina, Faculty of Economy, REPUBLIC of KOSOVO

³ MA, University of Prizren "Ukshin Hoti" Prizren, Department of Albanian Languages, REPUBLIC of KOSOVO

Zusammenfassung

Seit der Schaffung der Lexikologie als Speziallinguistik wurde das Terminologievokabular als Teil des allgemeinen Vokabulars unterschieden, seine Forschung wurde jedoch im Kontext des gesamten Vokabulars durchgeführt. Im Laufe der Zeit, insbesondere in den letzten sieben bis acht Jahrzehnten, wurde die Terminologie in Sprachen mit entwickelter Terminologie (Deutsch, Englisch, Russisch usw.) gesondert und als fester Bestandteil der Sprache identifiziert, und zu diesem Zweck wurden spezielle nationale und Internationale Studien von Forschern verschiedener Institute für Terminologie (in Wien, Russland, Prag) und bekannten Wissenschaftlern wie Wüster, Felber und Sager durchgeführt. In dieser Hinsicht wurden nach 1955 auch in Albanien Studien durchgeführt, und durch die Einrichtung einer Terminologieabteilung am Institut für Linguistik und Literatur wurden Terminologiewörterbücher erstellt, und nach einigen Jahren dann auch im Kosovo. Terminologiestudien wurden jedoch hauptsächlich im Kontext des allgemeinen Vokabulars durchgeführt, wobei das Terminologievokabular jedoch der Hauptfokus war.

Schlüsselwörter: die Identität der technischen Terminologie, allgemeines Vokabular, terminologisches Vokabular, technische Terminologie, albanische Standardsprache.

INTRODUCTION

In the Albanian language, in studies related to terminology problems, special attention has been paid to the terminology lexicon at the special, broad, narrow, and very narrow knowledge levels. In general, these terminologies are looked at in the synchronous line and, in special cases, are also dealt with in the diacronic development line. The problems of the development of terminology history has been limited mainly as partial cases, but often they have also been viewed as a matter on their own.

Until today, terminology has generally been studied in the form of specific terminology, starting from the terminology of more or less extensive fields such as economics, medicine, mechanics, agriculture and any other within them, such as agronomy or even narrower. From broadband terminologies,

basic generalizations have been made, but even the narrow ones have been able to penetrate the depths of particular issues. The already made generalizations have revealed more detailed aspects of the phenomena, especially specific aspects of synonymy, polysemy for hybrid fields such as the terminology of agricultural tools [Shumeli 2013:34], narrow fields, as the terminology of the field of mechanism theory [Pllana, S. 2010:44] and so on.

The development of the areas of knowledge and technical terminology

Every field of knowledge in every human society is raised over one or more bases or in combination with each other, which are directly related to the level of development of various fields of practical human activity or the areas of knowledge themselves. This

means that a field of knowledge, set up on a certain field, serves as the basis for another field. The emergence and development of these areas are conditioned in the first place by the needs of the society and as such are subject to the historical-social, economical-social, cultural and social development conditions. Thus, for example, in Albania only at the end of the 19th century the historical-social, economical-social and cultural conditions were stable for the emergence and development of a circle, perhaps narrow, of areas of knowledge that expanded or mostly were differentiated later by providing a range of other areas.

The history of the emergence and development of these areas of knowledge in Albania sheds light on the relationships in which they have entered into social factors and shows which kinds of factors have prevailed in their emergence and development. Thus, for example, at the end of the 19th century, the emergence of a range of areas of knowledge was conditioned by the political, cultural and linguistic factors that were inextricably linked with the efforts of our people to awaken national consciousness by raising the cultural and educational level of the people. Other factors included the establishment of schools and the preparation of relevant textbooks, in which the written language was the form of their realization. They found the incarnation of the first basic areas of knowledge such as *mathematics, linguistics, geography, astronomy*, which led to the creation of relevant terminologies by our great ancestors, such as S. Frashëri [Demiraj 2003: 215-229], N. Frashëri, K.

Kristoforidhi, and later followed by A. Xhuvani, E. Çabej and others. So the conceptual systems of the fields of knowledge at their beginnings arose on the basis of concepts, created specifically for these areas. Further areas are emerging and developing in the following fields, some based on the existing fields of their differentiation from mathematics: *algebra-geometry-stereometry*, physics: *mechanics-electricity-optics*, another part based on field of practical activity such as: *agronomy, veterinary, forestry*, etc.

Terminological lexis by form and content

An analysis of the terminological lexicon of each field of knowledge by the form and the content of its units in relation to the general lexicon enables the connection points and distinctive features of these two major lexical parts to be discovered, whose denominative units "*are usually divided into general words or not-terms and word terms*" [Kostallari 1984:4].

As a liaison element between these two types of vocabularies, serve those linguistic units, which, according to the function they perform, belong to one as well as the other part. These lexical units, which, in addition to their usual meanings in the general language, such as: *pikë (point), vijë (line), lëvizje (motion), përkulje (flexion; bending), rrotullim (rotation), tretje (solution), zbërthim (decomposition), dhëmb (tooth), rrip (belt), prerje (cutting), gur (stone), trung (trunk)* etc., are used as terms with special meanings in terminology of different

fields, such as: *pikë* (point, spot), *vijë* (line) (gjeometri - in Geometry), *lëvizje* (motion), *përkulje* (flexion; bending), *rrotullim* (rotation) (fizikë - in Physik), *tretje* (solution), *zbërthim* (decomposition) (kimi - in Chemistry), *dhëmb* (tooth), *rrip* (belt), *prerje* (cutting) (mekanikë - in Mechanik), *gur* (dhëmbësh) (tartar), *trung* (torso) (mjekësi - in Medicine) etc. Some of them are used simultaneously in some areas of independent meaning, such as: *pikë* (point) (gjeometri - in Geometry), *vijë* (line) (arkitekturë - in Architecture), *vijë* (line) (fizikë - in Physik), *trung* (torso) (mjekësi - in Medicine), *trung* (trunk) (arkitekturë - in Architecture), *trung* (trunk) (gjeometri - in Geometry) etc.

Being the same from the outer form with the usual words, as well as being meaningfully related to them, these lexical units directly link the terminology vocabulary with the general vocabulary, provide full support of terminology vocabulary from the lexical fund of the Albanian language, thus reinforcing the terminology its national appearance and originality on its foundation.

Identity of technical terminology in Albanian language dictionaries

For the first time, technical terms are identified in the *Contemporary Albanian Dictionary* (*Fjalor i gjuhës së sotme shqipe*) (1980) [Çitaku 1988: 52-59]. In a limited form, they also meet in the *Albanian Language Dictionary* (*Fjalorin e gjuhës shqipe*) (1954), but uncharted and presented in very limited form, generally as a comprehensive term. In the 1980s dictionary

mostly technical terms are reflected that are used in many areas like *shaft*, *bearings*, *crankshafts* (*bosht*, *kushinetë*, *manivelë*). In addition, included are also specific technical terms such as *electricity*, *magnet* (*rrymë*, *magnet*) (electricity) etc. So, two sets of terms can be distinguished: *broadly technical* and *specific technical*. If we include all in one category, we can appreciate them all as *technical* or even *polytechnical*, as if they were included in a polytechnic dictionary. This is a limited measure and is also defined in the "Dictionary Principles (Parimet e Fjalorit)" (1980), where their functional side prevails and the value of general use in the language.

The technical terminology in the *Contemporary Albanian Dictionary* (*Fjalor i gjuhës së sotme shqipe*) (1980) [Çitaku 1988:56] is reflected in 460 terms, or 4.65% of the terminological lexicon. First, technical terms express the names of these devices, machines, appliances, tools, parts, such as: *ajërftohës* (air cooler), *ajërngrohës* (air heater), *ajërpastrues* (air cleaner), *amortizator* (shock absorber), *autovinç* (truck crane), *autozjarrfikëse* (fire engine), *bigël* (splint pin), *çekan* (hammer), *freskore* (cooling tower), *frezë* (milling cutter), *gishtak* (pin), *kovë* (bucket), *krah* (shoulder), *llaçpërzierëse* (Mortar-mixer), *motorpompë* (Motor-pump), *ndërpresë* (contact breaker), *ngadalësues* (delay mechanism), *ngritës* (hoist), *nxjerrës* (extractor), *çelës anglez* (adjustable wrench), *tërheqës* (broach), *vinç-kullë* (tower crane), *vinç-urë* (bridge crane) etj. Secondly, these terms refer to the qualities of these apparatus, devices or equipment, such as: *ajërftohës-e* (air cooler)

(aparatur ajërftohës – air cooler apparatus), *ajërngrohës-e* (air heater)(mjet ajërngrohës – air heater facilities), *ajërshpërndarës-e* (enë ajërnxjerrëse – air distributor utensil), *dycilindërsh-e* (two cylinder) (motor dycilindërsh – motor with two cylinders), *dyfazësh-e* (two –phase) (raketë dyfazësh – missile with two phases), *komandues-e* (control) (çelës komandues – control switch), *ngarkues-e* (loader) (lopatë ngarkuese – loader blade) etc. Thirdly, these terms express actions or work performed in the field of technology, such as: *bakëroj* (to copper), *centroj* (to centre smth.), *çakordoj* (to discord), *çekanoj* (to hammer), *çmagnetizoj* (to demagnetise), *çmontoj* (to dismantle), *çoksidoj* (to deoxidise), *distiltoj* (to distil), *emaloj* (to enamel), *freztoj* (to mil), *galvanizoj* (to galvanise), *kalibroj* (to calibrate), *lubrifikoj* (to lubricate), *lyrësoj* (to lubricate), *mekanizoj* (to mechanise), *metalizoj* (to metallise), *parafinoj* (to paraffin), *qendërzoj* (to centre), *saldoj* (to weld), *tornoj* (to turn), *shkarbonizoj* (to decarbonise) etc. Finally, there are technical terms of action and those who show the results of actions such as: *bakërim* (copper-plating), *cilindrim* (rolling), *çakordim* (discord), *çmagnetizim* (demagnetisation), *çmontim* (dismantling), *çoksidim* (deoxidising), *emalim* (enamelling), *mekanizim* (mechanisation), *metalizim* (metallisation), *parafinim* (waxing with paraffin), *petëzim* (Rolling), *qendërzim* (centring), *tokëzim* (earthing), etj. There are also the terms that express *measuring units* like *kalë-fuqi* (horsepower) and many others, which are usually *internationalisms*, terms that express their being, features or the

ability, such as: *qëndrueshmëri* (resistance), *rrjedhshmëri* (fluency), *i petëzueshëm* (laminable) etc.

Technical terms reflected in the written texts

At the secondary education (high school), especially in vocational schools, foreign terms have been introduced, maintaining a certain balance with the albanized terms. However, it is noted that terminology is based on Albanian.

At the high level, the terminology was created by specialists. Foreign terms dominate, and the effort to speak is rarely observed. There the foreign words dominate and the attempt to albanize them is rarely observed.

In addition to the use in oral communication practice, the most prevalent technical terms are expressed in texts written mainly in the textbooks, which has been noted since the beginning of their creation. This has begun to a limited extent in the lower-level textbooks, and later saves it to the high-school level (before 1945) and to the high-level (after 1945) with the creation of higher education schools in our country. Each of these levels has special features from the point of view of the proportions of foreign terms and albanized terms. At the low-level the amount of technical terms has been very limited; mainly technical terms of agriculture, mechanics, construction dominated. The terms are elaborated by linguistic specialists and specialists of the Albanian language and foreign languages. In

them, foreign terms generally prevail, while Albanian terms are limited.

CONCLUSION

The analysis of the terminology course, in scientific discourse, supports the generalizations in the form of essential assertions, which are also valuable for the lexicon of the Albanian language in general, such as: *the terminological vocabulary and the general vocabulary as they are approaching each other; the terminological vocabulary functions as a self-contained system within the lexical system of the Albanian language; the conceptualization of this terminology as a system is responsive to the relevant conceptual system; the identity of the technical field has a systematic character not only at the concept level, but also at the subfield level; the conceptual content of the term and the word is more or*

less the same; in special priority units conceptual content is more rather than form; the identity of the terms is determined by the field of knowledge itself; acceptance of special lexical partition - specialized vocabulary; all units have served as potential words directly for terms; the word is the bridge between the general and the terminological vocabulary.

A separate problem is the standardization of terminology and, in particular, the introduction into the standardization process of the Albanian terms established on the basis of common words, which serve as the main elements of solving problems of systematization and terminology use. Standardization issues are closely related to solving general issues of the doublet in terminology and polysemy as harmful phenomena for terminology and especially technical terminology.

REFERENCES

- Çitaku, F. (1988): “Vendi i leksikut terminologjik në “Fjalorin e gjuhë së sotme shqipe””, në GJENDJA E TERMINOLOGJISË SHQIPE NË JUGOSLLAVI, Prishtinë.
- Çitaku, F. (1988): “Vendi i leksikut terminologjik në “Fjalorin e gjuhë së sotme shqipe””, në GJENDJA E TERMINOLOGJISË SHQIPE NË JUGOSLLAVI, Prishtinë.
- Demiraj, Sh. (2003): “Ndihmesa e Sami Frashërit në lëvrimin e gjuhës shqipe” në “GJUHA SHQIPE Probleme dhe disa figura të shquara të saj”, Tiranë.
- Duro, A. (2001): “Terminologjia si sistem”, PANTEON, Tiranë.
- Fjalor i gjuhës së sotme shqipe* (1980): Tiranë.
- Fjalor i gjuhës shqipe* (1954): Tiranë.
- Kostallari, A. (1984): “Gjuha letrare kombëtare shqipe dhe epoka jonë”, në “Sf”, nr. 4, Tiranë.

- Pllana, G. (2017): *“Formimi i terminologjive teknike shqipe mbi bazën e leksikut të përgjithshëm”*, Botimet Albanaologjike, QSA IGJL, Tiranë.
- Pllana, G. (2017): *“Objectives of the Standardisation of Technical Terminology Nowadays in Albanian”*, WASET, June 11-12, 2017, Copenhagen, Denmark.
- Pllana, G. (2012): *“The study of mechanics terminology in Albanian language (In comprehensive terminology and in a special subfield)”* në SLATE 2015 The Asian Conference on Second Language Acquisition and Teacher Education August 2-4, 2015, Hiroshima, Japan.
- Pllana, G.; Pllana, S. (2012): *“A conceptual connections on a word and term level in the terminology of Theoretical Mechanics (in Albanian and English)”* në 'trans&MOTOAUTO'12 20th International scientific and technical Conference on transport, road-building, agricultural, hoisting & hauling and military technics and Technologies 27.-29.06.2012, p. 3-4, Bullgari, Varna.
- Pllana, G.; Pllana, S. (2013): *“Group word terms in the terminology of the theory of mechanics in Albanian and English”*, Journal of Education Culture and Society, No. 2_2013, Wroclaw, Poland.
- Pllana, S. (2010): *“Leksiku terminologjik bazë i mekanikës në gjuhën shqipe në përqasje me gjuhën angleze”*, disertacion, FGJH, Tiranë.
- Pllana, S. (2014): *“Terminologjia bazë e mekanikës në gjuhët shqipe dhe angleze”*, QSA, Tiranë.
- Sager, J.: “A practical course in terminology processing”, Amsterdam, 1990.**
- Shumeli, A. (2013): *“Formimi dhe funksionimi i terminologjisë së agromekanikës në shqipe në përqasje me anglishten”*, disertacion, QSA Tiranë.

Маркетинговый анализ деятельности ЗАО «Келечек»

Aynura ASKAROVA¹

АСКАРОВА Айнура Каныбековна²

Аннотация

В статье рассмотрены роль и значение маркетинговых исследований на предприятиях, в частности маркетинговый анализ на примере ЗАО «Келечек», в частности представлены результаты ABC анализ предприятия, SWOT анализ предприятия, матрица БКГ.

Ключевые слова: продукт, услуга, маркетинг, конкуренция, персонал.

Abstract

The article discusses the role and importance of marketing research in enterprises, in particular, marketing analysis on the example of Kelechek CJSC, in particular, presents the results of ABC enterprise analysis, SWOT analysis of the enterprise, BKG matrix.

Keywords: product, service, marketing, competition, personal.

Согласно социологическим исследованиям, 92% людей ассоциируют маркетинг с продвижением, пиаром и рекламой.

А это значит, что 92% отождествляют весь емкий и обширный процесс маркетинга лишь с его маленькой частицей, которая, по сути дела, и вовсе не нужна, если все предыдущие этапы

¹ Doctor of Economical Sciences, Professor, Jalal-Abad State University, KYRGYZSTAN

² доктор экономических наук, профессор, Жалалабадский Государственный Университет

маркетинговой деятельности успешно не проработаны.

Маркетинг – это процесс, включающий все этапы производства.

Маркетинговая деятельность охватывает любую коммерческую идею от начала – исследования поля деятельности, до самого конца – контроль [1].

Маркетинг – это именно то, что движет вперед экономику.

Исследования проводят с целью выяснения рыночных возможностей фирмы, изучения рыночной ситуации, потребностей потребителей и группы целевых клиентов. Потребители постоянно хотят новых товаров, поскольку их вкусы подвержены изменениям.

Маркетинг занимается поиском новых решений проблем потребителей. Кроме того, для повышения заинтересованности потенциальных клиентов в предлагаемой продукции, применяется стимулирование в виде различных акций в сочетании с рекламой.

Маркетинг имеет применение широкое в мире бизнеса, но сфера его деятельности намного разнообразнее.

Чем сильнее рыночный способ мышления овладевает сознанием, тем больше радиус действия маркетинга.

Современный потребитель имеет высокие требования, и производители специализируют свою продукцию, чтобы соответствовать спросу отдельных категорий клиентов. Именно

человек со своими установившимися мотивами действий и выбора, осознанными и скрытыми потребностями остается в центре интересов маркетинга.

В мире жесткой конкуренции предприятиям необходимо менять организацию и управление своего производства, маркетинг в этом помогает компаниям.

Маркетинг помогает быстро менять ассортимент компании.

Маркетинг помогает внедрять технологии.

Маркетинг помогает внедрять новую технику и оборудование.

Маркетинг помогает приносить прибыль.

Маркетинг становится необходим предприятиям, чтобы составлять план сбыта и реализации товаров и услуг, обеспечить спрос на выпускаемую продукцию, и, следовательно, увеличить прибыль.

Крупнейший в Кыргызстане производитель безалкогольных напитков — компания «Келечек» сегодня является флагманом бизнеса, сумевшая завоевать позиции лидера на рынке и обрести постоянное доверие потребителей.

«Жалал-Абад N27» — лечебно-столовая минеральная вода, добываемая в недрах спящего вулкана на юге Кыргызстана. Лечебно-столовая минеральная вода «Жалал-Абад N27» широко известна, поставлялась в Кремль и до сих пор любима многими. По целебным и вкусовым свойствам,

мягкости она является водой премиум-класса, а по цене доступной обычным потребителям. Благодаря удачному сочетанию минеральных веществ, у «Жалал-Абад N27» нет ограничений по применению.

С каждым днем популярность безалкогольных напитков растет все больше и больше. Многие компании в конкурентной борьбе хотят завоевать право быть первыми на отечественном рынке по производству безалкогольных напитков. Однако на протяжении многих лет бесспорным лидером на этом рынке остается компания «Келечек». Компания «Келечек» начала свою деятельность 29 сентября 2001 года.

Миссией компании «Келечек» заключается в том, что «Келечек» делает свой вклад в формирование здорового общества, производя высококачественные, безалкогольные напитки и лечебно-столовые минеральные воды.

Преимущества и достижения:

- ☐ Крупный игрок на рынке прохладительных напитков;
- ☐ Одно из самых динамичных и высокотехнологичных

предприятий пищевой промышленности на рынке Кыргызстана;

- ☐ Производство лечебно-столовых минеральных вод и безалкогольных напитков до уровня автоматизированного производства;

- ☐ Преимущества и достижения:

- ☐ Крупный игрок на рынке прохладительных напитков;

- ☐ Одно из самых динамичных и высокотехнологичных предприятий пищевой промышленности на рынке Кыргызстана;

- ☐ Производство лечебно-столовых минеральных вод и безалкогольных напитков до уровня автоматизированного производства;

1. Минеральная вода газированная;

- ☐ «Жалал-Абад -27»;
- ☐ «Кара-Шоро».

2. Негазированная вода:

- ☐ «Адыгыне».

3. Национальные напитки:

- ☐ «ЧАЛАП»;

4. Напитки:

- ☐ «Дюшес»;
- ☐ «Буратино»;
- ☐ «К+витамины»;
- ☐ «Азия-Кола»;
- ☐ «Лимонад».

Структура поставки продукции по регионам, %

Компания получила Сертификат соответствия качества Правительства Узбекистана (2016 г.), Австралии (2017 г.), гарантирующий высокое качество выпускаемой продукции. Современное оборудование, соблюдение международных стандартов качества приготовления напитков дают уникальную формулу успешного производства.

Предприятие занимает огромную территорию с современным оборудованием, большинство которого изготавливалось по специальным эскизам. Сегодня у компании отлаженное механизированное производство. Продукция на рынки поставляется в бутелированном виде. Территориальное присутствие на рынках республики Казахстана, Российской Федерации, Узбекистана, Китая, Германии. Не имеет конкурентов по

производству лечебно-столовых минеральных вод.

Предприятие занимает огромную территорию с современным оборудованием, большинство которого изготавливалось по специальным эскизам. Сегодня у компании отлаженное механизированное производство. Продукция на рынки поставляется в бутелированном виде. Территориальное присутствие на рынках республики Казахстана, Российской Федерации, Узбекистана, Китая, Германии. Не имеет конкурентов по производству лечебно-столовых минеральных вод.

В компании внедрена система обеспечения качества, позволяющая гарантировать выпуск стабильно качественной и безопасной продукции.

Одним из основных элементов этой системы является лаборатория контроля качества. В своем составе

лаборатория имеет микробиологическую и физико-химическую лаборатории, оснащенные современным оборудованием.

На современном этапе развития, компания ставит перед собой следующие стратегические цели:

- модернизация и автоматизация на всех уровнях производства;
- территориальное присутствие на рынках европейских стран;
- расширение продуктовой линейки брендов компании;
- расширение ассортимента национальных напитков и обеспечение экспорта на внешние рынки.

В современных условиях одной из важнейших концепций управления в компании «Келечек» является маркетинг, призванный формировать рациональные производственные программы, оперативно реагировать на складывающиеся ситуации на рынках сбыта продукции и, в конечном итоге, побеждать в условиях конкурентной борьбы [2].

Экономический смысл использования маркетинга в компании «Келечек» состоит в ускорении отдачи производственных фондов предприятий, повышении мобильности производства и уровня конкурентоспособности выпускаемых товаров, своевременном создании новых товаров и ускорении их продвижения не просто на международный рынок, а на те его сегменты, где может быть достигнут максимальный коммерческий эффект.

Маркетинговая концепция компании «Келечек» подстраивается именно под рыночную ситуацию, т.е. в первую очередь ориентируется именно на своего потребителя. В компании имеется отдел исследований, который ежегодно, ежеквартально проводит маркетинговые исследования, например, на выявление отношения потребителей к брендам - выявляя минусы компании, что является немаловажным фактором при разработке маркетинговой стратегии. Данные исследования являются собственностью компании и не подлежат полной огласке для общественности.

Сильные стороны:	Слабые стороны:
1. Лидер на рынке лечебно-столовых минеральных вод в Кыргызстане	1. Неполное использование трудовых ресурсов, отсутствие системы управления персоналом и стимулирования труда
2. Известность. Продукт компании «Келечек».	2. отсутствие системы управления персоналом и стимулирования труда
3. Четкое позиционирование.	3. Высокий коэффициент заемных средств
4. Натуральность. Изготавливается из натуральных компонентов.	
5. Лечебный продукт для здоровья.	
6. Полный ассортиментный ряд (0,5 л., 1 л., 1,5 л., пластик, стекло).	
7. Налаженная дистрибуция продукции в магазинах.	
8. Высокий потенциал компании (заключены партнерские договоры со многими крупными компаниями, длительность нахождения на рынке, узнаваемая торговая марка)	
9. Восприимчивость к разработке новых видов товаров.	
10. Сложившийся профессиональный коллектив работников, высококвалифицированный технический персонал	
11. Конкурентоспособность по ценовому уровню	

Возможности:	Угрозы:
1. Возможность выхода на новые рынки с целью увеличения объемов продаж	1. Маркетинговые инициативы со стороны конкурентов
	2. Рост конкурентов как на внутреннем так и на внешнем рынках

Проведем расчет ABC-анализа, который является одним из инструментов при разработке портфельной стратегии компании.

ABC-анализ всего ассортимента компании

№	Наименование продукции	Стоимость, тыс. сом	Доля в общем объеме производства, %	Накопительный вклад	Групп
1.	«Жалал-Абад -27»	67510,8	25,6	25,6	А
2.	«Кара-Шоро»	62000	23,5	49,1	А
3.	«Адыгыне»	27049,05	10,3	59,4	А
4.	«ЧАЛАП»	26973	10,2	69,6	А
5.	«Лимонад»	18858	7,2	76,8	А
6.	«Азия-Кола»	17850	6,8	83,6	В
7.	«Буратино»	17250	6,5	90,1	В
8.	«К+витамины»	14523,5	5,5	95,6	В
9.	«Дюшес»	11500	4,4	100	С
	Итого	263514,4	100		

В результате проведенного анализа в Группу А – вошли самые важные ассортименты товаров, как «Жалал-Абад -27», «Кара-Шоро», «Адыгыне», «ЧАЛАП», «Лимонад». Это локомотивы компании, которые приносят максимальную прибыль или продажи. Компания будет нести большие потери при резком снижении эффективности данной группы ресурсов.

Ресурсы группы А должны жестко контролироваться, четко прогнозироваться, часто мониториться, быть максимально конкурентоспособными и не терять свои сильные стороны. На данную группу ресурсов должны быть выделены

максимальные инвестиции, лучшие ресурсы. Успехи группы А должны быть проанализированы и максимально транслироваться на другие категории.

В группу В – «Азия-Кола», «Буратино», «К+витамины». Эта группа, которые обеспечивают хорошие стабильные продажи/ прибыль компании.

Данные ресурсы также важны для компании, но могут модерироваться более спокойными и умеренными темпами. Данные ресурсы обычно являются «дойными коровами», относительно стабильны в краткосрочной перспективе. Инвестиции в данный вид ресурсов компании не

значительны и необходимы только для поддержания существующего уровня.

В группу С – «Дюшес» наименее важный ассортимент. Товар показывает максимальные продажи. Является стратегически важным для компании, так как удовлетворяет потребности отдельного рынка (более маленького), не

канибализирует основной ассортимент, подчеркивает позиционирование марки и т.д.

Матрица БКГ

Товар	Наименование продукции	Выручка, тыс. сом		Объем продаж ключевого конкурента за 2018 г.	Показатели	
		2017	2018		Темп роста рынка	Относительная доля рынка
А	Жалал-Абад 27	66976	67510,8	-	101	100
Б	«Кара-Шоро»	61005	62000	92314225	101,6	0,07
В	«Адыгыне»	26785	27049,05	186288266	100,9	0,01
Г	«Чалап»	25788	26973	25373864	104,5	0,12

Построение матрицы БКГ

По анализу видно, что продукции «Жалал-Абад-27» присуще стратегия «Звезды». Они обладают самыми высокими темпами рыночного роста и занимают наибольшую долю на рынке. Они популярны, привлекательны, перспективны, быстро развиваются, но при этом требуют значительных инвестиций в себя.

А по следующим продукциям, как «Кара-Шоро», «Чалап», «Адыгыне» присуще стратегия «Дикие кошки»

(известные также как «Темные лошадки», «Трудные дети», «Проблемы» или «Знаки вопроса»). У них все наоборот. Относительная доля рынка маленькая, но темпы роста продаж – высокие. Чтобы увеличить их рыночную долю требуются большие усилия и затраты. Поэтому компания должна провести тщательный анализ матрицы БКГ и оценить, способны ли «Темные лошадки» стать «Звездами», стоит ли в них вкладываться.

Список литературы:

1. Аскарова, А. К. Проблемы организации маркетинга в условиях перехода к рыночной экономики [Текст]/А.К. Аскарова, Б. Турдубеков.-Сборник научных трудов. Научно-практическая конференция посвященная к 50-летию Жалалабатского зооветтехникума. (часть II) Жалалабат.- 1997.-С. 56-58.
2. Аскарова, А. К. Зарубежный опыт маркетинговых исследований в банковской системе [Текст]/ А.К. Аскарова, А. Б. Карбекова, А. Т. Мамыралиева// «Экономика и управление: теория и практика»: материалы международной заочной научно-практической конференции (20 сентября 2012 г.) – Новосибирск: Изд. «Сибирская ассоциация консультантов», 2012.-с.72-77.
3. Годовой отчет ЗАО «Келечек»

Lojistik Performans Boyutlarının Literatüre Dayalı Ayırıştırılması: Teorik Bir Yaklaşım¹

Literature-Based Separation of Logistics Performance Dimensions: A Theoretical Approach

Ramazan ERTURGUT²

Artuğ Eren COŞKUN³

Öz

Lojistik performans, yalın içeriğiyle, “lojistik faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde en iyi sonuç veren yolun kullanılması” temeline dayalı görüş ve uygulamaları temsil etmektedir. İşletmelerdeki rasyonelleştirme ilkelerinden hareketle, lojistik performansın boyutlarının; etkinlik, etkililik, verimlilik, üretkenlik ve karlılık gibi kavramlarla ifade edilebilirliği, iddia kapsamındadır. Bununla birlikte, lojistik performans boyutlarının sınıflandırılmasında yaygın bir görüş birliği olmaması, bu araştırmanın birincil motivasyonunu oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası yazında, Lojistik etkinlik, etkililik, üstünlük, çeviklik, esneklik, verimlilik, erişebilirlik, yeterlilik, çabukluk, entegrasyon gibi birçok kavram lojistik performansın tanımlanmasında, değerlendirilmesinde ve ölçülmesinde kullanılmıştır. Taşıdığı Disiplinlerarası içerik nedeniyle, Lojistik performansın tanımlanması ve ölçülmesi noktasında yakın gelecekte yeni boyut ve parametrelerin ortaya atılması olası görünmektedir. Lojistik performans boyutlarına yönelik saptanan bir diğer yazınsal problem ise, yabancı literatürden alınarak Türkçe literatürde kullanılan boyutların, orijinal kaynaktan bahsedildiğinden farklı bir anlamda ele alınmasıdır. Lojistik performans boyutlarında sözü edilen muğlaklığın giderilmesine katkı sağlamak amacı ile “Gizil Anlaşma”ya bağlı kalınarak, bir bakış açısı oluşturmak bu çalışmanın odak ilgisidir. Nitel araştırma deseninin kullanılarak seçimli literatürün tarandığı araştırmanın sonuçları, lojistik performans ölçümünün ağırlıklı olarak, lojistik etkinlik, lojistik etkililik ve lojistik üstünlük boyutları kullanılarak yapıldığını ve gelecekteki analizlerde bu boyutlar arasına lojistik çeviklik ile lojistik esneklik boyutlarının da ilave edilebileceğini göstermiştir. Ayrıca, lojistik etkinlik, etkililik, verimlilik gibi birbirleri ile karıştırılan kavramlara anlamsal açıdan netlik kazandırılması için belirgin ipuçları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın, lojistik performans alanında gelecekte yayınlanacak olan bilimsel araştırmalara yön gösterici ve ilgili kavramsal karışıklıkları önleyici nitelikte olacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, Lojistik Performans, Lojistik Etkinlik, Lojistik Etkililik, Lojistik Çeviklik

¹ Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında desteklenmiştir.

² Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

³ Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

1. GİRİŞ

Günümüze kadar lojistik performans etkinlik, etkililik, üstünlük, çeviklik, esneklik, verimlilik, erişebilirlik, yeterlilik, çabukluk gibi birçok alt boyut altında incelenmiştir. Taşıma, depolama, elleçleme gibi lojistik faaliyetlerin ya da ekonomik, sosyal, çevresel gibi etmenlerin lojistik performansın alt boyutları olarak ele alındığı araştırmalar da literatürde mevcuttur. Lojistik performans alanında yayınlanan her yeni çalışma, daha önceki çalışmalarda bulunan boyutlardan farklı boyutlar altında değerlendirmiş, lojistik performansı tümüyle kapsayacak oturmuş bir yapıya henüz ulaşamamıştır.

Lojistik performans boyutlarına yönelik saptanan bir diğer yazınsal problem ise, yabancı literatürden alınarak Türkçe literatürde kullanılan boyutların, orijinal kaynaktan bahsedildiğinden farklı bir anlamda ele alınmasıdır. Örneğin, İngilizcesi “logistics efficient” olan ve “lojistik etkinlik” anlamına gelen kavramın, Türkçe literatürde İngilizcesi “logistics productivity” olan “lojistik verimlilik” ya da İngilizcesi “logistics effectiveness” olan “lojistik etkililik” kavramlarıyla ele alındığı görülmüştür.

Lojistik performans boyutlarına ve tanımlamalarına yönelik ilgili karmaşıklığın giderilmesi ve gizil anlaşmaya bağlı

kalinması bu çalışmanın hazırlanmasındaki temel motivasyon kaynağıdır.

2. LOJİSTİK PERFORMANS

Lojistik performans çok sayıda araştırmacı tarafından birbirinden farklı kavramlar altında tanımlanmaya ve ölçülmeye çalışılmıştır. Tek bir kavram ile açıklanması mümkün olmayan lojistik performans genel olarak literatürde “verimlilik (productivity)” kavramıyla ele alınmıştır. Lojistik performans alanında yayın yapan ilk araştırmacılardan biri olan A. T. Kearney (1984), lojistik performansın değerlendirilmesinde faaliyet bazlı bir yaklaşımda bulunmuştur. Lojistik faaliyetlerin performansını verimlilik, kapasite kullanımı ve performans olarak 3 farklı kısımda incelemiştir. Mentzer ve Konrad ise Kearney (1984)’in kitabından yola çıkarak lojistik performansı “var olan bir lojistik işlemin başarılmasındaki etkinlik ve etkililik düzeyi” olarak tanımlamıştır (Mentzer ve Konrad, 1991: 33-34).

Chow vd. (1994), lojistik performansı işletme performansının bir kaldırıcı olarak vurgulamış ve tanımını, maliyet etkinliği, kârlılık, satış büyümesi, müşteri memnuniyeti, esneklik gibi hedeflere işletme tarafından ne ölçüde ulaşılabildiğinin bir göstergesi şeklinde tanımlamıştır.

Şekil 2.1 Lojistik Performansın Bileşenleri

Kaynak: (Chow vd., 1994: 23)

Lojistik performansın tüm temel bileşenlerinin lojistik faaliyetlerin başarısı ve verimliliğine olumlu etkisi olduğunu belirten Erturgut (2016: 155) lojistik performansı, lojistik faaliyetlerin yüksek kalite ve yeterlilikle yürütülmesinin yanında ürünlerin, lojistik akış içerisindeki faaliyetlerde lojistik prensipler ve müşteri memnuniyeti gözetilerek son noktasına ulaştırılması şeklinde tanımlamıştır.

Lojistik faaliyetlerin rakiplerden farklı, etkin, etkili, çevik ve esnek prensipler gözetilerek gerçekleştirilmesinin bir kazancı olarak hizmetlerin daha yüksek kalite ve yeterlilikte yürütülmesini sağlayan lojistik performansın işletmelere sağladığı avantajlar aşağıda belirtilmiştir (Bayraktutan ve Özbilgin, 2015: 98);

- Kazandırdığı beceriler sayesinde değişen pazar koşullarına anında

reaksiyon gösterilebilecek lojistik hizmetlere sahip olunması,

- Verimliliği lojistik akış içerisinde sürekli olarak gözetmesi sonucu rakiplerle rekabet edebilmede güç kazanma ve işletme performansında meydana gelen artış,
- Lojistik stratejilerin uygulanması yoluyla lojistik faaliyet maliyetlerinin düşmesi.

3. LOJİSTİK PERFORMANSIN BOYUTLARI

Lojistik etkinlik, etkililik ve farklılaşma (üstünlük) kavramları, literatürde yer alan birçok araştırmada lojistik performansın ölçüm araçları olarak gösterilmiştir. Lojistik performans ilk olarak etkinlik ve etkililik kavramlarıyla araştırılmaya başlanmıştır. Ancak işletmenin rakipleri karşısındaki yerini saptamaya yönelik gösterdiği sonra

farklılaşma kavramı bu tanımlamalara dahil olmuştur.

Smith (2000), lojistik performansı lojistik etkinlik (logistics efficiency), lojistik etkililik (logistics effectiveness) ve lojistik farklılaşma (logistics differentiation) boyutları altında inceleyen ilk araştırmacıdır ve bu boyutların ölçülmesine yönelik ilk ölçeği geliştirmiştir. Bobbit (2004) ise Lojistik Yönetimi Konseyi'nden edindiği üretici firma bilgileri ile etkinlik, etkililik ve farklılaşma boyutlarını güvenilirlik analizine tabii tutmuştur. Bobbit (2004)'in bu çalışması lojistik performans konusunda yayınlanan ilk ampirik çalışma niteliğindedir (Bobbit, 2004: 65-66).

Fugate vd. (2010) ise etkinlik, etkililik ve farklılaşma boyutları arasındaki bağlantıyı bir model ile göstermek amacıyla Amerika'daki orta ve üst düzey lojistik yöneticilerine yönelik bir çalışma ortaya koymuş ve aynı zamanda lojistik performans boyutlarının tanımlanmalarını daha kapsamlı hale getirmiştir. Lojistik performansın etkinlik, etkililik ve farklılaşma boyutları ile pozitif yönlü bir ilişki içinde olduğu sonucuna varmış, ayrıca geliştirilen geliştirdiği modelin lojistik sektörüne olumlu katkısı olacağını ileri sürmüş ve bu boyutların lojistik performans ölçümlerinde kullanılabileceğini vurgulamıştır.

Erturgut (2016: 157-158)'a göre son dönemlerde sıkça duyduğumuz lojistik çeviklik kavramının da bahsi geçen diğer kavramlarla birlikte anılması gerekmektedir. Gligor vd. (2013)'in lojistik çevikliğin bir alt boyutu olarak değerlendirdiği lojistik

esneklik kavramının da lojistik performansın bir alt boyutu olarak incelenebileceği iddia kapsamındadır.

4. YÖNTEM

Nitel araştırma deseninin kullanıldığı bu araştırmanın verilerine literatür taraması sonucu içeriğinde lojistik performansa ve boyutlarına yönelik tanımlamalar bulunan çalışmaların incelenmesi yoluyla ulaşılmıştır. Elde edilen kaynakların birçoğunu Web of Science, Proquest, Science Direct, Ebscho, Sage Journal, Springer-Link ve Wiley Online Library veri tabanlarında bulunan etki değeri yüksek dergilerde yayınlanmış çalışmalar oluşturmaktadır. Lojistik performansın hangi boyutlar altında ölçülmesi gerektiğine ise Smith (2000), Bobbit (2004), Fugate (2010) ve Gligor (2013) çalışmalarının bütüncül olarak incelenmesi sonucunda varılmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Lojistik Etkinlik

Lojistik etkinlik, lojistik ile ilgili girdilerin tahsisinin işletme amaçları doğrultusunda yapılması, tümünün ilgili faaliyetlere doğru bir şekilde kanalize edilmesi doğrultusunda tüm bunlardan fayda sağlama derecesidir. Lojistik etkinliğin en net ve kısa tanımı ise yürütülecek lojistik faaliyetlerin en doğru biçimde gerçekleştirilmesidir. Yani lojistik etkinlik, lojistik ile ilgili girdilerin işletmenin amaç ve hedefleri ile uyumlu bir biçimde doğru bir şekilde dağıtılma düzeyini ifade etmektedir (Erturgut, 2016; Mentzer &

Konrad, 1991). Yabancı literatürde lojistik etkinlik “Logistics Efficiency” kavramıyla ele alınarak kullanılmaktadır. Girdilerin etkili kullanılmaması, işletmenin amaçladığı sonuca ulaşmasını engelleyeceğinden kaynakların tek başına doğru bir biçimde dağıtılmasını hedefleyen lojistik etkinlik, lojistik performansın artırılmasında tek başına yeterli değildir.

5.2. Lojistik Etkililik

Kısaca “doğru işin yapılması” anlamına gelen etkililik kavramı lojistik açısından, lojistik faaliyetlerin ulaşmayı amaçladığı “sonucu” elde etme düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Bir lojistik faaliyet için gereken girdilerin işletmenin amaçları doğrultusunda doğru bir şekilde paylaşılması ilgili faaliyetin etkin olduğunu göstermektedir. Ancak ilgili faaliyetin doğru adımlarla gerçekleştirilmemesi etkin olan bir sürecin etkili olmamasına neden olmaktadır. Lojistik etkinlik ile lojistik etkililik arasındaki farkı örneklendirecek olursak; taşımacılık faaliyetinde bulunan bir işletmenin sevkiyata çıkabilmesi için doğru sayıda aracı bulunması o işletmenin taşımacılık faaliyetinde araç sayısı bakımından etkinliği yakaladığını göstermektedir. Sevkiyat anında sürücülerin yakıt tasarrufuna özen göstermesi ya da en optimal rotayı kullanması ise ilgili işin lojistik etkililik prensiplerine uygun biçimde yönetildiğini göstermektedir (Ertugut, 2016: 156). Yabancı literatürde lojistik etkinlik “Logistics Effectiveness” kavramıyla ele alınarak kullanılmaktadır.

5.3. Lojistik Farklılaşma

Lojistik performansın bir diğer boyutu lojistik farklılaşmadır. Smith (2000) lojistik farklılaşmayı, “rakipleri karşısında değerlendirilen işletmenin kendi lojistik performansında algıladığı farklılık” şeklinde açıklamıştır (Bobbitt, 2004: 50). Bir firmanın kendisini rakiplerinden ayrı bir noktada konumlandırabilmesi yani farklılaştırması, lojistik faaliyetlerini rakiplerden farklı yöntemlerle gerçekleştirilmesi yoluyla sağlanabilmektedir. Lojistik performansında optimizasyonun sağlanması, organizasyonun rakipleri karşısında daha üstün olduğunu, yani lojistik farklılaşmayı yerine getirebilmeyi başardığını göstermektedir (Fugate vd. 2010: 44). Yabancı literatürde lojistik farklılaşma “Logistics Differentiation” kavramıyla ele alınarak kullanılmaktadır.

Şirketlerin uyguladığı ve lojistik farklılaşmaya örnek gösterilebilecek adımlardan birkaçı şu şekildedir (Fabbe-Costes ve Colin, 1994: 42);

- *Philips-Aydınlatma*, Paris'te ürün siparişlerini müşterilere tam zamanında iletmeyi sağlayan faaliyetleri yüksek düzeyde sistematik biçimde yönetebilen merkezi bir depoya sahiptir. Müşteriler kendi depolarında fazladan stok bulundurmak yerine ihtiyaçlarını Philips-Aydınlatma'dan tedarik etmeyi tercih etmektedirler.
- *Federal Express (FedEx)*, Kasım 1994'ten beri lojistik hizmetlerini rakiplerinden farklılaştırmak amacıyla, müşterilerine dağıtım halindeki

paketlerini anlık olarak izleyebilecekleri internet tabanlı bir hizmet sunmaktadır. Bu hizmet sayesinde müşteri sayısında oldukça yüksek bir artış meydana gelmiş ve 1998 yılında FedEx'in yalnızca bir günde aldığı sipariş sayısı on bini geçmiştir.

•

5.4. Lojistik Çeviklik

Lojistik çeviklik bir işletmenin çevresindeki fırsat, tehdit ve değişimlere karşı esnek, hızlı ve çabuk bir şekilde yanıt verebilme kabiliyetini ifade etmektedir. Lojistik çeviklik çoğunlukla yalın ve çevik lojistik kavramı altında örgütsel stratejiyle birlikte anılmaktadır. Rekabet gücünü artırmayı hedefleyen lojistik işletmeleri, tedarik zinciri süreçlerinde ve lojistik operasyonlarda çevik bir organizasyon yapısını benimsemesi gerekmektedir (Erturgut, 2016: 158). Yabancı literatürde lojistik çeviklik “Logistics Agility” kavramıyla ele alınarak kullanılmaktadır.

Lojistik çevikliğin, tedarik zinciri süreçlerini direkt olarak etkilediği ve dakiklık (atiklık, kıvraklık), erişebilirlik, kararlılık, çabukluk (hız, sürat) ve esneklik boyutlarına sahip olduğu belirtilmiştir (Gligor vd., 2013: 95). Lojistik çevikliğin tanımı ise “fırsatlara veya tehditlere cevap vermek veya bunlara uyum sağlamak adına tedarik zinciri içindeki taktik ve işlemlerin hızlı bir şekilde ayarlaması yeteneği” şeklinde ifade edilmiştir (Erturgut, 2016: 158; Gligor vd., 2013: 95).

5.5. Lojistik Esneklik

Günümüzde kapsamı artırılarak çok sayıda disiplinin araştırma konusu haline gelmiş olan esneklik kavramı, ilk olarak üretim esnekliği konusuyla akademik yazında araştırma konusu haline gelmiş ve tartışılmıştır. Esneklik kavramı, “en düşük çaba, maliyet, süre ve performans gösterilerek değişebilme ya da tepki verebilme yeteneği” olarak tanımlanmıştır (Martínez ve Pérez Pérez, 2005: 683).

Lojistik esneklik literatürde yer alan çoğu çalışmada lojistik çevikliğin bir alt boyutu olarak incelenmiştir. Yabancı literatürde “Logistics Flexibility” kavramıyla ele alınarak kullanılmaktadır.

Zhang vd. (2005), tedarik, satınalma, dağıtım ve talep yönetimi olarak 4 yapı içerisinde inceledikleri lojistik esnekliği, “bir işletmenin teslimat, destek faaliyetleri ve diğer tüm hizmetlerinde değişen müşteri gereksinimlerine hızlı ve etkin bir şekilde cevap verebilme yeteneği” şeklinde tanımlamıştır.

6. SONUÇ

Araştırma sonuçları, lojistik performans ölçümünün çoğunlukla lojistik etkinlik, lojistik etkililik ve lojistik üstünlük boyutları kullanılarak yapıldığını gösterse de lojistik faaliyetlerin ya da ekonomik, sosyal ve çevresel etmenlerin de lojistik performans ölçümünde kullanıldığı görülmektedir. Gelecekteki analizlerde lojistik etkinlik, lojistik etkililik ve lojistik farklılaşma boyutlarına lojistik çeviklik ile lojistik esneklik boyutlarının da ilave edilebileceğini saptanmıştır. Öte yandan bu

çalışmada lojistik etkinlik, etkililik, verimlilik gibi birbirleri ile karıştırılan kavramlara anlamsal açıdan netlik kazandırılmıştır. Çalışmanın, lojistik

performans alanında gelecekte yayınlanacak olan bilimsel araştırmalara yön gösterici ve ilgili kavramsal karışıklıkları önleyici nitelikte olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bayraktutan, Y. ve & Özbilgin, M. (2015). "Lojistik Maliyetler ve Lojistik Performans Ölçütleri". Maliye Araştırmaları Dergisi, 1(2): 95–112.
- Bobbit, L. M. (2004). "An examination of the logistics leverage process: implications for marketing strategy and competitive advantage".
- Chow, G. ve Heaver, T. D. ve Henriksson, L. E. (1994). "Logistics Performance: Definition and Measurement". International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, 24(1): 17–28.
- Ertugut, R. (2016). Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetimi. Nobel Yayıncılık.
- Fabbe-Costes, N. ve & Colin, J. (1994). "Formulating Logistics Strategy". In J. Cooper (Ed.), Logistics and Distribution Planning: Strategies for Planning (Second Edi). London: Kogan Page Limited.
- Fugate, B. S. ve Mentzer, J. T. ve & Stank, T. P. (2010). "Logistics Performance: Efficiency, Effectiveness, and Differentiation". Journal of Business Logistics, 31(1): 43–62.
- Gligor, D. M., Holcomb, M. C. ve & Stank, T. P. (2013). "A Multidisciplinary Approach to Supply Chain Agility: Conceptualization and Scale Development". Journal of Business Logistics, 34(2): 94–108.
- Martínez, S. A. & Pérez Pérez, M. (2005). "Supply chain flexibility and firm performance". International Journal of Operations & Production Management, 25(7): 681–700.
- Mentzer, J. T. & Konrad, B. P. (1991). "An efficiency/effectiveness approach to logistics performance analysis". Journal of Business Logistics, 12(1): 33–61.
- Smith, Carlos D. (2000), "Assessing the Value of Improved Forecasting Management," Unpublished Ph.D.Dissertation, The University of Tennessee.
- Zhang, Q., Vonderembse, M. A. ve & Lim, J. (2005). "Logistics flexibility and its impact on customer satisfaction". The International Journal of Logistics Management, 16(1): 71–95.

A look on history and culture through quilting

Venera ABDIGANIEVA

English teacher, Osh State University, Jalal-Abad, KYRGYZSTAN

Annotation: The article devotes to the quilting and its history and culture and peculiarities of quilting in history, culture, tradition and in our life.

Keywords: quilting, handicraft, history, culture, language, art, exhibition, tradition.

Every country has its own peculiarities in history, culture, tradition, way of life, education etc. January is known as National Hobby Month in the United States. That means that Public libraries, community centers, various clubs are all encouraging people to discover a new hobby or spend time enjoying their current favorite leisure activity.

Quilting is old craft that is experiencing new life and it has enjoyed a long tradition in the United States and today is more popular than ever. According to a 2003 survey by Quilters Newsletter Magazine, there are more than twenty one million American quilters (representing 15 percent of U.S. households). The most dedicated among them are likely to have an entire room in their house devoted to quilting and to own more than \$8,000 worth of quilting supplies. Their creations range from everyday items such as bed coverings, clothing, and table mats to treasured heirlooms and museum quality works of art.

A quilt can warm a bed, decorate a wall, comfort a child in her crib or a soldier at war. A quilt also can tell a story, commemorate an event, honor the dead, unite a community, and reflect a

culture. Quite a resume for a piece of needlework! And evidence, too, that quilts have captured the hearts and imaginations of Americans unlike any other form of folk art.

The world quilt itself has come to describe far more than stitched pieces of fabric. Civil rights activist Jesse Jackson used the word to describe American society when he said: "American is not like a blanket—one piece of unbroken cloth, the same color, the same texture, the same size. America is more like a quilt—many patches, many pieces, many colors, many sizes, all women and held together by a common thread."

The last 30 years have brought a tremendous increase in the appreciation of quilts not only as folk art but as fine art worthy of hanging in the best museums. Dozens of museums and historical societies display quilts as part of their collections, and museums dedicated only to quilts are thriving in such places as Kentucky, Massachusetts, Virginia, Colorado, and California.

The event credited with sparking this quilting renaissance was the 1971 exhibition, "Abstract Design in American Quilts," at the prestigious Whitney Museum of Art in New York City. The

first exhibition ever to treat quilts purely as an art form, the show was one of the most popular in the museum's history and subsequently traveled for nearly four years throughout the United States and Europe.

Elevated to fine art, quilts can command large sums of money. The quilt believed to hold the record sold at auction in the early 1990s for more than \$264,000 and was purchased again later for an undisclosed amount by private buyers who then donated it to the International Quilt Study Center at the University of Nebraska-Lincoln. Stitched in 1867 by a woman in Brooklyn, New York, the album style quilt features outstanding construction, a wealth of different fabrics, and numerous vignettes relating to the quilt maker's personal life and more broadly to the reconciliation between the North and South following the Civil War, according to curator Carolyn Ducey.

The International Quilt Study Center itself is testimony to the serious regard for display, preservation, and study of quilts in the United States. Founded in 1997 with the gift of 950 quilts from private collectors Ardis and Robert James, the center holds the largest publicly owned collection in the world—about 1,900 pieces at last count—and also offers the only graduate degree in textile history with an emphasis on quilt studies.

Love of quilts and quilting will only continue to grow, Ducey predicts, because “there is somehow a connection to quilts that makes them so accessible to people. You can look at them through almost any lens—American history, women's history, even technology, because the desire to produce cotton cheaply helped launch the Industrial Revolution in this country. No matter who you are, you are probably going to find something that will fascinate you about quilts.”

Quilt patterns almost certainly number in the thousands. Two quilt pattern encyclopedias published in 1993 featured over 4,000 different pieced quilt patterns and nearly 1,800 applique patterns. Accurate numbers are difficult to come by because the same pattern may have different names in different parts of the country. A design known as Duck's Foot in the Mud on Long Island (New York) became The hand of Friendship in Philadelphia, Pennsylvania, and Bear's Paw in Ohio. What is known as Mariner's Compass in New England might be called Sunflower in Kansas. The popular Log Cabin pattern, depending on how the blocks are arranged, can be called by such names as Court House Steps, barn Raising, and Straight Furrows. The Log Cabin pattern, made by sewing strips in light and dark colors around the sides of a square, has a long and fascinating history. Because it became fashionable when Abraham Lincoln was President, some historians think it was a tribute to him. However, the design was used in Great Britain much earlier, and a Scottish quilt expert suggests that it stems from patterns of land cultivation practiced since the Middle Ages. Even more intriguing was the discovery of the pattern in strips of linen wound around mummified cats found in Egyptian tombs early in the 19th century. Did these mummies, many of which were shipped back to England, inspire some farmer's wife to create a “new” quilt design?

Another pattern with a colorful history is Drunkard's patch, so named because its winding curves suggest the staggering gait of someone who has imbibed too much. Often associated with the Women's Christian Temperance Union (WCTU) campaign to outlaw alcohol in the late 1800s, the design is in fact probably much older, thought was used in some quilts made and sold to raise money for the WCTU.

Many other evocative names for quilt patterns were suggested by farm life (Barn Door, Hen and Chicks, Rail Fence) and domestic life (Broken Dishes, Baby Blocks, Puss in the Corner). Patterns with roots in Bible stories include Jacob's Ladder, Job's Tears, Crown of Thorns, and Garden of Eden. Love and romance gave us the Double Wedding Ring, Cupid's Own, and Lower's Knot, while nature inspired Pine Tree, Bear's Paw, Clamshell, and Turkey Tracks. From the great westward migration across the continent we have such patterns as Prairie Queen, Chisholm Trail, and Sage Bud.

Some distinctive quilt designs are associated with certain ethnic groups. African American quilts, for example, feature bold, asymmetrical patterns and large shapes inspired by African textiles. Black women also produced story quilts to record family events and traditions or to depict stories from the Bible. The most famous of these, two Bible quilts sewn by former slave Harriet Powers, are now in the collections of the Smithsonian Institution in Washington, D.C., and the Boston Museum of Fine Arts.

Equally renowned for their quilt making are the Amish, members of a religious sect who dress plainly and shun modern technology. Known for their simple designs and bold solid colors of greens, blues, purples, and black, Amish quilts are much in demand and draw thousands of shoppers to southern Pennsylvania, where there is a large Amish community.

A quilt is basically a fabric sandwich made of three layers—a decorative top, a filling, and a backing. The word quilting refers both to the process of making a quilt and to the means by which the layers are fastened together: they may be tied with strategically placed knots or secured with stitching, often done in intricate patterns that add to the beauty of the finished piece. Quilters use a frame to hold and stretch the fabric during the quilting process. Some frames are

large enough to hold the entire quilt, others small enough to be held in the hand while working on one section at a time.

The filling, known as batting, provides warmth and adds bulk to the quilt. Modern batting is made of natural or synthetic fibers, but early Americans stuffed their quilts with whatever was at hand—dried leaves, corn husks, or fragments of old letters. To make dyes to color their fabrics, they relied on the natural world—flowers, vegetables, bark, roots, nuts, even dried insects. Some early dyes were so corrosive that surviving quilts have only holes where color patterns once were.

Quilt makers lavish the greatest attention on the quilt top, which they construct in several different ways. The classic patchwork quilt is assembled from “blocks” made by stitching together geometric shapes or curved pieces. The arrangement of the blocks and of pieces within the blocks allows for a myriad of pleasing designs. A second type of quilt top is applique, from a French word meaning “to put on or lay on.” In this method, fabric shapes in abstract motifs or in realistic forms, such as flowers or animals, are sewn to a background with tiny, invisible stitches. Most applique and patchwork quilts have fabric borders that frame the entire design and are also usually quilted.

In a third style, known as a whole cloth quilt, the entire top is a single, solid color, and the decorative stitching, or quilting, provides the interest. Some quilters enhance the look with a technique called trapunto, in which extra stuffing is inserted to raise certain parts of the design in relief.

In conclusion, we would like to share from history of Kyrgyz people's craft.

We have similarities of making quilts. A quilt is a type of blanket with many squares of fabric stitched together. Some of the squares are

different colors, and some have patterns in various colors and shapes. Many quilts consists of traditional squares with images of things such as flowers, stars, kind of figures and national symbols and ornaments. When girls are married, their mothers stitch and present kind of quilting supplies (coverlet, cushion, wall decoration like a carpet, stair-carpet, table napkin for tea pot, etc.). They are the best heritages for girls.

Quilts histories and themselves each have their own histories. Quilts get handed down within families from one generation to the next, along with stories about the persons who made them and owned them. Pieces of the stories can be forgotten along the way, making it harder to determine the exact age and origin of a quilt, although many people are interested in doing that.

REFERENCES

Aldrich, M., ed. 2003. Once upon a quilt: A scrapbook of quilting past and present. Stillwater, MN: Voyageur Press.

Berti , G. B. 2004. The complete book of quilting. Toronto: Sterling Publishing Company.

Guerrier, K. 2003. The quilter's companion: The complete guide to machine and hand quilting. Chanhassen, MN: Creative Publishing International, Ind.

Line, J., and N. Tubesing. 2000. Quilts from the quilt maker's gift: 20 traditional patterns for a new generation of generous quilt makers. New York: Scholastic, Inc.

Poe, A. 1993. Quilting school: A complete guide to patchwork and quilting. Pleasantville, NY: The Reader's Digest Association, Inc.

World Book "Encyclopedia" USA, 1994.

Crystal D. A. The University of Chicago Press, 2001

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ders Kitapları ve Yazarları Üzerine Bazı Tespitler

Determinations on Social Studies Education Textbooks and Authors

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN¹

Sevda ERBAŞ²

Özge ARSLANCAN²

Özgür BAŞ²

İzel KAYA²

Umut YALÇINKAYA²

Abstract

The aim of this research is to analyze the books written or translated in the field of SSE (Social Studies Education) in Turkey. The books written in line with this aim were determined and the books were examined in terms of variables such as purpose, theme, number of pages, year of printing(s), university of book authors, title, area of expertise, gender, and editors. The document review technique was used in this study in the descriptive scanning model. 43 books related to SSE and its teaching have been identified which have been examined and published or translated in Turkey. Through publishing houses and libraries, 37 of the books mentioned were accessible. The authors of the books examined in this research were discussed in two groups, one author and one editor (multi-author). The number of single-authored books examined is 10 and the number of multi-authored books with editors is 27. Three of the only authored books that have been reviewed are written by female authors, while the author of the other seven books are male. Looking at the gender distribution of editors in editorial books, it was found that only one was female, 24 were male, and three were co-written by female and male authors. When looking at the cover designs of the books studied, it was observed that children, world, hand, geographical, historical and artistic visuals were often used. Examples of tables, charts, diagrams, cartoons, maps, newspaper samples, photographs, pictures, lists, figures, concept maps, activity samples, lesson plans, unit plans, course curriculum, measurement and evaluation tools, trip plan example, observation form and puzzles have been seen. When looking at the areas of expertise of the single authors of academic books written or translated in the field of SSE and teaching, it is seen that three authors are experts in social studies education, one author is an expert in history education, one author is an expert in geography, and five authors are experts in educational sciences. Looking at the areas of expertise of the editors or multi-authors of academic books written or translated in the field of SSE and its teaching, it was observed that 251 authors are social studies education, 68 authors are history education, 28 authors are geography education, 34 authors are educationalism, and 61 authors are from other fields.

Keywords: Social Studies Education, Social Studies Teaching, Social Studies Teaching Books.

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, İzmir, TÜRKİYE

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, SBE Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir, TÜRKİYE

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de SBE (Sosyal Bilgiler Eğitimi) alanında yazılmış ya da çevrilmiş olan kitapların analizini yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda yazılmış olan kitaplar belirlenmiş ve kitaplar; amaç, tema, sayfa sayısı, baskı yılı(lar), kitap yazarlarının üniversitesi, unvanı, uzmanlık alanı, cinsiyeti, editörleri gibi değişkenler bakımından incelenmiştir. Betimsel tarama modelindeki bu çalışmada doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada incelenmiş olan ve Türkiye’de yayınlanmış veya çevrilmiş olan SBE ve öğretimi ile ilgili 43 kitap tespit edilmiştir. Yayınevleri ve kütüphaneler aracılığıyla sözü edilen kitaplardan 37’sine ulaşılabilmektedir. Bu çalışmada incelenmiş olan kitapların yazarları tek yazarlı ve editörlü (çok yazarlı) olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. İncelenen tek yazarlı kitap sayısı 10, editörlü ve çok yazarlı kitap sayısı ise 27’dir. İncelenmiş olan tek yazarlı kitapların üçü kadın yazarlar tarafından yazılırken diğer yedi kitabın yazarı erkektir. Editörlü kitaplardaki editörlerin cinsiyet dağılımına bakıldığında sadece birinin kadın olduğu, 24’ünün erkek olduğu, üçünün ise kadın ve erkek yazarlar tarafından ortaklaşa yazıldığı görülmüştür. İncelenen kitapların kapak tasarımlarına bakıldığında genellikle çocuk, dünya, el, coğrafya, tarihi ve sanatsal görsellerin kullanıldığı gözlenmiştir. Metinlerin içinde sınırlı sayıda da olsa tablo, grafik, şema, karikatür, harita, gazete örnekleri, fotoğraf, resim, liste, şekil, kavram haritaları, etkinlik örnekleri, ders planları, ünite planları, ders müfredatı, ölçme ve değerlendirme araçları, gezi planı örneği, gözlem formu ve bulmacalar görülmüştür. SBE ve öğretimi alanında yazılmış veya çevrilmiş olan akademik kitapların tek yazarlı olanlarının uzmanlık alanlarına bakıldığında, üç yazarın sosyal bilgiler eğitimi, bir yazarın tarih eğitimi, bir yazarın coğrafya eğitimi, beş yazarın eğitimbilimi uzmanı olduğu görülmüştür. SBE ve öğretimi alanında yazılmış veya çevrilmiş olan akademik kitapların editörlü ya da çok yazarlı olanlarının uzmanlık alanlarına bakıldığında, 251 yazarın sosyal bilgiler eğitimi, 68 yazarın tarih eğitimi, 28 yazarın coğrafya eğitimi, 34 yazarın eğitimbilimi, 61 yazarın ise diğer alanlardan olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi Kitapları.

1. GİRİŞ

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtır. Bu yönde öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında

incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir temel eğitim dersidir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005: 51).

Sosyal bilgiler, bireyi bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle donatarak, üretken, problem çözebilen, hak ve sorumluluklarını bilen, toplumsal değerlere sahip, etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir. Amaçları doğrultusunda kullanacağı bilgileri sosyal bilimlerden alan disiplinler arası ve çok

disiplinli bir çalışma alanıdır (Ata, 2006; Demircioğlu, 2006; Safran, 2008; Tanrıöğen, 2006). Sosyal bilgiler dersinin okul müfredat programındaki tarihi, dersin ilk olarak okutulmaya başladığı ABD’de 20. yüzyılın başlarına kadar uzanır. Fakat Türkiye’de sosyal bilgiler çalışma alanının tarihi yeterince eskiye dayanmamaktadır. Türkiye’de SBE 1998 yılında sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime geçilmesiyle birlikte verilmeye başlanmıştır. Bu kadar yeni olan bir alanın eğitimi programının başarılı olabilmesi ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi, alanda karşılaşılan sorunların tespit edilerek giderilmesi için akademik çalışmalar yapılmasına ve bu çalışmalara dayalı eğitim politikalarının geliştirilmesine bağlıdır (Yılmaz, 2010: 840).

Sosyal bilgiler ders kitapların güncel olamaması, sosyal bilgiler eğitiminde yapılandırmacı yaklaşıma uymayan öğretmen merkezli ezber dayalı bir eğitimin tercih edilmesi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin gelişen dünyaya ayak uydurmayarak kendilerini mesleki olarak geliştirip yenilememesi, okul ve ailenin eğitimi işbirlikli olarak idare edememesi, öğretmenlerin gelişen teknolojik araçları sınıf ortamında kullanımındaki eksiklikleri, derslerde materyal kullanılmaması sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan önemli sorunlardır (Yener, 2014).

Yılmaz (2010) çalışmasında sosyal bilgiler eğitiminde, eğitim sistemi ve politikalarından kaynaklanan sorunlara eğitim fakültelerine nitelikli öğrenci seçiminin yapılmaması, KPSS’nin öğretmen alımları ve öğretmenlerin niteliklerinin belirlemede yeterli bir sınav olamaması,

SBE bölümünü ve bölüm öğrencilerini olumsuz etkileyen öğretmen atamaları, sosyal bilgiler öğretmen atamalarının az sayıda olması, öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünü üniversite tercih listelerinde en son sıralara koymaları, bölümü isteyerek tercih etmemeleri sorunlarına değinmiştir.

Çelikkaya ve Kuş (2010) tarafından “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri” adlı araştırmada Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğrenciden kaynaklanan sorunlar ders çalışmama ve ödev yapmama, konuları tekrar etmeme, ilgisiz olma, derse gereken önemi vermeme, motivasyon yetersizliği ve çalışmayı bilmeme, olarak tespit edilmiştir. Veliden kaynaklanan sorunlar ise öğrenci ile ilgilenmeme velilerin bilinçsizliği, ekonomik durumun zayıflığı, dersi önemsiz görme, öğretmenle iletişim kuramama, aşırı kollamacılık olarak saptanmıştır. Programdan kaynaklanan sorunlar, ders saatinin yetersizliği, bilgi yoğunluğunun fazla olması, bazı konuların detaylı, bazılarının yüzeysel olarak verilmesi, müfredata uygun araç-gereçlerin olmaması ve etkinliklerin sayıca fazlalığı olarak ifade edilmiştir. Yöneticiden kaynaklanan sorunlar, sadece resmi yazışmalarla ilgilenme, ihtiyaçları dikkate almama, alınan kararların uygulanmaya geçmemesi olarak ifade edilmiştir (Akmehmetoğlu, 2014: 21).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de SBE alanında yazılmış ve çevrilmiş olan

akademik kitapları bazı değişkenlere göre analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler alanında yazılmış olan kitaplar belirlenmiş ve kitaplar; tasarım, isim, tema, ilk basım tarihi, sayfa sayıları, yayınevleri, yazarların unvanları, cinsiyetleri, uzmanlık alanları ile aynı kişilerin farklı kitaplarda yazar olarak yer alması değişkenlerine göre incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Betimsel tarama modelindeki bu çalışmada doküman ve belge inceleme tekniği kullanılmıştır. Bilindiği üzere, doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin sistematik yöntemlerle analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187-201).

Araştırmaya konu olan, Türkiye’de yayınlanmış/çevrilmiş akademik düzeydeki sosyal bilgiler eğitimi/öğretimi ile ilgili 43 kitap tespit edilmiştir. Yayınevleri ve kütüphaneler aracılığıyla sözü edilen kitaplardan 37’sine ulaşılabilmektedir. Söz konusu kitaplardan 9’u tek yazarlı, 28’i ise birden çok yazarlıdır. Bu 37 kitaptan 5’i ise çeviridir. Kitaplar tek yazarlı ve çok yazarlı olarak incelenmiştir. Çok yazarlı kitapların tamamı editörlü kitaptır. Kitaplar araştırmaya konu edilen değişkenler bağlamda incelenerek analiz edilmiş ve elde edilen veriler tasarım, isim, tema, ilk basım tarihi gibi belirlenen değişkenler bakımından sınıflanarak temalar halinde sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu başlıkta araştırmanın alt problemlerine dayalı olarak elde edilen bulgular ve söz konusu bulgulara dayalı geliştirilen yorumlara yer verilmiştir.

Kitapların Tasarımına İlişkin Bulgular

İncelenen kitapların kapak tasarımlarında genellikle çocuk, dünya, el ya da coğrafi, tarihi ve sanatsal görsellerin kullanıldığı gözlenmiştir. Metinlerin içinde sınırlı sayıda da olsa tablo, grafik, şema, karikatür, harita, gazete örnekleri, fotoğraf, resim, liste, şekil, kavram haritaları, etkinlik örnekleri, ders planları, ünite planları, ders müfredatı, ölçme ve değerlendirme araçları, gezi planı örneği, gözlem formu ve bulmacalar görülmüştür.

Kitapların İsimlerine İlişkin Bulgular

Kuşkusuz yayınlanan kitapların isimleri okuyucunun dikkatini çekmek ve okuyucu için bir ön hazırlık niteliğindedir. Bu nedenle Türkiye SBE alanında yayınlanmış ya da çevrilmiş kitapların isimleri merak konusu olmuştur. Bu doğrultuda yapılan incelemede elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir. SBE ile kitapların isimleri incelendiğinde hem tek yazarlı kitaplarda hem çok yazarlı kitaplarda “Sosyal Bilgiler Eğitimi” veya “Sosyal Bilgiler Öğretimi” ön adının öncelendiği başlıklara yer verildiği bazı kitaplarda ise isim benzerlikleri gözlenmiştir.

Tablo 1. *SBE İle İlgili Kitapların İsimleri*

<i>Tek Yazarlı</i>	<i>Çok Yazarlı</i>
Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim	Atatürkçülük, Tarih, Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Bibliyografisi
İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi	Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretimi Programları
Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi	Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi
Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Eleştirel Düşünmeye Etkisi	Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi
Sosyal Bilgiler Öğretimi	İlkokul ve Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Eğitimi
Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu	İlköğretimde Sosyal Bilgilerle Öğretim
Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşbirlikli Öğrenme	Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi
Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi	Okulöncesi ve İlkokul Çocukları İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi
Sosyal Bilgilerde Problem Çözme ve Uygulamalar	Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi
	Sosyal Bilgiler Eğitimi
	SBE Açısından Eğitim Klasikleri İncelemesi
	Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları
	Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş: Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler
	Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar
	Sosyal Bilgiler Öğretimi
	Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarının Sırları
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlkeler ve Uygulamalar
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar
	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri
	Sosyal Bilgilerin Doğası

Kitapların Temalarına İlişkin Bulgular

Kitaplarda bazen farklı temalar oluşturulurken bazı çalışmalarda ise tek bir tema üzerine yayınlar yapılabilir. Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili olarak yazılmış ya da çevrilmiş kitapların temaları Tablo 2’de gösterilmiştir. Kitaplarda bazen farklı temalar oluşturulurken bazı çalışmalarda ise tek bir tema üzerine yayınlar yapılabilir. Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitapların temaları incelendiğinde Tablo 2’ye göre tek yazarlı kitaplardan üçünün doğrudan “Sosyal

Bilgiler Öğretimi”, ikisinin ise “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi” başlığını taşıdığı ve söz konusu beş kitabın sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili pek çok detaya yer veren adeta bir ders kitabı niteliği taşıdığı görülmektedir. Diğer dört kitabın ise monografi şeklinde bağımsız birer konuyu ele aldıkları görülmüştür. Çok yazarlı kitaplarda fazla sayıda yazarın farklı temaları ele alan bir yaklaşım içinde olmakla beraber, bazı kitapların da bir monografi şeklinde dizayn edildiği görülmüştür.

Tablo 2. *SBE İle İlgili Kitapların Temaları*

<i>Tek Yazarlı</i>		<i>Çok Yazarlı</i>
<i>Tema</i>	<i>Kitap Sayısı</i>	<i>Tema</i>
Sosyal Bilgiler Öğretimi	3	Sosyal Bilgiler Öğretimi
Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi	2	Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi
Sosyal Bilgilerde İşbirlikli Öğrenme	1	Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Programı
Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi	1	Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi
Sosyal Bilgilerde Eleştirel Düşünme	1	Sosyal Bilgiler Eğitiminde Eğitim Klasikleri
Sosyal Bilgilerde Problem Çözme	1	Sosyal Bilgilerin Temelleri
		Sosyal Bilgilerde Çoklu Okuryazarlıklar
		SBE Bibliyografyası
		Mekânsal Öğrenme Ortamları
		Sosyal Bilgilerde Edebi Eser İncelemeleri
		Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar

Kitapların İlk Basım Tarihlerine İlişkin Bulgular

Türkiye’de SBE görece yeni bir çalışma alanıdır. Bu bağlamda alana özgü yayınlanmış olan kitapların ne zaman

başladığı ve hangi evrelerde yayınlandığına ilişkin bulgular Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. SBE İle İlgili Kitapların İlk Basım Yılları

<i>Tek Yazarlı</i>		<i>Çok Yazarlı</i>	
<i>Yıl</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yıl</i>	<i>Sayı</i>
1990 öncesi	0	1990 öncesi	0
1990-1995	1	1990-1995	0
1996-2000	2	1996-2000	2
2001-2005	2	2001-2005	3
2006-2010	1	2006-2010	4
2011-2015	2	2011-2015	12
2015-2019	1	2015-2019	7
	9		28

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitapların yıllara göre dağılımı incelendiğinde Tablo 3’e göre ne tek yazarlı kitaplarda ne de çok yazarlı kitaplarda 1990 yılı ve öncesine dair

herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Elde edilen bulgulara göre Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili ilk çalışma Erden (1995) tarafından yapılmıştır.

SBE ile ilgili kitapların yıllara göre dağılımı incelendiğinde Grafik 1’e göre SBE ile ilgili

elde edilip incelenen kitaplardan hareketle kitapların basım yılının 1990 da başladığı ve

2011-2015 yıllarının basımın en yoğun yıl aralığı olduğu görülmektedir.

Grafik 1. SBE İle İlgili Kitapların Yıllara Göre Dağılımı

Kitapların Sayfa Sayılarına İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitapların hacimlerinin sayfa sayılarının hangi ölçülerde olduğuyla ilgili bulgular Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. SBE ile İlgili Kitapların Sayfa Sayıları

Tek Yazarlı		Çok Yazarlı	
Sayfa Sayısı	Kitap Sayısı	Sayfa Sayısı	Kitap Sayısı
0-100 sayfa	1	0-100 sayfa	0
101-200 sayfa	3	101-200 sayfa	6
201-300 sayfa	1	201-300 sayfa	3
301-400 sayfa	1	301-400 sayfa	7
401-500 sayfa	2	401-500 sayfa	8
500 ve üzeri	1	500 ve üzeri	4
Toplam	9	Toplam	28

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitapların sayfa sayılarına göre dağılımı incelendiğinde Tablo 4’e göre tek yazarlı kitaplarının sayfa sayısında 100 sayfadan 500 ve üzeri sayfaya kadar ciddi denebilecek

fark 3 kitapla 100-200 sayfa aralığında olan kitapların lehinedir. Çok yazarlı kitaplarda ciddi fark 300-500 sayfa aralığındadır. Bu sayfa aralığı diğerlerinin neredeyse iki kat kadardır.

Kitapların Yayınevlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitapların hangi yayınevi ya da yayınevlerince yayınlandığına ilişkin bulgular Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. SBE İle İlgili Kitapların Basıldığı Yayınevleri

Tek Yazarlı		Çok Yazarlı	
Yayınevi	Kitap Sayısı	Yayınevi	Kitap Sayısı
Pegem	2	Pegem	22
Alkım	1	Anı	2
Anı	1	Nobel	2
E Yazı	1	Asil	1
Ezgi	1	Eğiten Kitap	1
Gazi	1		
Kriter	1		
Nobel	1		
Toplam	9	Toplam	28

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitapların basıldığı yayınevlerinin dağılımı incelendiğinde Tablo 5’e göre tek yazarlı ve çok yazarlı kitaplarda Pegem Yayıncılık daha fazla tercih edilmiştir. Fakat çok yazarlıda Pegem Yayıncılık ciddi sayıda ve açık ara %79 fazladır.

Yazarların Unvanlarına İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitap yazarlarının kitapların yazıldığı dönemdeki unvanları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. SBE İle İlgili Kitap Yazarlarının Unvanları

Tek Yazarlı		Çok Yazarlı	
Unvanlar	Kişi Sayısı	Unvanlar	Kişi Sayısı
Profesör	2	Profesör	46
Doçent	3	Doçent	116
Yardımcı Doçent	1	Yardımcı Doçent	181
Doktor	2	Doktor	22
Doktora Öğrencisi	0	Doktora Öğrencisi	55
YL Öğrencisi	0	YL Öğrencisi	11
Öğretmen	0	Öğretmen	4
Bilinmiyor	1	Bilinmiyor	10
Toplam	9	Toplam	445

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitap yazarlarının kitapların yazıldığı dönemdeki unvanları incelendiğinde Tablo 6’ya göre doçent, profesör ve yardımcı doçentler tek

yazarlı kitapların yazarlarıdır. Çok yazarlı kitapların yazarları en çok şu unvana sahiptirler. Sırasıyla yardımcı doçent, doçent, doktora öğrencisi ve profesördür.

Yazarların Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitap yazarlarının cinsiyetleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. SBE İle İlgili Kitap Yazarlarının Cinsiyetleri

<i>Tek Yazarlı</i>		<i>Çok Yazarlı</i>	
<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>
6	3	324	121

Bu araştırmada incelenmiş olan kitapların yazarları tek yazarlı ve editörlü (çok yazarlı) olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Tablo 7’ye göre incelenen tek yazarlı kitapların 6’sı erkekler, 3’ü kadın yazarlar tarafından

yazılmıştır. Çok yazarlı yani editörlü kitaplardaki yazarların toplam sayısı 445; cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde ise yazarların çoğunluğu erkektir.

Yazarların Çalıştığı Üniversiteye İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitap yazarlarının üniversiteleri Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. SBE İle İlgili Kitap Yazarlarının Üniversiteleri

<i>Tek Yazarlı</i>		<i>Çok Yazarlı</i>	
<i>Üniversite</i>	<i>Sayı</i>	<i>Üniversite</i>	<i>Sayı</i>
Hacettepe Üniversitesi	2	Gazi Üniversitesi	45
Ankara Üniversitesi	1	Marmara Üniversitesi	28
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	21
Karabük Üniversitesi	1	Karadeniz Teknik Üniversitesi	18
Marmara Üniversitesi	1	Pamukkale Üniversitesi	16
Niğde Üniversitesi	1	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	14
Uludağ Üniversitesi	1	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	14
Bilinmiyor	1	Anadolu Üniversitesi	12
		Cumhuriyet Üniversitesi	12
		Sakarya Üniversitesi	12
		Akdeniz Üniversitesi	11
		Gaziantep Üniversitesi	10
		Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	9
		Kastamonu Üniversitesi	9
		Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	9
		Aksaray Üniversitesi	8
		Atatürk Üniversitesi	8
		Mersin Üniversitesi	8
		Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	8
		Çukurova Üniversitesi	7
		Kırıkkale Üniversitesi	6
		Necmettin Erbakan Üniversitesi	6
		Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	6
		Ordu Üniversitesi	6

(... devam ediyor)

(Tablo 8’in devamıdır)

<i>Tek Yazarlı</i>	<i>Çok Yazarlı</i>
--------------------	--------------------

Üniversite	Sayı	Üniversite	Sayı
		Adıyaman Üniversitesi	5
		Adnan Menderes Üniversitesi	5
		Sinop Üniversitesi	5
		Uşak Üniversitesi	5
		Yıldız Teknik Üniversitesi	5
		Giresun Üniversitesi	4
		İstanbul Üniversitesi	4
		Bartın Üniversitesi	3
		Dokuz Eylül Üniversitesi	3
		Hacettepe Üniversitesi	3
		Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	3
		Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	3
		Afyon Kocatepe Üniversitesi	2
		Artvin Çoruh Üniversitesi	2
		İnönü Üniversitesi	2
		Kafkas Üniversitesi	2
		Kilis 7 Aralık Üniversitesi	2
		Kocaeli Üniversitesi	2
		On Dokuz Mayıs Üniversitesi	2
		Selçuk Üniversitesi	2
		Siirt Üniversitesi	2
		Süleyman Demirel Üniversitesi	2
		Sütçü İmam Üniversitesi	2
		Uludağ Üniversitesi	2
		Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	2
		Amasya Üniversitesi	1
		Ankara Üniversitesi	1
		Bingöl Üniversitesi	1
		Çankırı Üniversitesi	1
		Erzincan Üniversitesi	1
		Fırat Üniversitesi	1
		Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	1
		Karabük Üniversitesi	1
		Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1
		Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1
		Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1
		Bilinmeyen	57
		Toplam	445

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitap yazarlarının üniversiteleri incelendiğinde Tablo 8'e göre tek yazarlı kitapların yazarları ikisi Hacettepe üniversitesinden olmak üzere 8 üniversitedendir. Çok

yazarlılar en çok %10 ile Gazi üniversitesindendir. Diğer yazar sayısı çok olan üniversiteler sırasıyla Marmara, Niğde Ömer Halisdemir, Karadeniz ve Pamukkale Üniversitesidir.

Aynı Kişilerin Farklı Kitaplarda Yazar Olarak Yer Almasına İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitap yazarlarının farklı kitaplarda yazar olarak yer almalarına ilişkin bulgular Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. SBE İle İlgili Kitap Yazarlarının Farklı Kitaplarda Yer Almaları

<i>Aynı Kişilerin Farklı Kitaplarda Yazar Olarak Yer Alması</i>	
<i>Tek Yazarlı</i>	<i>Çok Yazarlı</i>
0	34

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili kitap yazarlarının farklı kitaplarda yazar olarak yer almalarıyla ilgili bulgular

incelendiğinde Tablo 9’a göre sadece çok yazarlı kitaplarda 34 yazar farklı kitaplara bölüm yazarı olarak katılmışlardır.

Kitapların Yazarlarının Uzmanlık Alanlarına İlişkin Bulgular

SBE kitap yazarlarının uzmanlık alanlarıyla ilgili veriler Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. SBE İle İlgili Kitap Yazarlarının Uzmanlık Alanları

<i>Tek Yazarlı</i>		<i>Çok Yazarlı</i>	
<i>Uzmanlık Alanı</i>	<i>Yazar Sayısı</i>	<i>Uzmanlık Alanı</i>	<i>Yazar Sayısı</i>
Eğitim Bilimleri	5 %56	Sosyal Bilgiler Eğitimi	252 %57
SBE	2	Tarih Eğitimi	68 %15
Coğrafya Eğitimi	1	Eğitim Bilimleri	34 %8
Tarih Eğitimi	1	Coğrafya Eğitimi	28 %6
	9	Sınıf Öğretmenliği	6
		Okulöncesi	5
		Edebiyat	3
		Beden Eğitimi	1
		BÖTE	1
		Matematik Eğitimi	1
		Sosyoloji	1
		İlahiyat	1
		Turizm	1
		Uzmanlık Alanı Bilinmeyen	1
		445

Tablo 10'a göre, SBE alanında yazılmış/çevrilmiş olan kitapların tek yazarlı olanlarının uzmanlık alanlarına bakıldığında dikkati çekecek şekilde 9 yazardan 5'i (%56) eğitim bilimleri alan uzmanıdır. Tek yazarlı olanlarının uzmanlık alanlarına bakıldığında, 1 yazarın tarih eğitimi, 2 yazarın coğrafya eğitimi, 3 yazarın eğitimbilimi ve 1 yazarın da SBE alan uzmanıdır. Editörlü kitaplardaki yazarların uzmanlık alanlarına bakıldığında sırasıyla en çok 252 (%57) yazar SBE, 68 yazar tarih eğitimi (%15) ve 34 (%8) yazar eğitim bilimleri alanındandır.

4. SONUÇ

İncelenen kitapların kapak tasarımlarında genellikle çocuk, dünya, el ya da coğrafi, tarihi ve sanatsal görsellerin kullanıldığı gözlenmiştir. Metinlerin içinde sınırlı sayıda da olsa Tablo, grafik, şema, karikatür, harita, gazete örnekleri, fotoğraf, gezi planı örneği, gözlem formu ve bulmacalar gibi imge ve görseller görülmüştür.

Kuşkusuz yayınlanan kitapların isimleri okuyucunun dikkatini çekmek ve okuyucu için bir ön hazırlık niteliğindedir. Bu nedenle Türkiye'de SBE alanında yayınlanmış ya da çevrilmiş kitapların isimleri merak konusu olmuştur. SBE ile ilgili kitapların isimleri incelendiğinde hem tek hem çok yazarlı kitaplarda "Sosyal Bilgiler Eğitimi" veya "Sosyal Bilgiler Öğretimi" ön adının kullanıldığından isim benzerlikleri dikkati çekmiştir.

Kitapların bazılarında tek bir tema, bazılarında ise farklı temalar mevcuttur. Tek yazarlı kitaplardan üçünün "Sosyal Bilgiler

Öğretimi", ikisinin ise "Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi" başlığını taşıdığı ve söz konusu beş kitabın detaylarıyla adeta bir ders kitabı niteliği taşıdığı düşünülmektedir. Diğer dört kitabın ise monografi şeklinde bağımsız birer konuyu ele aldıkları görülmüştür. Çok yazarlı kitaplarda çok sayıda farklı temalar ele alınmış, bazıları ise monografik şeklinde dizayn edilmiştir. Çok yazarlı yani editörlü kitaplarda her bir yazarın kendi perspektifine uygun içerikler oluşturduğu, belki de bu bağlamda içeriklerin zenginleştiği ve farklı bakış açılarının kitaplara yansıdığını belirtmek yerinde olacaktır. Bu kitaplara daha olumlu bakmak yerinde olacağı gibi konunun özünden sapılması dağınık bir yapı çıkması gibi çok yazarlı kitapların handikaplarından kaçınmak gerekir.

SBE kitapları incelendiğinde basım yılının 1995'de başladığı ve 2011-2015 yıllarının en yoğun yıl aralığı olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak Türkiye'de SBE'nin görece yeni bir çalışma alanı olduğunu ve giderek ve özellikle de son yıllarda bu ilginin arttığını söylemek mümkündür.

Tek yazarlı kitapların sayfa sayısında 100 sayfadan 500 ve üzeri sayfaya kadar ciddi denebilecek fark 3 kitapla 100-200 sayfa aralığında olan kitapların lehinedir. Çok yazarlı kitaplarda ciddi fark 300-500 sayfa aralığındadır. Bu sayfa aralığı diğerlerinin neredeyse iki kat kadardır. Çok yazarlı kitapların sayfa sayısının fazla olması daha fazla tema oluşturmalarından kaynaklanmış olabilir.

SBE eğitimiyle ilgili kitapların basıldığı yayınevlerinin dağılımı incelendiğinde tablo 5'e göre tek yazarlı ve çok yazarlı kitaplarda Pegem Yayıncılık daha fazla tercih edilmiştir. Fakat çok yazarlı kitaplarda Pegem Yayıncılık ciddi sayıda ve açık ara beşte bir oranında fazladır.

Tek yazarlı kitaplarda hem profesör, hem doçent hem de doktor öğretim üyesi unvanına sahip yazarlar yer almaktadır. Çok yazarlı kitapların yazarları sırasıyla en çok şu unvana sahiptirler: Doktor öğretim üyesi, doçent, doktora öğrencisi ve profesör.

Tek yazarlı kitapların üçte ikisi erkek; çok yazarlı yani editörlü kitaplardaki yazarların toplam sayısı 445; cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde ise erkek yazarların sayısı kadınların neredeyse üç katıdır.

Tek isimli kitap yazarlarının ikisi Hacettepe Üniversitesi'nden olmak üzere 7 üniversitedendir. Çok yazarlılar en çok %10 ile Gazi üniversitesindendir. Diğer yazar sayısı çok olan üniversiteler sırasıyla Marmara, Niğde, Karadeniz ve Pamukkale Üniversitesidir. Yaklaşık 60 üniversiteden yazar olması özellikle editörlü kitaplarda değişik üniversitelerden yazarların bulundurulmasından kaynaklanmış olabilir.

57 yazarın kurumunun hangisi olduğuna ulaşılamamıştır. Bu ulaşamayanların tamamı üniversite çalışmıyor olabilir. Çünkü bazıları doktora öğrencisi, öğretmen ve yüksek lisans öğrencisidir.

Sadece çok yazarlı kitaplarda 34 yazar farklı kitaplara bölüm yazarı olarak katılmışlardır. Bu da yine editörlü kitaplarda yazarlar farklı kitaplarda bölüm yazarı olmuşlardır diye açıklanabilir.

SBE alanında yazılmış/çevrilmiş olan kitapların tek yazarlı olanlarının uzmanlık alanlarına bakıldığında dokuz yazardan yarısından fazlasının eğitim bilimleri alan uzmanlarından olması dikkat çekmektedir. Diğerleri tarih eğitimi, coğrafya ve SBE alan uzmanıdır. Editörlü kitaplardaki yazarların uzmanlık alanlarına bakıldığında ise yarısından çoğu SBE alanındayken, yaklaşık altıda biri tarih eğitimi ve az denebilecek oranı eğitim bilimleri ve coğrafya alanındandır. Sınıf eğitimi, okulöncesi, edebiyat, beden eğitimi, BÖTE, matematik eğitimi, sosyoloji, ilahiyat ve turizm alanlarından SBE kitapları yazılmış fakat bunlardan edebiyat, beden eğitimi, BÖTE ve matematik eğitimi alanlarından yazarların alanla ilişkisinin edebiyat biraz olmak üzere uzak kaldığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktekin, S., Harnett, P., Öztürk, M., Smart, D. (2009). *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı.
- Ata, B. ve Bağcı, İ. (2007). *SBE Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baltaoğlu, Gökdağ, M. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşbirlikli Öğrenme, Öğrenme Stilleri, Akademik Başarı ve Cinsiyet İlişkileri*. İstanbul: Kriter Yayınları.

- Barr, R., Barth, J. L., Shermis, S.S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. Dönmez, C. (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dilek, D. (2016). *Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez C. ve Yazıcı K. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi
- Dönmez, C. (2004). *Atatürkçülük Tarih Coğrafya Sosyal Bilgiler Bibliyografisi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Erden, M. (1995). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi
- Gençtürk E. ve Karatekin K. (2013). *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İnan S. (2014). *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kalaycı, N. (2001). *Sosyal Bilgilerde Problem Çözme ve Uygulamalar*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Köseoğlu, M. (2014). *Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Eleştirel Düşünmeye Etkisi*. İstanbul: E Yayınları
- Kottler, E., ve Gallavan, N. P. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarının Sırları*. Demir. S.B.(Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Öztürk C. (2006). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi/Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2009). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretimi Programları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi-Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Parker, C. W. (2018). *İlkokul ve Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Öztürk, Zayımoğlu, F. ve Demir, B. S. (Çev. Ed.) Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Seefeldt, C., Castle, S. ve Falconer, R. C. (2015). *Okul Öncesi/İlkokul Çocukları İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Keskin, S.Ç. (Çev. Ed.) Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sever R. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sever, R. ve Koçoğlu, E. (2015). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, A. ve Kaymakçı, S. (2015). *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Sönmez, V. (1994) *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tay, T. ve Öcal A. (2015). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tokcan, H. (2016). *Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, R. ve Akdağ, H. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-III*. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, R., Sünbül, A. M., Akdağ, H. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-II*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi İlkeler ve Uygulamalar*. Tay, B. ve Demir, S.B. (Çev. Ed.) Ankara: Anı Yayıncılık.

Lojistik Performansı Artırmaya Yönelik Stratejiler ve Dünya Üzerindeki Uygulamaları¹

Strategies for Improving Logistics Performance and Applications in the World

Ramazan ERTURGUT²

Artuğ Eren COŞKUN³

Öz

Sanatsal kökeni insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, oldukça yeni bir bilim olan Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetimi, adeta “Yeni Bir İşletme Fonksiyonu” misyonunu üstlenerek yol alımını sürdürmektedir. Yakın gelecekte, işletmelerin içerisinde bulundukları Tedarik Zincirlerinin rekabet edeceği öngörüsü, lojistik araştırma ve uygulamalarında performans kavramına duyulan ilgi düzeyini de artırmıştır. Bununla birlikte, lojistik yazınındaki genel görünüm içerisinde, bir sıralama ve sınıflandırma birliği olmamasından, Lojistik Performans teori ve uygulamalarının da payına düşeni aldığı görülmektedir. Nitel araştırma formatındaki bu çalışmanın temel amacı, lojistik performansı artıran stratejilerin gelişimini, kırılma noktalarını ve uygulamaların kapsamını derinlemesine inceleyerek, sistematik bir sınıflandırma yapma temeline dayanmaktadır. Araştırma bulguları, seçimli veri tabanlarında gerçekleştirilen akademik yazın taraması yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonuçları, ağırlıklı olarak, Lojistik performansı artırmaya yönelik stratejilerin; tam zamanında üretim ve teslimat yaklaşımı ve bunun alt bileşenleri, çapraz sevkiyat, toplam kalite yönetimi anlayışı, hızlı yanıt sistemleri, yalın ve çevik lojistik, etkin tüketici yanıtı ve etkin paketleme başlıkları altında toplandığına işaret etmektedir. Diğer taraftan, performans artırıcı stratejilerin çoğunlukla Amerika ve Japonya menşeli olduğu, optimizasyonu artırıcı ve maliyetleri düşürücü etki sağlayarak rekabet avantajı yarattığı ve uygulandığı takdirde lojistik akış ile tedarik zinciri operasyonlarını hızlandıracak ve daha etkin, etkili ve çevik hale getirecek birçok faydaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Gelecekte toplum ile teknolojiyi bütünleştirecek Lojistik 5.0 faaliyetlerinin lojistik performansı artırma anlamında tasarlanacak uygulamalara da yön göstereceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, Tedarik Zinciri Yönetimi, Lojistik Performans, Strateji, Lojistik Strateji

¹ Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında desteklenmiştir.

² Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

³ Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE

1. GİRİŞ

21. yüzyıl ile birlikte lojistik operasyonların daha da karmaşık hale gelmesi, yoğun lojistik faaliyetlerinin üstesinden gelinmesini sağlayacak performans artırıcı stratejilerin geliştirilmesine neden olmuştur. Lojistik faaliyetlerin zamanında ve düşük maliyetle gerçekleştirilmesi, performansı artıran stratejilerin ve lojistiğe yön veren yeni eğilimlerin benimsenip uygulanabilmesinden geçmektedir (Stock ve Lambert, 2001: 37).

Bu çalışmanın temel amacı, lojistik performansı artıran stratejilerin tarihi seyrine, önemine ve hangi uygulamaları kapsadığına detaylıca değinerek ve Dünya üzerinde tasarlanmış olan performans artırıcı uygulamaları sistematik bir şekilde bir araya getirerek akademik literatüre katkı sağlamak ve ülkemizdeki işletmelerin konu ile ilgili farkındalıklarını artırmaktır.

2. LOJİSTİK PERFORMANSI ARTIRAN STRATEJİLER

Lojistik Dergisi tarafından 1998 yılında ortaya konan, “Kalite Arayışı” araştırmasında lojistik profesyonellerine en önemli performans stratejilerinin hangileri olduğunu belirlemeye yönelik bir anket uygulanmıştır. İşletmelerin becerileri doğrultusunda edinebildikleri bu stratejiler dergide, “tam zamanlı performans, hizmet değeri, iletişim teknolojileri, müşteri hizmetleri ve ekipman ve operasyonlar” olarak belirlenmiş ve kısaca aşağıdaki şekilde detaylandırılmıştır (Cho, 2001: 29);

- *Tam Zamanlı Performans:* Tam zamanlı üretim ve teslimat, transit geçiş süreleri, malzeme elverişliliği gibi

konulara önem vererek hazırlanmış tutarlı bir programa bağlı kalarak faaliyetlerin yürütülmesi.

- *Müşteri Değeri:* Müşteri beklentilerini önemsenerek rekabetçi, hizmet seviyesi ile orantılı ve sadeleştirilmiş bir fiyatlandırmanın oluşturulması.
- *İletişim Teknolojileri:* Sipariş anından itibaren ürünlerin bulunduğu ilk noktadan varacağı son noktasına kadar gerçekleştirilen tüm faaliyetlerin bilgi ve iletişim teknolojileri (örn. internet, RFID sistemleri vb.) ile anlık olarak takip edilmesi.
- *Müşteri Değeri:* Anlık olarak müşteri taleplerini değerlendirme ve uzlaşmaya gitme, gönderileri takip etme ve hızlandırma kabiliyeti, sorun çözme ve nezaket,
- *Ekipman ve Operasyon:* Ekipmanların elverişliliği, durumu, güvenlik kaydı ve hasar ya da kayıp oranlarının tutulması.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada akademik yazın taramasından yola çıkılarak literatürde dağınık bir şekilde yer alan lojistik performansı artırmaya yönelik stratejiler sistematik bir şekilde bir araya getirilmiştir. Stratejilerin bir araya getirilmesinde lojistik alanında yayınlanmış önemli çalışmalar literatür bazlı olarak incelenmiştir. Belirlenen stratejiler detaylıca kapsamlandırılmış ve Dünyada lojistik performansı artıran stratejiler kapsamında ne tür uygulamaların geliştirildiğine, bu uygulamaların ne gibi faydalar sağladığına değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Just in Time (JIT)

70'li yıllardan itibaren Japon üretim işletmelerinde kullanılmakta JIT, bir Japon üretim felsefesidir. Taichi Ohno'nun önderliğinde Toyota'da ortaya çıkan bu yaklaşım, siparişleri karşılamada müşterilerin bekleme sürelerini minimize etme amacıyla uygulanmıştır. JIT yaklaşımı ilk olarak Toyota tarafından kullanıldığından Japon kültürüyle oldukça ortak yönleri bulunmaktadır (Yılmaz, 2010).

JIT, işletmelerin sipariş ettiği ürünlerin, tam zamanlı olarak en kısa sürede son noktasına ulaştırılması anlayışına dayanmaktadır. JIT'da, sipariş sayısına göre operasyonel süreçler yönetildiğinden, belirsiz dönemlerde kullanılmak amacıyla ayrılan emniyet stokları da dahil olmak üzere, işletmenin tüm stoklarını minimum düzeyde tutmayı amaçlayan, yani sıfır stok anlayışının hakim olduğu bir yönetim felsefesidir (Stock ve Lambert, 2001: 39). JIT yaklaşımının amaçları şu şekildedir;

- Üretimdeki emniyet stok seviyesini minimuma düşürmek,
- Emniyet stok hareketlerini yok ederek üretimdeki envanter denetimlerini kolaylaştırmak,

- Talep hareketlerindeki dalgalanmanın üretim süreçlerini olumsuz etkileme oranını azaltıp süreçleri daha standart hale getirmesi adına çekme sistemini kullanmak,
- Üretim ortamındaki kontrol faaliyetlerini tek bir merkezden yönetmek yerine her birimde bir kontrol mekanizması kurularak kontrol faaliyetinin etkinliğini artırmak,
- Mudayı yani tüm süreçlerdeki atık ve israfları en düşük seviyeye çekmek.

4.2. Çapraz Sevkiyat

Çapraz sevkiyat ürünlerin depolanmadan doğrudan dağıtım noktasına vardığı ve bu noktada belirlenen araçlarda konsolidasyonunun yapılarak sevkiyata çıkarıldığı, lojistik akışın yüksek performansla yürütülmesini sağlayan oldukça önemli bir uygulamadır. Çapraz sevkiyat, gelen ürünlerin araçlardan indirilmesi, varacağı noktalara göre sınıflandırılması ve araçlara bu doğrultuda yüklemelerinin yapılması süreçlerini kapsamaktadır. Çapraz sevkiyat sayesinde ürünler en geç 24 saat içerisinde yönlendirilebilmekte, depo doluluk oranları düşük tutulabilmekte ve ürün devir hızı artmaktadır (Stock ve Lambert, 2001).

Şekil 1. Çapraz Sevkiyat Deposunda Malzeme Akışı

Kaynak: (Yu ve Egbelu, 2008: 378)

Ürünlerin depolara girmeden ve istifleme işlemleri yapılmadan direkt olarak aktarılmasını elverişli kılan çapraz sevkiyat sisteminin temel hedefleri şu şekildedir (Tanyaş ve Düzgün, 2014: 60);

- Tedarik zinciri süreci içerisindeki gerekli yerlerde stok seviyesini en düşük düzeyde tutmak,
- Süreçleri yalınlaştırarak verimliliği artırmak,
- Ürünlerin depolarda bekleme ve elleçleme sürelerini kısaltmak,
- Ürün sevkiyatları arasındaki süreyi azaltarak ve düzenli hale getirerek yüksek hizmet kalitesine ulaşmak,
- Ürünlerin amaç ve hedefler doğrultusunda etkin bir biçimde konsolidasyonunu gerçekleştirmek.

4.3. Toplam Kalite Yönetimi (TKY)

En kabul görmüş tanımlaması “müşterilerin ürün ve hizmetlere karşı beklentilerinin karşılanması ve hatta beklentilerinin ötesine ulaşılmasıdır” şeklinde olan TKY anlayışı, 90’larda yönetimin kavram ve uygulamaları alanında popülerlik kazanmıştır. TKY’ne yönelik çalışmaların başlangıcı ise, kalite yönetimi adıyla 1930’lu yıllara kadar dayanmaktadır (Erturgut, 2015: 46; Koçel, 2018: 388). 2000’li yıllarla gelindiğinde ise TKY anlayışı, minimum maliyet, maksimum kar, yüksek verimlilik gibi anlayışlara odaklanmakla kalmayıp aynı zamanda organizasyon şemasındaki tüm kademeleri içeren ve performans seviyesi, yeterlilik gibi örgütsel konulara da odaklanmıştır (Erturgut, 2015: 46). TKY’de en çok kullanılan ve örgütlerin kalite konusundaki farkındalıklarını artıran kalite teknikleri şu şekildedir;

- PUKÖ Çevrimi

- Beyin Fırtınası
- Histogram
- Nominal Grup Tekniği
- Benchmarking
- Akış Diyagramı
- Sebep Sonuç Diyagramı
- Pareto Analizi
- Kalite Çemberleri

4.4. Hızlı Yanıt Sistemleri

Günümüzde oldukça önemli bir yere sahip olan hızlı yanıt sistemleri, en çok lojistik performansın çeviklik boyutuyla ilişkilendirilmektedir. Hızlı yanıt sistemleri, “sipariş anından teslimat anına kadar geçen tüm faaliyetlerin üstün bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde en kısa sürede gerçekleştirilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Hızlı yanıt sistemleri ürünlerin devir hızını hızlandırmanın yanında, verimliliğini de artırmakta, gelen taleplerin en kısa sürede karşılanmasını sağlamaktadır. Hızlı yanıt sistemleri aynı zamanda ürün envanterlerinin sistematik bir şekilde tutulmasını sağlamaktadır (Erturgut, 2016; Stock ve Lambert, 2001).

Hızlı yanıt sistemine örnek olacak yazılım ve ekipmanlar en çok perakende sektörü sektöründe kullanılmaktadır. Yazılım ve ekipmanlara gösterilebilecek birkaç örnek şu şekildedir (Larson ve Lusch, 1990: 18-23).;

- JIT yaklaşımına dair kullanılan yazılım ve teknolojiler (örneğin poka-yoke tekniğini amacıyla geliştirilmiş ikaz ışıkları ya da sesleri),
- Satış noktaları (POS),
- Ürünlere ait fiyat ve diğer bilgilerin elektronik ortamda okunması için standartlaştırılmış bir ürün markalama

biçimi olan Uluslararası Ürün Kodu (UPC: Universal Product Code),

- Şirketler arası bilgi alışverişini sağlayan EDI sistemi
- Müşterilerin hızlı bir şekilde ödeme yapabildiği otomatik ödeme makineleri (ACM: Automatic Cash Machines)
- Müşteriden hesabından direkt olarak satıcının hesabına nakit transferi yapmak amacıyla kullanılan EFT (Electronic Funds Transfer) sistemi.

4.5. Etkin Tüketici Yanıtı

Etkin tüketici yanıtı, “müşteri taleplerinin daha hızlı, düşük maliyetle ve tam zamanlı olarak yerine getirilmesi için lojistik akış içerisindeki tüm tarafların eş zamanlı ve bir bütün olarak aralarında bilgi paylaşmasına imkân sağlayan müşteri odaklı bir sistemdir” (Erturgut, 2016: 166; Stock ve Lambert, 2001: 40).

Pazarlama kanallarının dikey olarak bütünleşmesini vurusu yapan etkin tüketici yanıtı aşağıda sıralanan stratejilerden meydana gelmektedir (Stock ve Lambert, 2001: 42);

- Tüketicuyu de kapsayacak şekilde tedarik zincirindeki tüm paydaşlar arası elektronik veri değişiminin yukarı ve aşağı yönlü olarak geniş çapta uygulanması,
- Satış noktası (POS) verilerinden daha fazla yararlanılması,
- Tedarikçi, dağıtıcı ve müşteriler arasında iş birliğine dayalı ilişkilerin kurulması,
- Stokların sürekli olarak yenilenmesi ve dağıtıcılara akışının tam zamanlı olarak sağlanması,

- Ürün yönetiminin ve promosyonların geliştirilmesinin sağlanması

Sherman (1998: 7), etkin tüketici yanıtının paketleme sektöründeki firmalar tarafından kullanması halinde yılda en az 30 milyar \$ tasarruf sağlamanın ve daha rasyonel uygulamaların geliştirilebilmesi durumunda stokları %40 oranında düşürmenin imkan dahilinde olabileceğini belirtmiştir.

4.6. Etkin Paketleme

Paketleme faaliyeti, paketleme ve taşıma işlemleri sırasında yalnızca ürünleri korumakla kalmayıp diğer birçok ihtiyacı karşılama potansiyeline sahiptir. Ürünlerin (özellikle tehlikeli maddeler), çevreye ve

çalışanlara zarar veremeyecek biçimde paketleme işlemlerinin yapılması büyük önem taşımaktadır. Paketlerin düzgünce istiflenmesi ve konveyörlerle kolayca taşınması için şekil ve ölçülerinin standartlara uygun olması gerekmektedir. Özellikle son yıllarda müşteriler tarafından açılıp kapatılabilen paketler pazarlama alanında da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkarmaktadır. Paketlerin üzerine yapıştırılan ve içerisindeki ürüne ait bilgileri gösteren (örn. barkod uygulamaları) etiketler, ürünlerin lojistik akış içerisinde rahatça tanınmasını sağlaması açısından paketlemenin oldukça önemli bir özelliğidir (Tanyaş ve Düzgün, 2014: 17). Şekil 2 paketleme faaliyetinin temel fonksiyonlarını göstermektedir (Lee ve Lye, 2003: 165).

Şekil 2.2 Paketlemenin Temel Fonksiyonları

Kaynak: (Lee ve Lye, 2003: 164)

Paketin sahip olduğu özellikler, paketleme işlemleri için ayrılan zamanı doğrudan etkilemekte ve doğal olarak ürününün müşteriye teslim süresini ve genel olarak tüm lojistik performansı direkt olarak etkilemektedir (Saghir, 2004: 3). Polistiren koruyucu paketler, paket içlerine yerleştirilen ürün koruyucu tamponlar, bilgisayar tabanlı paket tasarımları ve geri dönüşümü elverişli olan köpük koruyucu tamponlar son dönemlerde paketleme alanındaki dikkat çekici gelişmelerdir (Lee ve Lye, 2003: 165).

4.7. Yalın ve Çevik Lojistik

Yalın ve çevik lojistik olarak anılan kavramlar bir arada değerlendirilmiş (leagile logistics, leagility) ve “değer zincirinin meydana çıkarılmasıyla gereksiz faaliyetlerin yok edilmesi ve talebe olan cevap verebilme hızının artırılması”

şeklinde tanımlanmıştır (Naylor vd., 1999: 108; Tanyaş, 2015: 30).

Talebin nispeten daha stabil olduğu yani belirsizliğin ve çeşitliliğin düşük olduğu durumlarda kullanılmasının uygun görüldüğü yalın yaklaşımının temel odağını mudanın, bir diğer deyişle gereksiz görülen tüm adımların ortadan kaldırılması oluşturmaktadır. Yalın kavramı en kısa biçimde, daha azla daha fazlanın meydana getirilmesidir. Yalın yaklaşımın aksine, talebin stabil olmadığı ve çeşitliliğin müşteri için bir gereksinim olduğu durumlarda ise daha çok yüksek bir çeviklik düzeyine ihtiyaç duyulmaktadır. Yalınlık, belirli durumlarda çevikliğin bir parçası olarak gösterilse de yalnızca yalınlığa odaklanması durumunda işletmeler müşteri ihtiyaçlarını kesin ve daha hızlı bir şekilde karşılamakta zorlanacaktır (Agarwal vd., 2006: 211-212).

Şekil 3. Yalın ve Çevik Tedarik Zinciri

Kaynak: (Banomyong vd., 2008: 36)

Şekil 3, yalın ve çevik lojistiğin tedarik zinciri içerisindeki yerini göstermektedir. Yalın lojistik ile çevik lojistik arasında yer

alan birleşim noktası (decoupling point), değişken müşteri siparişleri sebebiyle meydana gelen talep dalgalanmalarının

tahmin edilebilmesi amacıyla siparişe dayalı bir öngörme planının oluşturulduğu yer olarak tanımlanmaktadır. (Banomyong vd., 2008: 36).

5. SONUÇ

Bu çalışmada lojistik performansı artıran stratejiler tam zamanında üretim ve teslimat, çapraz sevkiyat, toplam kalite yönetimi, hızlı yanıt sistemleri, etkin tüketici yanıtı ve etkin paketleme olarak belirlenmiştir. Tasarlanan performans artırıcı stratejilerin çoğunlukla Amerika ve Japonya menşeli olduğunu gözlemlenmiştir. Japon menşeli stratejilerde çoğunlukla teknolojik özellikleri basit cihazlardan yararlanılarak yüksek performans hedeflenmektedir. Stratejilerin odak noktasına insan kaynağını yerleştiren

Japon menşeli stratejiler, uygulandığı işletmede sistemli yeniliklere yol açmaktadır. Amerika menşeli stratejiler de ise yüksek teknolojiye yazılım ve makineler sayesinde performans artışı hedeflenmekte ve çoğu işlerin ilgili makineler aracılığıyla müşteriler tarafından yürütülmesi sağlanmaktadır. Optimizasyonu artırıcı ve maliyetleri düşürücü etki sağlayarak rekabet avantajı yaratan lojistik performansı artıran stratejiler, uygulandığı takdirde lojistik akış ile tedarik zinciri operasyonlarını hızlandıracak ve daha etkin, etkili ve çevik hale getirecek birçok faydaya sahip olduğunu göstermektedir. Gelecekte toplum ile teknolojiyi bütünleştirecek Lojistik 5.0 faaliyetlerinin lojistik performansı artırma anlamında tasarlanacak uygulamalara da yön göstereceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, A., Shankar, R., & Tiwari, M. K. (2006). "Modeling the Metrics of Lean, Agile and Leagile Supply Chain: An ANP-Based Approach". *European Journal of Operational Research*, 173(1): 211–225.
- Banomyong, R., Veerakachen, V., & Supatn, N. (2008). "Implementing Leagility in Reverse Logistics Channels". *International Journal of Logistics: Research and Applications*, 11(1): 31–47.
- Cho, J. K. J. (2001). Firm Performance in The E-Commerce Market: The Role Of Logistics Capabilities and Logistics Outsourcing. Doctor of Philosophy. University of Arkansas, Ann Arbor.
- Ertugut, R. (2015). *Kalite Yaklaşımlari ve Dönüşümcü Liderlik*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Ertugut, R. (2016). *Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetimi*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Koçel, T. (2018). *İşletme Yöneticiliği*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Larson, P. D., & Lusch, R. F. (1990). "Quick Response Retail Technology: Integration and Performance Measurement". *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, 1(1): 17–35.
- Lee, S. G., & Lye, S. W. (2003). "Design for Manual Packaging". *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 33(2): 163–189.
- Naylor, J. B., Naim, M. M., & Berry, D. (1999). "Leagility: Integrating the Lean and Agile Manufacturing Paradigms in the Total Supply Chain". *Intern. Journal of Production Economics*, 62(1–2): 107–118.
- Sherman, R. J. (1998). "Collaborative Planning, Forecasting & Replenishment (CPFR): Realizing the Promise of Efficient Consumer Response through Collaborative Technology". *Journal of Marketing Theory and Practice*, 6(4): 6–9.
- Stock, J. R., & Lambert, D. M. (2001). *Strategic Logistics Management* (4th Edition). McGraw Hill, New York.
- Tanyaş, M., & Düzgün, M. (2014). *Depo Yönetimi - Depolama Sistemlerinin Otomasyonu ve Organizasyonu*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Tanyaş, M. (2015). *İstanbul Lojistik Sektör Analizi Raporu*. İstanbul.
- Yılmaz, İ. (2010). Tam Zamanında Üretim Sistemlerinde Lojistik Operasyonların Optimizasyonu. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Yu, W., & Egbelu, P. J. (2008). "Scheduling of Inbound and Outbound Trucks in Cross Docking Systems with Temporary Storage". *European Journal of Operational Research*, 184(1): 377–396.

Garip Şiirinde Sosyal, Siyasi ve Ekonomik Şartların Eleştirisi

Criticism of Social, Political and Economic Conditions in Garip Poetry

Cafer GARİPER¹

Yasemin BAYRAKTAR²

Öz

Sanat, daha dar anlamda edebiyat yaşanan dönemin siyasî, sosyal ve ekonomik şartlarından ayrı düşünülemez. Çünkü sanatkâr, yaşadığı dönemin ve çevrenin, siyasî, sosyal ve ekonomik şartların içinde kişiliğini kurar. Böyle olunca yaşanan dönemin edebiyat eseri üzerinde doğrudan yahut dolaylı yollarla etki etmesi kaçınılmaz olur. Nitekim *Garip* kuşağı da sürdürdüğü hayat içerisinde dünyadaki gelişmelerden yer yer etkilenir. İki dünya savaşı arasında çocukluk ve ilk gençliklerini idrak eden bu kuşak, psikolojik olarak bunalımlı bir dönem yaşar. Devrin baskısı, dünya ve ülke şartları avareliği, sıradan yaşama şekillerini, boş vermişliği, yaşama sevincinin gölgelenişini, yer yer toplum kurallarına ve hayata karşı başkaldırıyı, boşluk fikrini ve nihilizmi getirir. Garip mensuplarının kaleminden bu psikolojiyi ve yarattığı eleştirel tutumu takip etmek mümkündür.

Garip mensuplarının kalem ürünü vermeye başladığı yılların siyasal ve toplumsal atmosferi, II. Dünya Savaşının yarattığı ağır bir atmosferdir. Türkiye’de tek parti yönetiminin baskıcı uygulamaları, ekonomik bakımdan yaşanan darlık buhranları, dönemin yaşama şartlarını güçleştirir. Bu da sosyal yapıda kimi olumsuzlukların belirmesine yol açar. Garip şiiri, dönemin olumsuzluklarını, sosyal, siyasi ve ekonomik açmazlarını dile getirmekten uzak durmaz.

Kanonik edebiyatın seçkin ya da nitelikli insanı merkeze almasına karşılık sıradan insanı merkeze alan Garip şiiri, geniş halk kitlesine seslenmek ister. Bu sebeple halkın sürdürüldüğü hayatı ve onun problemlerini konu edinir. Bunların başında yoksulluk, sınıf farkı ve yarattığı çatışma yer alır. Kimi zaman dünyadaki gelişmeler ve olumsuzluklar karşısında kayıtsız kalan insanlar yahut toplum kesimleri de eleştirel bakıştan payını alır. Garip mensuplarının kimi kez siyasi/politik konulara da ironik ve alaycı bir dille eleştirel bakış getirdikleri olur. Seçkinler, halktan kopukluğu ve yaşama biçimleriyle eleştiriye açık görünüm sergiler. Garip mensupları, kısa ve kıvrak bir söyleyiş içerisinde sınıf farkını öne çıkaran eleştirel bir dil geliştirirler. Eleştirmek istedikleri kişiyi veya belirli bir toplum kesimini yahut tutumu az sözle yıkıma uğratmak isterler. Onların eleştirisinden varlıklı kesimler, dünyadaki olumsuzluklar karşısında aldırışsız kimseler payını alır.

Bu bildiride Garip mensuplarının sosyal konular, siyasi ve politik yapılar karşısında geliştirdikleri eleştirel dil belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Garip şiiri, sosyal ve siyasi eleştiri.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, TÜRKİYE

² Dr. Öğr. Üyesi, SDÜ Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, TÜRKİYE

Abstract

The art cannot be separated from the political, social and economic conditions of literature in a narrower sense, because the artist creates his personality within the period and environment, political, social and economic conditions. In this way, it is inevitable that the period in which it is lived will have a direct or indirect effect on the work of literature. As a matter of fact, the Garip generation is affected from the developments in the world within the life that continues. This generation, which realizes childhood and early youth between the two world wars, experiences a psychologically depressed period. The pressure of the period, the world and country conditions, idolatry, ordinary ways of life, the shadow of the joy of life, the place of rebellion against society rules and life, brings the idea of emptiness and nihilism. It is possible to follow this psychology and the critical attitude created by the Garip members.

The political and social atmosphere of the years when Garip members begin to produce pencil products is a heavy atmosphere created by the II. World War. Application of repressive one-party rule in Turkey, economically experienced shortness of depression, is making difficult living conditions in the period. This leads to some negative aspects in the social structure. Garip poetry does not avoid voicing the negative, social, political and economic dilemmas of the period.

Although the canonical literature takes the center of the elite or qualified people, the Garip poem places the ordinary person at the center, wants to address the wide public. For this reason, it concerns the life of the people and its problems. This includes poverty, class difference, and creates the conflict. Sometimes people who are indifferent in the face of developments and negativities in the world or the segments of society take their share from the critical point of view. Garip members bring a critical look to the political issues, with an ironic and sarcastic language. Distinguished people are open to criticism with their separation from the people and their way of life. Garip members develop a critical language that emphasizes class difference in a short and amused voice. They want to undermine the person they want to criticize, or a certain segment of society or attitude. From their criticism, affluent people take their share of negativity in the world.

In this paper, it will be tried to determine the critical language developed by Garip members against social issues, political and political structures.

Keywords: Garip poetry, social and political criticism

GİRİŞ

Sanat, daha dar anlamda edebiyat yaşanan dönemin siyasî, sosyal ve ekonomik şartlarından ayrı düşünülemez. Çünkü sanatkar, yaşadığı dönemin ve çevrenin, siyasî, sosyal ve ekonomik şartlarının içerisinde kişiliğini ve kimliğini kurar. Böyle olunca yaşanan dönemin sosyal ve siyasî hareketlerinin edebiyat eseri üzerinde

doğrudan yahut dolaylı yollarla etki etmesi kaçınılmaz olur. Nitekim *Garip* kuşağı da sürdürdüğü hayat içerisinde dünyadaki gelişmelerden yer yer etkilenir. İki dünya savaşı arasında çocukluk ve ilk gençliklerini idrak eden bu kuşak, psikolojik olarak bunalımlı bir süreç yaşar. Dönemin baskıcı atmosferi, gelir dağılımındaki adaletsizlik, dünya ve ülke

şartları avareliği, sıradan yaşama şekillerini, boş vermişliği, yaşama sevincinin gölgelenmesini, yer yer toplum kurallarına ve hayata karşı başkaldırıyı, boşluk fikrini ve nihilizmi getirir. Garip mensuplarının kaleminden bu psikolojinin yansımalarını, yer yer bu durumun yarattığı sosyal ve siyasi eleştirel tutumu takip etmek mümkündür.

I. Dünya Savaşı'nın sürdüğü yıllar içerisinde dünyaya gelen Garip mensupları, iki dünya savaşı arasındaki zor yıllarda çocukluk ve gençlik yıllarını geçirirler. Bir yandan dünyada yaşanan I. Dünya Savaşı sonrası yıkımının altından kalkma çabası, bir yandan 1929 ekonomik krizi, diğer yandan patlak vermek üzere olan II. Dünya Savaşı'nın çıkışı ve baskısı bu genç kuşak üzerinde derin etki yaratır. Dünyanın diğer birçok ülkesinde olduğu gibi geleceğe karşı bir güvensizlik ve tedirginlik genç şairlerin kaleminde ifadesini bulur. Buna tek parti yönetiminin baskıcı tutumu eklendiğinde Garip mensuplarının karşılaştıkları açmaz daha da belirginleşir.

Dönemi İçerisinde Garip Şiiri

Garip şiiri, II. Dünya Savaşının yarattığı ağır atmosfer içerisinde ortaya çıkar. Türkiye'de tek parti yönetiminin baskıcı uygulamaları, ekonomik bakımdan yaşanan darlık buhranları, dönemin yaşama şartlarını ve gündelik hayatın atmosferini güçleştirir. Bu da sosyal yapıda kimi olumsuzlukların belirmesine yol açar. Bu sebeple Garip mensupları, dönemin olumsuzluklarını, sosyal, siyasi ve ekonomik açmazlarını yer yer dile getirmekten uzak durmazlar.

Kanonik edebiyatın seçkin/nitelikli insanı merkeze almasına karşılık sıradan insanı merkeze alan Garip şiiri, geniş halk kitlelerine seslenmek ister. Bu sebeple halkın sürdürüldüğü hayatı ve onun problemlerini konu edinir. Bunların başında yoksulluk, sınıf farkı ve bu farkın yarattığı çatışmalar ağı yer alır. Kimi zaman savaş gibi dünyadaki gelişmeler ve olumsuzluklar karşısında kayıtsız kalan insanlar yahut toplum kesimleri de eleştirel bakıştan payını alır. Garip mensuplarının kimi kez siyasi/politik konulara da ironik ve alaycı bir dille eleştirel bakış getirdikleri olur. Seçkinler, yoksul ve geniş halk kitlelerinden kopukluğu ve yaşama biçimleriyle eleştiriye açık görünüm sergiler. Garip mensupları, kısa ve kıvrak bir söyleyiş içerisinde sınıf farkını öne çıkaran eleştirel bir dil geliştirirler. Eleştirmek istedikleri kişiyi, davranış tarzını veya belirli bir toplum kesimini yahut tutumu, kısa biçim metinlerle yıkıma uğratmak isterler. Onların eleştirisinden genellikle varlıklı kesimler, dünyadaki olumsuzluklar karşısında kayıtsız kalan kimseler payını alır.

Garip Şiiri ve Sosyal Eleştiri

Garip şiirinde sosyal eleştiri geniş yer tutar. Özellikle aristokrat sınıf, burjuva hayatı karşısında yoksul yaşamalar, gelir dağılımı farkından kaynaklanan eşitsizlik, yüksek zümrenin geniş halk yığınları karşısındaki duyarsızlığı, dünyadaki olumsuz gidiş karşısında kayıtsızlık gibi durumlar sosyal eleştirinin kaynağını oluşturur. Garip şairlerinin kalem ürünleri arasında sosyal ve yer yer siyasi eleştiri niteliği taşıyan şu şiirlerden söz etmek mümkündür. "Hayat

Böyle Zaten”, “Hardalname”, “Beyaz Maşlahlı Hanım”, “Islık Çalmak”, “Pireli Şiir”, “İçinde”, “Cımbızlı Şiir”, “Galata Köprüsü”, “Pandispanya Reklamı”, “Çare Yok”, “Tarih Okurken”, “Kuyruklu Şiir” vb.

“‘Hayat Böyle Zaten’, ‘Hardalname’ ve ‘Beyaz Maşlahlı Hanım’da ülkenin ve toplumun içinde bulunduğu güç koşullara ilgisiz, duyarsız insanların eleştirisi yapılmıştır.”¹ Bunlardan “Hardalname”de seçkin kesimin toplum problemlerinden kopukluğu *hardal* üzerinden alaya alınır:

“Ne budala şeymişim meğer,
Senelerden beri anlamamışım
Hardalın cemiyet hayatındaki mevkiini.
‘Hardalsız yaşanmaz.’
Bunu Abidin de söylüyordu geçende
Daha büyük hakikatlere
Ermiş olanlara,
Biliyorum lazım değil ama hardal
Allah kimseyi hardaldan etmesin.”²

Melih Cevdet Anday’ın “Islık Çalmak” şiiri de içinde üstü kapalı göndermelerle varsıl kesime eleştiriyi barındırır:

“Balıklar için deniz lâzım
Sevişmek için işsiz olmak,
Ve geceleri yatakta
Duymamak için tabanların sızısını

Zengin olmak lâzım.

Oysa ıslık çalmak için

Bir şey lâzım değil.”³

Garip şiiri içerisinde sosyal eleştiri bakımından ilgi çeken metinlerden biri Orhan Veli’nin yazdığı “Rönesans” şiiridir. Bu şiirde şair, “batı uygarlığının bir dönüm noktası olan Rönesansı, Türkiye’nin Batı ile ilişkilerinde yaşanan kimi çarpıklıklara dikkat çekmek yolunda bir simge olarak kullanmıştır. Orhan Veli Kanık’ın anlatımı ‘kişileştirme yöntemiyle ‘Rönesans’ üzerinde yoğunlaşır.”⁴

“Yarın rıhtıma gitmeli,
Rönesans çıkacak vapurdan.
Bakalım, nasıl bir şey Rönesans?
Kılığı, kıyafeti nasıl?
Şık mı, sünepe mi?
Siyasi mi, bastonu var mı elinde?
Yoksa kâküllü, bıyıklı;
Hokkabaza mı benziyor?
Ambardan mı çıkacak, kamaradan mı?
Yoksa ateşçi filan mı,
Çalışarak mı geliyor gemide?”⁵

Bu metnin, Batı karşısında Türk insanının cehaleti ve algılama düzlemlerinin farklılığı açısından okunmaya müsait bir yapı gösterdiği söylenebilir. Aydın kesimin

¹ Hakan Sazyek, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1999, s. 148.

² Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, İstanbul 1993, s. 204.

³ Orhan Veli, *Garip*, Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi, İstanbul 1941, s. 21.

⁴ Hakan Sazyek, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1999, s. 148.

⁵ Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, İstanbul 1993, s. 201.

üzerinde durduğu konuları basit düzlemde algılayan ve aslında bu tür kavramlarla ilgisi olmayan halk kesiminin gündeminde bunların olmadığını da gösterir.

Orhan Veli'nin yazdığı "Cımbızlı Şiir"de savaşa, toplum problemlerine, sosyal ve siyasi gelişmelere kayıtsız bir kadın tipinin hicviyle karşılaşılır:

"Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!"⁶

Sınıf/sosyal statü farkı Garip şairlerinin kaleminde sıkça üzerinde durulan konulardan biridir. "Sokak kedisi", "ciğercinin kedisi"ne eleştirel bakış açısıyla yaklaşır. Şair, yoksul sokak kedisinin bakış açısından sosyal hayatta yer tutan varlıklarla yoksullar arasındaki statü farkı anlayışının dayattığı uçurumu ifade alanına şöyle taşır:

"Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin, kalaylı kaptā;
Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik..."

Ama seninki de kolay değil, kardeşim;
Kolay değil hani
Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü."⁷

Bu söyleyişte yoksullarla varlıklar arasında olabilecek bir ilişki daha baştan ekonomik sebeplere bağlı statü farkı yüzünden sekteye uğrar. Şair, iki toplum katmanı arasındaki kapanması güç görünen farkı göstermenin yanında varlıklı kesimin kazandığı statünün daha üst statüde olanlara karşı gösterilen kendini aşağılayıcı davranışlara bağlı olduğunu da iğneleyici şekilde dile getirir.

Garip şiirinde sosyal eleştirinin yer aldığı, kimi kez birkaç dizeyle göndermede bulunulduğu başka kalem ürünlerine de rastlanır. Orhan Veli'nin "Galata Köprüsü", "İçinde"; Oktay Rifat'ın "Pandispanya Reklâmı"; Melih Cevdet'in "Ahlâk" gibi kalem ürünleri bunlar arasındadır. Melih Cevdet'in "Tarih Okurken", "Boğaziçi'nde Ayın Ondördü" gibi şiirlerinde yer alan *eşitsizlik* konusu da sosyal eleştirinin bir tarafını kurar.

Garip Şiiri, Ekonomik Şartlar ve Varlıklı-Yoksul Ayrımı

Garip şiirinde ekonomik şartlar, gelir dağılımının adaletsizliğinden kaynaklanan sınıf farkı, varlıklı-yoksul ayrımı dikkate değer bir yer tutar. Bu durum aynı zamanda sosyal eleştiri için de zemin hazırlar. Çoğu kez ekonomik şartlarla sosyal eleştirinin iç içe işlendiği görülür. Çünkü sosyal yapıyı belirleyen, toplum kesimlerini şekillendiren ekonomidir. Bu başlık altında ekonomik şartların öne çıkarıldığı metinler sosyal eleştiriyle birlikte ele alınmaya çalışılacaktır. Onların kaleminde varlıklı,

⁶ Age, s. 85.

⁷ Orhan Veli, *Karşı*, Ankara 1949, s. 25.

konformist kişiler karşısında yoksul geniş halk kitlesinin öne çıkarıldığına, sınıf farkı vurgulanarak varsıl kesime ince bir alayla yaklaşıldığına tanık olunur. Bu tür metinler arasında “Ciğercinin Kedisi” iyi bir örnektir.

Orhan Veli’nin “Pireli Şiir”i ekonomik şartları, gelir dağılımındaki farklılıktan kaynaklanan yoksul kesimlerin hayat içerisindeki açmazını dile getirir:

“Bu ne acaip bilmece!

Ne gündüz biter ne gece.

Kime söyleriz derdimizi;

Ne hekim anlar ne hoca...

Kimi işinde gücünde,

Kiminin donu yok kışında.

Ağız var, burun var, kulak var;

Ama hepsi başka biçimde.

(...)

Bu düzen böyle mi gidecek?

Pireler filleri yutacak;

Yedi nüfuslu haneye

Üç buçuk tayın yetecek?

Karışık bir iş vesselâm.

Deli dolu yazar kalem

Yazdığı da ne? Bir sürü

İpe sapa gelmez kelâm.”⁸

Garip şiirinde ekonomik imkânların / imkânsızlığın zeminini kurduğu sosyal statü farkını dile getiren metinlerden biri de “Ahmetler”dir. Şair, “Ahmetler” şiirinde de ekonomiye dayalı sosyal statü farkından kaynaklanan insanlar arası farklılığı ortaya koyar:

“Kimimiz Ahmet Bey,

Kimimiz Ahmet Efendi;

Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyefendi?”⁹

Bu metinde insanlara sosyal statüsüne göre seslenmenin ya da onları adlandırmanın aynı ad etrafında parodisi yapılır. Ahmet adını taşıyan farklı gelir gruplarına buna bağlı olarak da farklı statülere bağlı kişilere sesleniş biçimlerinin değişmesi, toplum katmanları arasındaki ayrımı belirginleştirir.

Orhan Veli’nin “Bedava” şiiri yoksul halk kesiminin sürdürdüğü hayatı *bedava* yaşadığını dile getirirken aslında hayat koşullarının ne kadar güç olduğunu göstermeye yarar:

“Bedava yaşıyoruz, bedava;

Hava bedava, bulut bedava;

Dere tepe bedava;

Yağmur, çamur bedava;

Otomobillerin dışı,

Sinemaların kapısı,

Camekânlar bedava...”¹⁰

Garip şiirinde II. Dünya savaşının darlık buhranları çevresinde sosyal hayatta

⁸ Age, s. 113.

⁹ Orhan Veli, *Karşı*, 1949, s. 27.

¹⁰ Age, s. 25.

yaşanan ekonomik sıkıntılar, ekmek karnesi, yoksul yaşamalar da ifade alanına taşınır. Melih Cevdet'in "Dayan" başlıklı şiiri, öznenin işsiz kalışını, ekonomik açmazını konu edinir:

"İşsizliğin yeniden başladı

Yeniden başladı

Açlığın susuzluğun

Dayan bre Melih

Her şey

Her şey yeniden başladı"¹¹

Melih Cevdet şiirinde, karşılaşılan olumsuz şartlar karşısında direnmeyi konu edinir. Kendi şahsını toplumun ve yoksul halk kesiminin sembolü olarak kullanır. Ortada yokluğa/yoksulluğa ve olumsuz şartlara dayanması/direnmesi gereken geniş bir halk kesimi vardır. Onun "Çare Yok" başlıklı şiirinde de *açlık* ve *işsizlik* vurgulanır.

Garip Şiiri Siyasi Eleştiri ve Savaş Karşıtlığı

Garip şairlerinin sosyal eleştiriye sıkça başvurmalarına rağmen, ülkenin politik konularına, iç siyasete mesafe koyduğu görülür. Dünya siyaseti açısından bakıldığında siyasi ve politik eleştiriye sınırlı yöneliş içinde oldukları anlaşılır. Yurt içi siyasi ve politik konular onların şiirinde dikkate değer bir katman oluşturmaz, açık yansıma alanı bulmaz.

Hatta doğrudan politik/siyasi bir eleştiri yoluna gitmedikleri söylenebilir. Bununla birlikte dönemin kimi uygulamalarına bazı alaysı göndermelerde bulunulur. Politik ve siyasi özellik taşıyan dünyada karşılaşılan kimi açmazların bazı metinlerde görüldüğü üzere eleştirel dikkatle, ince bir alayla/humorla dile getirildiğine tanık olunur. Bu metinler de aslında doğrudan siyasi ve politik metinler olmayıp, II. Dünya Savaşı çevresindeki gelişmeler dolayısıyla siyasi ve politik bağlamı olan metinlerdir. Bunların bir kısmı savaş karşıtlığı üzerine kurulur. Garip şairlerinin siyasi ve politik konulara fazla yönelmemelerinde dönemin tek parti yönetiminin etkisi düşünülebileceği gibi siyasi ve politik gelişmeleri açık bir dille sanatlarına taşıma konusunda isteksiz olmaları da rol oynamış olabilir.

Orhan Veli, Garip hareketindeki arkadaşlarıyla birlikte, Nazi Almanyası ve Hitler'in savaşçı tutumuna karşı, savaş karşısında yer alan şiirler yazar. Bu yolla onlar, II. Dünya Savaşına tepki gösterirler. Ancak gösterilen bu tepki, açık ideolojik bir söyleme dönüşmez. Bu konuda ortaya konulan şiirlerin çoğu "ironik bir bakışın ürünü olarak ve kara mizah tarzında yazılmıştır."¹² Nazi Almanyası'nın ve Hitler'in yayılmacı politikasına alaysı bir bakış getirilir. Orhan Veli'nin II. Dünya Savaşının başlaması üzerine 1939 Eylülünde yayımlanan "Lakırdılarım",¹³ ile 1939 Ekiminde yayımlanan "Bizim Gibi"¹⁴ ve "Karanfil"¹⁵ başlıklı şiirleri; Melih

¹¹ Melih Cevdet, "Dayan", *Yaprak*, S. 10, 15 Mayıs 1949, s. 1.

¹² Hakan Sazyek, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1999, s. 136.

¹³ Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, 1993, s. 191

¹⁴ Age, a.y.

¹⁵ Age, s. 192

Cevdet'in "İkinci Harbi Umumi" şiiri bunlar arasındadır. Ayrıca Orhan Veli'nin II. Dünya Savaşı'nın başlarında yazdığı "Tereyağı" ve "Hitler kendini edebiyata verecek" epigrafını taşıyan "Gangster" şiiri bu konuda öne çıkan kalem ürünleridir.

Orhan Veli, "Lakırdılarım"da II. Dünya Savaşı vesilesiyle içinde bulunulan zor şartlara gönderme yapar. "Bizim Gibi"de ise savaş silahlarını kişileştirerek sorgular. "Karanfil"de savaşın yıkıcılığının dile getirilmesinin kanonik edebiyat yanlılarınca hoş karşılanmayışına Ahmet Hâşim'in bir dizesini alıntılararak göndermede bulunur:

"Hakkınız var, güzel değildir ihtimal
Mübalağa sanatı kadar
Varşova'da ölmesi on bin kişinin
Ve benzememesi
Bir motörlü kıtanın bir karanfile,
'Yârin dudağından getirilmiş'".¹⁶

Savaş yılları içinde yazılan ve *Garip*'te yer alan Melih Cevdet Anday'ın *İkinci Harbi Umumi* savaş karşıtlığını yansıtır:

"Nasıl sabrettim bugüne kadar
Ölümden bahsetmemek için.
Farkına varmamak mümkün mü?
Cigaram acı işte,
Âşık olmak gayrık kabil,
Uyanmanın tadı kalmadı.
Birinci Harbi Umumi'de doğmuşum,

Bizim hesabı kesmek için
İkincisine ne lüzum vardı?"¹⁷

Aynı zamanda bu şiir, dönemin psikolojisini verecek mahiyettedir. İnsanlık tarihinde büyük yıkımlara sebep olan I. Dünya Savaşı yılları içerisinde doğan genç kuşak, II. Dünya Savaşı'nın yarattığı ölüm korkusunu ve tedirginliğini yaşar.

Savaş karşıtlığı duygusu uyandırması bakımından Oktay Rifat'ın "Şehitlik I" ve "Şehitlik II" şiirleri, özellikle ikincisi okuyucu üzerinde yarattığı duygu yükü bakımından da dikkate değer. Şair, "Şehitlik II" şiirinde ölümlerden birini konuşturarak ölümlerin dünyasını sergileme yoluna gider:

"Akraba ölümlerin kılığında geliyorlar
Kolayca girmek için odama.
Bir bakıyorum amcam, kardeşim,
Ve derhal konuşuyor:
'Bir kızım vardı beş yaşında,
Ölmüş şimdi beraberiz.
Lakin içi sıkılıyor burada;
Ellerini Varşova'da unutmuş
Çember çeviremiyor.'
(...)"¹⁸

Garip mensupları içerisinde savaş karşıtlığına geniş yer veren, Hitler'e ve Nazi Almanyası'nın yayılcı politikasına eleştirel dille yaklaşan şairlerin başında Orhan Veli gelir. O, "Tereyağı" başlıklı

¹⁶ Age, a.y.

¹⁷ Orhan Veli, *Garip*, Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi, İstanbul 1941, s. 21.

¹⁸ Age, s. 35.

metinde kurduğu alaysı dille Hitler'e şöyle seslenir:

“Hitler amca!
Bir gün de bize buyur.
Kâkülünle bıyıklarını
Anneme göstereyim
Karşılık olarak ben de sana
Mutfaktaki dolaptan aşırıp
Tereyağı veririm.
Askerlerine yedirirsin.”¹⁹

1939'da yayımlanan bu şiirde çocuk diliyle ve saflığıyla Hitler'in parodisi yapılır. Bir yandan da Alman ordularının yiyecek ihtiyacına göndermede bulunulur. Birkaç dizeyle Hitler karikatürleştirilir.

Orhan Veli'nin “Kuyruklu Şiir”inde komünist ideolojiye açık gönderme yapılır. Fakat bu şiir komünist ideoloji karşıtlığını taşımaz. Devlet kademelerinin belirli bir ideolojiyi algılayış biçimini sergilemeye yönelik anlam taşır:

“Açlıktan bahsediyorsun;
Demek ki sen komünistsin.
Demek bütün binaları yakan sensin.
İstanbul'dakileri sen...”²⁰

Resmi söylemi ödünçleyen bu kısa metin, devlet erkinin ve hâkim sınıfın söylemini yansıtmaya özelliği taşır. Devlet görevlileri komünist ideolojiye karşısında daha baştan ön yargıyla hareket etmeye şartlanmıştır. Açlıktan söz eden herkesi komünistlikle

suçlamaya, yasa dışı davranışları üzerine yıkmaya hazırdır.

Orhan Veli'nin ideolojik yergiyi yansıtmaları bakımından üzerinde durulması gereken şiirlerinden biri de “Vatan İçin”dir. Söz konusu şiirde şair, önceki şiirlerine göre daha açık bir dille ideolojik söylem karşısında yer alarak üç dizeyle sahte vatanseverlerin balonunu delmeye yönelir:

“Neler yapmadık şu vatan için!
Kimimiz öldük;
Kimimiz nutuk söyledik.”²¹

Vatan sevgisinde *ölümle nutuk söylemeyi* yan yana getirerek bu iki öğeyi aynı düzlemde ele alırken aradaki derin uçurumu göstermesi bakımından etkileyici bir söylem geliştirir. Vatan sevgisini ideolojik ve/veya siyasi/politik söyleme dönüştürmekten öteye gitmeyen kişilerle vatan için ölen kişiler arasındaki paradoksu beklenmedik ve çarpıcı bir şekilde sergiler.

SONUÇ

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: Garip mensupları, yer yer sosyal eleştiriye ve sınırlı bir şekilde de olsa siyasi ve politik dile yönelmişler, dönem içerisinde toplumun aksayan yanlarını dile getirmişlerdir. Sosyal ve siyasi eleştiri sanat hayatlarının ilerleyen devresinde gittikçe artış göstermiştir. Onlar, yoksul çoğunluktan yana yer almış, geniş yoksul kalabalıkların problemlerine dikkat çekmişlerdir. Devlet erkinin ve özellikle üst tabakanın, bir başka söyleyişle hâkim

¹⁹ Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, 1993, s. 202.

²⁰ Age, s. 120.

²¹ Orhan Veli, *Karşı*, 1949, s. 26.

sınıfın kayıtsızlığını eleştirmişlerdir. Fakat onların bu eleştirisi, ideolojik boyut kazanmamış, belirli bir politik yapının sözcülüğüne yönelmemiştir. Aynı zamanda

toplumun geniş tabakasına yayılarak derinleşmemiş, uzaktan bakışla, kısa dokunmalarla ve şehirli küçük insanın problemleriyle sınırlı tutulmuştur.

KAYNAKÇA

Melih Cevdet, “Dayan”, *Yaprak*, S. 10, 15 Mayıs 1949.

Orhan Veli, *Garip*, Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi, İstanbul 1941.

Orhan Veli, *Karşı*, Ankara 1949

Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, İstanbul 1993.

Sazyek, Hakan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1999.

Matematiğin İnşaat Mühendisliğindeki Kullanımının Betimlenmesi Üzerine Bir Araştırma¹

A Study on the Implementation of the Use of Mathematics in Civil Engineering

Tamer KUTLUCA²

Seval LAÇIN³

Öz

Bir mimar matematiği kullanmadan çizim yapamaz, bir mühendis yaptığı binanın ya da aracın dayanıklılığı konusunda fikir beyan edemez. Bu durum matematiğin imar çalışmalarında kullanıldığının bariz göstergesidir. Bu çalışmada matematiğin inşaat mühendisliğinde ne amaçla ve nasıl kullanıldığının betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışma grubunu Türkiye'nin çeşitli illerinde baraj ve sulama kanalı yapımında 10 yıllık iş tecrübesine sahip 1 inşaat mühendisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda konum belirleme, debi hesaplama, tasarruf sağlama, su temini ve felaket önleme gibi birçok amaçla inşaat mühendislerinin insanların gündelik hayatlarını kolaylaştırmak için matematiği kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Matematik eğitimi, matematiğin kullanımı, kullanma amaçları, inşaat mühendisliği.

Abstract

Without maths, an architect cannot draw, an engineer cannot give an opinion about reliability of the building or the car he has designed. This is a clear indication that maths is used in reconstruction. The aim of this study is to describe how and why maths is used in civil engineering. Within this context, our study group consists of a civil engineer with ten years of experience in construction of dam and irrigation channel in several cities of Turkey. At the end of the research, it has been concluded that mathematics is used in every aspect of daily life for many purposes such as measurement, balance and ordering.

Keywords: Mathematics education, uses of maths, purpose of using maths, civil engineering.

¹ This presentation was funded by Dicle University Scientific Research Projects (DUBAP) Commission within the context of a Master's Degree Project numbered ZGEF.18.019

² Doç.Dr., Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE

³ Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE

1. GİRİŞ

Günümüzde teknoloji, mühendislik, mimarlık, ekonomi ve çok daha farklı alanlarda teknoloji ile barışık, problem çözme ve matematiksel modelleme yapabilme becerisi gelişmiş bireylere ihtiyaç artmaktadır. Öğrencilere matematiğin gerçek hayat uygulamalarını göstermek ve onları günlük yaşamlarında matematiği etkili bir şekilde kullanabilen, matematiği günlük yaşamla ve diğer farklı alanlarla ilişkisini kurabilen bireyler olarak yetiştirmek gerekmektedir.

Mühendis matematik, fen bilimleri ve teknoloji alanlarında bilgi sahibi olan ve bu bilgileri kullanarak gerçek yaşamda karşılaştıkları problemlere çözüm bulan kişilerdir (Güner & Çomak, 2011). Mühendislik bilgi ve becerisinden uzak, uygulama yeteneği olmayan ezberci bir anlayışla liseden mezun olan bireylerin (Baran & Kahraman, 2004), bu sistemin devamı olarak yeni davranış modelleri edinmeden “mühendis” ünvanı alarak üniversiteden mezun olmaktadır. Bu nedenle nitelikli mühendis yetiştirebilmek için mühendisliği meslek olarak tercih eden bireylerin lisede nasıl bir matematik bilgi birikimine sahip olduğu üniversitelerce önem kazanmaktadır (Güner & Çomak, 2011). Bu ihtiyaçlar doğrultusunda fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerinin bütünleştirilmesi ile oluşan STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) (Gonzalez & Kuenzi, 2012; Kızılay, 2018; Irkışatal, 2016; Yıldırım & Altun, 2015) dünyada bir çok ülkenin eğitim

sistemine dahil edilmiştir. Ülkemizde ise STEM eğitime yönelik MEB tarafından uygulamaya konulacak bir eylem planı henüz bulunmamakla birlikte bu konu ile ilgili strateji planı hazırlık aşamasındadır (MEB, 2016)

Bu çalışma matematiğin inşaat mühendisliğinde kullanım durumlarını betimlemeyi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda inşaat mühendislerinin matematiği nasıl oluşturdukları ve ne amaçla kullandıkları üzerine derinlemesine bir araştırma yapılmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmada özel durum (case study) yöntemi kullanılmıştır. Özel durum çalışmaları bir durum hakkında ne, nasıl, niçin sorularını cevaplayabilmek için kullanılan çalışmalardır (Karasar, 2012). Bu çalışmada da matematiğin inşaat mühendisliğinde ne amaçla ve nasıl kullanıldığı ayrıntılı bir biçimde incelendiğinden dolayı özel durum yöntemi uygun görülmüştür.

3. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Türkiye'nin çeşitli illerinde baraj ve sulama kanalı yapımında 10 yıllık iş tecrübesine sahip 1 inşaat mühendisi oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleminde amaçlı örneklem yöntemi seçilmiş olup, bu örnekleme çeşidi kapsamında kimler ile çalışılacağı, öğretim elemanları ile yapılan görüşmeler ve doküman analiz sonrasında tespit edilmiştir.

4. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakattan elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler önce dijital ses kaydedici ile kayıt altına alınmış daha sonra yazıya dökülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda inşaat mühendisliği ile matematik arasında nasıl bir ilişki olduğuna, inşaat mühendisliğinde matematiğin ne amaçla ve nasıl kullanıldığına ilişkin sorulara yer verilmiştir.

5. Veri Analizi

Araştırmanın nitel olarak elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimsel analizi yapılmıştır. Betimsel analizin amacı elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır (Çepni, 2014). Bu bağlamda katılımcı ile yapılan görüşmeden alıntılara doğrudan yer verilmiş ve bu alıntılar araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır.

6. BULGULAR

Çalışmanın bulgularına aşağıda yer verilmiştir. Çalışmanın katılımcısı inşaat mühendisliği kelimesinin ilk harfi olan İ kullanılarak ifade edilmiştir.

İnşaat mühendisliğinde konum belirleme amacıyla matematik nasıl kullanılır?

Örnek görüş (İ) : *Koordinat sisteminden yararlanıyoruz. Koordinat sisteminin, coğrafi bilgi sisteminin tamamı matematiğe dayanmaktadır. Ondan yaptığımız matematik hesaplara göre borularımızı*

nerden geçireceğimizi, borularımızın kazı derinliklerine kadar, sağ soluna kadar, içinden geçtiğimiz arazinin kamulaştırma sınırlarına kadar matematiği kullanıyoruz

Örnek görüşte su borularının geçeceği coğrafi konumu belirlemek amacıyla matematiğin bir alt bilim dalı olan analitik geometrinin kullanıldığı belirtilmiştir.

İnşaat mühendisliğinde debi hesaplama amacıyla matematiğin nasıl kullanılır?

Örnek görüş (İ) : *Baraj inşa edeceğiz diyelim, yaptığımız bölgede sel gelme ihtimali 100 senede bir veya 200 senede bir şeklinde hesaplarsak diyelim ki bizim barajımızın yerden yüksekliği 132 metre olsun. Şimdi debi hesapladığımız zaman barajın çıkış ağzı olarak, örnek verelim 8 metrelik, sizin anlayacağınız şekilde 8 metrelik bir boğaz olduğunu düşünelim. 8 metrelik boğazın 150 senede bir gelecek sele göre yaptığımızı düşünelim ama diyelim ki mühendislik hatası yaptık. Diyelim ki bu barajı 150 senede bir değil de 500 senede bir sel gelecek diyelim. Biz kendi kanalımızı küçülttük, çıkış ağzını küçülttük 6 metre yaptık. Herhangi bir sel örnek verelim Manavgat'ta yaptığımız baraj kapağının 8 metre olması gerekirken 6 metre oldu. Biz 150 seneye göre hesapladık gelen debiyi yani sel, taşkın olma riskini maalesef o sene sel gelince biz yanlış bir matematik hesaptan dolayı 8 metre olan tünel çapımız 6 metre olunca tamamen kendiyile birlikte tüneli, barajı alıp götürdü. Bir sürü maddi kayıp oldu.*

Örnek görüşte inşaat mühendisinin baraj yapımında debi hesaplama işleminde yanlış yapılacak matematiksel hesaplamaların barajda ciddi hasarlar meydana getireceği belirtilmiştir.

İnşaat mühendisliğinde tasarruf sağlama amacıyla matematik nasıl kullanılır

Örnek görüş (İ) : Coğrafi bilgi sistemini deniz seviyesini sıfır kabul ederek, baraj kodlarını hesaplayarak biz yeni sistemlerde özellikle devlet fazla elektrik harcamamak için pompacı sistemler değil de kendi cazibesiyle kullanıyor. Diyelim örneğin barajımızın kotu 160'larda olsun. Yani 160'larda demek deniz seviyesinden 160 metre yüksekte demek bizim kullanacağımız boru cazibeli sistemlerde borunun en son ulaşacağı yere kadar suyu 160 metrenin altındaki kotlara su iletilecek şekilde kullanılıyor. 160 metrenin de boru uzunluğuna göre mesela matematiksel hesaplama, hidrolik hesaplarına göre kayıplar olacaktır, bu şekilde matematikten yararlanıyoruz.

İnşaat mühendisi fazla elektrik harcamamak, elektrikten tasarruf etmek amacıyla birçok matematiksel hesaplama yaptığı görülmüştür.

İnşaat mühendisliğinde su temini amacıyla matematik nasıl kullanılır?

Örnek görüş (İ): Su alma vanaları yaptığımız sistem de insanların su almak için faydalandığı vanalardır. Bizim hava vanaları dediğimiz sistemin içindeki suyu atmaya yarayan vanalardır. Onları da matematiksel hesaplara göre yapıyoruz. Boru çapına göre örneğin diyelim ki biz

1500 milimlik bir boru kullanıyorsak, çapı 1,5 metre olan bir boru kullanıyorsak, bizim üstüne koyacağımız hava küresi yani hava vanasının 250milim olması lazım çünkü 250 milim olmadığında herhangi bir yanlışlık yaptığımızda matematiksel hesapta 200 milim olarak kullandığımızda gerekli havayı dışarı atmadığı zaman boruyu tamamen parçalıyor ve bu da sistemi tamamen kullanılmaz hale getiriyor. Tahliyeleri de aynı şekilde hesaplıyoruz. Su yüküne göre tahliyeleri hesaplıyoruz, su debisine göre yapıyoruz. Örnek verelim büyük boru çaplarında mesela tahliye vanalarımız 150 lik veya 200 lük olabilir bunları yanlış kullandığımız zaman tamamen sisteme zarar veriyoruz.

İnsanların temel gereksinimi olan suyun temin edilmesinde inşaat mühendislerinin matematiksel hesaplamaları dikkatli bir şekilde yapmaları gerektiği belirtilmiştir.

İnşaat mühendisliğinde felaket önleme amacıyla matematik nasıl kullanılır?

Örnek görüş (İ): İnşaat mühendisi bugün nasıl bir doktor veya bir öğretmen diyelim ki mesela bir nesil yetiştiriyorsa, bir öğretmenin bilgisinden, bir cerrah ameliyat yaptığında elindeki neşteri yanlış kullandığı zaman nasıl facialara sebep oluyorsa, bir mühendis bugün bir bina yaptığında iyi bir matematiksel hesap yapmadığında veya bir köprü yaptığında iyi bir matematiksel hesap yapmadıktan sonra bu toplu bir şeye döner, katliama döner, toplu bir faciaya döner. Örnek verelim binanın diyelim ki zemin sıkışması şeye uymuyor, buraya bina yapılacak sisteme uymuyor. Ama mühendis onun matematiğini iyi bilmediği zaman,

hiçbir şey olmaz edası ile yaklaştığı zaman ondan sonra oluşabilecek bütün faciaların temel nedenidir. Yani matematik olmadan zaten mühendislik yapma gibi bir durumu falan olamaz.

İnşaat mühendisinin matematik bilgisinin eksik olması durumunda toplumsal bir facia yaşanacağı belirtilmiştir.

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada konum belirleme, debi hesaplama, tasarruf sağlama, su temini ve felaket önleme gibi birçok amaçla inşaat mühendisliğinde matematiğin kullanıldığı görülmüştür. İnsanların gündelik hayatlarını kolaylaştırmak için inşaat mühendislerinin matematiği etkin ve doğru bir biçimde kullanmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu ise ancak okullarda mühendislik ve matematik disiplinleri arasındaki ilişkinin öğrencilere benimsetilmesi ile gerçekleştirilebilir. Benzer olarak (Güner & Çomak, 2011; Gülhan & Şahin, 2018; Baran & Kahraman, 2004) çalışmalarında mühendislikte mesleki yeterlilik için okullarda matematik eğitiminde mühendislikte matematik kullanım durumlarına yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Okullarda mühendislikle ilgili hiçbir dersin bulunmaması (Yenilmez & Balbağ, 2016) ve mühendislikte matematik kullanım durumlarına yer verilmemesi büyük bir

dezavantajdır. Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerinin birleşmesi ile oluşan STEM (science, technology, engineering, mathematics) öğrencilerin, matematik veya fen uygulamaları gerektiren teknolojik geliştirmenin bir aracı olarak mühendislik tasarımına katılmalarına olanak tanır (Gencer, Doğan, Bilen, & Can, 2019). Disiplinler arası bir yaklaşımı benimseyen STEM eğitiminin mesleki eğitime önem vermesi, 21. yy iş dünyası için gerekli becerilerin gelişmesine katkı sağlaması ve öğrencilerin bu disiplin alanlarına olan ilgi ve tutumların gelişmesini sağlar (Akgül & Yıldırım, 2018). Ülkemizde ise STEM eğitime yönelik MEB tarafından uygulamaya konulacak bir eylem planı henüz bulunmamakla birlikte bu konu ile ilgili strateji planı hazırlık aşamasındadır (MEB, 2016). Fakat toplumun ihtiyaç duyduğu işgücünü karşılamak amacıyla STEM eğitimi ülkenin eğitim sistemleri ve öğretim programlarına entegre edilmesi gerekmektedir.

Teşekkür

Bu çalışma Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (DUBAP) Koordinatörlüğünce ZGEF.18.019 nolu yüksek lisans projesi kapsamında desteklenmiştir. DUBAP koordinatörlüğüne teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKÇA

- Akgül, N., & Yıldırım, B. (2018). STEM SOS modelinin farklı değişkenler açısından etkisinin incelenmesi. *El-Cezeri Journal of Science and Engineering*, 5(2), 316-326.
- Baran, T. & Kahraman, S. (2004). *Mühendislik eğitiminde probleme dayalı öğrenme modelleri*. I. Ulusal Mühendislik Kongresi, 20-21 Mayıs 2004, Eski Foça, İzmir.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (Geliştirilmiş 7. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Gencer, A. S., Doğan, H., Bilen, K., & Can, B. (2019). Bütünleşik STEM eğitimi modelleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(45), 38-55.
- Gonzalez, H. B. & Kuenzi, J. J. (2012). Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education: a primer. *Congressional Research Service*, Library of Congress.
- Güner, N. & Çomak, E. (2011). Mühendislik öğrencilerinin matematik dersindeki başarısının destek vektör makineleri kullanarak tahmin edilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 17(2), 87-96.
- İrkıçatal, Z. (2016). *Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (FETEMM) içerikli okul sonrası etkinliklerin öğrencilerin başarılarına ve FETEMM algıları üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. Basım). Ankara: Nobel.
- Kızılay, E. (2018). Türkiye’de öğretmen eğitimi konusundaki STEM çalışmaları. *Tarih Okulu Dergisi*, 11(34), 1221-1246
- Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (MEB YEĞİTEK GM) (2016). STEM Eğitimi Raporu. 04 Haziran 2019 tarihinde https://yegitek.meb.gov.tr/STEM_Egitimi_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- Yenilmez, K. & Balbağ, M. Z. (2016). Fen bilgisi ve ilköğretim matematik öğretmen adaylarının STEM’e yönelik tutumları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 301-307.
- Yıldırım, B., & Altun, Y. (2015). STEM eğitim ve mühendislik uygulamalarının fen bilgisi laboratuvar dersindeki etkilerinin incelenmesi. *El-Cezeri Journal of Science and Engineering*, 2(2), 28-40.

The Partnership Between Family, Kindergarten and NGOs in Child's Early Education

Tănase (Brotac) DANIELA *

Abstract

Research paper entitled "The partnership between family, kindergarten and NGOs in child's early education" aims at investigating the causes that have serious consequences on education, social protection and health of children coming from disadvantaged families, as well as the role of civil society organizations (NGOs) in integrating children into the education system and in providing specialized social assistance.

Keywords: education, kindergarten, NGO

INTRODUCTION

Scientific research in the field of education is a component in identification of solutions for the educational process in institutions for education, which solutions converge to optimization of this process, to improvement of didactic strategies for approaching the child. Subject of learning and self-knowledge situations, as well as of development of individual personality, this research paper refers to early education of the child aged up to 6/7 years, in the context of promoting partnership between family, kindergarten and community.

This pedagogical research is based on investigating and identifying of solutions for promoting education of children and their families living in the Ferentari

neighbourhood, the area of Zăbrăuți - Tunsu Petre in Bucharest. The investigations carried out and their results lead to the idea that educational and social interventions among these families can improve/remove critical situations of children (school dropout, lack of parent education, high poverty, etc.).

Child and family education has become a research and intervention subject of study. "As a communication process, education and research suppose changes in substance, behaviour, image or knowledge, all of which having a certain significance and meaning" (I. Neacșu, page 241).

From the view point of family education, it was considered how parental competence expresses itself not only in child education,

* Corresponding author, Phd. Faculty of Psychology and Science of Education, University of Bucharest B-dul M. Kogălniceanu, nr. 36-46, Sector 5, 050107; ROMANIA

but also in self-education and in child's protection, health and care. These coordinates were verified both in the interviews and in the elaboration of answers to the questions in questionnaires. Investigating how parental skills were mastered by subjects that were questioned (see the intervention program) resulted in changing attitudes towards children, in helping them to attend kindergarten/school, in elimination of child abandonment, and sometimes in identification of solutions to eradication of poverty.

Parents' motivation remains the essential condition.

The specialized literature (U. Şchiopu, apud R. Iucu, page 5, 2007) appreciates competence as being "a group of knowledge, attitudes and skills", and U. Şchiopu, then R. Iucu, page 40, 2007 defines competence as "a remarkable professional capacity stemming from consciousness and practice". Jinga and Istrate (page 78, 2001) show that parental competence means "a set of cognitive, emotional and motivational capacities of the educator". Finally, Meirieu apud Manolescu, 2010, in "Pedagogy of Competences" defines competence as "an integrative vision of education whose capacities/abilities are placed in a determined notional or disciplinary field. Formation of parental competences of the families approached in the study should have positive consequences for children's education.

The aim of this research refers to behavioural and social investigations of parents and children and to solutions for overcoming critical situations of children

coming from socially, educationally, and behaviourally disadvantaged backgrounds. The study proposes modalities of overcoming critical situations of individuals, solutions for solving personal conflicts, be they educational or social (Wrige Mils - apud S. Chelcea, page 32, 2007).

Subjects are identified from the Zăbrăuți - Tunsu Petre - Ferentari (Bucharest) area - a vulnerable area for children who benefit from social educational assistance and from protection provided by *Căminul Phillip Foundation*.

The empirical, qualitative and quantitative **research methodology** refers to concrete field investigations on 150 subjects and 120 children integrated into Foundation's work, benefiting from global and individual support that is needed for improving of critical situations. **The methodological analysis of the study object** helped us in clarifying the meaning of concepts used in the research undertaken, of research methods and techniques, of strictness in formulation and application of the questionnaires used in utilization of measurement and appreciation scales, in systematization and processing of data collected in the field (statistical coefficients, series, data, applied tests).

Results of investigations and interpretation of researched facts offered us an opportunity to analyse the design of early childhood education in the context of initiation and contribution of the educational partnership between child, family, kindergarten and NGOs (as civil society organizations). Stages of research and motivation for project selection refer to the fact that, in the school year 2018-2019 statistics show that 28% of

children in this area register abandonment during the school year.

The work hypotheses were a reflection in a specific form of the objective reality, being a „probability statement about the essence, interconditioning and causality of facts” (S. Chelcea, page 105, 2007). Collection, interpretation and validation of data were done by applying quantitative and

qualitative methods, by early observation of the phenomenon included in the study, by applying questionnaires, case studies, and observation. Within the qualitative research we emphasized on exploratory research, for discovering relations between variables, and for testing hypothesis (Spiantos, apud S. Chelcea, page 177). The linear model of research was as follows:

In **verification of work hypotheses** and variables, some research tools were used, such as: observation of phenomena, questionnaires applied to parents, teachers and NGO officials, as well as interviews with parents of the children integrated into the foundation. In application of these investigative and research tools, the following were considered:

- Subjects' motivation; subjective conjuncture related to the research theme;
- Relationship of parents with pre-school and school education institutions and with the foundation;
- Competence level of the actors involved;
- Length of service in partner institutions' work.

Establishment of the research theme is based on personal involvement, as volunteer of the foundation, on the existence of the

educational partnership and on some steps and positive achievements in the field of early education of children integrated in pre-school education (kindergarten) and in the foundation.

Research objectives:

- Investigating of causes and difficulties in integrating and retaining in the educational system of children coming from vulnerable social and educational backgrounds;
- Investigating of involvement of parents, teachers and NGOs in the education of children with difficulties;
- Designing parental education activities;
- Elaboration of a good practice guide for formation of competencies centered on parents, volunteers, teachers and some members of educational NGOs.

In construction of variables and interpretation of results the following were considered: age of subjects (adults, children); level of education through studies; social, economic status of parents; situation of family formation (complete, single parent, concubinage); volunteers, teachers and NGO officials.

Participants:

Their number has been set according to the situation of early-childhood children in the area and to the consequences of poverty and lack of education. Thus, the following criteria were established for subjects' sampling:

- The number of subjects should be appropriate to the objective development of research's results
- Quality of responses (including experience in the field)
- Deliberate acceptance required for participation in the study
- Number of institutions where the study is conducted and their profile.

Sampling is as follows:

- 125 families, with a competence of 150 parents;
- 120 children aged 3-6/7 years, belonging to these families;
- 30 teachers from pre-school and school education;
- 20 volunteers;

- 10 officials and members of NGOs, representatives of civil society,
- 5 local community officials.

Tools used in research:

Observation - visits, conversations, study of the real situation of 125 families and completion of social assistance cards for children integrated into the foundation and the kindergarten.

Questionnaires applied to subjects - parents, teachers, volunteers, NGO officials

Interviews with NGO's and local communities' officials

Focus groups made of parents (for formation/development of parenting skills, volunteers, teachers, specialists in education, social workers).

The questionnaire. The set of 27 questions was applied to a sample of 150 parents. The logical ordering of questions was established according to time and mode of response. According to researchers (Kohn, Canell, Chelcea, page 90, 1967), the cycle of this sociological survey must first take into account the testing of previously established assumptions. The logical ordering of questions recommended by Bernard Phillips, page 90, 1971, appreciated that concrete questions give value to responses provided by subjects.

Total of subjects	Of which		Validation of responses	
	Complete answers to all questions	Partial answers to questions	True responses to the real situation	Incomplete, uncertain, avoiding reality
150	106	44	84	66

The interview. In elaborating this instrument we considered the classification criteria presented by S. Chelcea (page 103), depending on the content of communication, quality of information, researcher's degree

of freedom in formulating the questions, repeatability of questions, number of persons interviewed, way of communication.

<i>Type of communication / interview</i>	<i>Non-directive</i>	<i>Semi-directive</i>	<i>Directive</i>
Control			•
Verification		•	•
In depth	•	•	
Explorative	•		

Results of research:

The results of questionnaires' application, interviews, focus groups and observations are based on analysis and processing of data, as well as on personal considerations. The SPSS statistical processing program has been an important element in data interpretation. The other data were

interpreted by using the content analysis qualitative method.

As positive results, we mention:

- All children in the families that took part in the research were integrated into the kindergarten's education system, benefiting from support in global and

individual development, from financial and material support provided by the foundation (covering of parents' contribution, nutrition (nourishment), social assistance and protection from the foundation);

- Parents of children benefited from courses for parenting skills training, notably in changing attitudes towards children and in developing of interest towards school integration of children and their maintaining in school;

- Granting (by community) of social aid to poor families (food, clothing, hygiene-sanitary items, enrollment with family doctor, support for labour integration of unemployed parents);

- Expanding foundation's preoccupations for continuation of support for children included in the research who have become school pupils;

- The condition for children to be provided social and educational assistance by the foundation was that they should permanently attend school;

- Kindergarten and school teachers continued to provide individual support for education of children and parents, for developing interest and positive attitude towards children;

- Valorisation of volunteers' contribution in organizing and developing of individual and group programs for children;

- Partnership between family, education institution, NGO and local community is a desiderate for all these institutions that are concerned with child development and their integration with equal opportunities in school and social life;

- Permanent improvement of social workers in identifying optimal working solutions with children and parents in difficulty.

CONCLUSION

This paper presented part of the investigations undertaken in the study of the scientific research on the role of educational partnership between child, kindergarten/school, community and NGOs. The interventions of the team of specialists (teachers, volunteers, social workers, NGOs responsible in the field of education of family and child that was integrated in the kindergarten, in parenting skills, in protection and social assistance offered by NGOs) solved most of the cases that were included in the study. The intervention programs that were elaborated supported volunteers in their activities with children assisted by the foundation. Education of children and parents coming from socially disadvantaged areas remains a constant concern for civil society, for local community leaders, teachers and those who harmonize legislation in force.

BIBLIOGRAPHY:

1. Chelcea, S. (2007). *Methodology of Scientific Research* Bucharest: Economic Publishing House.
2. Iucu R, Manolescu M. (2001). *Pedagogy*. Publishing House of D. Bolintineanu Foundation.
3. Jinga I, Istrate A. (2001). *Pedagogy Handbook*. All Publishing House.
4. Manolescu, M. (2010). *Theory and Methodology of Evaluation* Bucharest: University Publishing House.
5. Manolescu, M. (2010). *Pedagogy of Competencies - an Integrative Vision on Education* Bucharest: R.C.R. Editorial Publishing House.
6. Neacsu, I. (1978). *Motivation and Learning*: Didactic and Pedagogical Publishing House.
7. Neacsu, I. (1990). *Methods and Techniques for Effective Learning*: Military Publishing House.
8. Neacsu, I. (1999). *Training and Learning*. Bucharest: Didactic and Pedagogical Publishing House.
9. Paun E, Iucu R. (2002). *Pre-school Education in Romania*.
10. Potolea, D., Paun E. Coord. (2002). *Pedagogy*. Iași: Polirom Publishing House.
11. Șchiopu, U. (2001). *Child Psychology*. Bucharest: Didactic and Pedagogical Publishing House.

Motivations for university teachers' language awareness

Malika JMILA¹

Abstract

This paper exposes the various ways in which teachers' language awareness relates to their pedagogical practices in the classroom, with specific reference to the teaching of Grammar in English departments. Given that Grammar at the university is taught as both a language course and content course, the university language teacher is supposed to master both communicative language and the metalanguage required in delivering their teaching duties. In education science this is referred to as Teacher Language Awareness (TLA) as outlined in Cenoz et. al (2017). As this concept has become a hot topic of educational enquiry, a number of attempts have been made by practitioners, theorists, and researchers to characterize how language awareness affects teachers' behavior. This recent interest has attracted the attention of quite a few researchers (e.g., Cenoz et. al 2017, Andrews, 2007; Berry, 2014; Borg, 2011; and Svalberg, 2007, 2012) to further investigate TLA. This paper offers an overview of the effects of TLA on pedagogical practices, and identifies various potential influences on the operation of teachers' metalinguistic awareness. The paper concludes with recommendations as to how university teachers could develop such awareness.

Keywords: applied linguistics, language courses, teachers' metalinguistic awareness, teaching-research interface

INTRODUCTION

Since applied linguistics is interdisciplinary, the applied linguist is expected to know a little about many related areas, not only of language, but also of linguistics, philosophy and sociology, to name but a few. This does not mean that they need to develop the in-depth knowledge of the specialist so much as the ability to filter out ideas relevant to their teaching concerns. While this may not be a requirement for language teachers at the primary and secondary schools, such multidisciplinary profile applies not just to the discipline as a whole but also to the

individual teaching practitioners at the university.

University language teachers operate as applied linguists affiliated to a research-driven institution (i.e. the university) partly because they are teachers (practitioners) assigned language classes to teach, where teaching involves planning, designing teaching material, delivering and evaluating the outcome against their own teaching, and partly because they respond to problems that they encounter (as language teachers) through research (as applied linguists). After all, in the Moroccan context, they are branded as "instructors-researchers" and

¹ Ibn Tofayl University, MOROCCO

they are affiliated to a research institution; hence they are required to raise questions and try to answer them with regard to foreign language teaching and acquisition.

In this article, attempt will be made to expose the importance of a concept that captures the relevance of this fact with reference to the teaching of language courses, namely Teacher's Language Awareness (also called Teacher's Linguistic Awareness and Teacher's Metalanguage Awareness).

Teacher's Linguistic Awareness

Given that Grammar at the university is taught as both a language course (Semester 1) and content course (Semester 3), the university language teacher should master both the language and the metalanguage (metacognition) required in delivering their teaching duties. In education science this is referred to as Teacher Language Awareness (TLA) as outlined in Cenoz (2017). As this concept has become a hot topic of educational enquiry, a number of attempts have been made by practitioners, theorists, and researchers to characterize how language awareness affects teachers' behavior. This recent interest has attracted the attention of quite a few researchers to further investigate TLA (e.g., Cenoz 2017, Andrews, 2007; Berry, 2013; Borg, 2011; and Svalberg, 2012).

TLA is a sub-field of teacher knowledge which explores the teachers' knowledge about language systems. Andrews (1999: 163) argues that not only implicit and explicit language knowledge constitutes a prerequisite for a particular language teacher

but she also needs to "reflect upon that knowledge and ability, and upon her knowledge of the underlying systems of the language, in order to ensure that her students receive maximally useful input for learning". Thornburry (1997) provides a thorough definition of the concept which is more relevant to TLA in L2 education: "the knowledge that teachers have of the underlying systems of the language that enables them to teach effectively" (p.10). This view, accordingly, suggests that TLA is essentially concerned with subject-matter knowledge and its impact upon teaching. The definition further implies that the relationship between teachers' subject-matter knowledge and their classroom teaching tend to be a complex one and that mere subject-matter knowledge cannot guarantee the effective and successful application of TLA in pedagogy (Andrews, 2007). Wright (2002), furthermore, argues that "a linguistically aware teacher not only understands how language works, but understands the student's struggle with language and is sensitive to errors and other interlanguage features" (p. 115). In the same vein, Andrews (2003) argues that the TLA has a number of defining characteristics: a) TLA involves both knowledge of subject-matter (knowledge about language) and language proficiency (knowledge of language); 2) the language awareness of the teacher is metacognitive in nature. It involves an extra cognitive aspect of reflections upon both knowledge of language and knowledge about language, and 3) TLA embraces an awareness of language from the learners' perspective and their developing interlanguage and an awareness of the degree to which the

language content of lessons cause difficulties for learners.

Let's break down this with regard to the teacher. A language aware teacher is:

- A user of the language they teach
- An analyzer of the language they teach
- Pedagogically competent to teach that language

The second and third characteristics above require the metalanguage and metacognition that enables the teacher to show TLA. For the sake of clarification, let me give a couple of examples from the published literature and from my own experience:

Andrews (2001) reports a student asking his English teacher in Hong Kong "Miss Wong, why do we have to use the passive voice in our daily life?" and the teacher did not know how to handle that student's questions, due to her inadequate TLA. While teaching the rule of passive formation is quite easy and students can quickly master it, reflective questions like the one asked by this student requires the teacher to be well-versed in pragmatics, rhetoric, text linguistics and discourse analysis to answer his question.

I had my first year students asking me the following questions:

"Why is (a) correct and (b) incorrect in the pairs below?"

- (a) Why do you think she left early?
- (b) *Why do you think did she leave early?
- (a) Who do you think killed Bill?

(b) *Who do you think that killed Bill?

These examples may be solved by prescriptive answers such as : "If you have a complex sentence, then invert only the first clause." And " After question formation, remove that after the infinitive". However, answers like these do not encourage students to develop their critical thinking, nor do they encourage teachers to analyze the language that they are teaching or reflect on the adequate pedagogical means to facilitate learning, along the following lines:

- Students would find it difficult to reflect on their own learning
- Students would find it difficult to draw conclusions on their way of learning the language
- Students would find it difficult to consciously use and evaluate different learning approaches to upgrade their own learning
- Teachers would find it difficult to develop sensitivity to interlanguage features and include them in their lesson plan and teaching activities.

Given the nature of the courses they teach and their professional position, university teachers in Morocco deal with both implicit and explicit knowledge of language. Implicit knowledge is procedural, is held unconsciously and can only be verbalized if it is made explicit. It is accessed rapidly and easily and thus is available for use in rapid, fluent communication. In the view of most researchers, competence in an L2 is primarily a matter of implicit knowledge. Explicit knowledge 'is the declarative knowledge of the phonological, lexical,

grammatical and pragmatic features of an L2 together with the metalanguage for labeling such knowledge (Ellis 2005). It is held consciously, is learnable and verbalizable and is typically accessed through controlled processing when learners experience some kind of linguistic difficulty in the use of the L2. Therefore, university teachers are supposed to strike a balance between explicit knowledge as analyzed knowledge and as metalingual explanation. This is because the former entails a conscious awareness of how a structural feature works while the latter consists of knowledge of grammatical metalanguage and the ability to understand explanations of rules. This, in turn, can only be achieved if the teacher is engaged in research to develop the required awareness that would help them carry off their teaching duties properly.

It is true that the value in teaching explicit knowledge of grammar has been and remains today one of the most controversial issues in language pedagogy. However, it seems to me that this holds true for language teaching at levels lower than the university. Many questions in this regard could be asked at the primary and secondary school levels such as to the value of teaching explicit knowledge, such as: “Is explicit knowledge of any value in itself? Is explicit knowledge of value in facilitating the development of implicit knowledge? Ellis (2005) showed that learners’ grammatical accuracy improved significantly if they had time for planning while performing a narrative task, a result most readily explained in terms of their accessing explicit knowledge. However, it is a fact of life that some of the courses taught at the Moroccan university

focus mainly on teaching explicit knowledge (Grammar 1 and Grammar 3). Such explicit knowledge is useful in teaching courses related to the description of language, such as Grammar 3, and contributes directly to enhancing teachers’ linguistic awareness. Again, such awareness can only be developed in university teachers if they engage in addressing language acquisition issues raised in published literature, chief of which is UG-based research.

To the extent that this assumption is valid, making university teachers linguistically aware would equip them with the underlying systems of that language and, consequently, enable them to teach effectively. As White and Ranta (2002) argues, TLA is more than simply awareness-raising; it is a process that aims to create and develop connections between subject-matter knowledge and classroom activity. It is safe to argue that not only such awareness is a strategy to make teachers reflective about language but also TLA should be a principle goal that university teachers should seek. Within this setting, UG- based accounts are worth exploring by university teachers. This is because this move would have a direct impact on university teachers’ linguistic awareness. This amounts to saying that linguistically-aware university teachers not only understand the underlying system of the language they are teaching, and enables them to become reflective language users, but they can also inspire their students as to the areas of language acquisition that need more research.

Having argued that TLA is a necessary requirement for university language

teachers, a legitimate question that should be asked at this point is how university teachers can develop such awareness. Following Borg (2013), this could be pursued in many ways, all of which relate to research in second language acquisition. Firstly, the best way to develop awareness is to keep the course material current through research, for the material to be updated and so that it reflects current understanding of second language acquisition. The more the university teacher develops the amount of background knowledge, the more they can participate in the creation of knowledge. Research into UG-based accounts of language acquisition would enable language teachers to understand, describe and explain the various aspects of language learning encountered in the classroom.

Teaching the subject of Grammar seems to be one of the most efficient ways to become involved in the subject matter of language acquisition, since the process of explaining concepts to students can only be successful if the understanding of the teachers themselves is adequate enough. The process of building understanding in a particular area allows us to develop an advanced understanding of the paradigms and theories that currently exist, and how those paradigms and the existing knowledge base might be extended (or amended). Teaching an advanced class of grammar is also a way to enhance research in a department of English. If the university teacher is engaged in research as an applied linguist, they would drive their students to develop interest in topics that require more research to be conducted in the future.

As applied linguists carrying off their duties in a research-driven institution, university teachers may discover that existing explanations or theories of second language acquisition are not adequate enough. According to Thomas Kuhn (1962), research breakthroughs often occur when old paradigms are discarded or challenged, thus changing our way of thinking about problems completely. New paradigms begin with the need to explain or treat facts or situations that existing paradigms fail to handle adequately. As instructors, when we attempt to explain various L2 facts or situations to students, we sometimes find it difficult to explain why some aspects of language are the way they are. That is, our attempts to explain may reveal instances that are not handled or explained well by current paradigms, thus indicating the need to develop new theories and paradigms. This can only come to fruition if the teacher is fully engaged in research on the subject matter that they are teaching, namely the possible underlying systems influencing second language acquisition.

As instructors, university teachers are called upon to strive to think about the big picture of language acquisition, and why a student should care about a particular research result, theory, or concept many years after they have left the classroom and received their degree. This exercise of thinking about broader implications can make classroom language teaching material more intriguing to students, some of whom may in the future specialize in the particular field we happen to be teaching. The point is that university teachers should also bear in mind that their awareness should be transferred to the potential students who would later serve as

teachers, syllabus designers and L2 researchers in the future. That is, foreign language students at the university should be provided with cogent evidence as to why the problems we are addressing in the classroom have broad impact on language teaching and learning, and they are worth researching. Explaining to a classroom of students why a particular topic matters is one of the most useful ways to ensure continuity of second language acquisition research at the university. Again, this can only be achieved if university teachers work on developing the linguistic awareness outlined above.

Now what?

Having argued that TLA is a necessary component for successful teaching of grammar, university teachers, regardless of their background, can develop it through the following:

- Online networks of communication could allow teachers (in-service) to interact electronically with each other about language-related issues.

- A good deal of coordination time should be devoted to TLA, and how it is reflected in teaching methodology, teaching material and lesson plans
- TLA is such an under-investigated area and involves many topics that university teachers can research such as the following:
 - a) the role of subject-matter knowledge in instruction, what it is that L2 teachers need to know about language in general and the target language in particular in order to teach, and the amount and type of subject-matter knowledge needed to teach

different levels of learner.

- b) The relationship between teacher's cognition, classroom practice and learning.
- c) The relationship between the declarative and procedural dimensions of TLA, and between TLA and general teaching competence
- d) How TLA might best be developed, both the declarative dimension and, more especially, the procedural dimension
- e) Factors affecting the impact of TLA upon pedagogical practice, including the teacher's willingness to "engage" with language-related issues and teacher confidence

Doing research in these area would make our practice the focus for research and informed by research as well. Creating such a bridge between research and practice can only serve to strengthen the professionalization of Grammar teachers at the university level (Jmila 1993, 2015).

Future prospects

In the light of the foregoing discussion, there is a pressing need for university teachers in the departments of English in Morocco to systematically combine teaching and research as two parallel activities, though they sound like opposing forces. Doing research properly requires devoting considerable time to academic inquiry, publication, and presentation at conferences. However, teaching is assumed to be our primary obligations as faculty members in Morocco. Nonetheless, striking a balance between the two is certainly

doable, if some conditions are met, as can be seen along the following lines.

On the face of it, teaching and research seem to be mutually exclusive; but a closer look would reveal that they involve many obvious similarities that could be exploited by university teachers. Presenting a paper at a conference, delivering a seminar or conducting a workshop require more or less the same skills as delivering an applied linguistics lecture or teaching a grammar class. In both endeavors, you need the skill of preparing material, presenting it effectively, and reacting to the questions of the audience. Secondly, designing a new course description and teaching material uses many of the same skills as putting together a literature review or research proposal. Therefore, university teachers do not need any magical talents or independent skills to do research and carry off their teaching duties.

Secondly, the efforts invested in teaching and research result in the same developmental outcomes, as they both help the teacher develop insights into their area of interest, refine their communication skills, and draw on their capacity to select and organize content in a meaningful fashion. This goal is more easily achieved if the teacher carries off research in the same area of their teaching (e.g. teaching grammar and doing research on the teaching methodology of grammar).

Thirdly, since teaching and doing research in the same field require similar skills, it follows that that improvement and advancement in one feeds back into improvement and advancement in the other. The more research I perform on, say, grammar teaching methods, the more I improve my teaching style, which will positively impact the teaching/learning outcomes in my classes.

REFERENCES

- Andrews, S. J. (1999). Why do L2 teachers need to know about language? Teacher metalinguistic awareness and input for learning. *Language and Education* 13 (3), pp.161-177.
- Andrews, S. J. (2001). The Language Awareness of the L2 Teacher: Its Impact Upon Pedagogical Practice. *Language Awareness*. Vol. 10 (2-3).
- Andrews, S. J. (2003). Teacher language awareness and the professional knowledge base of the L2 teacher. *Language Awareness*, 12 (2), pp. 81-95.
- Andrews, S. J. (2006). The evolution of teachers' language awareness. *Language Awareness*, 15 (1), pp. 1-19.
- Andrews, S. J. (2007). *Teacher language awareness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berry, R. (2004). Awareness of metalanguage. *Language Awareness* 13 (1), pp. 1-16.

- Berry, R. (2014). Investigating language awareness: The role of terminology. In A. Łyda and K. Szczesniak (Ed.), *Awareness in Action, Second Language Learning and Teaching*, pp. 21-33. Switzerland: Springer International Publishing.
- Borg, S. (2011). The impact of in-service teacher education on language teachers' beliefs. *System*, 39, pp.370-380.
- Borg, S. (2013). *Teacher Research in Language Teaching: A Critical Analysis*. Cambridge: CUP.
- Cenoz, D. (2017). *Language Awareness and Multilingualism*. New York: Springer.
- Ellis, R. (2005). *Instructed Second Language Acquisition: A Literature Review*. Publications of the Ministry of Education: Auckland.
- Jmila, M. (1993). Pro-drop parameter: the case of Moroccan learners of English. Unpublished MA thesis. University of Essex: Colchester.
- Jmila, M. (2015). On Universal Grammar in L1 and L2 . *Arab World English Journal*. Volume 6, pp. 204 – 218.
- Kuhn, T. S. (1962). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: Chicago University Press.
- Svalberg, A. (2007). Language awareness and language learning. *Language Teaching*, 40 (4), pp. 287–308.
- Svalberg A. (2012). Language awareness in language learning and teaching: A research agenda. *Language Teaching*, 45, pp. 376-388.
- Thornbury, S. (1997). *About language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- White, L. & Ranta, L. (2002). Examining the interface between metalinguistic task performance and oral production in a second language. *Language Awareness*, 11 (4), pp. 259-290.
- Wright, T. (2002) Doing language awareness: Issues for language study in language teacher education', in H. Trappes-Lomax & G. Ferguson (Eds.), *Language in Language Teacher Education*. Amsterdam: John Benjamins.

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

V

Tarık Buğra'nın “Buhran” Hikâyesindeki Eksilti Unsurları Üzerine Bir İnceleme

Dr. Öğr. Üye. Melahat ARIKLI¹

Öğr. Gör. Süleyman AKSU²

Öz

Dilde en az kelime kullanımı kuralı çerçevesinde bir sözcüğün, söz grubunun ya da cümlelerin herhangi bir ögesinin karışıklık yaratmayacağı zamanda cümleden çıkarılmasına, eksilti denir (Özmen, 1996).

Eksiltiye ihtiyaç duymamızın nedeni, az sözle öz bilgi vermek istememizdir. Bunun için gereksiz yere sözü uzatmaktan ve tekrarlardan kaçınırız. Eksilti, dilin kendine özgün yapısına bağlı meydana gelen bir ilişkidir. Eksilti iki şekilde gerçekleşir; hem anlam, hem de yapı boyutu vardır. Göndericinin alıcıya gönderdiği mesajı eksiksiz vermesi, söylediği sözün anlaşılması anlamsal boyutu; cümle içerisindeki herhangi bir yapının düşürülmesi ise yapı boyutuyla ilgilidir.

Halliday ve Hasan (1976) eksiltiyi, “metin bünyesinde yazılmamasına rağmen, metnin içyapısından anlaşılan öbek” olarak tanımlamışlardır. Günay (2003) ise, “anlam değişikliğine imkân vermeden cümle içerisinde kullanılan kimi sözcükleri silme veya yokluğu anlam darlığına, değişikliğine sebebiyet vermeyecek kelimeleri silme” biçiminde tanımlar. Vardar (2002) ise, “normal şartlardaki biçimine kıyasla bazı öğeleri eksiltme; ancak bu eksiltme anlamayı aksatmayan bir eksiltmedir” şeklinde bir tanım getirmiştir.

Atasözleri ve deyimler kalıplaşan eksiltili yapılardır. Eksilti, ne bir dil hatası, ne de metin içerisinde aniden gerçekleşen bir olaydır. Yüzeyde bilinçli olarak yapılan kelime silme işidir. Metin ya da tümce içinden bir unsurun silinmesi, eksilti yapılması ile cümlelerin bağlam içerisindeki anlaşılması zorlaşmaz. Eksiltiyi, elipsis bağlamsal bir yapı içerisinde düşünmeli; Örneğin evin önünden geçen simitçiye “lütfen iki adet” diye seslendiğimiz zaman, bizim seslenişimize simit satıcısının tepkisi eksilti kullanımını göstermektedir.

Bu çalışmada “Tarık Buğra'nın Buhran Hikâyesindeki Eksilti Unsurları Üzerine Bir İnceleme” yapılmıştır. Tarık Buğra'nın Buhran adlı öykü kitabındaki bağdaşıklık sağlayan unsurlar; bu unsurların metin oluşumundaki yeri, hikâyelerdeki eksiltili kullanımlar ve eksiltiyi sağlayan unsurlar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağdaşıklık, Buhran, Eksilti.

GİRİŞ

Buhran Hikâyesinin Özeti

Buhran'da evli bir kahramanın başkasına karşı hissiyatı gibi sıradan olayların kahramanların iç dünyasına yönelmelerini sağladığını anlatır. Kahraman rutin

¹ Dr. Öğr. Üye. , Kıbrıs İlim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, KKTC

² Öğr. Gör., Girne Amerikan Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KKTC

hayatından sıkılmış; kendi iç dünyasını sorgulamaktadır. Ailesini çok sevmekte, onları fazlasıyla önemsemektedir. Çocuklarının geleceğini her şeyden çok düşünmesi, ekonomi- gelecek kaygısı çerçevesinde onu bir buhrana itmektedir (Buğra, 2011).

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Tarık Buğra'nın edebi kişiliğini, hikâyeciliğini, dili kullanışını kendi kaleminden çıkan kelimeleri irdeleyerek tespit etmek, hikâyelerindeki içyapı unsurlarını –bağdaşıklık öğelerini- anlamak ve hikâyelerindeki edebi dili, onun dil anlayışını bağdaşıklık çerçevesinde açıklamak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın hareket noktası metin dilbilimdir. Metin dilbilimden yola çıkarak öykünün dilini incelemek; öyküyü yapı, içerik ve bildirişim bağlamında irdelemek; metnin oluşumunu sağlayan bağdaşıklık unsurlarını tespit etmek ve Buğra'nın hikâyelerindeki süper cümleleri bağdaşık ilkesi doğrultusunda incelemektir.

Problem Cümlesi

Bir kurmaca formu olan hikâyede anlatabilirliği oluşturma bağlamında metinsellik ne denli önem arz etmektedir, Buğra'nın “Buhran” adlı hikâyeye kitabındaki metinler bu bütünleşikliğe göre mi kuvvetlendirilmiştir?

Araştırma Modeli

Bu çalışmada; Tarık Buğra'nın hikâyelerinde kullandığı dil ve metin oluşumu nitel araştırma yöntemiyle incelenmeye çalışılmıştır. Hikâyeler dil ve üslup açısından incelenmiş, Buğra'nın

hikâyelerine süper cümle incelemesi yapılmıştır.

Örneklem Yöntemi

Bu araştırmanın önemini 1918- 1994 yıllarında yaşayan Tarık Buğra'nın “Yarın Diye Bir Şey Yoktur” adlı hikâyeye kitabının Ötüken Yayınevi'nden çıkan on dördüncü baskısı alınarak hikâyelerin tamamı okunmuştur. Tarık Buğra'nın Yarın Diye Bir Şey Yoktur adlı hikâyeye kitabındaki tüm hikâyeler metin dilbilimsel ve bağdaşıklık ilkesi doğrultusunda incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmamıza konu olan hikâyeye kitabının orijinali elimizde mevcut olup, araştırma sırasında Tarık Buğra ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmalar da incelenmiştir.

BULGU ve YORUMLAR

1) Metinsellik Üzerine

Bir araya getirilmiş cümlelerin anlamlı bir bütün; metin oluşturabilmesi için, Beaugrande ve Dressler (1981), metni meydana getiren cümle yığınlarının kendi içinde “ Bağdaşıklık, bağlaşıklık, amaç, kabul edilme düzeyi, durumsallık, bilgisellik ve metinsellik” ölçütlerini özünde taşımaları ve sınırları çizilmiş, süreç içerisinde oluşan sözlü ya da yazılı bir ürün olmalıdır. Bağdaşıklık ve bağlaşıklık en belirgin ölçütlerdir. Bu iki öğe metin odaklıdır, diğer öğeler daha çok bağlam merkezlidir. Bir metne metin diyebilmemiz için, metnin kendi içinde dilsel bir bütünlük taşıması ve tümcelerde bildirişim olmalıdır.

2) Bağdaşıklık

Bağdaşıklık, metnin içyapısında, anlam dünyasında ortaya çıkan anlamsal bağlarla çözümlenir. Soyut bir yapıdır. Metnin semantik yapısını bize gösteren bu yapı, metnin içyapısındaki algılayabildiklerimizden ve yorumlardan oluşur.

3) Bağlaşıklık

Bağlaşıklık, metnin dış dünyasıyla ilgilidir. Metnin dış yapısında meydana gelen dilbilgisel oluşumları inceler. Metni oluşturan tümceler, sözcükleri, sözdizimini vs. dilsel bir bütünlük meydana getirecek şekilde metnin oluşumunu dil özelliklerinin bütünüdür.

4) “Buhran” Hikâyesi ve Bağdaşıklık Unsurları

Günay (2003) bağdaşıklığı, yazılmış bir yazıyı metin haline getiren; metnin oluşmasını sağlayan, metin içi ilişkileri sağlayan dilsel özelliklerin bütünü olarak tanımlar. Halliday ve Hasan (1976)’a göre bağdaşıklık, metnin içerisindeki herhangi bir ögeyi algılama, anlamlandırma ve açıklama işlemini başka bir ögeye bağlamadır, metnin bütünlüğünü oluşturan parça birimler arasında kurulan anlam bağıdır.

Bağdaşıklık ile ilgili yapılmış ilk çalışma Halliday ve Hasan (1976)’ın “Cohesion in English” isimli eseridir. Halliday ve Hasan, bu eserlerinde metinde bağdaşıklığı sağlayan unsurlar üzerine bir araştırma yapmış; bağdaşıklığı sağlayan unsurları tespit etmiştir;

1. Gönderim (reference)
2. Değiştirim (substitution)
3. Eksilti (ellipsis)
4. Bağlam (conjunction)

5. Kelime bağdaşıklığı (lexical cohesion) olarak belirtmişlerdir (Halliday ve Hasan, 1976).

Eksilti (Ellipsis) ve Eksiltili Kullanımlar

Dilde en az kelime kullanımı kuralı çerçevesinde, bir sözcüğün, söz grubunun ya da cümlelerin herhangi bir ögesinin karışıklık yaratmayacağı zamanda cümleden çıkarılmasına, eksiltilmesine denir (Özmen, 1996).

Eksiltiye ihtiyaç duymamızın nedeni, az sözle öz bilgi vermek istememizdir. Bunun için gereksiz yere sözü uzatmaktan ve tekrarlardan kaçınılır. Eksilti, dilin kendine özgün yapısına bağlı meydana gelen bir ilişkidir. Eksilti 2 şekilde gerçekleşir; hem anlam hem de yapı boyutu vardır. Göndericinin alıcıya gönderdiği mesajı eksiksiz vermesi, söylediği sözün anlaşılması anlamsal boyutu; cümle içerisindeki herhangi bir yapının düşürülmesi ise yapı boyutuyla ilgilidir.

Halliday ve Hasan (1976) eksiltiyi, “metin bünyesinde yazılmamasına rağmen, metnin içyapısından anlaşılan öbek” olarak tanımlamışlardır. Günay (2003) ise, “anlam değişikliğine imkân vermeden cümle içerisinde kullanılan kimi sözcükleri silme veya yokluğu anlam darlığına, değişikliğine sebebiyet vermeyecek kelimeleri silme” biçiminde tanımlar. Vardar (2002) ise, “normal şartlardaki biçimine kıyasla bazı öğeleri eksiltme; ancak bu eksiltme anlamayı aksatmayan bir eksiltmedir” şeklinde bir tanım getirmiştir.

Türkçedeki eksilti ile ilgili detaylı çalışmalar yapan Külebi (1990)’ye göre ise, dildeki gereksiz tekrarlamalardan uzak durmadır. Eksilti; metin düzeyinde, cümle

düzeyinde, üslup özelliğine bağlı ve kullanım bilim özelliğine bağlı olarak 4 farklı şekilde oluşur. Metnin bağdaşıklık ilişkilerini sağlamasına yardımcı olan eksilteler, “metin düzeyinde var olan eksilteler” olarak kabul görmüştür. Eksiltelerde, eksik öge, metin içerisinde farklı bir cümlede karşımıza çıkar. Bu özellik metne bağdaşıklık kazandırır.

Eksiltiyi, anlatımı kısaltmak, dilde tutarlılığı sağlamak için gerçekleştirilen bir dil olayı olarak belirten Uç (1978), eksiltelerin yazı diline sonraları girdiğini belirtmektedir. Atasözleri ve deyimler kalıplaşan eksilteli yapılardır. Eksilti, ne bir dil hatası ne de metin içerisinde aniden gerçekleşen bir olaydır. Yüzeyde bilinçli olarak yapılan kelime silme işidir. Metin ya da tümce içinden bir unsurun silinmesi, eksilti yapılması ile cümlelerin bağlam içerisindeki anlaşılması zorlaşmaz (Günay, 2003).

Üstünova (1999), eksiltelerin okuyucu tarafından tamamlama sürecini şu şekilde açıklar: “Eksilteli yapı farklı birkaç aşamada doldurulabilmektedir. Öncelikle okuyucu ya da dinleyici okuduğu metni, dinlediği iletiyi algılamaya, daha sonra ise anlamlandırmaya çalışmaktadır. Daha sonra ise gönderimler yaparak boşlukları doldurmaya, derin yapıyı eksiksiz bir biçimde anlamaya ve anlatmaya çalışmaktır.”

Eksilti ve değiştirim karıştırılmamalıdır; değiştirimde, metinden ya da cümleden çıkardığımız söz ya da sözcük yerine başka bir sözcük geçerken, eksiltide böyle bir durum söz konusu değildir. O halde Halliday ve Hasan (1976)’ın da belirttiği üzere eksiltiyi “sıfır değiştirim” şeklinde tanımlanabilir.

Eksiltiyi, elipsis bağlamsal bir yapı içerisinde düşünmeli; Örneğin evin önünden geçen simitçiye “lütfen iki adet” diye seslendiğimiz zaman, bizim seslenişimize simit satıcısının tepkisi eksilti kullanımını göstermektedir.

Divan Edebiyatı’nda “hazf” sanatı olarak da bildiğimiz eksilti, Türkçe Sözlükte: “hazf etmek sözüne karşılık olarak, gidermek, eksiltmek ve çıkarmak” gibi anlamları karşılamaktadır. Bilgegil (1989), “Edebiyat Bilgi ve Teorileri” adlı kitabında yüklemi anlatırken şu düşüncelere yer vermiştir: “Yüklem dururken, yüklem hıfzından söz eden Bilgegil, yüklem kimi durumlarda söylenmediğini, bu duruma da yüklem hıfzı denildiğini belirtmiştir. O halde kaldırılan şey sadece yüklem hıfzıdır; yüklem anlamı içerikte, cümle yapısında mevcuttur” şeklinde eksiltiyi açıklamıştır.

Buhran Hikâyesindeki Eksilti Unsurları

“Saat altıya gelmek üzere... Ceza hakemi geciktiğim için artık kızmaya başlamıştır. O, beni her akşam bu sıralarda dört gözle bekler. Eskiden, yani bir hafta öncesine kadar ben de onun peşini bırakmazdım. Piket oynardık; bir parti bir paket Yenice sigarası... (için piket oynardık) (B/s.31)

“Baba, sen misin? Evet, (benim) dedim.” (B/s. 32)

“Bu gezinti onu coşturmuştu; sık sık beni öpüyor ve boyuna anlatıyordu. Sonra annesi geldi; (annesi) elbiselerini değiştirmişti. (B/s. 33)

“Akşama ne yemek var (karıcığım)? Öğleden köfte kaldı (kocacığım), bir de pilav yapıveririm; salata mı istersin, ayran mı (istersin)? Canım ne salata (istiyordu), ne ayran istiyordu; benim istediğim şöyle

adamakıllı bir münakaşa çıkarmaktı.” (B/s. 34)

“Radyoyu açayım mı? dedi. Sen bilirsin, (aç istersen) dedim.” (B/s. 36)

“Yemekte: Eğer, dedi, bu surat gidecekse, sana bir kadeh rakı veririm; hatta iki kadeh (veririm)...” (B/s.37)

“Gel, dedi; böyle çok güzel. Gittim, (onun) yanına oturdum. Başını omzuma dayadı. Susuyorduk. Hurrem, dedim. Efendim (dedi). Beş on gün için şehre, ağabeyine gitsek... Ne zaman gideceğiz (şehre)? Yarın (gideceğiz). (B/s. 37)

“Sen, dedim; Ömer’in (annesi), Ayla’nın annesi, benim karımsın. Başını tekrar omzuma dayadı. En çok hangisini seversin? Diye sordum. Seni, (severim) dedi. Ben de seni (severim) dedim.” (B/s. 39)

“Ertesi gün bir hayli borçlandım: bir çay takımı aldım, perdelikler aldım, su bardakları aldım ve ceza hâkimine bir defa (yenildim), bir defa daha (yenildim), bir defa daha (yenildim), tam üç defa pikette yenildim.” (B/s. 40)

SONUÇ

Metin incelemesi kurumsal temele dayanan bir çalışmadır. Metin dilbilim, bir metin inceleme yöntemidir. Bu yöneme göre; metinlerin yüzey yapısında ‘bağlaşik’, derin yapısında ‘bağdaşik’ olmalıdır; metinlerin üretilme ‘amaçlarının’ olması gerektiğini, ‘kabul edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık ve metinlerarasılık’ özelliklerini taşımalıdır.

Buğra, az söz ile daha çok şey anlatmak ve tekrara düşmemek için eksiltili ifadeleri sıkça kullanmıştır. Hikâyede yer alan eksiltili ifadeler, anlamı aksatmayacak şekilde, okuyucuya sezme ve yorumlama imkânı sağlamakta, aynı zamanda cümleler arası ilişki kurmaya da yardımcı olmaktadır. İlk cümlede ya da takip eden sonraki cümlelerin birisinde yer alan açık özne veya yüklem, yüzey yapıda yer aldığı için eksiltilmiştir.

Sonuç olarak “Buhran” hikâyesinin anlam dünyasında derin yapıda var olan ancak yüzeysel yapıda söylenmeyen eksiltili ifadelerin çeşitliliği ve çokluğu dikkat çekicidir.

KAYNAKÇA

- Beaugrande, R. ve Dressler, W. U. (1981). *Introduction to Text Linguistics*, Longman, London and New York, s. 15.
- Bilgegil, M. K. (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Buğra, T. (2011). *Yarın Diye Bir Şey Yoktur*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 14. Baskı.
- Günay, D. (2003). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Günay, D. (2004). *Dil ve İletişim*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.

Halliday, M. A. K. ve Hasan R. (1976). *Cohesion in English*. Longman, London.

Külebi, O. (1990). *Türkçede Eksilti Tümceleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1-2, s.117-137.

Türk Dil Kurumu; Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: TDK Yayınları.

Uç, T. (1978). *Düşüm (Ellipsis) Olayı ve Türkçedeki Kimi Örnekler*. Ankara: TDK Yayınları, Ömer Asım Aksoy Armağanı, s.259- 272.

Vardar, B. (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Vardar, B. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

The Place of Pronunciation Spelling in Foreign Language Teacher Education

Mehmet DEMİREZEN¹

Abstract

Pronunciation spelling, otherwise called *relaxed pronunciation*, being a big part of informal speech, is a feature throughout the world's languages all over the world. Since relaxed pronunciation is nothing more than spelled-out approximations of speech, the written forms of words with relaxed pronunciation look strange, and may be considered totally unacceptable, **egregiously** wrong, or somewhere in between. English speakers use informal speech every day since it is practically a way of life. Being in line with Zipf's Law and Principle of Least Effort (PLE), relaxed pronunciation both in [American and British English](#) is a commonly written indication of relaxed pronunciation in written forms where applicable. Such words as *coulda* (*could have*), *woulda* (*would have*), *shoulda* (*should have*), *musta* (*must have*), *oughta* (*ought to*), *wanna* (*want to*), *gonna* (*going to*), *tryna* (*trying to*), *didja* (*did you*), *d'ya* (*do you*), *doncha* (*don't you*), *gotcha* (*got you*), *getcha* (*get you*), and *wouldja* (*would you*) show up in modern films, music, internet chat and colloquial English used by native speakers. In this research, the relationship of relaxed pronunciation will be compared to contractions and its connections to Zipf's Law and Principle of Least Effort will be analyzed.

Keywords: Zipf's Law, Principle of least effort, relaxed pronunciation, pronunciation spelling, contractions

INTRODUCTION

Pronunciation spelling is a case of relaxed pronunciation in which syllables of certain commonly used words, word groups, clauses, or even sentences are slurred together and create a reduction in the structure of words. Some shortened forms of words and phrases, such as contractions such as *are not you* → *aren't you*, *cannot* → *can't*, *we will* → *we'll*, *they are* → *they're* or *I would* → *I'd* can be considered to descend from relaxed pronunciations. In their

articulation, there is usually a little change of spelling, only the pronunciation gets to be different. Since contractions have a standard and grammatically accepted written forms, they are accepted as a formal part of English and can be used in many contexts, except on very formal speech or in formal or legal writing.

But a phrase with a relaxed pronunciation is not the same as a contraction because a contraction is formally accepted as standard usage whereas relaxed pronunciation is not

¹ Prof. Dr., Ufuk University, TURKEY

because it, being highly complex structure, houses shift of different sounds and morphological formations in it, that's why they do not have a standard written form. Here is an Example:

Do you want a beer?

Do you wanna beer?

D'you wanna beer?

D'ya wanna beer?

Ya wanna beer?

Wanna beer?

(<http://www.edu.xunta.galcentrosiesblancoa/morculledosystemfilesrelaxed+pronunciation>)

Relaxed pronunciation is not accepted as a part of standard language and is markedly informal in register. Certain relaxed pronunciations can take place only in specific grammatical contexts, the exact understanding of which can be complicated or misleading. For example, the following quotation is a typical demonstration of spelling pronunciation: "A waiter

Examples:

<u>Literally</u>	<u>Relaxed pronunciation</u>	<u>Literally</u>	<u>Relaxed pronunciation</u>
could have	→ coulda, kuda	have to	→ hafta
don't know	→ dunno	had to	→ hada
give me	→ gimme	out of	→ outta
going to	→ gonna	because	→ kuz
got to	→ gotta	and	→ n
kind of	→ kinda	pencil or pen	→ pencil r pen
let me	→ lemme	did you	→ didja
ought to	→ oughta	how is he	→ hawza
should have	→ shoulda	do you want to	→ yawanna
sort of	→ sorta	get out of	→ gedouda
want to	→ wanna	when do you	→ whendya
would have	→ woulda	in front of	→ infruna

(Adapted from http://www.davidtulga.com/ref_rp.htm; Brown, 2006: 13-25)

approaches a customer's table towards the end of the meal and says, "Ya wanna box for that?" The customer replies, "No, but I'll wrestle ya for it." (<https://www.redlinels.com/relaxed-pronunciation/>).

It must be noted that, as this quotation demonstrates, pronunciation spelling has also got humorus overtones.

The following examples represent some of the relaxed pronunciation examples:

Weak forms of words

Similarly, weak forms of words expose certain differentiations. Grammatical words or functional are words such as articles, prepositions, conjunctions, auxiliary verbs, etc. help to construct words and chunks of words that don't mean anything. Due to shift of stress, grammatical words lose their stress phoneme, and thus they are weakened to have a weak stress. The weakened form is called "weak form" as opposed to a "strong form", which is the full form of the word pronounced with primary stress. The strong form comes up when the words are

pronounced in isolation, or when they are emphasized in certain contexts. Weak forms are very often pronounced with a schwa phoneme which carries a weak stress, and sometimes a bit difficult to hear properly.

The following examples indicate certain cases of weak forms of words and can be visualized as a case of relaxed pronunciation because weak forms do not convey a primary stress which means that they are not doing the meaning carrying job in communication :

Glossary	Strong form	Weak form
am	/æm/	/m, əm/
but	/bʌt/	/bət/
and	/ænd/	/ənd/
or	/ɔː/	/ə/
some	/sʌm/	/səm/
do	/duː/	/də/
can	/kæn/	/kən/
from	/frɒm/	/frəm/

that	/ðæt/	/ðæt/
the	/ðɪ/	/ðə/
does	/dʌz/	/dəz/
at	/æt/	/ət/
was	/wæz/	/wəz/
must	/mʌst/	/məst/
of	/ɔf, ʌv/	/ə/ /əv/
have	/hæv/	/hv/ /əv/ /həv/
tell him to go	/tɛl hɪm tu: ɡou/	/tɛl həm tə ɡou/
I would and like some fish chips.	/aɪ wəd laɪk sʌm fɪʃ ənd tʃɪps/	/aɪd laɪk səm fɪʃ ən tʃɪps/

(Adapted from http://www.davidtulga.com/ref_rp.htm; Brown, 2006: 13-25)

Native speakers generally use weak forms all the time in their utterances, and almost every single sentence is full of weak forms. Even non-native English teachers very often don't even know that they exist, and thus they find them difficult to understand if they are not used to them. In addition, a great majority of ELT and ELF students learn English by using strong forms, and when they encounter the utterances with reduced vowel sounds, they may sound very unnatural or odd to them because they can find them difficult to hear and this interferes with understanding. "The students do not fully understand them" (Hill & Beebe, 1980:322-323; Avery & Ehrlich, 1992: 89; Hewings, 1993: 54).

In English, grammatical words do not carry the main content, they get weakened in conversation and connected speech due to

the rhythm of English. English is a stress-time language in which stresses occur at regular intervals: this means that primary stress phoneme generally falls on content words, such as nouns, main verbs, adjectives and adverbs. These are the words which are most important for communication of the message; in other words, they are normally stressed in connected speech. As opposed to them, the function words such as helping verbs, conjunctions, prepositions are not stressed are reduced to keep the stress pattern regular. This boils down to mean that they are uttered faster and at a lower volume than stressed syllables, during the time of which the vowel sounds lose their wholesomeness, often turning into a schwa. Another reason for the way English is pronounced makes it necessary to weaken the function words to keep the rhythm.

The weak forms of functions words are usually used in the classroom, in **everyday English conversation**, especially when speaking fast, and in connected speech.

Sentence dictations can help raise awareness of weak forms. But there are many contexts in which to speak strong forms is a must: For example;

At the end of sentence:

Where are you **from** (/fɹɔm/)?

What are you looking **at** (/æt/)?

What do you use this **for**? (/fɹɪ/)?

Who should I give a high five **to**? (/tu:/)

In the contrast situations:

I come **to** bury Caesar, not **to** praise him". (/tu:/) (/tu:/)

(Julius Caesar, Quote: Act III, Scene II).

She accepts criticism **from** anyone **but** her parents. (/fɹɔm/) (/bʌt/)

This message is **from** him, not **to** him. (/fɹɔm/) (/tu:/)

They like **her**, but **does** she like **them**? (/hɜ:/) (/dʌz/) (/ðɜm/)

Stress on opposite prepositions:

Count **from** 10 down **to** zero. (/fɹɔm/) (/tu:/)

I travel **to** and **from** New York a lot. (/tu:/) (/fɹɔm/)

I'm on duty **from** 9:00 a.m. **to** 5:00 p.m. (/fɹɔm/) (/tu:/)

Jack got back **from** the library **at** five. (/fɹɔm/) (/æt/)

Stress on the purpose of the meaning.

I do believe you. (/du:/)

Either she leaves, or I do! (/du:/)

You must get the legal certificate to have good position in the firm. (/mʌst/)

You must choose us or them, you cannot have everybody. (/mʌst/) (/ʌs/) (/ðɜm/)

**THE BASIS OF RELAXED
PRONUNCIATION**

The basis of relaxed pronunciation rests on a variety of segmental phonemes (consonants and vowels), suprasegmental phonemes

(stress, pitch, and juncture), and morphological shifts mingled with Zipf's Law and PLE. Therefore, words, chunks of words, clauses and sentences with relaxed pronunciation may not be easily grasped by the non-native speakers of English, EFL and ELT students. Research studies indicate that non-native speakers have a problem understanding or producing the features of connected speech (Bowen, 1976; Henrichsen, 1984; Brown and Hilferty, 1986a, 1986b; Kim, 1995; Kweon, 2000; Ito, 2001; and Bley-Vroman and Kweon, 2002).

English language speakers, especially North American English speakers, often use words or word groups with relaxed pronunciation and contractions. So, relaxed pronunciation examples are more common in North American English than British English. Words with relaxed pronunciation are often short form and are frequently used in speaking and in informal writing. Also, it is often used in daily English conversations and dialogues. The most confusing feature of it is that it doesn't have a fixed written form, as in:

- Do you want a book?
- Do you **wanna** book?
- **D'you** wanna book?
- **D'ya** wanna book?
- **Ya** wanna book?
- **Wanna** book?

(<https://www.learnesl.net/relaxed-pronunciation/>)

Zipf's Law and relaxed pronunciation

According to Zipf's Law, several changes are caused by an economy in pronunciation.

Speakers try to minimize their muscular effort through the innate indolence in speech or in certain common written forms since they may be 'sloppy', or lazy, which lead them to shorten their speech (Boersma, 1998). In spoken form as forms of pronunciation, "speakers want to minimise articulatory effort and hence encourage brevity and phonological reduction." (Rost, 2011: 25). According to Bolinger, 1980: 37-48), even the accents are established by means of Zipf's Law. This claim boils down to mean that in all speech performances human beings attempt to mean the purposes of their expressions in a way that minimizes the expenditure of energy within the path of least resistance by means of shortenings of words via elision, degemination, gemination, monophthongization, diphthongization, "progressive and regressive assimilation" (Demirezen, 2016: 477-598), lenition, epenthesis, vowel insertion, vowel reduction (schwa formation), consonant deletion, vowel deletion, voicing, flapping, aspiration, voicing, devoicing, gliding, liaison, ellipsis, clipping, blending, etc, which take place in pronunciation as a way of simplifying their speech. The main tendency is to bring in an *ease of* pronunciation in the utterances as the human nature desires the greatest outcome at the least amount of verbal behavior. So, contraction is definitely does not mean pronunciation spelling.

Principle of least Effort (PLE)

In 1949, the Principle of Least Effort (PLE) was proposed by George Kingsley Zipf, an American professor of philology at Harvard University, in his book titled *"Human Behavior and the Principle of Least Effort"*. Zipf (1949, p. vii) defined the principle of least effort as "the primary principle that governs our entire individual and collective behavior of all sorts, including our behavior of our language." The basic idea behind PLE is that all effort should be least in communication. As follows from PLE, "extreme displacements and extreme velocities are avoided [by the articulatory system]" (Lindblom 1981: 231). "Each individual will adopt a course of action that will involve the expenditure of "the probably least average of his work "(by definition, *least effort*)" (Zipf, 1949 [1972]: 543).

Many linguists accept the view that ease of articulation plays some role in shaping sound patterns (Harris & Lindsey 2000; Hayes, Kirchner & Steriade, 2004). On the part of the speaker, there is a tendency in human speech cavities, like oral, pharyngeal, laryngeal, and glottal cavities, to conserve energy with 'easy' sounds that require less physical effort to expend in the use and production: this is the neuromuscular motor economy of speech organs during time of articulation. For this reason, "extreme displacements and extreme velocities are avoided [by the articulatory system]" (Lindblom, 1981: 231) to save energy. Hence a lot of energy is not expended unless the situation really demands it. In this respect, assimilation, motivated by minimum effort, is a typical case of least effort indicating a smooth the transition from consonant to vowel, or vice versa by creating numerous allophones. The matter of the fact

is that PLE requires minimal use of articulators involving with less effortful articulations.

According to PLE, both the speaker and the hearer try to minimize their effort in mutual communication. In connected speech, through natural muscular inertia, since speakers tend to minimize their speech, both the speaker and the listener are inclined to minimize their articulatory efforts in communication in colloquial contexts. The speaker usually chooses the fewest words in order to communicate "rich messages" (Xiao, 2008: 34) with the listener.

Based on the PLE, economically speaking it is human nature to want the greatest outcome at the least amount of muscular endeavor. This Economy principle in speech and in written expressions is also called that of the least effort, which is pursued by human being in various activities due to the innate indolence. It aims at the maximum effect with the least input. Hence, the PLE is also recognized as Zipf's Law.

In addition, in the field of lexicology, Zipf (1949) stated that words with higher variability are more likely to significantly change in the course of language use. Also, Zipf (1949) additionally theorized that the distribution of word or the use word chunks use was due to tendency to communicate efficiently with least effort expenditure, even though precision in communication sometimes compels the speaker to expend more articulatory energy than usual. "The principle of least effort is an adequate explanation for many isolated changes, such as the reduction of *God be with you* to *good-bye*, and it probably plays an important role in most systemic changes, such as the loss

of inflections in English."(Millward and Hayes, 1996: 12). At this juncture, since relaxed articulation demonstrates all of the features of PLE and Zipf's Law, it must be counted as a typical manifestation of both of them.

AN APPLICATION: THE RECOGNITION OF PRONUNCIATION SPELLING EXPERIMENT

The following research (See Appendix, Demirezen and Peachy, 2019) examined the perception of English spelling pronunciation by 30 Turkish English instructors. 30 MA instructors who enrolled to an MA course called ELT 507 Educational Phonology and Intonation Analysis of English took place as participants at a foundation university in Ankara in 2018. Of the 30 Turkish English instructors, 25 of them were females while 5 of them were males. Their age range changed from 24 to 36. This research was conducted in the course of the teaching period of the aforementioned course.

Before the pre-test:

The 30 participants, who were the MA students at the graduate school of Social

Science in Ankara, had no idea about relaxed pronunciation or the pronunciation spelling in English. They said that they did not study about this topic in their license program. A questionnaire of 40 questions with five options was designed by the researcher. A committee of three native North American Speakers examined it and made some suggestions. This questionnaire was administrated to the participants as a pre-test in terms of one hour.

After the pre-test:

An intensive practice of 3-5 hours with the 30 participants was made in a normal classroom atmosphere. Several kinds and types of exercises were conducted in the lesson by handling, demonstrating, and discussing various types of exercises in class. Audio forms of exercises were also studied in the classroom. As it was reported in Brown & Hilferty, 1982, 1986a, 1986b, these lessons helped the students a great deal with their comprehension of natural native-speaker speech. The following examples represent the practice of the exercises some of which are adapted from http://www.davidtulga.com/ref_rp.htm:

ain't < "am not - or - is not - or - are not - or - have not - or - has not"

I **ain't** hungry.

Ain't going do any good for him.

awreddy < "already"

We have to leave **awreddy**?

Have you eaten all that food **awreddy**?

Is it five o'clock **awreddy**?

'bout < “about”

'Tis *'bout* 3 o'clock.

'Tis a book *'bout* horses.

I'll tell you all *'bout* it later.

can'tcha < “can you not”

Can'tcha get me a glass of coffee?

Can'tcha speak Spanish?

In soccer, *can'tcha* touch the ball with your hands?

canna < “cannot”

I *canna* take that class.

You *canna* go home now.

She *canna* accept your invitation.

certainly'd < “certainly had”

He *certainly'd* done that yesterday.

She *certainly'd* the feeling she'd been had.

'chiz < “which is”

'*Chiz* his home?

'*Chiz* the right car?

'*Chiz* the book that I told you about?

c'mere < “come here”

C'mere right now!

C'mere for a minute!

C'mere a bit closer and you'll be able to see better.

cnicome < “can I come”

Cnicome wit'chu?

Cnicome and talk to you tomorrow?

Cnicome later to discuss that matter later?

crect < “correct”

I've gotta *crect* some papers.

Must I *rect* all of your pronunciation errors?

The sentence is grammatically *rect*, but doesn't sound natural.

'cuz < “because”

You can't go *'cuz* you're too young.

We couldn't enjoy the day *'cuz* the weather was so awful.

Many of the exam candidates lose marks *'cuz* they do not read the questions properly.

Dat < “that”

Dat is fine.

Dat is crazy!

Dat’s it; I’m leaving.

diff'rn't < “different”

You look **diff'rn't** today.

That's **diff'rn't** than the other one.

The bookstore has a lot of **diff'rn't** books about Kemal Atatürk.

d'jyava < “did you have a”

D'jyava car last year?

D'jyava question on that issue?

D'jyava reaction to that silly question?

'drother < “I'd rather”

'Drother be watchin' a movie.

g'off < “get off”

G'off my land!

What time do you *g'off* work?

I usually *g'off* at five o'clock.

howzat < “how is that”

Howzat gonna work?

Howzat going to come true?

He sent himself a postcard for Valentine's Day, **howzat**?

'n' < “and”

We need eggs **'n'** milk.

I missed supper **'n'** I'm starving!

They have two kids, a boy **'n'** a girl.

She's gone to get some fish **'n'** chips.

n'ku < “thank you”

N'ku for the gift.

Make sure you say *n'ku* for your birthday presents.
I just want to say *n'ku* for all your help.

Pleasoy < “please enjoy”

Pleasoy the show.

Pleasoy your cruise.

Pleasoy the leisure time reading.

'salmmost < is almost

That *'salmmost* enough

Supper *'salmmost* ready.

He *'salmmost* as cold as I am.

It *'salmmost* lunchtime.

'Scuse < “excuse”

'Scuse, is this the right bus for the airport?

Oh, *'scuse*, I didn't know anyone was in here.

'Scuse, I need to get through.

A two-week period later, the same pre-test was administrated to the participants as a post-test. The collected data from pre-test and post-tests were submitted to SPSS 21. According to data analysis, in order to find out whether there was a statistically significant difference between pre-test and post-test scores of the participants' a Paired Samples T-Test was conducted assuming that the case for this sample group requires parametric tests in use. Accordingly, there was a statistically significant difference between pre-test scores ($M=6.533$, $SD=.09$), and post-test scores ($M=7.667$, $SD=.02$) $t(29) = 5.834$, $p = .000$ as can be seen in the table 1 below:

Table 1: Paired Samples T- Test

Paired Samples Test										
		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)	
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference					
					Lower	Upper				
Pair 1	Meanposttest meanpretest	-,11333	,10640	,01943	,07360	,15306	5,834	29	,000

As mentioned, the mean score of the post-test is %76 and pre-tests' is % 65. Therefore, the percentage of ascent is 11%.

According to the findings of the research, even though the participants' post-test scores were higher than their pre-test scores, a percentage of %76 would not be satisfactory for Turkish English instructors; therefore, a remedial treatment of three more hours should be conducted by taking the sampling context into consideration as the sample group consisted of the students who enrolled a Foreign Language Teaching program at Master's Degree.

In addition, it was noticed that most problematic items in this questionnaire came up to be the items with three or more components, as seen in the following examples:

Item → 13. **wannabe** /'wanə,bi/

- a) will be b) won't bite c) wanders about
d) **want to be** e) won't be

Item → 18. **theydäv** /'ðeidäv/

- a) **they did have** b) they would have c) the half day
d) **their day off** e) they didn't have

Item → 23. **whayja'ask** /wardʒə'æsk/

- a) why ask for justice b) just has been asked c) why didn't you ask
d) **why did you ask** e) we have just to ask

Item → 25. **whatchamacallit?** /'wʌtʃəmə,kəlɪt/

- a) what does it matter? b) what is my calling? c) what did you call it
d) what do you say about it? e) **what you may call it?**

Item → 28. **d'wanna?** /dəjə'wannə/

- a) Don't you want to? b) What do you want? c) Did you want it?
d) Do we want to? e) Do you want to?

Item 29. **'laftabe** /'læftəbi/

- a) all have to be b) allowed to be c) will laugh a bit
d) left at the table e) **will have to be**

35. **I ain't gonna do it** /aɪ 'ei:nt ɡənə du: ɪt/

a) I've got to do it.

b) I've not got to do it.

c) I'll have to go and do it

d) I'm going to go to it.

e) I'm not going to do it.

Apparently, the more the components of the expression with the pronunciation spelling increase, the more their recognition gets to be problematic for Turkish English teachers. The reason behind this difficulty seems to be the fact that relaxed pronunciation or pronunciation spelling harbors a great variety of sound shifts accompanied by haplology, blending, ellipsis, and clipping embedded by PLE and Ziff's Law.

CONCLUSION

PLE is also known as Zipf's Law, which is able to explain the working mechanism of relaxed pronunciation. Otherwise called pronunciation spelling, relaxed pronunciation is a typical example of PLE and Zipf's Law and is a common feature of languages all over the world as a part of informal speech. Many non-native English learners are often puzzled by the expressions that take place in relaxed pronunciation. In fact, by nature it is nothing more than spelled-out approximations of spoken English, grounded by Zipf's Law and PLE. Relaxed pronunciation is also reflected in writing in forms contractions which have standard written and spoken forms, but relaxed pronunciations do not a standardized forms neither in written or spoken forms, commonly taking place in colloquial

English, when speaking casually, in movies, in cartoons, or in comic strips. They are not exactly or totally slang, but they are a little bit of slang. They can demonstrate the dialectal background of people: this is a study called "eye dialect."

Utterances with relaxed pronunciation are not totally correct since their use is informal; therefore, they must not be used in a written exam, in a job interview, or at the court. "Like any other aspect of ESL/EFL learning, the students need to be cautioned about when and where to use the various forms of connected speech" (Brown, 2006: 20). It may be used in appropriate situations in spoken English, but still grammatically they are accepted as ungrammatical structures. That means that we do not use them in "correct or standard" speech, and we almost never use them in formal or legal writing. Many careful speakers always avoid using them in certain contexts.

The study on pronunciation by non-native English teachers and students of English is a must because it is often a major frustration for non-native English language teachers and learners. It is a way to articulate and perceive the sound structure of English to develop themselves in a professional career because there are no shortcuts to perfect English pronunciation and intonation. . "In many cases, the simple awareness of their

existence can help enormously in enabling students to better understand the language they hear” (Brown, 2006: 21). Research also indicated that the elements of connected speech can be taught to non-native speakers of English (Brown and Hilferty, 1986a, 1986b). It is very necessary to advance “oral proficiency” (Brown, 2006: 13-24). Fast English, colloquial forms, connected speech forms, can be understood by dwelling on

pronunciation spelling. Listening to authentic texts and dictation practices (Brown & Hilferty, 1982; Brown & Hilferty, 1995: 24) can help both the native and non-native speakers immensely. In fact, knowing to **use both of the strong forms and weak forms of words and relaxed pronunciation properly** can help them to **speak English more fluently**.

REFERENCES

- Bley-Vroman, R., & Kweon, S. O. (2002). *Acquisition of the constraints on wanna contraction by advanced second language learners: Universal Grammar and imperfect knowledge*. Paper presented in the University of Hawai'i Department of SLS Brownbag Series.
- Boersma, P. (1998). *Functional phonology: formalizing the interactions between articulatory and perceptual drives*. The Hague: Holland Academic Graphics.
- Bolinger, D. (1980). Accents that determine stress. In M. R. Key (Ed.), *The relationship of verbal and nonverbal communication*. (pp. 37-48). The Hague: Mouton.
- Bowen, J. D. (1976). Current research on an integrative test of English grammar. *RELJ Journal*, 7, 30-37
- Brown, J. D. & Hilferty, A. G. (1982). *The effectiveness of teaching reduced forms for listening comprehension*. Paper presented at the TESOL Convention, Honolulu, Hawai'i.
- Brown, J. D., & Hilferty, A. G. (1995). Understanding reduced forms. In D. Nunan (Ed.) *New ways in teaching listening* Washington, DC: TESOL, 124-127.
- Brown, J. D., & Hilferty, A. G. (1986b). The effectiveness of teaching reduced forms for listening comprehension. *RELJ Journal*, 17 (2), 59-70
- Brown, J. D. (2006). Authentic communication: Why it's important to teach reduced forms? *Authentic Communication: Proceedings of the 5th Annual JALT Pan-SIG Conference*. May 13-14, 2006. Shizuoka, Japan: Tokai University College of Marine Science, 13 - 24.
- Demirezen, M. (2016). Assimilation as a Co-articulation Producer in Words and Pronunciation Problems for Turkish English Teachers. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(02), 477-598. DOI 10.12738/estp.2016.2.0235
- Demirezen, M. (2019). Perception of relaxed pronunciation by nonnative students of English language education. 5th International Conference on teaching and Learning English as an Additional Language, 11-12 April 2019, Merit Park Hotel, Kyrenia-Cyprus.

- Harris, J. & Lindsey, G. (2000). "Vowel patterns in mind and sound" in Burton- Roberts, N. Carr, P. and Docherty, G. (eds) *Phonological Knowledge: Conceptual and Empirical Issues*. Oxford: Oxford University Press.
- Hayes, B., Kirchner, R. & Steriade, D. (eds) (2004) *Phonetically Based Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Henrichsen, L. E. (1984). Sandhi-variation: A filter of input for learners of ESL. *Language Learning*, 34, 103-126.
- Ito, Y. (2001, Fall). Effect of reduced forms on ESL learners' input-intake process. *Second Language Studies*, 20 (1), 99-124.
- Kim, H. Y. (1995). Intake from the speech stream: Speech elements that L2 learners attend to. In R. Schmidt (Ed.), *Attention and awareness in foreign language learning* (pp. 65-83). Honolulu, HI: Second Language Teaching & Curriculum Center, University of Hawai'i Press.
- Lindblom, B. (1981) "Economy of speech gestures" in Macneilage, P. (ed) *The Production of Speech*. New York: Springer Verlag.
- Kweon, S. O. (2000). *The acquisition of English contraction constraints by advanced Korean learners of English: Experimental studies on wanna contraction and auxiliary contraction*. Unpublished doctoral dissertation University of Hawaii at Manoa, Honolulu, HI.
- Millward, C. M and Hayes, M. (1996). *A Biography of the English Language*, 2nd ed. Harcourt Brace.
- Rost, M. (2011). *Teaching and Researching Listening: Third Edition*. Harlow: Pearson.
- Shakespeare. Julius Caesar, Quote: Act III, Scene II).
- Xiao, H. (2008). On the application of Zipf's law in Chinese word frequency distribution. *Journal of Chinese Language and Computing*, 18(1), 33-46.
- Zipf, G. K. (1949 [1972]). *Human behavior and the principle of least effort: An Introduction to human ecology*. New York: Hafner Publishing Company.
- http://www.davidtulga.com/ref_rp.htm
<https://www.learnesl.net/relaxed-pronunciation/>
<https://www.redlinels.com/relaxed-pronunciation>
<http://www.edu.xunta.galcentrosiesblancoamorcolleredosystemfilesrelaxed+pronunciation.>

APPENDIX:

The questionnaire prepared by Mehmet DEMİREZEN and William PEACHY

The following items undergo a change called pronunciation spelling or *relaxed pronunciation* and lose their original phonological and morphological forms. Choose the most appropriate alternative in the following options with *relaxed pronunciation* that demonstrate their original forms of the items:

1. betcha /'betʃə/

- a) I bet you b) better job c) bed you
d) bachelor's jail e) batch you

292

16. tseasy /'ti:si/

- a) tsars b) itsy-bitsy c) it's easy d) its peace e) it is a piece

17. lotsa /'latsə/

- a) a lot of b) of the lottery c) lots of d) lot's of e) lottery of

18. wouldja /'wʊdʒə/

- a) **would rather** b) **Would you?** c) **What would you?**
d) **Winston' car's hood** e) **Wyoming's wood**

19. cara /kærə/

- a) **car of** b) **care of** c) **care about**
d) **car's park** e) **career coach**

20. izzy? /ɪzi:/

- a) **easy?** b) **dizzy?** c) **Is he?** d) **is it?** e) **Is she?**

21. howzat? /həʊ'zæt/

- a) how much is that? b) how to catch that? c) how about that?
d) how the day's end? e) how is that?

22. wannabe /'wʌnə.bi/

- a) will be b) won't bit c) wall-to-wall
d) Wynona's ape e) want to be

23. Mayonnaise

- a) "man, there is"

24. dunno /də'nʊ/

- a) donut's b) dear dude c) do not know
d) dude's note e) do a lot now

25. **whodunit** /hu'dʌnɪt/

- a) who did it b) whoever did it c) who would unite it?
d) whose unit's in it e) Whose union is it?

26. ain'tcha /'ei:ndʒə/

- a) **Are you not?** b) **aunt Mary** c) **You are not**
d) **auntie's day** e) **ate your lunch?**

27. Ida /'aɪdə/

- a) **either** b) **union day** c) **I did that** d) **day's eye** e) **I would have**

28. shouldna /'ʃʊdnə/

- a) Should have not b) Sophia's loud shouts c) should not have
d) Susan's upshot e) should've not

29. theyda /'ðeɪdə/

- a) **they did have** b) **their date** c) **they would have**
d) **their day's off** e) **they didn't have**

30. wheredja /'wɛrdʒə/

- a) where did you have b) where did you find c) where were you?
d) where's the jockey's? e) where did you?

31. weda /'wi:də/

- a) we would have b) would have loaned c) whether or not we would
d) weather's clock e) what's the weather like

32. howdja /'haʊdʒə/

- a) how do you do b) don't know how c) how did you
d) how's Jack's job e) how about you

33. omina /ɔːmɪnə/

- a) I'm going to go to b) I'm going to c) I'm going to go
d) over Mina's going e) Am I going to do that?

34. howdy /'haʊdi/

- a) however b) how so c) how you like d) house's door e) how do you do

35. jask /'dʒæsk/

- a) justice b) justice has been asked c) why on earth didn't you
d) just asking for Susan's cat e) why did you ask

36. ima /'i:mə/

- a) I must go b) I am (going to) c) I might have
d) Imelia's art e) Isabelle the monarch

37. whatchamacallit /'wʌtʃəmə,kəlɪt/

- a) what does it matter b) what you may call it c) what's my favorite
d) what's call's theme e) what do you say about it

38. d'jyava

- a) do you have to b) did you have to have c) do you want to
d) what do you have? e) did you have a

39. Wassamatta wit'chu? /'wʌstəmərə wɪdʒə/

- a) Was the matter without you? b) What's the matter with your eye?
c) What is the matter with you? d) What meter's with did you need?
e) Why is it a matter to you?

40. heckalota /hɛkəlɒtəv/

- a) heck of a lot of b) a heck of a time c) hacked of about
d) hot chocolate's add e) lots of laughs

41. I ain't gonna do it /aɪ eɪ:nt gənə du: ɪt/

- a) I've got to do it. b) I've n't got to do it. c) I'll have to go and do it
d) I'm going to goo's it. e) I'm not going to do it

42. "John's gonna go clubbin' withem later. Izee?" /dʒʌnz gənəgə klʌbɪn' wɪðəm leðər. ɪzhi:/

- a) John is going to go clubbing with them later. Is he?

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

- b) John's going to go clubbing with them latter. Isn't he?
- c) John is been going to clapping without them ladder. Isn't he?
- d) John's been going to club's inn without them later. Easily?
- e) John's been going to stack with them lather. Is it he?

Macro Level of Pause-making Instances in Spoken English for Turkish English Teachers

Mehmet DEMİREZEN¹

Abstract

Both in spoken and written English, the messages are not simply conveyed by utterances but also by pause-making. In terms of functional English, the pause-making means to take a break or stop between words, phrases, clauses, or sentences. Simple, compound, complex, and compound- complex sentences of English language are studied as the micro-level of English language in teacher education. In English, there are larger structures such as paragraphs, dialogues, composition, and essays, which are accepted as macro-level constructions. Even though grammatical juncture is a logical place to stop and plan another utterance, silent and filled pauses cannot be guessed by looking at the punctuation marks because of the convenience preferences of the native speakers. The teachers need certain amount of time to produce the language, for spontaneous utterances will generally cause pauses. It must be noted that pause-making in foreign language teaching is proven to be useful for EFL, ESL, ESP, and ELT students and student teacher as well, especially when they are speaking English language.

Keywords: pause-making, grammatical juncture, silent juncture, filled juncture.

INTRODUCTION

Samuel Clemens, also known as Mark Twain, reportedly once had said that “The right word may be affective, but no word was ever as effective a rightly timed pause” (Mark Twain, 1923). Pauses are an important part of human speech. One type of pause-making is known as sustained juncture. The term juncture is defined as the pause we make during the speech incident (Demirezen, 2013:109). Pausing is one of the most important elements of speaking fluency features, but it is one of the most overlooked speech delivery techniques in

teaching foreign languages. As [Attachment](#) Theory demonstrates, we don’t thrive when we’re not feeling emotionally safe in front of the audience. Without the location of certain pauses in appropriate junctions to structure the continuation of discourse, what is said may sound like babble instead of pure expression of opinion. Failure to pause when required in speech may make it problematic for others to comprehend what you say or may even result in misleading the meaning of the text. Pausing between and among chunks of words help us recognize spoken words. The presence or absence of the pauses greatly

¹ Prof. Dr., Ufuk University, TURKEY

influences the notions of smoothness, naturalness, and native-likeness of speech production. Cenoz (1998) states that pauses can have several functions: to allow the speaker to breathe, to allow the speaker to plan his speech, and to mark demarcations in the speech. For example, we simply pause when we think about what to say next, spontaneous speech has the most frequently occurring pausing with longest durations because the speaker often incrementally plans the content of what to say during the utterance. That is why it may have the longest mean duration of the acoustic pause length.

Biological basis of pausing

When we speak, we make pauses of short long duration to separate the utterances into certain chunks of words or tone groups, wherein we take breaths. Everyone breathes in short pauses for the sake of breathing or for other articulatory functions. It's one of the most natural things we do. First things first, pausing in a form of breath taking is a biological must. We cannot live without taking breaths, which are ways of pausing in different lengths. Making breath pauses are healthy, which allow the speaker to take short, or long, or deep breaths, swallow, or even drink water. It is a way of collecting ourselves. It will aid the speaker's brain by providing more oxygen, additionally enhancing the vocal quality by keeping the mouth and throat lubricated. Apart from calming the nerves, this will let the learner's mind "catch up" to his/her mouth. We have pauses between longer utterances and naturally take a breath. Making pauses, then,

can be much more than just a chance to catch our breath.

A pause is a conscious slowing down, making a space between stimulus and response. Pausing automatically triggers the [parasympathetic nervous system](#), which assists us to calm down. When our nervous systems are calm, as the Attachment Theory teaches, we choose more satisfying responses and get attuned to the situation at hand during our speeches.

Punctuation marks and pausing relations in written language

While punctuation is to readers, pausing is to listeners, which allows the audience members to interact mentally with the words of the speaker, who expends all their effort just to keep up with the speaker. The usual rhythm of pausing in written language is provided by punctuation, such as commas (,), semicolons (;), colons (:), and periods (.), where we are expected to pause before continuing to the next text. Following the punctuation marks of a sentence or a paragraph may be fine. But in speaking and reading, even though the 'pause' cues are in the punctuation, this may not work due to the convenience of the speakers, who do not pause appropriately by inventing their own ways to make pauses. In addition, in reading poems, it's a bit trickier, since you need to understand the poem and what emotion and circumstance the poet is trying to convey. Apparently, speakers may differ in the way they achieve pausing. There are even monotonous teachers, who are doing irreparable harms on the perception and speaking skills of the students.

Needless to say, proper pausing gives the audience time to reflect on our words, and start making connections with their own experiences or knowledge. If not, you can put your audience to sleep, but then the benefit of our voice must not convey the meaning of whatever punctuation appears in the spoken or written material. Failure to pause when required in speech may make it difficult for others to understand what you say or may even result in distorting the meaning of the text.

TYPES of PAUSES

Pausing in language is one of the common phenomena that occur in processing language within the brain. Pauses let our mind “catch up” to our mouth. The speakers need certain amount of time to produce the language. There are some pause locations where the psycholinguists agree such as words silence, phrase silence, clause silence, sentence silence, paragraph silence, etc. Pausing in foreign language teaching is proven to be useful for EFL and ELT students.

In planning the speech, speaker will generally select his/her words “constituent by constituent so that in execution process, he needs to produce the planned constituent as fluently as possible” (Clark & Clark, 1977: 260). There are no strict rules on precisely how long the pauses should be. Appropriate lengths for pauses beginning from a fraction of second to a couple of seconds or more, will vary considerably based on speaking style of the speaker, the

nature of the message, the duration of the talk, the audience, and cultural norms.

Pausing, whose ratio can be different between the speaking styles and types, varies within a speaking styles and its functions. The length, frequency and position of various types of pauses can take place in different speaking styles in macro-level in compound-complex sentences, paragraphs, compositions, articles, etc. While pauses appear mainly at sentence boundaries where the theme of the message changes, the position of pauses is directly related with on the basis of the information structure. The fact of the matter is this question: **how often** and for **how long** should we pause during our talk? “

Campione and Véronis (2002) in an essay titled “A Large-Scale Multilingual Study of Silent Pause Duration” observed that speech consists of short (0.15 seconds), medium (0.50 seconds), and long (1.50 seconds) pauses. There are also pauses lasting more than two seconds. While speaking from written text tends to produce only short and medium pauses, spontaneous speech (speaking without reading) shows more frequent use of medium and long pauses.

Pauses can also be represented by verbal equivalent of punctuation. As shown below, as it is stated “When there should be a comma pause for a second. Where there should be a period, pause two seconds. When you see a new paragraph, pause for three seconds.” (Bailey, 2018).

Figure 1: Bailey, Power to pause: <http://joyfulpublicspeaking.blogspot.com/2018/05/>.

Moreover, Patricia Fripp in an article titled Public speaking- the importance of the pause mentions three length ranges: $\frac{1}{2}$ to 1 second, 1 to 2 seconds, and 3 to 7 seconds. (<https://www.fripp.com/the-importance-of-the-pause/>)

The Paragraph Pause

When a group of at least five sentences come together as a passage, a paragraph is formed. Pauses are said to coincide with boundaries on the clause, sentence and the paragraph level before or after highly important words. Connolly (2018: 152) gives the following ideas for pausing in a paragraph: “Before starting a new paragraph, a well-written speech is organized into paragraphs that separate the main ideas. Know where your paragraphs are, why they are there, and how to pause between them for your audience. Your speech should still flow, but paragraphs are there for a reason. Finish your thought and allow space for a segue.”

The speed of oral delivery must be adjusted with respect the structure of related paragraphs. In reading a paragraph, pauses

should last around two seconds. It must be noted that pauses can either help or hurt. If you’re pausing too often or for too long between sentences of a paragraph, your audience can get distracted and annoyed. When you speak at a flowing pace, your audience stays engaged.

The Emphasis Pause

The emphatic pause is a pause that gives the audience prospects to reflect on what has just already been conveyed, or it generates suspense for what is to follow. When a key word or phrase is emphasized, a pausing may take place immediately before and immediately after the key word or the phrase. Simultaneously, related shifts in pitch, volume of the voice, or the juncture draw attention to the key word and raise the awareness of the listeners towards the speech and can readily be understood by them, and then the main points will make a lasting impression on the listeners. This is the basic pause for language teachers, and a great one to practice with because it takes the attention of the students to register the

speaker's points. But if the emphasis pause is made wrong, your speech may sound ponderous or confused.

Dramatic Pause

A dramatic pause is similar to the pause for emphasis, but they're not identical. This is a strategic use of pausing and has to do with cadence and rhythm in speaking. It is a case of pausing strategically somewhere in an important sentence. You can electrify your students by a properly put dramatic pause to increase the tension. A dramatic pause comes to the stage whenever some drama or suspense is needed to generate in the course of speech by allowing the voice to fade momentarily. The dramatic pause is appropriate if it serves a worthwhile purpose. Speakers may use dramatic silence as a rhetorical device, but this isn't an easy art. Dramatic pauses are great when you know how to use them. If the dramatic pause is deployed the right way, it adds real drama, weight, and clarity to your message. Curiously, the pause contributes dramatic effect, as sensed in the pause of Hamlet's soliloquy "to be or not to be".

TYPES of PAUSING STRATEGIES

In spoken English, there are generally two pausing strategies, such as *silent* and *filled* pauses. Silences can reflect linguistic performance factors such as difficulty in planning or retrieving upcoming words (Zellner, 1994; Ferreira, 2007). They mark the boundaries between syntactic units such as the phrase, clause, and sentence. Here are three ways to master the types of pausing:

A. Silent Pausing

Silent pauses are periods of non-articulation by the speaker; no voice activity takes place. Generally speaking, native and non-native speech naturally contains silent pauses. Chambers (1997: 538) states that "even though pauses in interaction are normal features in verbal encounters common to all languages, the presence of silences are often seen as a sign of dysfluency, especially in foreign language speech." According to Kormos and Denes (2004), a silent pause is a breakdown of speech lasting at least 0.2 to 0.25 seconds. It allows time to the audience to process. A silent pausing in your speech in addition grabs attention of the students, allows them to digest what s/he is saying. A properly made silent pause makes the teacher sound confident and in control.

B. Filled pauses

Filled pauses are generally considered to be the indicators for hesitation, delay, bad preparedness, signaling to the listener by indicating disfluency. Filled pauses, which are established by *filler words*, which pop up when our brain needs a moment to catch up to our mouth. That's why "Pauses are quite good indicators of transitional relevant places (Harley, 2010: 247) "In certain contexts, filler words can serve a minor purpose. In a phone conversation, for example, a filler word sends a signal to the other person which says "I'm still thinking, and I'm not willing to pass the conversation back to you just yet." In this way, the filler word *fills* the otherwise dead space which might indicate that you have completed your thought"

(<http://sixminutes.dlugan.com/stop-um-uh->

[filler-words/](#)). So, the filler sounds, words and phrases don't add much meaning to expressions but let the speakers to take a second and think about what comes up next, letting the listeners know that you're not quite finished speaking yet. If you fill your pauses with filler words, they will prevent you from using pauses comfortably and effectively, and at the end you may feel and sound awkward. Removing them from repertoire will open up new chances to pause to maintain your pace and rhythm.

a) Filler Sounds

Such filler sounds as “*um, uh, ah, eh, hmm,*” are non-lexical items, just being pseudo-words, add nothing and could be completely wiped from speech patterns without any loss in meaning. They are just the habit of filling the air with sounds, making no sense but still uncontrollably *umms* and *ahhs* escape our lips. They do not affect sentence meaning but perturb utterance fluency; There are cases where some of the filler words do convey meaning, but this is rare. If some of them are to be used, they must be very few in number and never used frequently. During the course of speech in place of “*ums and ahs*” to make a pause *is* recommended. Producing such filler words are “those troublesome, maddening pauses that at present invade and punctuate through caesura all manner of discourse” (Connor, 2014:191). According to Collony (2018), people often use *filler words* in place of breath pauses, like *um* and *ah*, which must be avoided. They may require restarts during their speech, bring in changes of syntax during the utterance and inclusions of intervening sentences. In fact, **these**

sounds must be avoided, as they are a sign of weakness, suspense, anxiety-ridden, and deceptive speech, and then the listener's amygdala and sympathetic nervous system may create negative reactions for the listener automatically, and thus you can never build and maintain a high level of trust in yourself.

b) Filler Words

During the continuous phase of speech, **gap fillers in forms of verbal fillers are used by the speakers**. It is the gab fillers demonstrating the fact that “pauses are in any case easily overridden” (Harley, 2010: 247). These words or short phrases are said when we search for words demonstrating speakers' speech habits: *basically, actually, literally, really, right, okay, well, say, so, whatever, etc.* **Speakers** use the duration of the time spend for filler word to make linguistic decisions. Their use in speech creates a negative impact on the effectiveness of speech because an unplanned pause can't be perceived positively by the audience. They must be replaced with silence, if it is not possible at that moment, their frequency in speech must be reduced. If they are properly put, filler words may design the pauses in your speech for your own way of delivery. Otherwise, filler words are distracting and makes the speaker sound as if s/he doesn't know what to say. All filler words when repeatedly uttered will annoy your listeners. They must be either used moderately and liberally, for the sake of creating a calming effect, or must be eliminated.

c) Filler phrases

Filler phrases often occur when the speaker is trying to think of the next thing s/he is going to say. Filler phrases are meaningful for creating a speaker psycho-social profile. Some of the filler phrases are *in a word, in brief, you know, the other words, by the way, look here, first of all, above all, may be, as far as, anyway, in short, after all, sort of kind of, let's see, I think that, you know, what I'm trying to say is, I mean, the thing is, needless to say, for what it's worth*. They require extra processing time:

MACRO-LEVEL PAUSING SAMPLES

With the appearance of compound-complex sentences the macro levels of pausing come to the stage. These sentences grow into paragraphs, paragraphs into composition, compositions into essays and so on. "Spontaneous speech is therefore delivered

1. In the given compound-complex sentence

If it's any consolation to you, → → I think that you're improving.

2. In the second example below, there is a silent pause of one second where the comma is; the distance of pause is seen between the word "school" and "so."

I'm putting myself through school, → → so I can't have things that are that expensive.

3. In the sentence given below, a silent pause of one second between the words "dog" and "however" can be heard, and between the words "dogs" and "so" there is a pause of half of a second.

in chunks, and 'speaking time' typically consists of a large part (usually up to 30%) of pauses" (Gut, 2009: 107).

"A compound-complex sentence consists of two or more independent clauses and one or more dependent clauses." (Brandon, 2010: 62; Demirezen, 1998: 97-99; Eckersley & Eckersley, 1960). In order to demonstrate the duration of pauses in compound-complex sentences, the audacity program 2.0.3 is utilized. In the following sentences in the audio-tract it is seen that each sentence is recorded mono 44100 hz. 32-bit float. In the first sentence, there is a pause that lasts one second where the comma takes place; the distance between the word "you" and "I" can be vividly seen in the acoustic graph:

She bought him a **dog**; → → **however**, he was allergic to **dogs**; → **so** they had to give it away.

4. In the graphic of compound-complex sentence given below, there is a silent period of three seconds between the words “early,” a period silent two seconds pause at the beginning and after the phrase “we’ll,” a silent pause of two to three seconds between the conjunction “and.”

If we leave for the airport **early**, → → → **we’ll** → → → avoid the heavy traffic,

→ → → **and** → → we don’t have to worry about missing our flight.

Adapted

from: <https://www.youtube.com/watch?v=wpGTmfppjsY>

It must be noted that pause making is at the convenience of the speaker who can make stops at any place of the sentences as they wish.

Pausing in Paragraphs

It’s easy in reading rather than in speaking to break or take a pause in a paragraph. Following the punctuation marks of the flow of sentences in a paragraph is the first act to do. The usual cues for the rhythm of pausing and breaking is provided by punctuation. For example, wherever we run into a comma (,) or semicolon (;), we take a pause. Again, wherever we see a period (.), stop the sentence and take a slightly longer pause. In addition, some sentences may be too long without a period and with few commas (,) if words are strung together in the same sentence. In such situations, we need to follow the context and meaning to

take a pause. Even after conjunctive adverbs we can use a pause even after a few words such as “for example, in fact, whereas, however, and so far” depending on the sentence.

Reading paragraphs and pausing

In reading paragraphs, we need to use the pause when we make transition from one breath group (phrases, clauses, and sentences) to the other one. “Speakers reading out a written text should pay attention to the punctuation used in the text, and pause accordingly” (Brown, 2014: 115). We can use short or longer pauses can be used to demonstrate that a paragraph is

finished. A bit longer pause may indicate that we're now moving on to another point or to an entirely different topic. Pausing here will get your audience to maintain their attention on your words. An example: A native American reads the following paragraph and makes silent 20 pauses where the arrows takes place and boldfaced words indicate were the primary stress phoneme (/ ' /) falls:

American Speaker

HÓRses are **FÁ**RM animals → They are 'Usually **BLÁ**CK → **GRÉ**Y → **WHÍ**TE and **BRÓ**WN in **CÓ**Lor → **THÉ**Y are known as beasts of **BÚ**Rden → They carry people and **GÓ**ODs from **Ó**NE place to another → They have **LÓ**NG **LÉ**GS → which are very **STRÓ**NG → They can easily **RÚ**N long distances → Horses have hard **HÓ**OFs → which pro**TÉ**CT their **FÉ**ET → They like eating **GRÁ**SS and **GRÁ**Ms → and they are used in sports like **PÓ**LO and horse **RÍ**DING → An adult male horse is called a **STÁ**Llion → and an adult **FÉ**male is called a **MÁ**RE → whereas the female baby horse is called a **FÓ**al → and a male baby horse is called a **CÓ**LT → **HÓ**Rses usually move in **HÉ**RDs → They live in a **STÁ**ble → They are very **Ú**SEful animals → (20 pauses)

A British (RP) native speaker reads the same paragraph by making 22 silent pauses:

British Speaker

HÓRses are farm animals → They are usually **BLÁ**CK → **GRÉ**Y → **WHÍ**TE and **BRÓ**WN in **CÓ**lor → They are known as beasts of **BÚ**Rden → 'They carry people and **GÓ**ODs → from **Ó**NE place to another → They have **LÓ**NG **LÉ**GS → which are very **STRÓ**NG → They can easily run long distances → Horses have **HÁ**RD **HÓ**OFs → which protect their **FÉ**ET → They like eating **GRÁ**SS and **GRÁ**Ms → and they are used in sports → like **PÓ**lo and **HÓ**Rse **RÍ**ding → An **aDÚ**LT male horse is called a **STÁ**Llion → and an **aDÚ**LT **FÉ**male is called a **MÁ**RE → whereas the **FÉ**male baby horse is called a **FÓ**al → and a **MÁ**le baby horse is called a 'CÓLT → **HÓ**Rses usually move in **HÉ**RDs → They live in a **STÁ**ble → They are very **Ú**SEful animals → (22 pauses)

The following audiograph represents British native speaker's 22 silent pauses which are seen as distances of two or three seconds, recorded by the audacity program 2.0.3, mono 44100 hz. 32-bit float.

Apparently, making pauses at

Pausing in dialogues

A dialog is accepted as a phonological paragraph or a speech paragraph. Each utterance in a dialogue happens to be a paratone which serve to mark out chunks of phrases, clauses, tone units, and sentences in spoken monologue. The paragraph or the dialogue is normally marked with suprasegmental features such as pitch patterns (intonation), volume, and pausing. The phonological paragraph is similar to the paragraph in written language. It is assumed that when a speaker delivers a monologue in form of an oral presentation, talk is broken up into paragraphs which are demarcated chiefly via pausing, discourse markers, tone units, and pitches of intonation. The term “intonational paragraph” refers to a unit above the level of the tone unit that correspond to the paragraph in written discourse (Lehiste, 1979). The pitch cues of intonation serve to delimit the phonological structures of the sentences of a paragraph in

spoken forms changes taking place in pitch, pauses, duration, and lengthening of speech. “These discourse structuring cues, when used in a native-like way, help the audience to develop a ‘mental map of the overall organisation of the text’ (Thompson, 2003: 6).” Speech analysts agree that speech paragraphs are produced and interpreted by speakers and hearers who use the phonetic cues like pitch, pauses, duration, and voice volume that appear at the boundaries of phrases, clauses, and sentences of the dialogues and phonological paragraphs.

Paragraphs are normally closed with falling intonation, a slowing of speech while the pitch volume goes down to pitch phoneme /1/ while, after a pause of two or three seconds, the new paragraph begins with the pitch phoneme /2/. The following dialog represents the issues in relation to pausing dialogues; the arrows indicate the length of pauses in the second text:

First text:

The punctuation marks give the rough clues pertaining to phonological paragraph given below:

MOM'S MUFFINS

Sam: 'MOM?

Mom: 'HM?

Sam: Can my friend 'TOM come home with me for lunch to 'MORrow?

Mom: 'MM, I guess 'SO. Have I met 'TOM be 'FOre?

Sam: 'MM-HM. You met him in the 'SUMmer. He's 'SMALL and really smart in 'MATH.

Mom: 'HM, I've remembered 'TOM. His 'FAMILY comes from 'MAINE, 'RIGHT?

Sam: 'HM-'HM, that's 'HIM. 'OH, 'UM, 'MOM? Can you make some homemade 'MUFFins to 'MORrow?

Mom: 'MM..... 'MAYbe. If I have 'TIME.

Sam: But 'MOM, I 'TOLD TOM about your 'MUFFins. 'THAT's why he's coming for 'LUNCH to 'MORrow.

Second text:

When the dialog given below is listened to as a phonological paragraph, it will be noticed that appropriate rising and falling tone units at right places, voice volume falling at right points, voice tone going up on key points of the conversation make the intonation natural sounding:

MOM'S MUFFINS

Sam: 'MOM?

Mom: 'HM →

Sam: Can my friend 'TOM come home with me for lunch to 'MORrow?

Mom: 'MM → → I guess 'SO. Have I met 'TOM be 'FOre?

Sam: 'MM-HM → You met him in the 'SUMmer. He's 'SMALL and really smart in 'MATH.

Mom: 'HM → → I've remembered 'TOM. His 'FAMILY comes from 'MAINE, 'RIGHT?

Sam: 'HM-'HM → that's 'HIM. 'OH → 'UM → 'MOM? Can you make some homemade 'MUFFins to 'MORrow?

Mom: 'MM → → 'MAYbe. If I have 'TIME.

Sam: But 'MOM, I 'TOLD TOM about your 'MUFFins. 'THAT's why he's coming for 'LUNCH to 'MORrow.

(Baker and Golstein, 2008:167)

Pausing for Teachers

Pauses are also known as junctures by English language teachers. “Pauses are an important part of speech, and can be exploited by speakers and teachers” (Brown, 2014: 116). According to, Hoard (1966: 96)” the interpretation of junctural phenomena has been a vexing question in linguistics.” In many phonetics and phonology books today, the study and analysis of junctures do not take place. So, teachers must be on the alert because they can easily be a cause of misunderstanding and communication breakdown. According to Jenkins (2005:45), “Students have problems in dividing the stream of speech into word groups or word units..... Failure to divide the speech stream into these units can result in grammatical ambiguity or misinterpretation.” This kind of failure is against the pragmatic competence in clear speech, making the utterances sound nonnative-like and unnatural, minimizing the level of influence on the learners or the audience. So, as (Paterno, 2003) indicated, the relation between pause occurrence and speech intelligibility is certain. Pausing should be studied because it increases learning capabilities of the learners.

It must be noted that the perception and production of pausing as juncture phonemes in teacher education has never received serious recognition in the departments of English Language Education. Without a systematic teaching of pausing, no near native-like intonation is achievable because faulty pauses are potential determinants of building non-native accents and faulty accents in the target language.

Pausing’s a masterful speaking technique that gives your students time to really get what you’re saying. Pauses mark one idea from the next when you’re speaking. Artificial pauses can cast doubt on a contributing role of pauses to the high intelligibility of clear/norm speech (Uchanski et al., 1996). If the teachers do the pausing *right*, the students will not be conscious of their pauses, and in addition their ideas will be communicated more persuasively. If the teacher does it wrong, his/her credibility is weakened because the learners are in a continuous struggle to comprehend the teachers’ messages. Therefore, purposeful pausing allows the non-native English teachers many more tangible benefits. Learning to pause while teaching English is also a personal gift of self-care.

As for using filler sounds, words, and phrases, they only distract the learners from what is being said by exerting the impression of nervousness, hesitation, anxiety, and lack of clarity. The reality is that tactical pauses in forms of silences could be your most powerful and instructive communication tool. Otherwise, if pauses come up in forms of panic pauses, they will whip the teacher’s words away, leaving him/her gulping and grasping. Panic pauses have no place in foreign language teachers’ speech; therefore, they should not announce to their students that they are lost. In addition, teachers instill more humor and passion into the speech or give time for the listeners to absorb the information.

What must be done?

Doing plenty of exercises and rehearses will a must. A helpful way is to get a book, and a

corresponding audio-book and listen to the reader while you follow the text through shadow reading. Speaking rate, diction, tone, pitch and volume exercises, are tips on using pauses, which add another dimension, by enriching foreign language teaching skills. When used with care, the pauses in speech will be golden, adding rhythm or a beat to the flow of your words. In teacherly speech, **appropriate pausing is a must. Novice teachers must keep practicing.**

CONCLUSION

Pauses are a natural part of speech. As Connolly (2013:152) states, “pauses can achieve an effect that words might not.” If pauses are used well, they will literally speak louder than the words. If properly made in natural speech, filled pauses can be helpful by providing a variety of benefits to the listener. Different teachers use pauses differently. Great teachers make use of pauses in various ways to enhance their teaching process.

Pauses are in a way punctuation marks in spoken language, controlling the overall pace of speech delivery. They signal clues to the students or your audience when one phrase, clause, sentence, or one paragraph

ends, and the next begins. The EFL learners generally overuse silent pauses which makes the speech non-fluent. The pauses are important for the processing of information. Since long pauses can affect communication negatively, they must be avoided.

As a self-training in pausing, teachers and students of English must listen to the authentic audio-texts made by native speakers to peruse where to stop and make a pause. A helpful way is to get a corresponding audio-book and listen to the reader while you follow the text by your eyes in shadow reading. By the time you get to the end of the book, you should have a fairly good knowledge of the pausing and the art of verbal delivery of written texts.

As for the use of fillers or non-words, it is one of the most common and avoidable mistakes people make when people present to an audience, like “*uhms, errs, ahs*” and filler words like “*well, basically, let’s see, you know etc.*” In fact, none of these expressions are necessary or useful because they make the teachers waste their valuable time and undermine their own professional credibility and professional career. Therefore, filler sounds, words, and phrases must be replaced by silent pauses.

REFERENCES

- Baker, and Goldstein. (2008). *Pronunciation pairs: An introduction to the sounds of English*. Cambridge: Cambridge University Press
- Brown, A. (2014). *Pronunciation and phonetics: A practical guide for English language teachers*. Routledge.
- Brandon, L. & Brandon, K. (2010). *Sentences, paragraphs, and beyond: With integrated readings* (Sixth Ed.). Wadsworth Publishing.

- Campione, E. & Vronis, J. (2002). A Large-Scale Multilingual Study of Silent Pause Duration. Proc. ESCA-Workshop, 199-202.
- Cenoz, J. (1998). Pauses and communication strategies in second language speech. In Lindblad, M. (2011). *Communication strategies in speaking English as a foreign language in the Swedish 9th grade national test setting*. Retrieved from <http://www.divaportal.org/fulltext01.pdf?ved=0ahUKewjz65Chzlxuahwh1bokhfj->
- Chambers, F. (1997). What do we mean by fluency? *System*, 25(4), 535–544.
- Clark, Herbert H. & Clark, Eve V. (1977). *Psychology and Language: An Introduction to Psycholinguistics*. New York: Harcourt Brace Jovanovich Inc.
- Connolly, A. (2018). *Public speaking skills for dummies*. New Jersey: Wiley and Sons.
- Connor, S. (2014). *Beyond Words: Sobs, hums, stutters and other vocalizations*. London: Reaktion Books.
- Demirezen, M. (1998). *From sentence to paragraph structure*. Ankara: Adım Publications.
- Demirezen, M. (2013). Sustained Juncture in Teaching Spoken English: Application by Computer in Teacher Education. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı (1)*, 109-120
- Eckersley, C.E. & Eckersley. (1960). *A comprehensive English grammar for foreign students*. London: Longman Group Limited.
- Ferreira, F. (2007). Prosody and performance in language production. *Language and Cognitive Processes*, 22, 1151–1177.
- Gut, U. (2009). *Introduction to English Phonetics and Phonology*. Berlin: Peter Lang.
- Harley, T. A. (2010). *Talking the Talk: Language, Psychology and Science*. New York: Psychology Press.
- Jenkins, J. (2005). *The phonology of English as an international language*. Oxford: Oxford University Press.
- Kormos, J. & Dénes, M. (2004). Exploring measures and perceptions of fluency in the speech of second language learners. *An International Journal of Educational Technology and Applied Linguistics*. Eötvös Loránd University, Budapest System (32). 145–164
- Lehiste, I. (1979). Perception of sentence and paragraph boundaries. In B. Lindblom, & S. Ohman (Eds.), *Frontiers of speech communication research*. New York: Academic Press. 191–201.
- Paine, A. B. (1923). *Mark Twain's Speeches*. New York: Wells.
- Paterno, A. (2003). *Handbook for oral readers of English as a second language*. Philippine: Rex Book Store, Inc.
- Uchanski, R. M., Choi, S. S., Braid, L. D., Reed, C. M., & Durlach, N. I. (1996). Speaking clearly for the hard of hearing IV: Further studies of the role of speaking rate. *Journal of Speech & Hearing Research*, 39, 494–509.
- Zellner, B. (1994). Pauses and the temporal structure of speech. In E. Keller (Ed.), *Fundamentals of speech synthesis and speech recognition*. Chichester: John Wiley, 31–62.

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 26 - 28, 2019 : Antalya, Turkey

Bailey, K Power to pause: <http://joyfulpublicspeaking.blogspot.com/2018/05/>

Patricia Fr. (<https://www.fripp.com/the-importance-of-the-pause/>)

Duygusal Boşanma ve Çocuklar

Osman Tayyar ÇELİK¹

Boşanma, bir evlilik birliğinin görev ve sorumluluklarının yasal olarak sona ermesidir ve ailenin tüm üyeleri için büyük bir kaybı temsil eder ve sıklıkla depresyon, saldırganlık, bedensel şikâyetler ve kaygı ile ifade edilen kişisel işlev bozukluğuna yol açar. Boşanmanın genellikle hem ebeveynler hem de çocuklar için derin ekonomik, sosyal, fizyolojik ve yasal sonuçları vardır. Araştırmalar, boşanmış ebeveynleri olan çocukların zihinsel sağlık sorunlarına daha yatkın olduğunu ve daha fazla duygusal ve davranışsal zorluklar yaşayabileceğini gösteriyor. Ayrıca, boşanmanın çocukların sosyal ve eğitim performansı üzerinde uzun vadeli olumsuz etkileri olabilir (Sahebihagh ve ark., 2018; Esmaeilian, ve ark., 2018).

Boşanmış ebeveynleri olan çocukların psikolojik ve sosyal zorluklara uyum sağlayabilmeleri için duygusal dayanıklılığa ihtiyaçları vardır (Hett & Rose 1991). Duygusal dayanıklılık, çocukları olumsuz duygusal durumlara daha etkili bir şekilde yanıt vermeye (Esmaeilian, ve ark., 2018), yaşam zorluklarının üstesinden gelmeye, stresli deneyimleri yönetmeye ve yaşamlarında ilerlemeye hazırlayacaktır. Ancak boşanmış ebeveynlerin çocukları olmak dışında duygusal olarak boşanmış ebeveynlerin çocukları olmak henüz fark edilmemiş tehlikeli bir durumdur. Duygusal boşanma evlilik ilişkilerinde ciddi bir memnuniyetsizlik yaşanmasına rağmen velayet, ekonomik durum, çaresiz hissetme durumların varlığından ötürü olarak resmi olarak gerçekleştirilememiştir. Bununla birlikte, ilişkideki olumlu sevgi ve şefkat duygularının yerini artan öfke, hayal kırıklığı, incinme, küskünlük, hoşlanmama veya nefret

duygularının aldığı aşamadır. (Hashemi, & Homayuni, 2017). Duygusal olarak boşanmış insanlar, kendilerinin ve eşlerinin ayrı büyüdüklerini hissedebilirler. Kızgın ve hayal kırıklığına uğramış olabilirler (Lawler, 2000). Eşler fiziksel ayrılıktan uzak görünseler ve kavga bile etmeseler de, zaten duygusal olarak birbirlerinden kopmuş durumdalar. Dış dünyaya gerçek bir çift gibi görünüyorlar, ancak gerçek bağlantıları çoktan öldü. Başka bir deyişle, duygusal boşanma, kötüye giden evlilik sorununa odaklanır.

Uzun yıllar boyunca yapılan pek çok araştırma, ebeveynlerinin boşanmasını deneyimleyen çocukların çok çeşitli olumsuz sonuçlar için daha yüksek risk altında olduğunu belirtmektedir. Ancak, bazen risk, ebeveyni resmi olarak boşanmayan çocuklarla daha da yüksek olabilir. Son yıllarda yapılan çeşitli

¹ Pamukkale Üniversitesi, TÜRKİYE

araştırmalar, boşanmış ebeveynleri olan çocukların, fiziksel bozukluklar, duygusal rahatsızlıklar, sosyal ilişkilerde sorunlar ve akademik başarısızlık gibi problemler açısından yüksek risk taşıdığını göstermiştir. Spigelman ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının, evli ebeveynlerin çocuklarına göre önemli ölçüde daha yüksek düzeyde düşmanlık, saldırganlık ve kaygı gösterdiğini belirtilmiştir (Spigelman, Spigelman, & Engleson, 2010) Peki ya duygusal boşanmanın etkileri? Ne tür bir boşanma daha fazla zarar verebilir: yasal boşanma mı yoksa duygusal boşanma mı?

Duygusal boşanmış çiftlerin arasında sürekli olarak kalıplaşmış öfkeli cümle kullanımları, karşılıklı olarak bağırma, eleştiriler, suçlamalar, küçük düşürmeler, alay etmeler, görmezden gelmeler, korkutma ve zarar verme tehditleri dışında gerçek fiziksel şiddete kadar şiddetin her halini içine barındıran çiftler ve çocuk için travmatik bir durum halini almaktadır (Bastani, Golzari, & Rowshani, 2011; Hashemi, & Homayuni, 2017).

Araştırmacılar, duygusal boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisini netleştirmeye yardımcı olabilecek, ebeveyn çatışması ile çocuğun iyiliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Davies ve Cummings'ın duygusal güvenlik hipotezine göre, çocuğun ebeveynlerinin geçmişteki çatışmalarına çözüm bulup bulmadığına ilişkin deneyimi, ebeveyn çatışmalarının çocuk üzerindeki etkisini, çocuğun bunlara duygusal tepkisini ve güvenini etkiler. (Davies, & Cummings, 1998). Ayrıca

yoğun, saldırgan, çözülmemiş ve göz korkutucu çatışmalar ve çocuğun etrafında dönen çatışmalar çocuğun duygusal güvenliğini azaltmakta, bu da duygusal ve davranışsal sorunlara yol açmaktadır. Tekrarlanan çatışmalar çocuğun duygusal güvenliğini azaltır, bu da duygusal heyecanını yönetme yeteneğini azaltır ve olumsuz duyguların boyutunu artırarak uyum sorunlarına yol açar (McCoy, Cummings ve Davies, 2009). Dolayısıyla, bu teoriye uygun olarak, duygusal olarak boşanmış ebeveynler arasında çözülmemiş ve uzun süreli birçok ciddi çatışma olduğu için, çocuklarının duygusal güvenliği azalır ve bu da çocukların refahını etkiler. Ayrıca, evlilik çatışmasını izlemek çocuklar için duygusal olarak rahatsız edici olabilir ve duygularını kontrol etme yeteneklerini zorlayabilir. Yüksek düzeyde duygusal uyarılma, yapıcı duygusal düzenleme için gerekli olan psikolojik varlıkları tüketmektedir. Buna bağlı olarak, ebeveynler arasında sürekli, ciddi ve çözülmemiş çatışmalara maruz kalan çocuklar, kalıcı çatışma beklentileri geliştirmeye daha yatkındır. Bu, kendi kişisel ilişkilerinde çatışma olasılığını yoğunlaştırabilir (Amato, 2001).

SONUÇ

Boşanma gibi zorlu bir durumda çocukların olumsuz olarak etkilenmesi kaçınılmayan bir sondur. Ancak duygusal boşanma durumunda ebeveynler adına resmi bir boşanma olmamakla birlikte çocuklar için travmatik süreçtir. Bu nedenle duygusal boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerinin araştırmacılar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 15, 355–370.
- Bastani, S., Golzari, M., & Rowshani, S. (2011). Emotional divorce and strategies to face it. *Journal of Family Research*, 7, 241–257.
- Davies, P., & Cummings, M. (1998). Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. *Child Development*, 69, 124–139.
- Esmaeilian, N., Dehghani, M., Dehghani, Z., & Lee, J. (2018). Mindfulness-based cognitive therapy enhances emotional resiliency in children with divorced parents. *Mindfulness*, 9(4), 1052–1062.
- Hashemi, L., & Homayuni, H. (2017). Emotional divorce: Child's well-being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(8), 631–644.
- Hett, G. G., & Rose, C. D. (1991). Counseling children of divorce: a divorce lifeline program. *Canadian Journal of Counseling*, 25(1), 38–49.
- Lawler, M. (2000). Transitioning through divorce: The six types of divorce. Oklahoma: Oklahoma Cooperative Extension Service.
- McCoy, K., Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2009). Constructive and destructive marital conflict, emotional security and children's prosocial behavior. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 50, 270–279.
- Sahebihagh, M. H., Khorshidi, Z., Atri, S. B., Asghari, M., & Jafarabadi, A. H. R. (2018). The rate of emotional divorce and predictive factors in nursing staff in north of Iran. *International Journal of Women's Health and Reproduction Sciences*, 6(2), 174–80.
- Spigelman, G., Spigelman, A., & Engleson, I. (2010). Hostility, aggression, and anxiety levels of divorce and nondivorce children as manifested in their responses to projective tests. *Journal of Personality Assessment*, 56, 438–452.

Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of University Students' Smart Phone Addiction Levels

Mete Okan ERDOĞAN¹

Ümit YILMAZ²

Erol ÖZÇEKİÇ³

Abstract

Smartphones have become an important part of human life and have provided many different uses to individuals, from shopping to banking, in addition to communicating. The use of smart phones among young people of our age, who is called as a digital native, is quite common. The excessive use of smart phones by the younger generation is based on the fact that smartphones provide internet access by connect to wireless networks in an easy and fast way and support to social network applications. Smart phone use has a positive effect on human life, but in some cases it brings along risks like addiction. The aim of this study is to examine the smart phone addictions of young people of university age and to reveal demographic characteristics that cause addiction.

In this study, students who are studying at Balıkesir University Bigadiç Vocational School are discussed. Moreover, the data used in the study were collected by using demographic information form, addiction questionnaire and open-ended questions. The collected data were analyzed by quantitative methods.

Keywords: Smartphone, Addiction, Technology

Öz

Akıllı telefonlar, insan yaşamının önemli bir parçası haline gelmiş ve bireylere iletişim kurmanın yanı sıra alışverişten bankacılığa kadar pek çok farklı kullanım alanı sağlamıştır. Dijital yerli olarak adlandırılan çağımız gençleri arasında akıllı telefon kullanımı oldukça yaygındır. Akıllı telefonların genç nesil tarafından aşırı bir şekilde kullanılmasının temelinde, akıllı telefonların kolay ve hızlı bir

¹ Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Denizli Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Bilgisayar Programcılığı Programı, TÜRKİYE

² Sorumlu yazar; Öğr. Gör., Balıkesir Üniversitesi, Bigadiç Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Lojistik Programı, TÜRKİYE

³ Öğr. Gör., Balıkesir Üniversitesi, Bigadiç Meslek Yüksekokulu, Elektrik ve Enerji Bölümü, Elektrik Programı, TÜRKİYE

şekilde kablosuz iletişim ağlarına bağlanarak internet erişimi sağlaması ve sosyal ağ uygulamalarını desteklemesi yatmaktadır. Akıllı telefon kullanımı insan yaşamında olumlu etkiler bıraktığı gibi, kimi durumlarda da bağımlılık gibi riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu araştırmanın amacı, üniversite çağındaki gençlerin akıllı telefon bağımlılıklarını incelemek ve bağımlılığa neden olan demografik özellikleri ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada Balıkesir Üniversitesi Bigadiç Meslek Yüksekokulunda öğrenimini sürdüren öğrenciler ele alınmıştır. Ayrıca, çalışmada kullanılan veriler demografik bilgi formu, bağımlılık anketi ve açık uçlu sorular kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler nicel yöntemlerle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Telefon, Bağımlılık, Teknoloji

GİRİŞ

Akıllı telefonlar insanların günlük yaşamının bir parçası durumuna gelmiş ve bireylere başta iletişim olmak üzere alışverişten bankacılığa kadar pek çok farklı alanda kullanım imkânı sağlamıştır. Dijital yerli olarak tanımlanan çağımız gençleri arasında akıllı telefon kullanımı oldukça yaygındır. Özellikle, akıllı telefonlar kablosuz iletişim sağlamaları nedeniyle her zaman her yerde internete kolay erişim imkânı vermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçları alilerin %96,9'unda cep telefonu veya akıllı telefon bulunduğu göstermektedir (TÜİK, 2016). Yine aynı çalışmada hanelerin %73'ünün internet kullandığı ve bunların %82,4'ünün de sosyal medya kullandığı saptanmıştır. Araştırma sonuçları tüm yaş gruplarına yönelik olsa da gençler arasında bu ortalamaların daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Akıllı telefon kullanımı en fazla ergen ve gençler arasında yaygınlaşmaktadır (Bağcı ve Çoklar, 2017, s. 165; Chóliz, 2012, s. 34; Kuss ve diğ., 2018, s. 141).

Akıllı telefonların gençler arasında yaygınlaşmasının birçok farklı nedeni vardır. Özellikle, kişisel özgürlük fırsatları yaratması, akranları arasında kimlik ve prestij sağlaması, kişisel ilişkiler kurma ve sürdürme olanakları sunması ve eğlendirici özelliklerinin olması akıllı telefonları gençler arasında cazip hale getirmektedir (Bağcı ve Çoklar, 2017, s. 165; Chóliz, 2012, s. 34). Ayrıca, oldukça yaygınlaşan sosyal ağlar genç kuşak için akıllı telefonların kullanımını önemli hale getirmiş ve bundan dolayı akıllı telefonların genç kuşak için ayrılmaz bir parçaları haline gelmesine sebep olmuştur.

Son yıllarda Türkiye'de akıllı telefon kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalarda artış meydana gelmiştir. Bu çalışmalarda genel olarak akıllı telefonun ne amaçla kullanıldığı ve akıllı telefon kullanımının etkileri gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bağcı ve Çoklar (2017) 203 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, gençlerin diğer bireylerle bağlantı kurmak için sıklıkla akıllı telefon kullandıklarını saptanmıştır. Öte yandan, Minaz ve Çetinkaya Bozkurt (2017) 385

üniversite öğrencisi ile yaptıkları araştırmada akıllı telefonun en çok sosyal iletişim ağlarına erişim için kullanıldığı ve günlük ortalama kullanım süresinin 4 saat ve üzeri olduğu sonucuna varmışlardır. Bir başka çalışmada ise akıllı telefonların problemli kullanımı sonucunda bağımlılık düzeyine ulaşması ile sosyal kaygı, yalnızlık ve utangaçlık ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Aktaş ve Yılmaz, 2017, s. 85).

Akıllı telefonlarının yaygın kullanımı kişiler arası iletişimi ve sosyal iletişimi desteklemesi gibi olumlu sonuçlar doğururken, bunun yanı sıra bağımlılık gibi çeşitli riskleri de beraberinde getirmektedir. Burada bahsi geçen internet ve teknoloji bağımlılığı kişinin bağımlısı olduğu teknolojik ürüne ulaşamadığında yoksunluk yaşaması olarak tanımlanmaktadır (Yeşilay, 2019). Bağımlılığın belirtileri arasında akıllı telefon ile uzun süre zaman harcamak, akıllı telefondan uzak kalındığında gergin ve boşluktaymış gibi hissetmek, yemek öğünlerinden, derslerden ya da randevulardan ödün vermek ve çevredekilere akıllı telefonla geçirilen zaman hakkında yalan söylemek gibi özellikler bulunmaktadır.

Günümüzde akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili rahatsızlıklar için “Nomofobi” kavramı kullanılmakta ve bu kavram akıllı telefon, tablet ve kişisel bilgisayar gibi sanal haberleşme araçlarından yoksun olma durumundan kaynaklanan huzursuzluk ve endişe şeklinde tanımlanmaktadır (Alam, Reyazuddin, ve Gulati, 2015, s. 26). Nomofobi modern çağın en önemli problemleri arasında kabul edilmektedir. Erdem, Türen, ve Kalkın (2017) kamu çalışanları ve üniversite öğrencileriyle

yaptıkları araştırmada, üniversite öğrencilerinin %54’ünün, ulaştırma sektörü çalışanlarının ise %47’sinin nomofobik olduğunu saptamışlardır. Ayrıca, nomofobinin kadınlarda daha yüksek olduğu, yaş ile nomofobi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, günlük akıllı telefon kullanma süresi ile nomofobi arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu belirtmişlerdir. Gün geçtikçe gelişen ve gençler arasında yaygınlaşan akıllı telefon kullanımının detaylı incelenmesi, bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi ve bağımlılığa etki eden nedenlerin ortaya çıkarılması önemlidir. Bu araştırmanın amacı üniversite çağındaki gençlerin akıllı telefon bağımlılıklarını incelemek ve bağımlılığa etki eden demografik özellikleri ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada “Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri nedir?” ve “Cinsiyetle bağımlılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” sorularına cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıklarının incelendiği bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2012, s. 218). Bu araştırmada; cinsiyet ve devam edilen bölüm değişkenlerinin akıllı telefon bağımlılığı ile olan ilişkisi araştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmaya Balıkesir Üniversitesi'ne devam eden 217 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerine açıklanmış ve araştırmaya katılmaları veya katılmalarının notlarına bir etkisi olmadığı,

kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve gönüllü olanların çevirim içi anket sorularına cevap verebilecekleri belirtilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri

Kategoriler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	84	38.7
Erkek	133	61.3
Toplam	217	100
Okuldaki kaçınıcı yılınız		
Birinci	92	42.4
İkinci	115	53
Üçüncü	6	2.8
Dördüncü	4	1.8

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerinin ve akıllı telefon kullanım durumlarının sorulduğu 8 çoktan seçmeli sorudan oluşan demografik bilgi formu kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeylerini ölçmek amacıyla Kwon ve diğ. (2013) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlanması Şata ve Karip (2017) tarafından yapılan “Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Versiyon” ölçeği kullanılmıştır. 244 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında, aracın güvenirliğinin $\alpha = 0,90$ ve $\omega = 0,94$ olarak bulunmuştur. Yapı geçerliliğine ilişkin yapılan doğrulayıcı

faktör analizi sonuçları aracın güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Versiyon “kesinlikle katılmıyorum” dan “kesinlikle katılıyorum” a kadar derecelendirilen 6’lı likert tipi 10 sorudan oluşmaktadır. Tek boyutu olan ölçeğin kesme puanı 29,5 olarak bulunmuş ve bu puanın altında alanların akıllı telefon bağımlısı olmadığı, 29,5’in üstünde puan alanların ise akıllı telefon bağımlısı olduğu ifade edilmiştir (Şata ve Karip, 2017, s. 434).

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler nicel yöntemlerle analiz edilmiştir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin bilgilerini betimlemek için

toplanan verilerin sayısı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Betimsel analizlerin yanı sıra bazı demografik değişkenlere göre akıllı telefon bağımlılığının farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla ki-kare testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin tamamının akıllı telefon kullandığı saptanmıştır. Çalışmada, katılımcıların %8,8'inin akıllı telefonlarını her yıl

değiştirdiği, %20,7'si 1 – 2 yılda bir değiştirdiği, %27,2'si 3 yılda bir değiştirdiği ve %43,3'ü ise 3 yıldan fazla bir sürede değiştirdiği sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin %38,7'si akıllı telefonları fonksiyonlarına göre alırken, %12,4'ü görünüşüne göre tercih etmiştir. Yine, öğrencilerin telefonla iletişimini sürdürme amacıyla ayda en az 15TL ile 250TL arasında ve ortalama 42,30 TL harcama yaptığı belirlenmiştir. Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Versiyon ölçeği yardımıyla aldıkları puanların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Bağımlılık Ölçeği Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	N	Ortalama	SS
Etrafımdaki insanlar akıllı telefonumu çok fazla kullandığını söyler,	217	2.37	1.62
Akıllı telefonumu düşündüğümde daha uzun süre kullanırım	217	3.06	1.74
Akıllı telefon kullanımından dolayı planladığım işleri yetiştiremem.	217	2.01	1.28
Akıllı telefon kullanımından dolayı sınıfta ödev yaparken veya ders dinlerken konsantre olmakta zorlanırım,	217	2.25	1.44
Akıllı telefon kullanırken el bileklerimde veya ensemdede ağrı hissedirim	217	2.34	1.47
Akıllı telefon olmadan yapamam,	217	3.13	1.76
Akıllı telefonum elimde olmadığında sabırsız ve huysuz hissedirim.	217	2.75	1.64
Kullanmasam bile akıllı telefonum hep aklımdadır.	217	2.82	1.71
Günlük yaşantım çok etkilenmiş olsa bile akıllı telefonumu kullanmayı asla bırakmam,	217	2.76	1.63
Twitter veya Facebook'taki diğer insanlar arasındaki konuşmaları kaçırmamak için sürekli olarak akıllı telefonumu kontrol ederim	217	2.52	1.58

Tablo 2’de yer alan sonuçlar, öğrencilerinin bağımlılık düzeylerinin ortalamalarının “Akıllı telefonumu düşündüğümde daha uzun süre kullanırım” ve “Akıllı telefon olmadan yapamam” maddeleri hariç çok

yüksek olmadığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin “Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Versiyon” ölçeğinden aldıkları bireysel puanlar hesaplanmış ve bağımlılık durumları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyleri

Bağımlılık Düzeyleri	Sayı	%
Bağımlı değil (29,5’ten az puan alanlar)	141	65
Bağımlı (29,5’ten fazla puan alanlar)	76	35

Tablo 3’te verilen sonuçlar, katılımcı öğrencilerin %35’inin akıllı telefon bağımlısı olduklarını, geriye kalan %65’inin ise bağımlılığı kabul etmediğini göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla ki-kare testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Kadın	Erkek	Toplam	X ²	SD	p
Bağımlı değil	47	94	141	4.90	1	0.02
Bağımlı	37	39	76			

Tabloda görülebileceği gibi, cinsiyet değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=4.90$; $p<.05$). Bu sonuç kadın üniversite öğrencilerinin akıllı telefona olan bağımlılık

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Akıllı telefonlar amaçları doğrultusunda kullanıldığında kullanıcılara iletişim, eğitim, eğlence gibi pek çok kolaylıklar sağlamaktadır. Ancak uygun olmayan problemleri kullanımı bağımlılık gibi olumsuz

düzeylerinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle kadın öğrenciler arasında akıllı telefon bağımlılığı daha yüksektir.

etkilere yol açmaktadır. Özellikle üniversite öğrencileri gibi genç insanlar arasında akıllı telefon kullanımı bağımlılığı yaygındır. Ele alınan çalışmada üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ve bağımlılığa etki eden demografik özellikler incelenmiştir.

Bulgular incelendiğinde, akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencileri arasında orta seviyede olduğu öne sürülebilir. Çalışmaya katılan yaklaşık her üç öğrenciden biri akıllı telefon bağımlısı olarak tanımlanmıştır. Benzer iki çalışmada ise üniversite öğrencilerinin bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu öne sürülmüştür (Erdemve diğ., 2017, ss. 9-10; Minaz ve Çetinkaya Bozkurt, 2017, s. 281). Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri henüz alarm vermemekle birlikte dikkatle incelenmesinde yarar vardır. Bu durum, bağımlılığın önlenmesi için gereken önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin bağımlılık düzeylerinin yükselmemesi için mutlaka üniversitelerde sosyal aktivitelerin artırılması gerekmektedir. Üniversite öğrencileri için sosyal, sportif, sanatsal ve bilimsel etkinliklerin düzenlenmesi, üniversite öğrencilerinin yaşantılarını zenginleştirecek ve bağımlılıklarını azaltacak fırsatlar yaratacaktır.

Araştırmanın diğer önemli bir sonucu ise cinsiyetin bağımlılıkla olan ilişkisidir. Yapılan analizler, kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha fazla akıllı telefon bağımlısı olduğunu göstermiştir. Alan yazında yapılan diğer çalışmalarda cinsiyetin etkileri konusunda farklı bulgulara rastlanmıştır. Örneğin Minaz ve Çetinkaya Bozkurt (2017) ile Bağcı ve Çoklar (2017) araştırmalarında cinsiyetin akıllı telefon bağımlılığına etkisi olmadığını bulurken; Erdemve diğ. (2017) ise

araştırmalarında kadınların erkeklere nazaran akıllı telefona daha fazla bağımlı olduğunu saptamıştır. Bu çalışmada da kadın öğrencilerin akıllı telefon bağımlılıkları erkeklerden yüksek bulunmuştur. Bu sonuçtan hareketle, kadın üniversite öğrencilerinin akıllı telefon kullanımına yönelik bilgilendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, üniversitede kız öğrencilere yönelik sosyal ve sportif etkinliklerin geliştirilmesi ve desteklenmesi oldukça yararlı olacaktır. Sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı kız öğrencilerin dışarı çıkma süreleri ve etkinlik türleri erkek öğrencilere göre kısıtlıdır. Bu nedenle kızların yurtlarda ve kampüslerde katılabileceği etkinliklerin artırılması yararlı olabilir.

Sonuç olarak, üniversite çağı gençleri arasında akıllı telefon bağımlılığı hızla artmaktadır. Bu bağımlılığın temelini iletişim ve sosyalleşme gereksinimi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak kontrollü akıllı kullanımını sağlamak için gençlerin internet zaman yönetimi ve medya okuryazarlığı konusunda bilinçlendirilmelerini sağlayan kampanyalar ve teşviklerin artırılması önerilmektedir. Aynı zamanda akıllı telefon kullanımına yönelik çalışmaların sayısının artırılması problemin ortaya konulması açısından olumlu olacaktır. Özellikle, akıllı telefon bağımlılığı ile öğrencilerin sosyo-kültürel ve psikolojik özellikleri arasında ilişkileri inceleyen araştırmaların artması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, H., ve Yılmaz, N. (2017). Üniversite gençlerinin yalnızlık ve utangaçlık unsurları açısından akıllı telefon bağımlılığı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 85-100.
- Alam, S., Reyazuddin, M., ve Gulati, R. (2015). Behaviour addiction towards mobile phones: An emerging problem. *Journal of Evolution of Research in Human Physiology*, 1(1), 26-27.
- Bağcı, H., ve Çoklar, A. N. (2017). Bilgisayar Odaklı Yüksekokul ve Fakülte Öğrencilerinin Problemleri Cep Telefonu Kullanım Durumları. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 164-171.
- Chóliz, M. (2012). Mobile-phone addiction in adolescence: the test of mobile phone dependence (TMD). *Progress in Health Sciences*, 2(1), 33-44.
- Erdem, H., Türen, U., ve Kalkın, G. (2017). Mobil telefon yoksunluğu korkusu (nomofobi) yayılımı: Türkiye'den üniversite öğrencileri ve kamu çalışanları örnekleme. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 10(1).
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. b.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuss, D. J., Kanjo, E., Crook-Rumsey, M., Kibowski, F., Wang, G. Y., ve Sumich, A. (2018). Problematic mobile phone use and addiction across generations: The roles of psychopathological symptoms and smartphone use. *Journal of technology in behavioral science*, 3(3), 141-149. doi:10.1007/s41347-017-0041-3
- Kwon, M., Lee, J.-Y., Won, W.-Y., Park, J.-W., Min, J.-A., Hahn, C., . . . Kim, D.-J. J. P. o. (2013). Development and validation of a smartphone addiction scale (SAS). 8(2), e56936. doi:10.1371/journal.pone.0056936
- Minaz, A., ve Çetinkaya Bozkurt, Ö. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeylerinin ve Kullanım Amaçlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 268-286.
- Şata, M., ve Karip, F. (2017). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Versiyonunun Ergenler İçin Türk Kültürüne Uyarlanması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 6(4), 426-440.
- TÜİK. (2016). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2016. www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=21779
- Yeşilay. (2019). Teknoloji Bağımlılığı. <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği>

Patriarchy Or Realm Taking Individual Antipathy

Yakup YASAR¹

Abstract

Renaissance is the name of a great intellectual and cultural movement of the revival of interest in classical culture that occurred in the fourteenth, fifteenth and sixteenth centuries. It is a period during which there occurred the transition from the Middle Ages to modern times. It began in Italy, and in its first period classical movement aroused and got widespread all around European countries in particular. This movement became a significant essence in literature as an ideology. It was a great rebellion against the intellectual movement of medieval thought in the second period of Renaissance besides the great influence of classicism; the development of the new view of the intellectual life which is called Humanism became main basis of the writers, philosophers and artists.(The Encyclopedia of Philosophy). What is more, the leading writers and philosophers of the Renaissance pointed out the major characteristics of the era such as individualism, egoism, ambition, power, freewill, manipulation, stubbornness, ration in action against inaction, rebelling against dogmas, revision of the traditional interpretation and domination over religion in their literary works. In *The Merchant of Venice* we see how these important points are incorporated by Shakespeare.

Keywords: Portia, Patriarchy, Renaissance, Individuality, Satire

The Merchant of Venice is Shakespeare's prominent play based on both tragedy and comedy. It cannot be categorized as neither a tragedy nor a comedy. The play contains the scenes including characteristics of both genres. Therefore it is better to specify it as a tragic-comedy. The main character of the play Portia and her actions throughout the play are discussed and remarkable related points are touched on. Besides her, the other characters Antonio, Bassanio and Shylock are taken into discussion as well. Thereby,

the patriarchal society and the iniquity in it are criticized with the help of the analysis of these characters. The fundamental target of the study is to deduce rewarding results from the discussion and examination of the male-dominated system by focusing on Portia in particular.

In the play there is a patriarchal society which has social structure constructed on the domination of men over individuals in addition to women. "That social structure implies that individuals are little more than

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoglu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, TÜRKİYE

puppets, dancing to society's tune.” (Gibson, -). Portia as a woman is the main character through whom I am going to analyze the patriarchal system and the place of women in it. Portia is a very precious prize. She is both quite beautiful and rich; she is seen as a valuable object

Her sunny locks

Hang on her temples like a golden fleece,

(I, i, 169-70);

“This description of a fair haired beauty associates Portia with the ideal of the Venetian School of fainting, but it is the only detail we have of her physical appearance. It is left to the readers' imagination or to the discretion of a director, to complete the picture” (Millson, 62). In the patriarchal society as an individual she disguises herself and becomes manlike character and she behaves like a real Renaissance-man that is not seen on the other characters indeed. Her treatments and logical utterance during the curt scene demonstrates us how better and greater is she than the men of the patriarchal society. This is an irony or even a satire to the community putting women into an inferior condition. By doing this, Shakespeare aims to convince us to believe being a man is not the fundamental matter that we should keep in mind whereas the important point is we are human-beings and individuals; we have quite peculiar personalities, characters and intelligence, so there is not a strict idea as men are better than women or women are inferior to men; it changes from person to person but from gender to gender. For instance, Shylock as an individual is a dishonorable inferior human-being. He is disliked by the people around him. However this is not because he is a man but because he is who he is. In fact, he is such an interesting character that influences us differently during the play. We

hate him when we see his hostage treatment to Antonio with whom he has arranged to take some of his flesh if he does not pay his debt on time, while we pity on him when his daughter leaves him, yet we then understand his grief is merely because she has taken ducats and gold with her. “Seeking to make this play less offensive to current sensibilities, productions now tend to present Shylock more as victim than as villain”(Perret,156). He is a victim of the patriarchal society and a villain of the play. On the other hand Portia is the heroine of the play even though she is one of the victims of the patriarchal society. Both Shylock and Portia are the productions of Shakespeare's great artistic intelligence which helps us see the troublesome situation of the society under men domination.

In order to analyze Portia we should look through Shylock as well, since Shylock is an anti-Portian character in a way. According to Kant's dialectic method there must be an anti-thesis in contrast to thesis so that we can reach a result called synthesis. If we want to understand the case of Portia in patriarchal society well, then we had better take Shylock as an anti-thesis to our thesis women in patriarchy taking Portia's condition as a basis. Shakespeare has written this play in such a witty complex structure that he replies to the important questions in our mind. When we look at Shylock we, at first, think he is treated dishonestly as he is Jew, yet later on we realize that we are wrong when we witness his daughter Jessica leaves him and escapes with her beloved. The word “escape” is very interesting here because people try to escape from the place or situation they have got bored or got afraid of. Jessica is also a Jew; therefore Shylock's condition is not caused by his religion but of his own character as a human being saved for as a man. As McLuckie says

The action of the play, the organization of its point of view and

the theatrical dynamic of its central scenes all depend upon an audience accepting an equation between 'human nature' and male power. In order to experience the proper pleasures of pity and fear, they must accept that fathers are owed particular duties by their daughters and be appalled by the chaos which ensues when those primal links are broken. (98).

As I have mentioned before, everything is in connection and relation to one another, here we come across another question; Is he like that because of his maleness? The answer is sent by Shakespeare through the male character Antonio who has devoted his life to his friend Bassanio. Antonio sacrifices himself for Bassanio's fortune; although he is sure he will not be happy he helps Bassanio marry Portia; because

I hold the world but as the world
Gratiano

A stage, where every man must play a
part

And mine is a sad one (I, i, 80-2))

Antonio's great grief is quite obvious here he accepts the fact that he is on the stage and he has to play his role like other characters do or have to do. In fact this is a very significant message for all the people that theatre is the representation of real life and the real life is the theatre itself. We experience what we see on the stage because we are really there indeed to act in deed. Antonio does not behave in such a friendly manner that influences us deeply just because of his sexuality but of his humanity:

I pray you good Bassanio let me know
it,

And if it stands as you yourself still do

Within the eye of honor be assur'd

My purse, my person, my extremist
means

Lie all unlock'd to your occasions
(I, i, 140-44)

Both Antonio and Shylock are male and they live in a patriarchal community. When we take them individually we reach distinctive results that make us realize the deficiency in the ideology of patriarchy, since here it is explicitly understood that individually each person has different characteristics and values it is obviously wrong to assert men are superior to women; this patriarchal dogma distorts us into failure.

In addition, Portia is the syntheses of our assortment by which we come up with the idea women are superior to men in some aspects:

In many ways Portia is the dominant figure in the play, with an authority and control unmatched by any other character. It is not surprising, then, that at first she seems highly dissatisfied with her father's will which deprives her of the power to choose her own husband (Millson, 63).

Her situation is quite tragic and ironic. During the scene in which the noble men from different countries come and try to choose the correct casket so as to marry Portia, she has to adhere to what her father has ordered her and she wishes to choose the one she wants to marry. She is in-between two men- her father and Bassanio-. The former has compelled her to do what is commanded but fails and the latter can not get Portia by using his patriarchal power but wins at the end. Portia knows what is good for her yet she can not apply that. "She is

well aware of her own shortcomings, and of the fact that imperfection is in the nature of human beings, who are often guided by emotions rather than moral precepts” (p.- 65) Additionally, in the play Portia says;

It is a good divine that follows his own instructions: I can easier teach twenty what were good to be done, than be one of the twenty to follow mine own teaching... O me, the word chooses! I may neither choose whom I would, nor refuse whom I dislike; so is the will of a living daughter curbed by the will of a dead father:—Is it not hard, Nerissa, that I cannot choose one, nor refuse none? (I, ii, 13-24)

Portia here satirizes the male-dominated system in which individuals are like puppets doing what is taught without thinking whether it is good or evil. Portia frankly points out we are all imperfect as human beings and thanks to this it is quite nonsense to assert men are superior to women, as both women and men are equal- that is what the feminists try to persuade us to admit-. The actual reality is individually one may be inferior or superior to another in any aspects but because of the difference in gender or of the sexual diversity. However to tell the truth Portia emphasizes that “If to do were as easy as to know what were good to do chapels had been churches, and poor men’s cottages Princes’ palaces” (I, ii, 12-3).

This is indeed the problem of the patriarchal society as the men always think and they order the women to do what is thought by them but done. She implies men always talk on everything but do nothing; we do not have to be male to talk, as it is such a fairly simple action that is done by women too. What is more, Portia is in an intensive anxiety that disturbs her and prompts her to decide what she has no right to decide. Macdonald explains it as

Not all the stress women suffered was caused by physical illness... Women were also more vulnerable than men to psychologically disturbing social situations. Their individual propensities to anxiety and sadness were enhanced by patriarchal custom and values that limited their ability to remedy disturbing situations (39-40)

Women’s having no right to choose is one of the problematic matters feminists try to solve, as they claim, preventing women from doing so, causes disappointing results such as making them characterless and distorting men into a fault to think what they choose is always true. The scene where the noble suitors come to marry Portia is really convincing for us to decide either patriarchal people or feminists are right;

Thus hath the candle sing’d the moth:

O these deliberate fools when they do choose

They have the wisdom by their wit to lose.
(II, ix, 79-81)

Until Portia meets Bassanio she describes men as fools and looks down on them. Additionally, while Portia and Nerissa are talking about the suitors Portia scorns them, for example, for the duke of Saxony’s nephew she says “when he is best, he is a little worse than a man, and when he is worst he is a little better than a beast” (I, ii, 78-9). That suitor is addicted to alcohol too much therefore at the time of choosing the casket Portia plans to put “a deep glass of Rhenish wine” (I, ii, 85) on the wrong casket so as to tempt him to choose it. On the other hand, when Portia meets Bassanio her passionate love puts her in such quite a weak mood in which she praises her beloved Bassanio and says “the full sum of me is sum of nothing”

(III, ii, 161-62); therefore she implies without Bassanio she is nothing, she gains value with Bassanio's love in her heart. This is not the outcome of power of men but of love that makes women devoted to men;

One half of me is yours, the other half yours, Mine own I would say: but if mine then yours. (III, I, 16-7)

Portia's scorning men and praising Bassanio, who is a man as well, demonstrates how identical conflicts women have in the male-dominated society. At first we think Portia mocks the suitors merely because of their gender yet her romantic utterance to Bassanio acknowledges us it is not the essential reason behind her treatment to her suitors except Bassanio. Kahn explicates this situation as "The critical threat to identity is not as Freud maintains castration, but engulfment by the mother... men first know women as the matrix of all satisfaction from which they must struggle to differentiate themselves... Shakespeare explores the unconscious attitudes behind cultural definitions of manliness and womanliness and behind the mores and institutions shaped by them." (11)

In fact in patriarchal society man and woman relation changes from generation to generation. Mother and son relationship is always different from husband and wife relationship. In the Turkish movie *Beş Vakit (Five Time)*, directed by Ömer Atay, there is an old lady saying "All men are the same; when they are children they are polite, but after getting older they become like their fathers". This is the tragic process of patriarchy in which individuals –especially women- are getting victims and abused by men. They are treated perfectly by their sons but it does not change the miserable situation of women, as at the same time they are wives enslaved by their husbands. The reason why

men change is because they are forced to do what is commanded by their parents.

Moreover Bassanio and Portia's matrimony is not demonstrated. By doing this Shakespeare leaves questions in our mind about whether they will be happy or not despite the fact that Bassanio has broken his promise and has given the ring to someone else though that person is Portia herself and she threatens Bassanio;

Let not that doctor e'er come near my house:

Since he hath got the jewel that I lov'd,

And that which you did swear to keep for me,

I will become as liberal as you;

I'll not deny him any thing I have,

No, not my body, nor my husband's bed:

Know him I shall, I am well sure of it: (V, i, 234-40)

We know Portia frightens him just because she wants to make him realize the importance of the ring. However still we have questions about whether she would commit this if that person were really someone else but her.

Portia's disguising herself in a young law clerk is another interesting point to be focused on. She pre-informs us "that they shall think we are accomplished with that we lack" (III, iv, 63-4). During court we see how Portia uses her great intelligence and persuades the people on what she says. Even though the people at the court listen to Portia because they know her as if she were a man, we again understand appearance is not enough for us to act accordingly, as what is inside is rather more significant. Otherwise there would not be a carrion death inside the golden casket, the portrait of a blinking idiot

inside the silver one and Portia's love in the dull lead.

To sum up, through the analysis of Portia and her case in patriarchal society and with help of the other major characters it is explicit that patriarchy is a wrong system which harms not only women but also men themselves, because it disregards individuality and individual values. Additionally, the court scene is such an

emphatical and a vital part of the play that shows us the injustice in patriarchal ideology. Portia says, for everybody has faults they should respect one another in order to live in peace, other wise "that in the course of justice, none of us/ should see the salvation: we do pray for mercy." (IV, I, 202-3). Finally, the problem between men and women can merely be solved by means of equity but equality.

WORKS CITED

- Gibson, Rex. *Teaching Shakespeare*. Cambridge School: University Press, 1998
- Kahn, Coppelia. "Men's Estate" in *Masculine Identity in Shakespeare*. Berkeley and Los Angeles: California University Press, 1981
- MacDonald, Michael. *Mystical Bedlam: Madness, Anxiety and Healing in Seventeenth Century England*. Cambridge Univ. Press, 1981
- McLuskie, Kathleen. "The Patriarchal Bard: Feminist Criticism and Shakespeare: King Lear and Measure for Measure". *Political Shakespeare*. Ed. Jonathan Dollimore and Alan Sinfield. The British Council: Manchester University Press
- Millson, Peter. "The Merchant of Venice". *William Shakespeare*. Ed. Stephen Coote M.A., PH. D. Penguin Books
- Perret, Marion D. "Shakespeare and Anti-Semitism". *Shakespeare on Television*. Ed. J.C. Bulman and H.R. Coursen. The British Council: University Press of New England, 1988
- Shakespeare, William. *The Merchant of Venice*. New York. Penguin Books, 1994

The Semiotic and Semantic Metaphor Usage in the Formation of a Language Course: English Address

Resul GEYİK¹

Abstract

One of the main challenges in a business period is that the formation of a company in the approach to choose to promote itself semiotically and semantically. If it is a language course then it turns into a much more challenging situation on account of encountering the issue of explaining its abstract product; the language itself. It will have various processes. The usage of metaphors which is an indispensable part of the nature of the work needs special attention so that it will be at a high level compared to the rivals in the work area. As known all business has targets with regard to the level, capacity and plans. To be able to find the difference of the work combined with the creativity characteristics will precisely give rise to the aim and workload in the uncharted routes of the beginning of the work.

Keywords: metaphor, semiotics, semantic, business corporate.

INTRODUCTION

The concept of corporate identity, communication, image, reputation and branding have, at various times since the 1950s, captured the imagination of scholars and managers alike. The result has been new ways of conceptualizing organizations, new management functions and responsibilities, a new family of consultancy, and the emergence of new writing on corporations¹

The corporate identity in business in the globalized world has had great changes during the last fifty years, because of the technological changes mainly the proliferation of the internet. In other words, internet has given new chances to business

environment in various and different ways. And it inevitably led to new corporate identities in the increasingly changing world. The new era has been more competitive and rivalry than it used to be with the changes concerned. The challenging conditions are generally believed to be harsher. To maintain one's entity, the new approaches, attitudes, problem-solving methods had to be found or developed. The general use of communication, slogan, image, corporate colours and branding, briefly the vision elements had to be handled carefully. As known, the general accepted changes are adopted by the majority of the business atmosphere. The notion of the earlier is

¹ Lecturer, Mardin Artuklu University, The institute of Living languages , Language and culture Branch
E-mail: resulteacher@gmail.com, ORCID NO: <https://orcid.org/0000-0003-3516-098X>

¹Revealing the Corporation: Perspectives on Identity, Image, Reputation ... editors: John M. T. Balmer, Stephen A. Greyser

always the winner is a doubtless component of hard bargains. Hence corporate identity bears a big meaning and in the specific sense, it is an enduring symbol of how a firm views itself, how it wishes to be viewed by others, and how others recognize and remember it². It starts to be in a vicious circle repeating itself in new forms.

Unlike corporate image, corporate identity is 'out there' sensory-experience conveyed by things such as buildings, décor, logo, name, slogan, stationery, uniforms, and is largely unaffected by its financial performance and ups and downs in its fortunes

What Is the Importance of Corporate Identity?

Typically, corporations establish an identity through the use of branding measures like logos, colours, and trademarks. They reinforce it with policies and business practices that support the identity and create room for growth³. In reality, corporate identity is significant for employees working within a company. As the staff, no matter in which position and level they are, characterize the company formally and informally, and can play a role in the shaping of public perceptions about the organization. Through successful perceptions, an organization can give the message which is important and wants it to be conveyed so that they can create the required image, and in this way with a better identity, it can attract and retain more customers. It can also build up associations with that image to make society consider it in a positive way at least

in a way to the point they anticipate to arrive. Being aware of its importance, the chief executives have to take all necessary precautions regarding the formation and innovation of the systems, facilities and utilities so as to avoid the unexpected problems. Moreover, in the process of changing or forming a new system, the process should be handled with great care, otherwise, it might cause the opposite effect and all planned things might not work as they should.

WHAT IS SEMIOTICS?

The semiotics is the science of signs says Dr Alev Parsa⁴ as all working in the area. It deals with the signs and whatever is related. It can be called as semiology or semiotics as the science, in the last decade it has been called as semiotic studies as well. We may not realize it, but in fact semiology can be applied to all sorts of human endeavours, including cinema, theatre, dance, architecture, painting, politics, medicine, history, and religion. That is, we use a variety of gestures (signs) in everyday life to convey messages to people around us, e.g., rubbing our thumb and forefinger together to signify money.

Paddy Whannel offered a slightly different definition. "Semiotics tells us things we already know in a language we will never understand."⁵ Partly he is right as the way something is uttered or expressed with a more complex way. The usage of metaphors increase in order to elaborate the expression. By this, the image makes people focus on the image which is now more complicated with

²Ibid

³<http://www.wisegeek.com/what-is-the-importance-of-corporate-identity.htm>

⁴Göstergebilim çözümlemeleri. Seyide Parsa, Alev Fatoş Parsa p.1

⁵ Robert C. Allen, **Channels of Discourse: Reassembled**, Chapelhill: North Caroline Press, 1992, p. 31.

the symbols. The symbols or signs stand for a meaning with an implicit message. As it bears a social and psychological meaning in the beginning, it was named as semiology (from the Greek *semeîon*, 'sign')⁶. Beginning as a part of medicine, now it has many uses in many fields as mentioned above and especially with linguistics. Linguistics is only one branch of this general science. The laws which semiology will discover will be laws applicable in linguistics, and linguistics will thus be assigned to a clearly defined place in the field of human knowledge. (Saussure 1983, 15-16; Saussure 1974, 16)⁷

Diagram: 1 Roman Jakobson's diagram:
Humanistics science⁸

As clearly seen from the diagram the core and the basis of the system is the "Linguistics", by which the other disciplines

are achieved and enhanced. Surely they are interrelated and steps for each other with necessary relations to complete the following.

We should think of messages (or texts) as systems of signs, e.g., lexical, graphic, and so on, which gain their effects via the constant clashes between these systems. For example, the menu we consult in restaurant has been drawn up with reference to a structure, but this structure can be filled differently, according to time and place, e.g., breakfast or dinner (Barthes, 1964, p. 28)⁹. The structure is of great importance in terms of classification mainly in linguistics. After laying the foundation of a system, the other related parts can be built better. Moreover, the classification will help the differences and distinctions be noticed clearly. As part of this structure in business corporate identity the usage of metaphors might be preferred more commonly. A metaphor is a figure of speech that describes a subject by asserting that it is, on some point of comparison, the same as another otherwise unrelated object¹⁰. A metaphor is a figure of speech that describes a subject by asserting that it is, on some point of comparison, the same as another otherwise unrelated object. The English metaphor derives from the 16th-century Old French *métaphore*, which comes from the Latin *metaphora*, "carrying over", in turn from the Greek *μεταφορά* (*metaphorá*), "transfer", from *μεταφέρω* (*metapherō*), "to carry over", "to transfer" and that from *μετά* (*meta*), "between" + *φέρω* (*pherō*), "to bear", "to carry"¹¹. The fascinating point in the usage of the metaphor has been the expression of something through the usage of other expression but more stressing,

⁶Saussure, Ferdinand de ([1916] 1983): *Course in General Linguistics* (trans. Roy Harris). London: Duckworth
⁷age

⁸Akt: Fatma Erkman, *Göstergebilime Giriş*, İstanbul: Alan Yay., 1986, s.29.

⁹Barthes, R. 1964. "The Structuralist Activity." From *Essais Critiques*, trans. R. Howard. In *Partisan Review* 34 (Winter):82-88.

¹⁰I. A. Richards, <http://en.wikipedia.org/wiki/Metaphor>

¹¹ibid

creative, interesting and highlighting. It can shape the readers' perceptions in a visual way. Hubbard Darth_Pipe and et al expresses as such: To free ourselves from debilitating misrepresentations, we need to understand the ideological base of the medical/scientific misinformation and disinformation we get about how genes, hormones, and muscles function. Metaphors are the cold knife in your side, the speed bumps that keep you from picking up writing momentum¹².

What is reorganization?

In reality, it not a complete change, it is the act or process of organizing again or differently with adetailed and comprehensive alteration of the structure. All of the components forming the business corporate are evaluated and the necessary change are taken place when needed. Surely the change might not take place all of a sudden. The sudden change might cause irreparable and irremediable mistakes. As a company is formed on many different aspects, all the components are to be changed in harmony and ought not to be disregarded, the customers, for example, would have the highest effect on change and their demands is one of the biggest point that makes the business a complete piece.

Things to be taken into account in the process of reorganization as follows¹³

- Visual
- Corporate culture

- Corporate language
- Image
- Logo
- Colour
- Difference
- Communication

CASE STUDY: English ADDRESS

Revealing the Corporation: *Perspectives on Identity, Image, Reputation*. editors: John M. T. Balmer, Stephen A. Greyser

Parsa Seyide, Alev Fatoş *Göstergebilim çözümlemeleri*. Parsa p.1

¹Robert C. Allen, *Channels of Discourse: Reassembled*, Chapelhill: North Caroline Press, 1992, p. 31.

Saussure, Ferdinand de ([1916] 1983): (trans. Roy Harris). London: Duckworth *Course in General Linguistics*

Fatma Erkman, *Göstergebilime Giriş*, İstanbul: Alan Yay., 1986, s.29.

Barthes, R. 1964. "The Structuralist Activity." *From Essais Critiques*, trans. R. Howard. In Partisan Review 34 (Winter):82-88.

Hubbard Darth_Pipe, Bo, Krystle, Nicole Willson *The Gender and Science Reader*

¹²Hubbard Darth_Pipe, Bo, Krystle, Nicole Willson *The Gender and Science Reader*

¹³Houghton Mifflin, Joseph Swanson and Peter Marshall,

Üniversiteler Perspektifinden Eğitimde Akreditasyon

Osman Tayyar ÇELİK¹

Öz

Akreditasyon, öz-değerlendirme ve mesleki yönden denetimi sağlayarak kaliteye ulaşma ve sürekli gelişmeyi desteklemektedir. Akreditasyon ile üniversiteler lisans ve lisansüstü programlarda en iyiye ulaşmayı hedeflemekte ve stratejik bir planlama yaklaşımını benimsemektedir. Günümüzde kalite ve akreditasyon tüm eğitim kurumları için gereklilik haline gelmiştir. Uluslararası düzeyde rekabet edebilmek için üniversitelerin akreditasyon çalışmalarına hız vererek bu yönde çalışmalarını tamamlamaları, kısa süre içerisinde belgelendirmeleri oldukça önemlidir.

GİRİŞ

Geçmişten günümüze üniversitelerin amacı ve işleyişi gelişen ve değişen dünya gereksinimlerine göre şekillenerek farklılık göstermiştir. Eğitim-öğretimin her aşamasında olduğu gibi yükseköğretimde de kalite değerlendirme ve akreditasyon süreçlerinin başlaması gelişen gereksinimlerin en önemli bileşenleri haline gelmiştir. (Ögel ve Dursunkaya 2001). Akreditasyon süreci kurumlar ve programlarda kalitenin sürekli gelişmesini amaçlayan; belirli standartlar yönünden öz değerlendirmeyi temel alan ve bu alanda yetkili olan akreditasyon kuruluşları tarafından dış değerlendirmeyi kapsayan bir sistemdir (Bayındır ve ark., 2018).

Akreditasyon, girdilere, süreçlere veya çıktılara veya bunların herhangi bir kombinasyonuna odaklanabilir. Bu süreçte personel, program kaynakları, müfredat tasarımı ve içeriği, öğretim süreci, öğrenci desteğinin seviyesi, mezun izlem ve istihdamı dikkate alınır (Harvey, 2004).

Akredite edilmek üniversiteler açısından önemlidir. Çünkü akredite edilmiş üniversite verdiği hizmetin kalitesi açısından diğer üniversitelere göre avantajlı konuma gelmektedir. Üniversitenin verdiği eğitime duyulan güvenin ve üniversitenin saygınlığının artmasına katkıda bulunur. Bu nedenle akredite edilecek üniversitelerin belirlenen standartları sağlaması ve bunu sürdürmesi gerekmektedir. Üniversitelerde

¹ Pamukkale Üniversitesi, TÜRKİYE

sürdürülen akreditasyon sisteminin temel amacı program ve hizmetlerin sistematik bir yaklaşımla nitelikli bir şekilde sürdürülmesini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda bazı hedeflere ulaşmak amaçlanmaktadır. Bunlar; kurumdaki güvenilirliği artırmak, verimliliği sağlamak, kaliteli bir süreci güvence altına almak, verilen hizmeti iyileştirmek, eğitim-öğretimin niteliğini arttırmak, kuruma iç ve dış paydaş katılımını sağlamak, diğer kurumlarla etkileşimi artırmak, kurumlar tarafından verilen unvanların karşılaştırmasını yapmak, hem öğrenci hem de öğretim elemanlarının kurumlar arası değişimine katkıda bulunmak, mezunlar için standartlar oluşturmak, kurumda iyileştirilmesi gereken alanları belirlemek ve bu konuda farkındalık sağlamak, öğrencilere kariyer konularında imkanlarını değerlendirerek istihdamı kolaylaştırmaktır (Bayındır ve ark., 2018).

Üniversitelerin akreditasyon sürecinde ilk olarak üniversite bölgesel akreditasyon kuruluşları tarafından denetime tabi tutulmaktadır. Daha sonra ise uzman akreditasyon kuruluşları tarafından akredite edilmektedir. Bu aşamadan sonra, sürecin devamlılığını sağlamak için düzenli periyotlarda değerlendirmeye tabi tutulurlar. Üniversitenin akredite edilmesi en başta kuruma olan güvenin artmasına, toplum içerisinde bir saygınlık ve itibar kazanmasına katkıda bulunur. Ayrıca, akredite olmuş üniversite dolaylı olarak özel sektör üzerinde de bir etkiye sahiptir. Yani, akredite olmuş üniversiteden mezun olan öğrenciler özel sektörde daha kolay iş bulabilmektedir. Bu da üniversiteyi diğer üniversitelerden bir adım öne çıkarmaktadır.

Diğer yandan yükseköğretime geçecek öğrenciler üniversiteleri tercih ederken akredite olmuş üniversiteleri ya da fakülteleri tercih etmektedirler. Üniversitelerin akredite olmasının sağladığı bir fayda ise öğrencilerin devletten parasal destek, maddi yardım almasını kolaylaştırmasıdır. Ayrıca, akredite olmuş üniversitelere akademik transfer daha kolay olmaktadır. Akreditasyon sayesinde üniversiteler arasındaki akademik transferlerde yeterli ölçüde standardizasyon güvence altına alınmıştır (Aktan ve Gencel, 2007; Erkuş ve Özdemir, 2010). Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere akreditasyonun başta güven olmak üzere akredite olmuş üniversiteye karşı olumlu pek çok faydasının bulunmasının yanı sıra üniversiteleri tercih edecek öğrencilerde farkındalık sağlayan pozitif bir yarar sağlamaktadır.

SONUÇ

Üniversitelerde akreditasyon, sürekli öz-değerlendirme ve iyileştirme yoluyla verilen eğitimin kalitesinin sürekli olmasına ve geliştirilmesine imkan sağlamaktadır. Akreditasyon süreci kaliteyi güvence alıp daha iyi hizmet sunulmasını, çalışanların kendini geliştirmesini, öğrencilerin daha kaliteli eğitim almasını sağlar. Akreditasyon sürecinin tüm bileşenlerinin sistematik bir şekilde gözden geçirilmesi, güncel, güvenilir ve geçerli bir akreditasyon sürecinin sağlanması için şarttır.

KAYNAKÇA

- Aktan, C.C., Gencel, U., (2007). Yüksek Öğretimde Akreditasyon, <http://www.canaktan.org/egitim/akredita syon/aktan-akredit.pdf>.
- Bayındır, S. K., Efe, Y. S., & Başer, M. (2018). Hemşirelik eğitiminde akreditasyon. ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5(1-2), 17-23.
- Erkuş, L., Özdemir, S. M. (2010). Eğitim Fakültelerinin Akreditasyon Sürecine Hazır Olma Durumuna İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Çukurova University Faculty of Education Journal, 38(3)
- Harvey, L. (2004). The power of accreditation: Views of academics. Journal of Higher Education Policy and Management, 26(2), 207-223.
- Ögel, Z. B., & Dursunkaya, Z. (2001). Eğitimde Kalite Yönetimine Bir Örnek ABET 2000 Akreditasyon Süreci. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 206-214.

Thanks
for your **collaboration**
your participation
and
support

**Eurasian Conference on
Language & Social Sciences**

April 26 - 28, 2019 • Antalya, Turkey

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 21 - 22, 2020 :: Almaty, Kazakhstan

X

ALMATY

Deadline
Abstract Submission
April 1, 2020

“Join us”

to internationalize —
to explore future cooperations —
to share expertise —

This conference is organized by an internationally joint consortium as follows

For more information, please visit
<http://www.eclss.org/>